

પ્રકાશક
શાસ્ત્રી અંબારામ કૃત્યાણુશ્ચ શમ્ભ
શ્રી લક્ષ્મીનાગયણુ મહોદ્દા,
વલમાડ

પ્રથમ આવૃત્તિ
આપાદ ૧૯૯૧

*

[સર્વ હક્ક કર્તાને સ્વાધીન]

મુદ્રક
મણિલાલ પુ મિસ્ત્રી બી એ
આદિત્ય મુદ્રણાનપ
રાયખડ અમદાવાદ

અર્પણ પત્રિકા

શ્રીમંત મહામાંગદય સ્વરૂપ, ગોપ્રાહણ પ્રતિપાલક
ધર્મધુરંધર, સર્વવંશવિભૂષણ, મહારાજાદિરાજ,
મહાસક્તાવિગ્રાહ નેક નામનાર મહારાજા
શ્રી વિજયદેવજી મહારાજા માહેશ
સ્વસ્થાન ધરમપુર
પ્રાંત રામનગર.

ગૌજન્ય સાગર શ્રીમાન મહારાજા સાહેબ,

આપ નામનારશ્રીની ધર્મમારના મન સ્વધમાનુસાર અને
ધાર્મિક નિગમ કારા મુજબ આપશ્રીમાન ન પ્રગી રતા ૭ દાયના સદ્વિધ
જ્ઞાનામા પાઠ આપશ્રીમાન આપના જ્ઞાન રહીત માકે ધર્મરના
આત્મી રથા । એ આપનુ ધર્મ મત્તનુ માન અજા અત કાગ જ ૭
યદ યદા ચરતિ શ્રેષ્ઠઃ મા સુચીતુમાર આપનુ કહ જાન્યાન અનુ
ક્રમ શરુ રહુ છે તેથી આપ ધર્મના રાજા અને ધાર્મિક પ્રજાના
મમતા આપ નામનાર સાહેબના થા । પરિચયમા આપના મન જે કા
ફે વાચુ જેને મન પ્રમ નાગ નિગમ બાવના રાખકારદીન ના રીત
અન દુર્જયોનુ રાગ કરાવી દેશ તથા ગમમ રામનારની જનતા નિષ્ઠા
આગેરાવનાથી મુર્ખાભિન થાય આ મમાજ આપ શ્રીમાનની કૃમગની
જાક કા છે આના સકન કયા નિગાર અત ધાર્મિક રાજ્યાતન માગી
પેરેવીન ન પકતિ બખોના અનિનાયો સત સમાગમ અથ આ રીત
કે કુ તે સ્વીકારશે

લી

આપ નામનારશ્રીમાનના અનુચિત મંગલ રાખનાર
ગામ્રી અજાગમ કલ્યાણજી શુક્લના
અને શુભાશિર્વા

પ્રસ્તાવના

સત્યમેવેશ્વરોલ્લોકે સત્યેધર્મઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ ॥

પ્રાચીન મહર્ષિઓ દરેક ધર્મ વસ્તુમા મત્યને પ્રધાન માને છે, જગતમાં મત્ય વસ્તુમા ધર્મજગત્ છે, તથા ધર્મનુ રચાપન મત્યમા થાય છે, જેથી પ્રભુ પ્રમન્ન થાય આપણી પવિત્ર આર્પાનર્ત બુધિમાં ધણા સત મહાત્માઓ થઈ ગયા, જેઓનું ચરિત મૂલ્ય મન્દનમાંથી ગુજગતી બારામા 'સંતગમાગમ' નામે અથ લખવામા આવ્યો. પૌર્ણણિક (પ્રાચીન) ઐનિદામિક વ્રતાતો આપણા રમૂતિ (મનાતન) ધર્મનું માત્રુ ગદસ્ય બતાવે છે આ મધમાં કટિપત (આધુનિક) હાવના પવનમા ચાતુ ગપમપ પ્રમાણે વાર્તાઓ નથા ચરિત લખવામા આવ્યુ નથી, એટલે હાલના જમાનાને અનુમેહન આપનાગ કેટલાકને પ્રગન્ન (રૂચિકર) નહીં લાગશે, છતાં આપણી મનાતન ધર્મમર્ષાદા માત્યવરા પ્રયત્નશીન થવુ જોઈએ કવિયુગમા પદધર્મમર્મગથી બદ થયેલી છુદ્ધિના પરિણામમા પ્રાચીન મનાતન ધર્મ આચરણ કુનાગને આપણે વખોડી કાઢીએ છીએ, તથા હાવના કેટલાક સાવતા નાસ્તિક પધને અંધપણે સ્વીકાર કરવા ઈચ્છા ગખવા અહર્નિશ વળગી રહ્યા છીએ પ્રાચીન ઇતિહાસો (સરકૂત)માંથી ભક્તજનો, રાગમહારાજઓ, તથા મતી ગજુમારિડાઓ, ગજપત્ની (ગણી)ઓ તથા નગર્મિહમહેતા, શમરી મીરાચાર્ધ, મયૂરધ્વજ, પીપાગાજ તથા રાણી (સીતા), મગનમિત્ર, શ્રીશંકરાચાર્ય, શ્રી-વલ્લભાચાર્ય, જ્ઞાનેવ નામદેવ સુગદામ, જિવ્યમગન, કેમીરજ, તુનસીદામ વિગેરે પવિત્ર ચરિતો વાચવાથી આપણા પ્રાચીન સનાતન ધર્મનુ સ્મરણ થાય.

હાલ પ્રજાની લાકડીનો માર (મુજો) આપણા ઉપર પડે છે, છતાં શાસ્ત્ર તથા ધર્મની અવગણના કરી નાસ્તિકો પોતાની અજ્ઞાની જીવિતી શાસ્ત્ર તથા ધર્મનો તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા. અસત્ય (પર ધર્મ)ને પગલે ચાલી આપણા ધન કુટુંબનો નાશ થાય, અપકીર્તિ થાય, તેમજ નર્કદશા ભોગવવી પડે, તામસચોનિર્મા જન્મ લઈ જૂત અથવા બહરાશ્વમ થઈ આમ તેમ ફાંફા મારી પ્રાચીન ધર્મ-શૈલિને બાળુ મુકી પોતાની મોટાઈ વધારી ધર્મનો લોપ કરી મોટા માનવતા થવા ઈચ્છા કર્યું તેમાં કાંઈ મોડ થાય નહીં. આપણો વર્ણ-આશ્રમધર્મ રીતસર નહીં પાળવાથી છેવટે દુઃખ (સકટ) ભોગવવા શિવાય બીજો કલ્યાણ માર્ગ નથી. છેવટે “સત્યમેવ વિજયતે નાનૃતમ્” સત્યનો સદા જય છે, ખોટું કાયમ રહે નહીં.

પ્રિય સજ્જનો! મારા રચેલા પુસ્તકો—“આર્પિત ધર્મ” “શ્રીગુરુચરિત” “યુવતી મૌલાચરિત” “બાલબોધમાલા” “શ્રીશિવલીલામૃત” વિગેરે અથો ધર્મનીતિ પ્રમાણે આપના કુટુંબમાં પાંચવા આપને પ્રાર્થના કરું છું પગમાર્થ દૈનિકી વિચાર કરશો કે આવા અથો ગુજરાતી બાપામા મગ્ન રીતે પ્રથમવાર જ હપાયા છે. આ વિષયમા કોઈએ કટાક્ષ અથવા દોષદષ્ટિ રાખી મનમાં સંદેહ નહીં ગણતાં હંસફોર ન્યાય પ્રમાણે સહાય કરવા પ્રયત્નશીલ તત્પર થજો ઇતિશમ્

સવત્ર ૧૯૯૧
આષાઢ શુક્લ ૧૫
ગુરૂપૂર્ણિમા

કર્તા
શાસ્ત્રી ધંધારામ કલ્યાણજી શુક્લ
(ચલસાહ)

વિષયાનુકલ્પિકા

સર્ગ	પૃષ્ઠ
૧ પ્રાચીન લક્ષ્મિ	૩
૨ નાભદામ્ ચરિત્ર	૬
૩ દનુમાન "	૭
૪ વિબીગણ "	૧૧
૫ શખરી "	૧૪
૬ અન્નમિત્ર "	૧૮
૭ જટાયુ "	૨૦
૮-૯ અંબરીષ "	૨૩
૧૦ વિદુર ચી "	૨૮
૧૧ મુનાભા "	૨૯
૧૨ અદ્રદામ "	૩૨
૧૩ શિખિગમ્ન "	૩૮
૧૪-૧૫ દ્રૌપદી "	૪૦
૧૬ વાલ્મીકી "	૪૪
૧૭ રૂકમાંગદ "	૪૫
૧૮ મયૂરધ્વજ "	૪૮
૧૯-૨૦ પ્રત્નદાદ "	૫૧
૨૧ નિબાદિત્ય "	૫૬
૨૨ ગમાનુજ શિષ્ય ચરિત્ર	૫૮
૨૩ શ્રી માર્ગ શિષ્ય (ગુરુ) ચરિત્ર	૫૯
૨૪ શ્રીરામાનુજચાર્ય ચરિત્ર	૬૧
૨૫ રગ વૈશ્ય "	૬૨
૨૬ વિષ્ણુદામ શિષ્ય કૃષ્ણદામ	૬૩
૨૭ અન્નદામ તથા કીર્ત્તિ	૬૪
૨૮-૨૯ શ્રીરાકરાચાર્ય ચરિત્ર	૬૬
૩૦ મહાનમિત્ર	૭૧
૩૧ ઉદયનાચાર્ય	૭૩
૩૨ પુરૂરીક (શ્રીવિદુલ)	૭૭

૩૩ થી ૩૮ નામદેવ ચરિત	૮૦
૩૯-૪૦-૪૧ જયદેવ કવિ ચરિત...	૯૦
૪૨ શ્રીધરસ્વામી ચરિત	૯૭
૪૩-૪૪-૪૫-૪૬ બિશ્વમંગલ (ચિંતામણી વેસ્વા)	૯૯
૪૭ વિષ્ણુશર્મા ચરિત	૧૦૫
૪૮ શ્રીવલ્લભાચાર્ય ચરિત	૧૦૭
૪૯ જ્ઞાનદેવ શિષ્ય ત્રિલોચન	૧૧૦
૫૦-૫૧ કુલશેખર ચરિત	૧૧૧
૫૨ ગતિમતી	„	૧૧૩
૫૩ રાજભક્તિ	„	૧૧૫
૫૪ કર્માબાર્ધ	„	૧૧૬
૫૫ કન્યા (કુમારી બે)	„	૧૧૭
૫૬ પાચાલરાજ ચરિત...	૧૨૦
૫૭ ગજકુમારિકા	„	૧૨૧
૫૮ સોની (રંગાચાર્ય)...	૧૨૨
૫૯ હમહમિની (પારધી) ચરિત	૧૨૩
૬૦ વેશ્ય ભક્તિ ચરિત...	૧૨૬
૬૧ ભુવનમિહ (ચૌભાણુ)	૧૨૯
૬૨ ચિતોડગઢ રાજચરિત	૧૩૧
૬૩ કામધ્વજ	„	૧૩૨
૬૪ જયમલરાજ	„	૧૩૪
૬૫ ગોવાલ	„	૧૩૬
૬૬ શ્રીધરસ્વામી	„	૧૩૭
૬૭ બ્રાહ્મણુ	„	૧૩૮
૬૮ હરિપાલ	„	૧૩૯
૬૯-૭૦ ગોપાલ માલોદેવ	૧૪૨
૭૧ રામદામ (શ્રીગણેશોદરાય)	૧૪૬
૭૨ જમ્બુસ્થામ	„	૧૪૮
૭૩ નદદાસ	„	૧૪૯
૭૪ અરદાસ	„	૧૫૧

૧૧૬ (રંકા બંકા)	૨૩૧
૧૧૭ મંત બકત	૨૩૪
૧૧૮ ગોવિંદ બકત	૨૩૬
૧૧૯ ગુપ્તમાલી ચરિત	૨૩૭
૧૨૦ લખાણગત	૨૪૦
૧૨૧-૨૨-૨૩ નરસિંહ મહેતા ચરિત	૨૪૨
૧૨૪ અંગદ ચરિત	૨૫૧
૧૨૫ અતુર્ભુજ	૨૫૪
૧૨૬ મીરાંબાઈ ચરિત	૨૫૬
૧૨૭ પૃથુરાજ	૨૬૦
૧૨૮ જયમલ (મીરાંબાઈ પિતા)	૨૬૧
૧૨૯ મદનમોહન	૨૬૩
૧૩૦ મુરારિદાસ	૨૬૫
૧૩૧થી૩૪ તુલસીદાસ	૨૬૭
૧૩૫ શ્રી ગોકુલનાથ	૨૭૫
૧૩૬ ગદાધર બટ	૨૭૬
૧૩૭ નારાયણદામ	૨૭૮
૧૩૮ સાગર	૨૮૦
૧૩૯ રાણી રત્નાવલી	૨૮૧
૧૪૦ મયુરદાસ	૨૮૪
૧૪૧ કુવાદાસ	૨૮૫
૧૪૨ પરશુરામ પુત્રી (કરમોલી)	૨૮૬
૧૪૩ પ્રેમનિધિ (પાદાણુ)	૨૮૯
૧૪૪-૧૪૫ જગદેવ પરમાર	૨૯૧
૧૪૬ વાસવ કુમાર	૨૯૫
૧૪૭ જગન્નાથ (ગોવિંદ ઠાકર)	૨૯૬
૧૪૮ રામપ્રભાદ ચરિત	૩૦૦

संतसमागम

कृष्णं वंदे जगद्गुरुम् ।

સર્ગ ૧ લો

શ્રી સંતસમાગમ

આકુંચિતોઃ યાદુમ્યાં વિંગમાણો ઘૃજાંગણે ॥

શ્રીનંદનંદને ચંદે પ્રાચાવાચ્યામગોચરં ॥

શ્રીબાલસ્વરૂપે નંદરાયની વચ્ચુમિમા દિંડાલતા, પ્રાચીન ધર્મને ઉદ્ધાર કરનારા શ્રીનંદરાયના કુમાર (શ્રીકૃષ્ણ)ને પ્રભુમ ક્યા બાદ ગણપતિ તથા સર્વ સિદ્ધિ આપનારી મરસ્વતીનીને પ્રભુમ કરી, પવિત્ર ભક્તગર્ભોનું ચરિત્રવર્ણન મારી અક્ષયબુદ્ધિમા શાસ્ત્રદ્વારા ને અનુભવ મળ્યો છે તે પ્રમાણે “ચંતસમાગમ” નામે અથ અપૂર્વ (પહેલી જ વખત) વર્ણન કરવામા આવેલો

કુસ્તર કલિયુગમા મર્વ પ્રાણીનુ પોતાની માતા પ્રમાણે બનુ કરનારી કેવળ ભક્તિભાવ મુખ્ય ગણાય છે પોતાનો વર્ણ (બાહ્ય, સ્ત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર) તથા આશ્રમ (બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થ, વાનપ્રસ્થ તથા સંન્યસ) ધર્મ પાળવામા મુખ્ય આધન ભક્તિ કહેવાય છે જેના વિભાગ બે પ્રકારે છે, પ્રથમ ભાગ વિધિરૂપે, તથા બીજાને રામ (પ્રીતિ) રૂપે છે, તેમા ગગભક્તિ તત્કાલ કૃપ આપનારી છે. આ પ્રમાણે ભક્તિના બે વિભાગને આર્ત (દુ:ખી), વિજાત્ય, અર્થાર્થી, (દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ કરનાર) તથા જ્ઞાતી પુરણ એવન કહે છે, જેથી દરેક વસ્તુ ભક્તિદ્વારા સિદ્ધ થઈ ભગવાનને પ્રમત્ત કરે છે.

શ્રી ભગવાન (હરિ) તથા શકરદેવ અને રાક્ષિ (દેવી) તેમજ કાર્તિકેય દેવતા, દૈત્યો, ગમર્વ, યક્ષ, ગણેશ, કિન્નર, પિશાચ, પિતરા, નાગ (ભુજગ સર્પો), વાઘ, ગંજ, વગેરે મમત્ત પ્રાણીમાત્ર ભક્ત-જનને વશ થાય છે સસારમાં માતાપિતાથી જન્મ ધાન્ય કરી, જેણે વર્ણાશ્રમમાં વ્યવસ્થાપૂર્વક સારી રીતે ભક્તિમાર્ગ સ્વીકાર્ય

કર્ષો હોય તેણે જગતમા મર્વ સાધન સપાદન કર્યું જેથી શ્રી ગીતાશાસ્ત્રમા શ્રી ભગવાને અર્જુનને કહ્યું છે કે “ ન મે મક્ક-
પ્રણયતિ ” મારા ભક્તનો નાશ થતો નથી ગમે તેવો ધર્મ અન્ય
વ્યક્તિમા તેઓ પાળતા હોય તેવા ધર્મનો આપણે સ્વીકાર કરવો
નહિ નારણકે ‘ સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય ૦ ” ગદ્ગદ સ્વા સર્વપાપેભ્ય ૦ ”
અથવા મત્પરમા મકાસ્તેડતીવ મે પ્રિયા ” શ્રીકૃષ્ણભક્તિમા પ્રીતિ
રતનારો શ્રી ભગવાનનો પરમ ભક્ત ગણાય છે

આની રીતે ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થવાથી શાતપથ, દયાળુ, દાત
(ચતુર) દેવ વ્યાજાણુ મન્માન કરનારો, ફલ તથા ધર્મિયાભાવ
વિનાનો, એમાત્ર બુદ્ધિથી બહા, વિષ્ણુ ચક્ર, દેવી વગેરે સર્વ
દેવતાઓને સમાનભાવે માને છે પોતાની ધર્મપત્ની (સ્ત્રી) શિવાય
અન્ય સ્ત્રીઓ બોડે શુદ્ધભાવે વર્તન કરનારો શ્રીભગવાનનો પરમ
ભક્ત ગણાય છે દેવ માટે આરામ (જગીરો) બનાવી સાચા
ધર્મનુ પાલન કર તથા માતાપિતા શુરુ અને વડીલોનુ વચન
ધર્મરૂપે પાળે છે તે મનુષ્ય સદૈવ સુખી થાય છે

કામ્પની ઉદય (ચઢતી) જોઈ પોતે આનંદ પામવો, માતાપિતાને
દેવપ માની ગર્દેવ આજ્ઞા પાળવી પારકુ કુખ દૂર કરવા ચતન
કરવો, કામ્પની નિંદા કરવી નહિ પાખડી પુરુષની સગતિ કરવી
નહિ નરશાસ્ત્રમા શ્રદ્ધા રાખવી, શ્રીભગવાનની દઢ ભક્તિ કરવી,
ગોપિકાઓ કામના (ભક્તિ)થી, કમગાય ભાવથી, શિશુપાલ વગેરે
દેવભાવથી શ્રીભગવાનમા લીન થવા માટે ભક્તિભાવ મર્વસાધનમા
મુખ્ય ગણાય છે

ભગવાનને વગ્દાન આપવાથી રામ્પને કષ્ટ ઉત્પન્ન થયુ
મનુષ્યમાત્રને પોતાની ધર્મિયા પરિપૂર્ણ કરવામા દગ્ગિભજન મુખ્ય
સાધન ગણાય. નારદમુનિ, પર્વત, રામમહિમુનિઓ, ચાવબુવમનુ,
વિષ્ણુસેન, યમ, જય, વિજય, નંદ, સુનંદન, બદ્ર, સુમત્, ચક્ર,
પ્રચક્ર, કુમુદ કુમુદાક્ષ, વૈવસ્વત મનુ વગેરે વિષ્ણુભક્તિમા પ્રતીક્ષ

હતા દૈત્યકુલમા ઉત્પન્ન થયા હતા છતાં વિષ્ણુલક્ષ્મિ કૃપાથી મોક્ષ પામ્યા જેવા કે જલિ, પ્રહ્લાદજી, વિભીષણુ તેમજ વાસુકી, અનંત, શેષનાગ વગેરે ઉત્તમ ગતિ પામ્યા.

દક્ષ પ્રજાપતિ, રાગલગ ઋષિ, કવિ, હરિ, કૃષ્ણાજ્ઞાન, અનગિષ્ઠ, પિપ્પલાદ, અમર, પ્રણવ, આવિહોત્ર, દ્રવિઃ (નાયોગેશ્વર) વિગેરે અષભદેવપુત્રો હરિભક્ત હતા પ્રયુગાન, પ્રિયવત, મુચકુ, નિમિ, મુધન્વા, શિબિરાજ, ઈશ્વાકુ, ભૃગુ ગાધિ, પુરુવા, પ્રાચીનમર્દિ, શતધન્વા, રઘુ, માધાતા, જનક, અસસપ, રહુગમુ, રૂમ, અગદ, અખરીય, સગર, ભગીરથ, હરિશ્ચંદ્ર, દધિચિ, મુગ્ધ, ગંગા ભગત, રથોદ્ધર્તિ, રતિદેવ, ઉત્તક ભૂરી, દેવદ, યયાતિ, નહપ દિલીપ યદુ, ઉત્તાનપાદ, બીષ્મ, દશરથ વગેરે રાજાઓ વિષ્ણુભક્ત હતા.

વળી હનુમાન, વ્રતમવાન, શુક્રીવ, ગરુડજી, આદ્ય (મગધ-૭), ધંધુમ, (મધર્ષ) મજ (હાથી પાંચગાન) જટાયુ, નીલ, ક ઋષિ, ભુશુકી વિગેરે શ્રીભગવાનની લીનામા પ્રવૃત્ત હતા તેમજ પુનજી, અદ્વાસ ચિત્રકેતુ, પાંડવો અમૂરધ્વજ, અંક મેરવા તામ્રધ્વજ તથા પગિક્ષિત વગેરે વિષ્ણુભક્ત હતા.

વાલ્મિકી, શુકદેવ, સત પુરાણિક શૈવગાદિ ઋષિઓ ભગવાન, અમેતા, શમીક, યાજ્ઞવલ્કય, અગ્નિ, પુલગ્ય મુલદ, અવન વમિદ, સૌભરી, કર્કમ, અગ્નિ, ઋષીક, ગૌતમ ગર્ગ્યાય, વેદવ્યાસ, અગિગ, દાયબ્ય, વેશપાયન, ભોગસ, વિશ્વામિત્ર દુર્વાસા, ક્રમી, માન્વ્ય, જમ્ભસિ, કશ્યપ, માયાદેવે પરાશર, માર્કંડેય વિગેરે મદર્ષિઓ વિષ્ણુભક્ત થયા.

વળી ઉદ્ધવજી, વિદુર, સુદામા, અહરુજી સજ્જન પ્રતદેવ, ગૃહ અન્નમિત્ર વિગેરે મનુષ્ય જન્મ ધારણ કરી શ્રીભગવાનનું ભજન કરતા હતા સપરી, દ્રૌપદી, કુતાજી, વિંધ્યાવલી સતરૂપા, મતી મદાવસા, તથા અગિરા યજ્ઞમા હાજર રહેલી સાદ્યજી ન્યોગી (ગોપવેપરાણા શ્રીભગવાનને બોળન માટે આપેલું અન્ન) શ્રીભગવાનનું ભજન કરતા હતા આવી રીતે લક્ષ્મિમહિમા કહેવામા આવે.

મર્ગ ૨ બે

નાભદામચરિત

અથેતિહાસં વક્ષ્યામિ યથામવાવલી કથા ॥

તોલે પ્રસિદ્ધા યેનાથ વૃતા યસ્ય પ્રસાદત ॥

પ્રથમ પગિમ દેશમા મૃદુલિવાળો માનસિંહ નામે રાજા હતો. મોટા મૂની રાત્રુઓનો જેણે પરાજય કર્યો, ગરીબ અનાથ વાચકોને અને વૃદ્ધો આપી સતોષ કર્યો જેણે કૃષ્ણદામ નામનો મહાત્મા પાસે વિષ્ણુદીક્ષા મન મહણ કરી, નવરમા ઉત્તમ સ્થાન બનાવી શુભને રાખ્યા. મહાત્મા કૃષ્ણદાસને કીલ્લ તથા અમદાસ નામે મે શિષ્ય હતા.

એક વખત બે શિષ્ય પોતાના શુરુસ્થાનથી બહાર વનમા જઈ દેવપૂજા (શુભસેવા) માટે પુષ્પ લઈ પાછા ફરતા હતા. માર્ગમા એક બાવ બાળક બેઠામા આવ્યો, જેને દુકાલ લખતે પોતાની માતા છોડી મર્ધ હતી જેને જોઈ કીલ્લ નામે શિષ્ય અમદાસને કહે છે કે હે બાલ ! આ બાળક અનાથ તથા આધિજો છે, જેને આશ્રમમા લઈ જઈ લાલનપાલન કરશુ. આટલું કહી તે બાલકની આખ ઉપર જલ છાટનાથી દેખતો થયો. પોતાના શુરુ (કૃષ્ણ દાસ) ના આશ્રમમા ગયા બાદ અમદાસે બાળકને કહ્યું કે અહીંઆ આસન (ચટાઈ) ઉપર બેસી દરવાજા પાસે જે દાર્ધ આવે તેની તપાસ રાખવી તથા પવિત્ર કુડમા સ્નાન કરવું. અમારા શુરુ તથા અભ્યાસત મંત્રસાધુઓને બોજન કરતા પત્રાવલીમા રહેલું અન્ન ખાઈને દરરોજ સાધુસતની સેવા કરવી. આ પ્રમાણે તે અધ બાળક આગાનુસાર દરરોજ આશ્રમના દરવાજા આગળ બેસી શુભમરણ કરી સમ નામનો ઉચ્ચાર (જપ) કરવા લાગ્યો, ત્યારે શરીર તેજસ્વી થવા લાગ્યું જેથી શુરુએ કહ્યું કે હવે તારે મારી પામે સેવાધર્મ સારી રીતે પાળવો.

એક વખત અગ્રદાસ એકાતમા બેસી માનસિક (ખ્યાન) પૂર્ણ કરતા હતા, ત્યારે આ બાળક હાથમા જીવ્યામર લઈ પવન નાખતા પોતાના હૃદયમા શુદ્ધતાવના ઉત્પન્ન થઈ કે સુવર્ણના સિંહામનમા શ્રીરામ પોતાના પરિવાર સાથે વિરાજમાન થયા હોય જેથી ધણો પ્રમન્ન થયો, થોડો સમય જવા પછી અગ્રદાસને એક વશિક શિષ્ય હતો જેની હોડી સરમામાન તથા દ્રવ્ય વગેરેથી ભરેલી મમુદ્રમા હકારતા થોડે દૂર નવા બાદ સ્તબ્ધિત (સ્થિર) થઈ જેને મહિસાસુરત બહાર લાવવા ધણી મહેનત કરી છતાં બહાર નહિ આવનારી અગ્રદાસને ચિંતા થઈ, ત્યારે આ બાળક રામનામનો ઉચ્ચાર જિંચે સ્વરે કરવા લાગ્યો ત્યારે થોડા વખતમા હોડી ચાલની થઈ જેથી અગ્રદાસે માળકને કહ્યું કે હે શિષ્ય (નાભદાસ) ! તારો પ્રભાન રામનામનો જપ કરવાથી વિશેષ બધરો, ત્યારે બાળક બોલ્યો કે આપના ઉપદેશથી અને સારો લાભ મળ્યો છે એ આપની ગુરુકૃપાનુ કૃત છે બાહ્ય હું કાઈ ગણ્યો નથી ત્યારે અગ્રદાસ બોલ્યા કે હે શિષ્ય ! સંતસાધુ સત્પુરુષની સેવા કરવામા મોટું કૃત મળે છે તારો દરરોજનો સાધુસેવાધર્મ તથા રામનામનો જપ કાયમ ચાલુ રાખવો આવો સાચો ઉપદેશ અગ્રદાસે અવ બાળકને કર્યો

સર્ગ ૩ જે

હનુમાનચરિત

અથવદ્યે હનુમતો માહાત્મ્ય પરમાદ્મુતં ॥

યસ્ય સ્મરણમાત્રેણ રામે મક્તિર્વૃદ્ધા મયેત્ ॥

શ્રી હનુમાનજીનું ચરિત ત્રીજા સર્ગમા કહેવાય છે જેનું સ્મરણ કૃપાથી શ્રીરામમા મનુષ્ય માત્રની દલબક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે એક વખત સેતુબંધ સમુદ્ર કિનારે શ્રીરામચંદ્રજીની આજુબાજુ

લક્ષ્મણ, સુગ્રીવ, હનુમાન, અગદ, નીલ, નવ તથા ગંગાવાન વગેરે બેઠા હતા ત્યારે વિભીષણે રત્નજડીત એક મુદર માલા શ્રીરામચંદ્ર સન્મુખ મૂકી હતી, જેનું વર્ણન શ્રીગમ કરતા હતા, તે વખતે હનુમાન હાથ જોડી શ્રીગમ સન્મુખ બેસા રહ્યા જેથી માલા હનુમાનને પહેરાની, જેને હાથમા લઈ હનુમાને જોઈ અને માલાનો એક મણિ બહાર પડી ફાડી નાખ્યો, તે વખતે બીજા બધા હસતા હતા પાંડો બીજે મણિ લઈ હનુમાને ફાડી નાખી માલા જમીન ઉપર ફેંકી દીધી, જેથી બધાને વિસ્મય પામેલા જોઈ હનુમાન બોલ્યા કે જે મનુષ્ય રામનામનો ભક્ત ન હોય તેમજ જે વસ્તુમા રામનામ ગાયવામા આવતું નહોય તે વસ્તુ ધણી કોમતી હોય તોપણ મને પ્રિય લાગતી નથી, પ્રાણી માનને પોતાનો દેહ પ્રિય હતા જેના શરીરમા રામનામ નહિ હોય તેવા દેહનો ત્યાગ કરીશ

આટલું કહી હનુમાને પોતાના શરીર ઉપરની ચામડી (ત્વચા) ફાડી નાખી, તે વખતે આખા શરીર ઉપર રામનામના ચિન્હ જોવામા આવતા હાજર રહેના બધા વિસ્મય થયા આવી શ્રીરામ ભક્તિ હનુમાન શિરાવ બીજા કોઈ દેવતાઓએ કરી નથી એવો નિશ્ચય થયો શ્રી સીતાજીનો શોધ તેમજ સુગ્રીવ માથે મિત્રભાવ અને મમુદ્ર તરીકે જઈ શ્રી મીતાજી માથે મમાયણ રાવણના બગીચા (અશોકવન) નું ઇતિહાસપણું, કુમાર (હરિજીત) વધ લખનગરી દહન, પાણુ શ્રી સીતાજીનું મોષન નરી શ્રી રામચંદ્રજી પામે આવતું, રામુદ્રમા સેતુ (પાળ) બાધના માટે દ્રોણાચલ પર્વતને ઉપાડી વર્ષ સમુદ્રમા મૂક્યો લક્ષ્મણને મૂર્છા (બેમાન) થવાથી મંજુવિની ગોપધિયી કરેલી રક્ષા, શ્રીરામચંદ્રજીને શ્રી સીતાજીના નિયોગથી ઉત્પન્ન થયેલા સોકની શાંતિ વગેરે ઉત્તમ કાર્ય હનુમાનજી કરતા હતા

હવે બીજું હનુમાનજીનું ચરિત્ર કહેવાય છે શ્રીદ્વારિકાપુરીમા શ્રીકૃષ્ણ બગવાન રહેતા હતા ત્યારે ઇંદ્રદેવનો પગાળ્ય કરી સ્વર્ગ-

માથી પારિજાતક પુષ્પનું વૃક્ષ લઈને મત્સ્યભામાના જમીયામા રોપ્યું તે વખતે સત્યભામાને ગર્વ થયો કે શ્રી ભગવાનની મધી સ્ત્રીઓ (પટરાણી)મા હું વધારે માનિતી ચર્ધ ગરુડજીને ગર્વ થયો કે મારા જેવો બલવાન પૃથ્વી બીજો અર્ધ નથી, તેમજ સુદર્શન ચક્રને ગર્વ થયો કે બાણાસુરના બાહુ છેદન કરવામા માગ શિવાય કોઈ બીજા શસ્ત્રનો ઉપયોગ થયો નહિ આ પ્રમાણે ત્રણ જથ્થાના ગર્વ ઉતારવા શ્રીભગવાને આશ્ચર્યલીલા ઉત્પન્ન કરી

એઠ વખતે શ્રીભગવાન સત્યભામા પાસે બેઠા હતા તે વખતે તે ઉદાસ ચિત્તમા જોવામા આવ્યા, જેથી મત્સ્યભામા હાથ ભેડી વિનયથી પૂછે છે કે હે સ્વામિનાથ ! આજે તમારા મનમા ગઈ મોટી ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ હોય એવું મને લાગે છે જેથી સ્પષ્ટ વૃત્તાત મને નહિ જણેશો તા હું પ્રાણત્યાગ કરીશ માગે નિવાહ (હામ) થના પછી આજસુધી તમને ઉત્માહ શિવાય શોનાતુર જોયા નથી, જેથી હવે મારે જીવરાની ઇચ્છા નથી

આવું સત્યભામાનું વચ્ચન માલળી શ્રીભગવાન કહે છે કે હં સતિ ! મને કોઈ જાતનું દુઃખ થયું નથી પરંતુ મારા પરમ ભક્તનો વિમોગ થવાથી ચિંતા ઉત્પન્ન થઈ છે જે ભક્ત મને માગ પુત્ર પ્રદુમ્ન તથા મારા દેહથી પણ વિશેષ પ્રિય છે આવું સાલળી સત્યભામા કરીથી પૂછે છે કે હે નાથ ! જ્યા તમારો ભક્ત હોય ત્યા આપણે બને સાથે જઈએ, તમારો ભક્ત જ્યા છે, તેનું શું નામ છે ? આવું સત્યભામા પૂછે છે ત્યારે શ્રીભગવાન કહે છે કે આપણને ત્યા જવામા કોઈ સંદેહ નથી, પરંતુ મારા ભક્તની એઠ જ સાચી ભક્તિ છે, તે હનુમાન નામે પરમ ભક્ત હાન ગ્રધમાન પર્વત ઉપર રહે છે, તે પોતાના હૃદયમા કેવલ દહ ભક્તિથી માધ્યાન ધરે છે, ત્યારે સીતાજીનું હરણુ રાવણે મ્યું તે વખતે મારે રાગ અવતાર હતો, તે વખતે એકલાજ હનુમાનની સહાયથી સંગ્રામમા મેં રાવણનો નાશ કર્યો બાદ અશોકવનમા જઈ રાણી

સીતાજીને પાછા લઈ લક્ષ્મણ સાથે અયોધ્યા નગરી જઈ સુખરૂપ નિવાસ કર્યો. જ્યારે લક્ષ્મણને શક્તિદીન થવાથી મારે હેવટ સમય આ સે ત્યારે હનુમાને મારા સમગ્ર રઘુવંશ (કુલ)ની રક્ષા કરી દત્તી તે હનુમાને કેવળ રામચંદ્ર તથા મીતા શિવાય બીજી કાષ્ટપણ કલ્યાણ વસ્તુ જોઈ નથી હાલ આ સ્વરૂપે ત્યાં જઈ શકાય નહિ જેથી હું રામનું સ્વરૂપ ધારણ કરીશ પરંતુ સીતાજી સ્વરૂપ તું અથવા રૂકિમણી ધારણ કરશે કે કેમ ? આ બાબતમાં મને સંદેહ ઉત્પન્ન થયો, કારણ કે તમારા બંનેમાં સીતાજી સ્વરૂપ ધારણ પ્રવાની શક્તિ છે તેવી બીજી (તમારા બંને શિવાય) કાશ્મી શક્તિ નથી.

આતુ શ્રી ભગવાનનું પ્રિયવચન સાંભળી સત્યભામા હે છે હું સ્વામિનાથ ! તમે ચિંતા દૂર કરો હું સીતાજીનું સ્વરૂપ ધારણ કરીશ હવે તમારા પ્રિયભક્ત હનુમાનને અહીંઆ બોલાવો.

શ્રીભગવાન ગરૂડજીનું સ્મરણ કરે છે તેટલે ગરૂડજી હાજર થઈ પ્રજ્વાલ કરી બોલ્યા કે હું નાથ ! હું તમારો દાસ છું જે આપ હો. તે કાર્ય કરવા ત્યારે છું તે વખતે ભગવાન કહે છે કે કે ગરૂડજી ! ગધમાદન પવત ઉપર જઈ હનુમાનને લઈ આવ ત્યાં જઈને કહેવું કે હાન હારિકાપુરીમાં સીતા સાથે શ્રીરામચંદ્રજી નિવાસ કરે છે જેથી તને મળવા મન્જા થઈ આવતું વચન હનુમાનને કહેવું.

પછી ભગવાન પોતાના સુદશન ચન્દ્રને કહે છે કે તારે કર વાળ આગળ રહી જ્યારે હનુમાન આવે ત્યારે પ્રથમ મને સંદેશ કલા બાદ મારી પાસે લાવવા આ પ્રમાણે આગા લઈ ગરૂડજી ગધમાદન પર્વત ઉપર જઈ હનુમાનને નિમિત્તથી સંદેશ કહે છે જે વખતે ગરૂડજીનો મારો સત્કાર મ્યાં બાદ બને (ગરૂડ તથા હનુમાન) શ્રીહારિકાપુરી આવ્યા પછી દરવાજામાં ચઢને પૂછે છે કે માગ સ્વામી રામચંદ્રજી ક્યા છે ? ત્યારે ચક્ર જઈ શ્રીભગવાનને

કહે છે કે હનુમાન તમારા દર્શનની ઇચ્છા કરે છે જેથી શ્રી ભગવાને રામસ્વરૂપ ધારણ કર્યું પરંતુ સત્યલાભા આમતેમ ફરતા જતા સીતાજી જેવું સ્વરૂપ જરાનર નહિ આવવાથી સતી રૂક્મિણીને કહે છે કે, તું જલદી સીતા સ્વરૂપ ધારણ કરી મારી સાથે આવવા નિશ્ચય કર, જેથી સતી રૂક્મિણી સીતાસ્વરૂપ ધારણ કરે છે તે વખતે ઘણો સમય બતીત થવાથી ચક્રને કમ્પણ પ્રમાણે જમણા દાથમા પહેરી, હનુમાન નગરમા પ્રવેશ કરી દર્શનાતુર થવાથી એકદમ અતપુરમા ગયા ત્યાં બે જુગવાળા, કમલ જેવા સુદર નેત્રવાળા, ધનુષ્યમાણ ધારણ કરનારા, દિવ્ય વસ્ત્રાલંકાર પહેરેલા, ડાબી બાજુમા સીતાજી સહિત શ્રીગમચ્છ સ્વરૂપનું દર્શન કરતા સાધ્વાન દંડવત પ્રણામ કરે છે

હનુમાનજી પ્રેમાનુધારા છોડી આનંદપૂર્વક કહે છે કે હેનાથ ! હું તમારો દાસ છું જેની આજ્ઞા હોય તે કડો ત્યારે શ્રીભગવાન હનુમાનની કુશનતા પૂછી પાસે બેસાડે છે તે વખતે સીતા (રૂક્મિણી) લાકડું (મોઢક) લાવી પ્રીતિપૂર્વક હનુમાનને આપે છે, જેનો પ્રસાદરૂપે હનુમાન સ્વીકાર કરે છે પછી શ્રી ભગવાન બોલ્યા કે ઘણો સમય થયો હોવાથી મારી ઇચ્છા મળનાની હતી જેથી ગરૂડને ગધમાદન પર્વત ઉપર મોકલ્યો હવે તારે જ્યાં જવું હોય ત્યાં જવા માટે દરકત નથી આવ્યા ઉત્તમ પ્રભાવવાળા અવતાગ શ્રીભગવાન લીલારૂપે ધારણ કરે છે જેથી સમસ્ત જુમડવને સેવ્ય સેવક બાવથી માયારૂપે શ્રીભગવાન રક્ષા કરવા સમર્થ છે

મર્ગ ૪ થો

વિલીપણચરિત

વિમીષણ કયાવલ્યે મહાશ્ચર્યમયોં શુભામ્ ॥

યા યુત્વા મનુજ સઘો રામે મર્તિક રમેત્ પુવા ॥

સ્તૂર્ગી યોગામા વિળીપણુ ચરિત કહે છે જે વિળીપણુનો ભક્તિભાન શ્રીરામમા થી રીતે ઉત્પન્ન થયો તે શ્રુતાત કહેવાય છે

પોતે પુનસ્ત્ય મુનિના પુત્ર તથા રાવણુના નાનાભાઈ હતા, જેણે પોતાનો ગતિધર્મ (આસુરીભાવ) ત્યાગ કરી બધુનર્ગ (રાવણુ કુલનર્થ) વગેરે મગાસમઘીઓથી ભુદા યર્ષ શ્રીરામચંદ્રને શરણુ યર્ષ, પોતાના ભાઈ રામણુ કુળવર્ણુનો તેમજ લંકાનગરીનો અંત લાવ્યો. ગમે તેવા પ્રકારથી શ્રીરામચંદ્રજીનું કલ્યાણ કેવી રીતે થાય, તેમજ સીતાજી પાછા શ્રીરામને શી રીતે પ્રાપ્ત થાય, આવા સાચા શુદ્ધ પ્રેમથી રામસ્મરણુ કરે છે જેથી રાવણુનો વધ થયા પછી લંકા નગરીનું રાજ્યસ્થાન તથા ચિરજીવીપણુ (લણુ આયુષ્ય) ભાગવશે આવુ વાલ્મિકી મુનિએ રામાયણુમાં સ્પષ્ટ વર્ણુન કર્યું છે.

વિભીષણુને સાચી ભક્તિ શી રીતે ઉત્પન્ન યર્ષ તે જ્ઞાતાત કહું છે એવ વખત કાઈ ધનવાન વણિહ પોતાની હોડીમાં દ્રવ્ય જરી વ્યાપાર માટે પરદેશ ગમન કરતા મધ્ય સમુદ્રમાં હોડી સ્થિ થવાથી આગળ ચાલતી બધ યર્ષ, તે નખતેવણિહ વિચાર કરે છે કે હવે હું શુ કરીશ ? ત્યારે હોડીમાં બેઠેલો એક મનુષ્ય બોલ્યો કે દાસ અહીંઆ એક મનુષ્યનું બલિદાન આપવાથી તારી હોડી સારી રીતે ચાલશે નહિ તો જળમાં ડૂબી જશે ત્યારે વણિહ બોલ્યો કે મનુષ્યનું બલિદાન શી રીતે આપાય ? જતા હું પોતે સમુદ્રમાં પડવા ઇચ્છા કરીશ, જેથી મારું ધન નાશ પામશે નહિ મારા ગરણુ પછી મારું દ્રવ્ય પુત્રો ભોગવશે આવુ સાંભળી એક રોગિષ્ટ જુદ પુરુષ ચરીરે જાલવાળો હતો તેણે કહ્યું કે હું મારું પાલન કરનારો છે, તારું બલિદાન આપવાથી અમારું જીવન (રક્ષણુ) નાશ પામશે જેથી અમે બધા મગણુ પામશુ કે રોગિષ્ટ તથા વદ્ધ જુ મારે મારું બલિદાન આપવાથી બધા કુશલ ગદે આટલું કહી તે ઘરડો મનુષ્ય રામનામ ઉચ્ચાર કરતા સમુદ્રમાં પડવાથી તરત હોડી ચાલતી યર્ષ, જેથી અંત બેઠેલા મધળા મુખરૂપ જીવતા રતા રોગિષ્ટ જુદ પુરુષ સમુદ્રમાં પડતા જનના દાસતા તરંગ (લંકરી), થી લંકાનગરી તરફ અચાઈ ગયો ત્યાં

રાક્ષસો મનુષ્યમાગ ગળથી જલમથી બહાર કાઢી ગંગાવિભીષણને
 બેઠ તરીકે મોકલ્યો, જેને જેઈ પોતાના સેવકોનો સત્કાર રાજ
 વિભીષણે કર્યો સિંહાસન ઉપર બેસાડી તે મનુષ્યને બકિતભાવે
 પૂજન મંદાર કરી કહે છે કે આજે અમારો મારો ઉદય થયો કે
 અમને (રાક્ષોને) મનુષ્યનું દર્શન થયું જેથી ધીગમનામનો રાજ
 તથા રામમહાન આવ્યો ભાર ઉત્પન્ન થયો હવે લગનગરીમા રહી
 આનંદપૂર્વક મારું સુખ ભોગવના નિવાસ કરો આતુ વિભીષણનું
 રચન માણશી વૃદ્ધ પુત્ર બોલ્યો કે મને પ્રાર્થણા પ્રાર્થનું સુખ
 બોલવા ઈચ્છા નથી, પણ હું જ્યાંથી ખેંચાઈ આવ્યો ત્યાં પાછું
 જવા મારી ઈચ્છા યદિ છે તે વખતે વિભીષણે વિદાય કરતી
 વખતે મૂલ્યવાન વસ્ત્રર્ચનાગ વગેરે બેઠ આપી ગમનામ મત્ર
 લખી, મમુદ્ર મિનારે આની ગંગા વિભીષણ કહે છે કે હું સમુદ્રેન ।
 આ વૃદ્ધ પુત્ર પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે મૂર જગનામા જાય ત્યાંમુધી
 તમારી સાત લક્ષ્મીથી સુખગ્ધ ત્યાં પહોંચાડ્યો વિભીષણ પોતે
 ગમના પગ્ગ ભાગ હોવાથી તે રાગિષ્ટ (વૃદ્ધ) પુરુષ નિરાગી
 થવાથી, તેજસ્વી શરીર ધારણ કરી ત્યાં હોડીમા જેમે છે તે વખતે
 અતઃ જેના પુરુષો નિઝાત કરવા લાગ્યા કે આ રાગિષ્ટ વૃદ્ધ
 પુરુષ આપણી માથે આગળ બેઠો હતો પણ રતિયામા પડ્યા
 પડી આવું દિવ્ય તેજસ્વી શરીર શી રીતે થયું હશે ? ત્યારે વૃદ્ધ
 પુરુષ કહે કે મને જ નગરી સુધી ખેંચતા ગણ્યો વિભીષણ પાસે
 લઈ ગયા બાદ મારી આમનારાસના કરી ગમનામનો મન વસ્ત્ર
 ઉપર લખી નીગમતી વખતે રાજાએ વરુણદેવની પ્રાર્થના કરી
 સુખરૂપ હું તમારી પાસે આવ્યો ગંગા વિભીષણનું વર્તન તથા
 રામનામનો મોટા મહિમા ગણા જ્યો હું રાજથી મુક્ત થયો.
 ત્યારબાદ મર્વ ઠેગલે શ્રીરામભકિત વૃદ્ધિ પામી.

સર્ગ ૫ મો

શબરીચરિત

શબરી મક્તિ માહાત્મ્યં કથયामિ યથાશ્રુતમ્ ॥

પરમાશ્ચર્યં જનકં રામમક્તિ ધ્રુવર્ચનમ્ ॥

પૂંચમા સર્ગમાં ચીરામ લક્ષિતથી આનંદ આપનાર શબરીનું ચરિત કહેવાય છે. દરકારણમાં મતગ મુનિના આશ્રમની પાસે શબર (ભિક્ષુત્રી) સ્ત્રી પતિપુત્રવિનાની (વિધવા) જગલમાં રહી કદમૂલ આહાર કરતી રામનામનું લજન કરતી હતી એક વખત માર્ગમાં દૈવયોગે મતગ મુનિનું દર્શન થયું. 'પ્રાતઃકાલે સ્નાન કરી આશ્રમમાં પહોંચતાં એકદમ શબરી વિચાર કરવા લાગી કે માટે આવા પવિત્ર મુનિની સેવા શી રીતે કરવી ? જેનું દર્શન મહુ દુર્લભ હોય તેની સેવા કરવી અશક્ય છે. પણ મનમાં વિચાર થયો કે રસ્તામાં આશ્રમની આલુખાલુ જગ્યામાં કાંટા તથા પરથર કાઢી નાંખી લીંચીનીચી જગ્યાને સરખી કરીશ, પણ હાલ મુનિને ખબર પડે નહિં. આમકાલે આશ્રમમાં ચોડાં બાળવાનાં લાકડાં (ઉધન) મૂકી આવીશ, જેથી મારો સેવાધર્મ બહારથી ચર્ષ સકે. આવું થવાથી મને કોઈ વખત મુનિ પસંન થશે.

એક વખતે આશ્રમ પાસે મતગ મુનિ ફરતા હતા ત્યાં આલુખાલુની પવિત્ર સાફ જગ્યા જોઈને શિષ્યને પૂછે છે કે બહોળાં રસ્તો સાફ સ્વચ્છ કેણુ કરે છે ? તેમજ આશ્રમ પાસે ઉધન કેણુ મૂકી બન્ય છે ? તે વખતે સાયકાલે એક શબરી (ભિક્ષુત્રી) શિષ્યની નજરે જોવામાં આવી તેને શિષ્ય પૂછે છે કે તું કેણુ છે, દરરોજ આશ્રમનો આલુખાલુ રસ્તો સાફ કરી ઉધન શા માટે મૂકી બન્ય છે. માટે મારા ગુરુ (મતગમુનિ) પાસે ચાલ. આવું સાંભળી તે શબરી (સ્ત્રી) શબનીત ચર્ષ ગુરુ

સન્મુખ બિભી રહી. તે વખતે સર્વ જ્ઞાંત પૂજ્યું, ત્યારે શબરી બોલી કે હું લાગ્ય વિનાની નીચગતિ (ભિષ્મ)માં ઉત્પન્ન થવાથી મારાથી ગુસ્સેવા શી રીતે થાય ? આવા હેતુથી અરણ્યમાં રહી બહારની સ્વચ્છતા મારાથી જે કંઈ સેવારૂપે થઈ શકે તે કરવા હું પ્રાર્થના કરું છું.

શબરીનું આવું કહેલું માંબળી મતંગમુનિ શિષ્યને કહેતા હતા કે આપણા આશ્રમ પાસે બંધે એ સુખરૂપ રહે, તેમજ એને ખાવા માટે સારો બંધાવગત કરવો. શબરી કહે કે મને કંઈ ખાવાનું જોઈતું નથી, પરંતુ મારી આરી ગતિ થાય આવી મારી નંદ્ર વિનંતી છે. મારો મોક્ષ થાય તેવું સાધન કહો.

ત્યારે મુનિ શબરીના રહેવાસના સ્થાન આગળ જ્યાં હાથ્યા તેથી દડકારણ્યમાં બીજા બધાઓ મતંગમુનિ પાસે જવાઆવવાનો બંધો વ્યવહાર બંધ કરતા હતા, છતાં મુનિ સાત શુભવાળા હોવાથી કંઈ જોડે દેવઆત્ર રાખ્યો નહિ, કારણ કે જેનું મન પવિત્ર હોય તેને કંઈપણ કલક લાગે નહિ. એક વખતે મુનિએ પોતાના શિષ્યને કહ્યું કે હવે મારે શરીર નાશ પામશે માટે પવિત્ર ફર્લાંગન પાથરી પોતે સ્મરિ ગયા, જેથી મધ્યમાં શિષ્યો ગડવા લાગ્યા ત્યારે શબરી પણ રૂદ્ધ કરતી સન્મુખ બિભી હતી ત્યાં મુનિ કહે છે કે હે શબરી ! તારે સતાપ કરવો નહિ, શીગમ (દશગયપુત્ર) માક્ષાકાર વિષ્ણુ ભગવાન છે, જેનો નિવાસ હાલ અયોધ્યનગરીમાં છે, તેનું સ્તૂતન કરવાથી તને સ્વર્ગસ્થાન મળશે. હવે તારે રામનામ ઉચ્ચાર કરવો જેથી મારી સેવાનું ફળ મળશે, તારે દડકારણ્યજાગરું હોવું. આવો સાચો ત્રોષ કરી પોતે દેવલોક થયા. મુનિને સ્વર્ગસ્થાન મળ્યું. શબરી અરણ્યમાં રહી કંદમૂલ આહાર કરતી ગમનામ બોલતી કેવલ રામદર્શનની ઈચ્છા કરતી હતી. એક વખતે કંદમૂલ એકઠાં કરી પોતાની ઝૂંપડી (પર્ણકુટિ)માં બેસી રાત્રે વિલાપ કરવા લાગી, ત્યારે મધ્ય રાત્રી થઈ ત્યારે રામના દર્શન માટે

આમ તેમ કરવા લાગી, બીજે દિવસે સવારમાં જલ લેવા ગઈ હતી ત્યારે માર્ગમાં એક તપસ્વી (મહાત્મા) સ્નાન કરી રહતામાં જતા હતા, જેની પ્રદક્ષિણા ચળરી કરતી હતી જેથી ચળરીના ચરીરની છાયા મુનિના ચરણ ઉપર પડવાથી એકદમ ક્રોધાતુર થઈ મુનિ પાછા સ્નાન કરવા ગયા. તે વખતે જલમાં અપવિત્ર વસ્તુ (માંસ લોહી કીડા વગેરે) જોઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે હાલ જલમાં અપવિત્ર વસ્તુ શી રીતે માત્રમ પડે છે ? છતાં તેવા જલમાં સ્નાન કરી પાછા પોતાને સ્થાને ગયા.

ચળરીએ પ્રથમથી જલનો ઘડો પર્ણકુટિમાં ભરી ગળ્યો હતો. જેમાં પવિત્ર નિર્ભય જળ હતું. ઘોડો મમય ગયા પછી લક્ષમણ સાથે શ્રીરામચક્ર ચળરીના સ્થાન પાસે પૂજવા લાગ્યા કે હાલ ચળરી ક્યાં છે ? રામનું દર્શન થતાં બહાર આવી આંગણમાં બિભી થઈ આનંદરૂપે નૃત્ય કરતી હતી. અપૂર્વ દર્શનની ઇચ્છા પૂર્ણ થઈ. હમતા હસતાં લક્ષમણ ચળરીને કહે છે કે તુ જે નામનો ઉચ્ચાર કરે છે તે માક્ષાત્ શ્રીરામ તારી મન્મુખ બિલા રહ્યા છે માટે તારે અતિથિ મત્કાર કરી ઇચ્છા પૂર્ણ કરવી

લક્ષમણનું કહેવું સાંભળી ચળરીએ ગાણાંગ પ્રણામ કર્યાં. આસન ઉપર બેસાડી શ્રીરામનું પૂજન કર્યું. ગંગા કહેલા કદમ્બ અર્પણ કર્યા બાદ બીજાં નખીન ફલ લઈ પાછી આવી તે વખતે દડકારણમાં રહેનારા સર્વ મુનિઓ શ્રીરામનું દર્શન કરી પરસ્પર કુશલતા પૂછવા લાગ્યા, ચળરી ભાગ્યશાલી થઈ, જેનો સ્પર્શ મવાથી મતગમુનિ આથે લાંબા વખતનો સ્નેહ સંબંધ મરણ સમયે છોડી દીધો.

મર્વ મુનિઓ શ્રીરામની પ્રાર્થના કરી કહેવા લાગ્યા કે હે નાથ ! જલમાં અપવિત્ર વસ્તુ (માંસ લોહી કીડાઓ) શું કારણથી ઉત્પન્ન થયું ? હવે જલની શુદ્ધિ કરવા તમે સમર્થ છો ત્યારે લક્ષમણ કહે છે કે તમે સર્વ મુનિઓ સંગમસ્વભવ છોડી એકાંતમાં રહો છો. તમે જેવું સદાચાર વર્તન પાળશો તેને જોઈ બીજા સંસારી મનુષ્ય

આચરણ કરશે મતમનુનિની કૃપાથી શબરીને ભક્તિભાવમાં રિશેષ પ્રીતિ થઈ જલમાં જે દાર્ઢ અપવિત્ર વસ્તુ પડી છે તેનું મૂન કારણ એક જ છે કે તમે દૂષભાવથી શબરીનો તિરસ્કાર કર્યો, જેથી જલમાં દોષ ભાવમ પડ્યો શબરીના શરીરની છાયા મુનિના ચરણમાં પડવાથી પાછા સ્નાન કરવા ગયા તેમજ તમે છેવટે મતમનુનિનો દૂષ કર્યો જેથી જલમાં વિપત્રીત પશિષ્ણામ થયું હવે તમે બધા શબરી પાસે જઈ પ્રાર્થના કરો જોઈ પૂર્વ પ્રમાણે પવિત્ર જલ થશે

સદમણું શુદ્ધ પ્રેમભાવવચન સાંભળી મતમનુનિના શિષ્ય ગણ તથા શબરીના દૂષ કરનારા મુનિઓ એકઠા થઈ શબરીને સર્વ જલગ્રથાન પાસે ગયા તે વખતે શબરી ગમનામ ઉચ્ચાર કરતી પોતાના લાંબે ઘડામાં જલ ભરતી હતી તે વખતે પ્રથમ પ્રમાણે નિમન જળ થયું શ્રીગમચદ્રણ પ્રસન્ન થઈ શબરીને કહે કે તને જે દાર્ઢ ભોઈએ તે હું આપીશ ત્યારે શબરી બોલે છે કે હે નાથ ! નમારી ભક્તિ શિવાય મને દાર્ઢ ભોઈતું નથી મંમાઁ વૈભવથી મુક્ત થાઉં એવું જ્ઞાન આપો જેથી શ્રીરામે તથાગુ મધુ ત્યારે પોતાનો દેહ મુક્ત થઈ વિમાનમાં શબરી સ્વર્ગમાં સર્વ શબરીના શરીરનો અગ્નિમસ્કાઁ શ્રીરામે કર્યો મર્ મુનિઓ મહેવા લાગ્યા કે આ શબરીને સ્વમસ્થાન કેવન રામનામ ભક્તિથી મળ્યું

માટે જે મનુષ્ય શુદ્ધ ભાવથી રામનામ ઉચ્ચાર કરે તેની સંસારવાસના દૂર થાય આવું શબરીચરિત પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ માની સર્વ મુનિઓ શ્રીરામચરિત વણન પ્રતા પોતપોતાને સ્થાને ગયા

સર્ગ ૬ દો

અગ્નિમિલચરિત

અજામિલકથા ઘણ્યે પરમાશ્ચર્યકારિણીમ્ ॥

યસ્યાં નામ્નશ્ચ માહાત્મ્ય ધ્યક્ષિતચન્દ્રે જનાર્દન ॥

છઠ્ઠા સર્ગમાં અગ્નિમિલ (પાછાણ) અગ્નિ કહેવામાં આવશે. શ્રીજનાર્દન (ભગવાન) નું નામ પાતળી (પાપી) ને મમારદુખ તરવા મુખ્ય સાધન છે જે વિષયમાં અપ્પટ્ટ વૃત્તાત કહે છે કાન્મદુઃખ (કેનોજ) દેશમાં અતવેદી ધનવાન પાછાણ અગ્નિમિલ નામે હતો સદાચારથી ભ્રષ્ટ ધર્મ વેશ્યામગ યત્રાથી મામમદિગ ખાઈ પોતાના પાછાણકર્મથી ગદિત, અધ્યા દેવપૂજન વગેરે વેદધર્મઆચરણ છોડી દઈ, ગામબહાર વેશ્યા માથે એક મકાનગા રહેતો હતો. પોતાના રહેવાના ધર આગળ માયકાસે કોઈ અતિથિ શાનઆમ (વિશ્વ) ની ભૂતિ લઈ નિવાસસ્થાન શોધતો ત્યાં આ થો તે વખતે અગ્નિમિલ કોઈ કામ માટે ધરબહાર ગયો હતો, પરંતુ વેશ્યા પૂજ્યા સાગી કે તમે કાણુ છો ક્યાથી આવ્યા છો ? ત્યારે અનિથિ હે કે હું ગામમાં રહેવા ગયો ત્યાંથી કોઈ એક મનુષ્યે કહ્યું કે તમે ગામબહાર અગ્નિમિલને ધેરે જાઓ જે તમારી સેવા કરશે તેથી હું અહીં આવ્યો ત્યારે વેશ્યા - હે કે જલે પધારો, અગ્નિમિલ દમણા થોડા વખતમાં આવશે.

વૈરપને ત્યાં જઈ અતિથિ માટે ભોજનસામગ્રી તૈયાર રાખી વેશ્યાએ જલ માટે ફૂંવો બતાવ્યો જેથી અતિથિ ગ્સેાઈ તૈયાર કરી ભોજન કરી સૂઈ ગયા મધ્યરાત્રી ચતા મદિરાપાન - ૧ અગ્નિમિલ આવતા જ્યાં અતિથિ સૂતા હતા ત્યાં લઈ ગઈ મવાગ્રમાં છીડી અતિથિ ખીજે ગ્યાન જવા તૈયારી કરતા વેશ્યા અગ્નિમિલને કહે કે તમે પ્રાર્થના કરો કે હું પુત્રવાન નથી માટે તમાની

કૃપાથી એક પુત્ર થાય. આણું માંભળી અતિથિ કહે કે તારા ઉદ્ધાર કરનાર એક પુત્ર થશે. બાદ અતિથિ ચાલતા થયા. થોડો મમય પછી ગર્ભ રહેવાથી વેસ્થાને એક પુત્ર થયો, જેનું નામ નાગાયણુ પાડયું. યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થતાં અગ્નિમિલને પુત્ર ઉપર પ્રેમ વધતો ગયો. ત્યારે અગ્નિમિલ મગ્નપયારીવશ થતાં વેસ્થા (શ્વર ત્રી) રહતી હતી યમરાજન દૂતોને કહે છે કે કાન્યકુબ્જ (કનોજ)માં અગ્નિમિલ પ્લાહણુ છતાં પોતાના મદાચારથી અત્યંત દોષાથી અહીંયાં યમપાશથી બાંધી લાવી નરકસ્થાનમાં રાખવો. જેનું દુષ્ટ કર્મ હોવાથી પાપી અગ્નિમિલ મારી નજરે આવે નહિ. આણું યમરાજનું કહેવું માંભળી યમદૂતો જઈ યમપાશમાં બાંધવા લાગ્યા, જેને જોઈ ત્રામ પામી પોતાના નાગાયણુ નામના પુત્રને બોલાવે છે તે વખતે શ્રીભગવાનના દૂતો રાખ, ચક્ર, ગદા ધારણુ કરનારા, તુલસીની માળા પહેરી ત્યાં લાજર થયા. પછી યમદૂતો નાથે વાદવિવાદ કરવા લાગ્યા. બાદ અગ્નિમિલને યમપાશથી છોડાવી વંકુસ્થાનમાં લઈ ગયા.

યમદૂતો પાછા આવી યમદેવને કહેવા લાગ્યા કે અમને અગ્નિમિલને લાવવામાં ધણુ ટપ્પ ઉત્પન્ન થયું. આણું માંભળી યમરાજન પોતાના ચિત્રગુપ્તને પૂછે છે કે અગ્નિમિલનું શું કર્મ ગુપ્ત છે તેની તપાસ કરો ત્યારે ચિત્રગુપ્ત બોલ્યા કે અગ્નિમિલ મદાપાપી હતો. પરંતુ મરણમયે તમારા દૂતોને જોઈ લપ્તીન થવાથી પુત્ર નારાયણને બોલાવતા શ્રીભગવાને પોતાના દૂતો મોકલ્યા, જેઓ તેને વૈકુંઠમાં લઈ ગયા. યમરાજને શ્રીભગવાન વચન કહે છે કે યમરાજન ! અરણ્યમયે જે કાઈ મનુષ્ય મારું નામ ઉચ્ચારણુ કરે તેને નમારો ભય રહે નહિ. અંતમયે દરિનામ ઉચ્ચાર કરવાથી પાતકી અગ્નિમિલનો ઉદ્ધાર થયો. પુત્રના નારાયણુ રાજદનામે અગ્નિમિલ મોક્ષ પામ્યો છતાં શુદ્ધ લાવથી દરરોજ ભગવનનામસ્મરણુ કરે છે, તેની ઉત્તમ મતિ થશે.

મર્ગ ૭ મે

જટાયુચરિત

જટાયુચરિતે વક્ષ્યે મહાનદપ્રદાયકમ્ ॥
અયોધ્યાયાં રઘુશ્રેષ્ઠો રાજા દશરથ સુત ॥
જ્યેષ્ઠ રામં યૌવરાજ્યેઽમિષેન્નુમુપચક્રમે ॥

સ્ત્રીતમા મર્મમા આનદ આપનાર જટાયુચરિત કહેશે
રઘુકુળમા ઉત્પન્ન થયેલા પ્રતાપી દશરથ રાજા પોતાના જ્યેષ્ઠ
પુત્ર શ્રીગમના ગાંધ્યલિષેકની તૈયારી કરે છે, તે વખતે કૈકયી
(ભગતમાતા) રાણીએ નિધન ઉત્પન્ન થયું કે રામે સીતા સાથે
ચૌદ વર્ષ વનનાસ રહેવું તથા મારા પુત્ર (ભરતને) રાજ્યગાદી
આપની આવું વરવાન દશરથ રાજા પાસે કળૂન કરાવ્યું, જેથી
શ્રીગમચ્છે પિતાની ધર્મમર્માદા (પ્રતિજ્ઞા) પાળના સીતા તથા
ભાઈ લક્ષ્મણ સાથે દડગરજ્યમા નિવાસ કર્યો, જ્યાં ધણી રાક્ષ
સોનો નાશ કરતા હતા એક વખત શ્રીગમ પચવટીમા લક્ષ્મણ
તથા મતી સીતા માથે રહેતા હતા ત્યારે ખગદ્ગણ રાક્ષસોની
બહેન શૂર્પણખા શ્રીરામ પાસે આવી કહેવા લાગી કે તમારું સ્વરૂપ
જોઈ મને ઘણી અવાગમના ઉત્પન્ન થઈ છે પ્રીતિપૂર્વક તમારી
જોડે ભોગ ભોગવવા માં મન આવતું થયું છે ત્યારે શ્રીગમ કહે
છે કે, અહીંઆ હું સ્ત્રી સાથે રહું છું પરંતુ દગવાળ આગળ મારા
નાના ભાઈ લક્ષ્મણ સ્ત્રી શિવાય છે જેની જોડે તારી ઇચ્છા
પૂર્ણ રવી શૂર્પણખા એકદમ લક્ષ્મણ પાસે જઈ પોતાની ઇચ્છા
ખતાવતી હતી જેથી લક્ષ્મણ જોલ્યા કે હું મોટાભાઈનો મેવક
છું મારી પાસે ગહેવાથી તું દાસીરૂપ ગણાયો માટે તારે પાછું
રામ પાસે જવું આવું માલળી શૂર્પણખા ગમ પાસે ગઈ જ્યાં
સીતાજીને લક્ષ્મણ (મારી નાખવા) ઇચ્છા કરે છે તે વખતે

રી, આવું નિર્દિત કર્યું શા માટે કરે છે? હાલ પર્યુકુની (આશ્રમ) માં શ્રીરામલક્ષ્મણ નહિ હોવાથી સતી (જનકી)ની ચોરી કરવા મમર્ય થયો. નગરસ્થાનમાંથી પવિત્ર વસ્તુ કૂતરો લઈ જાય તેવું આશ્રમ નિર્દિત કરી કરવું તારા જેવા જ્ઞાનીને શોભતું નથી માટે મેં નિશ્ચય મંત્ર કર્યો કે હું તને મારીશ ક્ષાન વૃદ્ધ થયો તેમજ ગન્ધર્વનું નિના આવ્યો છું છતાં માન જીવતા સુધી મતી મીનાજીને જાગ કરી લક્ષ્મણગરી લઈ જવા તું મમર્ય નથી.

જટાયુ એ હમ દુહકો મારી રાવણના મસ્તક ઉપર પડતા કોધાતુર થયેલો ગવણ સ્ત્રોતપ્રહાર કરતો હતો ત્યારે જટાયુ આચ તથા પાપ અને પમના નખવડે રાવણ માથે યુદ્ધ કરતા શરીરમાં વેદના (દુષ્ટ) થવાથી રાવણે એવદમ અગ્નિમાં મારી પાપ બાળી નાખવાથી જટાયુ જમીન ઉપર પડતા એવદમ મીતાને બમનગરી લઈ ગયો. જટાયુના પ્રાણ કેવલ રામના દર્શન તથા મદેશ -હેવા રહ્યા હતા પર્યુકુનીમાં સીતાજી નહિ મળવાથી મને ભાઈઓ શોધ કરવા લાગ્યા માર્ગમાં જટાયુને જોઈ રામનામ ઉચ્ચાર કરતો હતો તે વખતે લક્ષ્મણ પૂછે છે કે હે ભાઈ! રામનામ જોલે છે તે કાણ છે? બાદ જ્ઞાન પૂછતા શકા થઈ કે પાપ કોણે બાળી તથા આવી દશા કોણે કરી? ત્યારે જટાયુ પૂછે છે કે નમે કાણ છે? જેથી લક્ષ્મણે સર્વ જ્ઞાત દુઃકારણનું કથું.

જટાયુ જણે છે કે મને રાવણ અગ્નિમાં મારી મારી સતીને લઈ જતો હતો મેં ધણું યુદ્ધ કર્યું પણ મારી આવી દશા (મરણ પ્રાપ્ત) થી છતાં કેવલ રામનામના આધારથી જીવતો રહ્યો મેં રાવણને યુદ્ધમાં જમીન ઉપર ફેંકી દીધો જેથી મારી નિર્જીવ ગિયતિ થવાથી લક્ષ્મણગરી તરફ સતીને લઈ ગયો. હવે મને શ્રીગમના દર્શન થવાથી ઇચ્છા પૂર્ણ થશે.

આવું જટાયુનું હૃદયનું વચન માત્રની શ્રીગમને દયા ઉત્પન્ન થવાથી પ્રેમાશ્રુધારા ઝોડી જટાયુને સ્પર્શ કરના તે (જટાયુ)

પ્રાણમુક્ત થયો. પછી કાઠની ચિતા તૈયાર કરાવી અગ્નિમંડકાર થવા બાદ દાહાંજલી આપી. શ્રીરામે જટાયુનિમિત્ત બીજા પક્ષો-એને માંગથી તૃપ્ત કર્યા. જટાયુનો સ્વર્ગવાસ થયો.

આવું જટાયુવૃત્તાંત સાંભળી દુઃકારણવાસી મુનિઓ પ્રસન્ન થયા. શ્રીરામની પ્રસંસા કરતાં બોલ્યા કે રાગન દશરથનું ભાગ્ય મોટું છે. હતાં આરા આરા (શ્રીરામ) રત્નને વનવાસ સેવન કરવો પડ્યો. જટાયુ પરમ ભાગ્યશાલી ગણાયો. પ્રાણી-માનની રામમાં પરમ ભક્તિ થવાથી સારી ગતિ થશે. શ્રીરામ જટાયુનું શ્રાદ્ધ (ઉત્તરક્રિયા) પોતે કરતા હતા. જટાયુ પક્ષી હતા જન્મ ધારણ ઉત્તમ ગણાય. આવું શુભ ચરિત અવશ્ય કરવાથી પોતે પરમ ભક્ત ગણાય છે.

સર્ગ ૮ મો

અંબરીપકથાં વક્ષ્યે સદ્યોભક્તિવિવર્ધિનીમ્ ॥

રાજર્ષિરયરીણોઽભૂત્ અયોધ્યાયાં મહાયશઃ ॥

અંબરીપચરિત

આઠમા સર્ગમાં અયોધ્યા નગરીમાં ઉત્પન્ન થયેલા શ્રી ભગવાનના પરમ ભક્ત રાજર્ષિ અંબરીપનું શુદ્ધ ચરિત કહેશે. પરમભક્તિવાળા, દયાદાન ધર્મશીલ અને બાલકથી આદંબી વૃદ્ધ સુધી સર્વ પ્રજાનું રક્ષણ કરતા હતા. પોતાના પરંપરા રાગ્નયોની આરા પાલન કરતા, એકાદશી વિગેરે વ્રતનિયમ ઉપોપણ તથા જાગરણ કરી બીજો દિવસે (બારસમાં) પ્રાતઃકાલમાં રાગ્ન વિધિ-પૂજન કરતા હતા. થોડો સમય જતાં કેટલાક શિષ્ય સહિત રાગ્ન-ભવનમાં દુર્વાસા મુનિ આવ્યા. વિધિપૂર્વક પૂજન કરી અતિશિ-સત્કાર થતાં મુનિએ ભોજનની ઇચ્છા બતાવી. રાગ્ન કહે કે મારું આજે મોટું ભાગ્ય થયું કે આજ બારેસમાં આપ શિષ્ય-

સહિત ભોજન કરવા ઇચ્છા કરે છે માટે સ્નાન કરી જ નદી પધાગશે એટલે ભોજનની બધી તૈયારી થશે. બાદ નદીમાં સ્નાન કરવા ગયા પાક તૈયાર થવાથી અંગરીષ રાજા મુનિની વાટ જુએ છે બારસ માત્ર એક ઘડી બાકી રહી છતાં મુનિ આન્યા નદિ જેથી રાજા વિચાર કરે છે કે હવે મારે શું કરવું ? દાગળ કે એમદશી વ્રત મરી બારસ (પર્વણી) છોડી તેરમમાં પાગળા (ભોજન) થશે તો મારો વ્રત (નિયમ) ભગ થશે આટલું મરી પોતાના કુલ્યુરુ (પુરોહિત)ને જોતાવી વ્રતનિયમ ભગ નહિ થાય માટે મારે શું કરવું ? આનો કોઈ ઉપાય શોધી કાઢો ! પુરોહિતે રાજાને કહ્યું કે તમારા સંપૂર્ણ વ્રતનિયમ માટે શ્રી વિષ્ણુ ભગવાનનું ચરણામૃત ગ્રહણ કરવું જેવી વ્રત ભગ થાય નહિ જે વખતે ચરણામૃત એક અબજી રાજા પાન કરે છે તેટલે મુનિ આવતા પ્રાર્થના કરે કે હવે ભોજન સમય થયો, જે સાભળી એમદમ ક્રોધ કરી દસ વર્ષ રાજાને મારવા જતા મોટે કાલાહલ થયો છતાં રાજા શાંતિથી કોઈ પણ બોલ્યા નહિ દુર્ગાસા મુનિ રાજસ્થાન ડોડી પ્રયાણ કરતા હતા તેટલે સામે સુદર્શનચક્ર જોઈ બ્રહ્મદેવના આશ્રય લેના ગયા ત્યાં રક્ષણ નહિ થવાથી બ્રહ્મદેવની સાથે વૈકુંઠપુરી ગયા જ્યાં શ્રી વિષ્ણુ ભગવાન કહે ■ કે તમારી રક્ષા મારાથી હાલ થાય તેમ નથી મારા પરમભક્ત અંગરીષને રક્ષા મટે સુદર્શનચક્ર આપ્યું જે કોઈ રાજાનો અપરાધ વગેરે તેને બાળી ભસ્મ કરશે હવે શાંતિ થવાનો ઉપાય મૂંઢું છું કે આપણે બધા ભક્તરાજ અંગરીષ પાસે જઈએ

શ્રી ભગવાનનું શુભ વાક્ય સાભળી બધા અંગરીષ સમીપ ગયા, જ્યાં જન અજ વિચેરે આહાર છોડી દરિદ્રમરણ કરતા હતા રાજાએ સર્વનું યોગ્ય સન્માન પૂજન કર્યું બાદ શ્રી ભગવાન પ્રસન્ન થઈ રાજાને કહે છે કે હે ભક્ત રાજા તારા પુણ્યપ્રભાવને નહિ બાળુરાથી કારણ વિના દુર્ગાસા મુનિ કાપાયમાન થયા હવે

તારા વચનથી ચક્રનો તાપ શાત થાય મુનિને શિષ્યવર્ગ સાથે
 ભોજન કરાવી તારે ભોજન કરવું તારે અખંડ ગાંધ્યએશ્વર્ય
 કાપમ રહેશે ખીજ કાઈ ઇચ્છા હોય તે પૂર્ણ કરીશ આતુ શુભ
 વચન સાબળતા રાત્રએ ચક્રનો મંતાપ દૂર કર્યો તમારા તથા
 ઘણાદેવના દર્શનથી હું પવિત્ર થયો, જન્મજન્મગાતરમા તમારા
 ચરણમા દદ ભક્તિ ગદે જોટલી પ્રાર્થના છે માગ જેવા ભાગ્ય-
 શાળી રાત્રએ ઉત્પન્ન થયા દુર્લભ છે પછી રાત્રએ મુનિને
 ભોજન કરાવી પોતે ભોજન કર્યું મુનિને વિદાય ક્યાં. પ્રાણિ-
 માત્રનો અહાર ઇશ્વરમા દદ વિશ્વામ રાખનાથી દૂર થાય

સર્ગ ૯ મો

અંબરીપચરિત [આતુ]

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ તદ્ ભક્તિચારિતં પુન ॥

પથા પ્રસિદ્ધલોકેઽસ્તિ મહદાશ્ચર્યમુત્તમમ્ ॥

નવમા મર્ગમા રાત્ર અમરીપની ભક્તિવિષય કહે છે એક
 માહલિક રાત્ર હતો જેને એક કન્યા હતી, જેને પુત્ર પ્રમાણે રાત્ર
 સુખરૂપે રાખતો હતો મોની વચનાથી થવાથી રાત્રએ વિચાર
 કર્યો કે કોઈ મહાયાત્ર પાળનારા રાત્રકુમાર સાથે મારી પુત્રીને
 વિવાહ કરવો લગ્નની તૈયારી થતી જોઈ ગળકન્યા પોતાના
 પિતાને કહે છે કે ગમે તેના કોઈ અભણ દુગચારી કુમાર સાથે
 મને પરણાવશે નહિ માગ મનથી મારો વિવાહ અમરીપ રાત્ર
 જોડે નિશ્ચય કર્યો છે માટે ખીજ જોડે પગલાવશે તે પ્રાણત્યાગ
 કરીશ આતુ કન્યાનુ વચન સાબળી પોતાની ગણીને કહે છે કે
 આ કન્યાનુ મન કાણે વિદ્યુત્ત ઝડપે હશે ? અમરીપરાત્ર મારા
 કરતા ઘણા મોટા હોવાથી મારી પુત્રીનો કેવી રીતે સ્વીકાર કરશે ?
 માટે કોઈ સારો ઉપાય શોધી પુત્રીનું મન શાત રાખવું ત્યારે
 રાણી કહે કે હાલ વિવાહની તૈયારી મધ ગાખવી જ્યારે થનાનું

હશે ત્યારે યશે. આખા નગરમાં 'વાર્તા ચાલી' રહી કે બીજા ઘણું રાગ્નઓને ખબર થઈ, તેવી રીતે અંબરીષ રાગ્નએ વિચાર કર્યો કે મારી જોડે લગ્ન માટે કુમારી ઇચ્છા કરે છે જોથી એનો સ્વીકાર કરવો.

। ચોડા વખત ગયા પછી કન્યાપિતાએ, શુભ પત્રિકા લખી અંબરીષ રાગ્નને મોકલી કહ્યું કે હું નાનો રાગ્ન છું. વરયાત્રા લઈ તમારે જાતે આવવાની જરૂર નથી. પરંતુ હું તૈયારી કરી મારી નગરી સમીપ આવી પુત્રીનો વિવાહ કરીશ, આવી મારી પ્રાર્થના સ્વીકારશો. આટલું પોતાના દૂત સાથે મંદેશો મોકલતાં અંબરીષ બ્રોહ્મા કે માન તથા અપમાન લૌકિક અવહાર કહેવાય છે. જ્યાં આવો પ્રસંગ હોય ત્યાં મોટા નાના સમાન ગણાય. તથા ભુવનના અધિપતિ છતાં ગણિકા (પિંગલામોક્ષ), ગોપિકા, શબરી, કુખ્ત વિગેરેનો મોક્ષ કર્યો. તેવી રીતે તમારી કન્યા મારી જોડે વિવાહ (લગ્ન) કરવા ઇચ્છા કરે છે તેમાં બીજી ભાવના રાખવી નહિ. હું તમારા નગરમાં જાતે આવીશ. ધનસપ્તિથી કોઈ મોટો ગણાય નહિ. લક્ષ્મી કોઈની સ્થિત નથી. શ્રીપ્રભુચરિત્ર જાણી શકાય નહિ. અંબરીષ રાગ્નનું શુભ વચન સાંભળી પુરોહિત (કુલશુર) ને બોલાવી લગ્નમુહૂર્ત, કુકુમપત્રિકા વિગેરે સઘળી તૈયારી કરતાં અંબરીષ રાગ્ન ગીત, વાદ્ય, નૃત્ય તથા ગાયન કરનારાને લઈ જ્યાં ઉતરવા સ્થાન નિર્માણ કર્યું હતું ત્યાં આનંદમાં રહ્યા.

રાગ્નકુમારિકા વિષ્ણુપૂજન કરી રાત્રે જાગરણ કરી સાલાગ્ન-નૃત્તિ કરનારી દેવીની પ્રાર્થના કરતી હતી. જોને જોઈ અંબરીષ પ્રસન્ન થયા કે આવી ઉત્તમ સ્ત્રી શ્રીપ્રભુકૃપા સિવાય મળે નહિ. પ્રભુભક્તિ કરી સંસાર તરવા ઉત્તમ સાધનરૂપે અને સ્ત્રી મળશે. વિધિપૂર્વક વિવાહપ્રસંગ પૂરો થયા બાદ વિદાય કરવાથી અંબરીષ પોતાની નગરી ગયા. ચોડા સમય પછી રાણીને એક કન્યા

ઉત્પત્ત ચર્ષ, જેનું સુમતિ નામ ગાંધ્યુ કુમારિકાનું દિવ્ય સ્વરૂપ
જોઈ નારદજી તથા પર્વતમુનિ અંબરીપ રાજાને કહે કે આ
કન્યાનો વિવાહ અમારી સાથે કરો ત્યારે રાજા કહે છે કે તમે
બનેમા મારે કાની સાથે પગલાવવી ?

ગાંધ્યુ વચન સાંભળી મતલમ સિદ્ધ કરવા બને મુનિઓ
અનુક્રમે શ્રીભગવાન પાસે જઈ ગાંધ્યુના પરણના પોતાની
જમ્ખા બતાવતા હતા રાજાએ નિશ્ચય કર્યો કે મારી કન્યા જેના
કાંમા સ્વયવરૂપે માલા અર્પણ કરે તેની માથે વિવાહ કરીશ.
નારદજી શ્રી ભગવાનને કહે છે કે મારુ સુદર સ્વરૂપ બનાવો તેવી
રીતે પર્વતમુનિએ પ્રાર્થના કરી હતી બને મુનિઓની શરીરકાંતિ
સુદર બનાવી છતાં મુખનો આકાર વાનરજાતિનો બનાવી
બનેને વિદાય કર્યા

અંબરીપ રાજા કન્યાવિવાહ (સ્વયવર)ની તૈયારી કરાવતા
હતા જ્યાં દેશદેશના ગાંધ્યુમહારાજાઓ, મહર્ષિઓ તેમજ શ્રી
ભગવાન હાજર થતા હાથમા વરમાળા લઈ ભગવતસ્મરણ કરતા
માઝ બાજુ નજર કરતી જ્યાં શ્રીજગદીશ હતા ત્યાં જઈ
કંકમા માલા પહેરાવી જ્યજ્ઞમ મગલ શબ્દ સાંભળતા કેટલાક
ધૂત રાજાઓ માહોમાહે લડવા તૈયાર થયા

શ્રી ભગવાન પોતે કન્યાનો સ્વીકાર કરે છે ત્યારે નારદજી
તથા પર્વતમુનિ સન્મુખ બિલા ગદી ક્રોધરૂપે વચન કહેતા હતા કે
અમને બનેને જાનેદ કરી તમે ગાંધ્યુના હરણ કરી લઈ જાઓ
માટે તમારી સ્ત્રીનું હરણ જાનેદથી દૈત્ય (રાવણ) કરશે
અમારું મુખ વાનરનું બનાવ્યું માટે તમારો મિત્ર વાનર (હનુમાન,
નીલ, અગદ વિગેરે) યશે, જેની સહાય લઈ સતી સ્ત્રી (સીતા)-
નું હરણ કરનાર (રાવણ) રાક્ષસનો નાશ કરશે

મુનિવચન સાંભળી શ્રી પ્રભુ કહે કે તમે કહો છો તે પ્રમાણે
યશે, પરંતુ આ રાજકન્યા મેળવવા મેં કાઈ જવદષ્ટ કર્યું નથી

આ રાજકન્યા જન્મથી સમજાય આવતા માટે જ ખ્યાન કરતી હતી, જેથી તમે બને યોગ્ય પતિ ગણાવો નહિ માટે એનો સ્વીકાર કર્યો જે કાર્ધ તમને અયોગ્ય સમજાય તેની ક્ષમા કરવી આવું શુદ્ધ વચન માલળી બને મુનિઓ સાત ચર્ધ પોતાને ગ્યાન મયા શ્રી ભગવાન અંબરીષપુત્રી સાથે માયા ભાવથી વૈદુષ્યમા લીલારૂપ નિવાસ કરતા હતા આવું પવિત્ર અંબરીષચરિત્ર રહ્યું

સર્ગ ૧૦ મે।

વિદુરશ્રીચરિત

વિદુરશ્રીચરિતામર્ષિ વક્ષ્યેદ્ધ ઋણુમક્ષિત ॥

અપદ્વા વિદુરે ચાતે અચિત્તનિઝગૃહાવથ ॥

દૃશમા સર્ગમા વિદુરજીની સ્તીતું ભક્તિચરિત્ર હશે એક વખતે વિદુરજી કાર્ધ કામ માટે બહાર ગયા હતા, તે વખતે પોતાની સ્ત્રી વસ્ત્ર શિવાય (નામ) સ્નાન કરતી હતી ત્યાં બાગણા આગળ જિભા રહી શ્રી ભગવાને વિદુરને બોલાવતા વસ્ત્ર શિવાય વિદુરજીની સ્ત્રી એકદમ આવી સન્મુખ જિભા રહી ભગવાનનો શુદ્ધ ભાવ હોવાથી ધરમા બોલાવતી હતી જેને પ્રેમ ભક્તિથી સજ્જમ ચવાથી વસ્ત્ર પહેરવા ભાન રહ્યું નહિ જેથી પોતાનું ઓઢેતું વસ્ત્ર (પીતાબર) વિદુરશ્રીસન્મુખ ફેંકી કહેના લાગ્યા કે મને હાન જૂખ લાગી છે ધરમા જે કાર્ધ હોય તે આપો, જેથી ધરમા કેળુ હતું તેને વસ્ત્રમા વાંગી સન્મુખ લઈ આવતી હતી તેટલે વિદુર બહારથી આવ્યા પોતાની સ્ત્રીએ પીતાબર પહેરેલો જોઈ કોપાતુર ચર્ધ વિદુરજી બોલ્યા કે આ પન્નજ કપાથી નર્ત પહેર્યું ? જેથી લક્ષ્મણ પાત્રી ધરમા જર્ધ ખીજી વસ્ત્ર પહેરી પૂર્વ પ્રમાણે સન્મુખ જિભા રહી પછી ખીજી ફર (કેળુ) છાલ ઉતારી સન્મુખ આવતા શ્રી ભગવાન કહે છે કે કેળની છાલમા વિશેષ ગુણ હોય છે આવું સાલળી વિદુરની સ્ત્રી બહાર ગઈ પાછી લક્ષ્મણ પાત્રી ધરમા આવી ગઈ

પાંડવોની સલાજી દેવા તેમજ દુર્યોધનને નીતિસદ્બોધ સમ-
ન્વયવા શ્રી કૃષ્ણ હસ્તિનાપુર (દિલ્હી) ગયા. જ્યાં બોધ આપવા
છતાં દુર્યોધન કાંઈ મમજ્ઞ્યો નહિ. મધ્યાહ્ન મમય ચતાં ભોજનની
તૈયારી કરાવી કૌરવોએ આગ્રહ કર્યો કે ધૃતરાષ્ટ્ર જાતે આવી
કહેતા હતા કે આપણે બધા નજીકના મર્ગાસંગધી હોવાથી ભોજન
કરાવવા મારી પ્રાર્થના છે. ત્યારે શ્રી ભગવાન ઉતર કહે કે આપણે
બધા પરસ્પર સર્ગાંગધી છીએ પરંતુ જ્યાં ધર્મનો લોપ થાય
તેનું અન્ન ભોજનમાં નિષેધ છે. તમે મારૂ વચન માનતા નથી
(પાંડવોનો ભાગ આપવો) તેથી મને કાંઈ પણ ભોજનની ઇચ્છા
નથી. આતુ સાંભળતાં કૌરવો કાંઈ બોલ્યા જ નહિ.

શ્રીભગવાન પાછા વિદૂરજીના ઘર આગળ આવી ભોજનની
સઘળી તૈયારી કરાવતા વિદૂરને ઘણો આતદ થયો કે કૌરવોતુ સ્વાદિષ્ટ
ઉત્તમ ભોજન તૈયાર છતાં તેનો ત્યાગ કરી મારે ભક્તિભાવ
સ્વીકાર કરી કેવલ શાક (ભાજી) થી પ્રમન થયા. જેને ભક્તિભાવ
હોય તેને ભગવાન તરત પ્રમન માય કૌરવો મોટી સમૃદ્ધિવાળા
હોવા છતાં જેના ભોજનસત્કારની ઇચ્છા કરીજ નહિ મારે ભક્તિ-
ભાવ સર્વ માધનમા મુખ્ય કહેવાય

સર્ગ ૧૧ મો

સુદામાચરિત

સુદામ્નો ભક્તિમાદ્યાત્મ્ય વચ્ચે સર્વમનોહરં ॥

યત્કૃત્વા ભક્તિમાન્નોતિ નિર્ધનો ધનમાન્નુયાત્ ॥

અગિયારમા સર્ગમા સુદામાચરિત કહે છે, જે અવલુ
કરવાથી નિર્ધન મનુષ્ય ધનવાળો થાય.

શ્રીહારિકાપુરીથી થોડે દૂર સુદામાપુરી (હાલ પોરબંદર પાસે)
વેદશાસ્ત્ર જાણનારા સુદામા નામે બ્રાહ્મણ રહેતા. વિદ્યાવાન છતાં
પોતાની ગરીબ અવસ્થા હોવાથી ખાવાપીવા પહેરવા સમયસમયનું
જોઈતું સાધન મળતુ નહિ. એક વખતે સ્ત્રીએ, કહ્યું કે તમારી

વૃદ્ધ અવસ્થા થઈ, કદાચ દૈવયોગે શરીર છૂટશે તો હું નિર્ધન
 હોવાથી મારી પાછળ આશ્રમનો નિર્વાહ શી રીતે થઈ શકશે ?
 એક વખતે તમે મને કહ્યું હતું કે વસુદેવજીના પુત્ર શ્રી કૃષ્ણ સાથે
 અવંતી (ઉજ્જયિની) નગરીમાં સાંદિપન ગુરુને ઘેર રહી (અમે
 બંનેએ) વિદ્યાભ્યાસ કર્યો હતો, જેણે શુરુદક્ષિણારૂપે મરણ પામેલા
 ગુરુપુત્ર લઈ સંજવન કરી વિદ્યાભ્યામનો બદલો આપ્યો હતો.
 હાલ વસુદેવ પુત્ર (શ્રીકૃષ્ણ) તમારા મિત્ર દારિકામાં પોતાની
 રાજધાનીમાં રહે છે. જે કાંઈ પણ તેમની પાસે માગના કરે છે
 તેની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવા તેઓ સમર્થ છે. આ પ્રમાણે તમે મને
 એક વખત કહ્યું હતું. માટે હાલ તમે જશો જ્યાં સર્વ આધન
 વસ્તુ લઈ સારો મકાર મેળવી પાછા આવશો.

સુદામા બ્રાહ્મણ પોતાની સ્ત્રીને કહે છે કે તું બોલે છે તે
 સત્ય છે. પણ રાજમહેલ મુખ ભોગવ્યા પછી તેઓ મને આજ-
 ખશે કે નહિ તે વિષયમાં મને યદ્દિ થાય છે. છતાં મારે જન્મ
 પહેલાં કાંઈ વસ્તુ બેઠ આપવા તૈયાર કરવી, જેથી એતરમાંથી
 જમીન ઉપર પડેલું ડાંગર (ભાત) લાવી તેના પૌઆ (પૃથુક)
 બનાવી એક જૂના ફાટેલા વસ્ત્રના ટુકડામાં બાંધી આપ્યા તે લઈ
 સુદામા બ્રાહ્મણ ગયા. જ્યાં દારિકાપુરી બેઈ વિચાર કરે છે કે
 આવા બળ્ય રાજમહેલમાં હું શી રીતે જઈશ ? દરવાજા આગળ
 દારપાલો (રક્ષકસેવકો)ને કહે છે કે મારે શ્રીકૃષ્ણ (ભગવાન)
 નું દર્શન કરવું છે. જેથી મેવકો પૂછે કે તમે કાણ છો ? ક્યાંથી
 આવ્યા તમા શું કામ છે ? ત્યારે સુદામા પોતાનું નામકામ કહે છે.

દારપાલ અંતઃપુરમાં જઈ જવજવ મંગલ શબ્દ બોલી
 સુદામા નામે બ્રાહ્મણ આપણને મળવા આવે છે એમ કહ્યું. આતું
 સાંભળી શ્રીકૃષ્ણ પોતે સન્મુખ આવી હાથ પકડી પવિત્ર સ્થાનમાં
 પલંગ ઉપર બેસાડી પરસ્પર આનંદ પામી લક્ષ્મીજીને કહ્યું કે
 'પૂજા સામગ્રી તૈયાર કરી અહીંયાં લાવી બ્રાહ્મણના મરણ ધોઈ

મારે પૂગ કરવી જોઈએ. આણું સાંભળી પરસ્પર રક્તિમણી વિગેરે સર્વ પટરાણીઓ આશ્ચર્ય પામ્યા. જેનું જઘ્નતીર્થરૂપે બધાએ વદન કર્યું. એકાતમાં બેસી શ્રીકૃષ્ણ સુખમાને પૂછે છે કે તમે મારે માટે કાંઈ વસ્તુ (બેટ) લાવ્યા હશે, જેથી ફાટેલા વસ્ત્રના કટકામાં બાધેલા પૌઆ પોતાના હાથમાં લઈ એક મૂઠી આગેએ છે. ત્યાં ખીજી વાગ તે લેવા જતાં લક્ષ્મીજી તથા સતી રૂઢમણી કહે છે કે હે નાદ ! એક જ મૂઠી લેવાથી આત્મજીને મર્વ સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે

ગુરજના પત્નીએ આતા નરી હતી કે જંગલમાંથી થોડાં લાકડા (ઉંધન) લઈ આવો ત્યારે કૃષ્ણ અને મુદામા બને જણા જંગલમાં ગયા હતા. ત્યાં ગયા પછી પવન તથા વરસાદનું તોફાન ચર્ષ અંધારું હોવાથી કાંઈ જસ્તો માન્ય નહિ પડ્યો. જેથી આખી રાત્રી અરણ્યમાં મૃતા હતા. તેમને શોધવા ગુરુએ ખીજાં વિદ્યાર્થીઓ માથે ઘણી ચિંતા કરી ખીજે દિવસે મર્યોદય થવાથી જસ્તો માન્ય પડવાથી ગુરુને ઘેર પહોંચ્યા. એટલે ગુરુએ કહ્યું કે હવે તમારે કાંઈ વખત જંગલમાં જવું નહિ. આ પ્રમાણે ગુરુકૃપ-નિવામનું વૃત્તાંત આલળતા મધ્વરાત્રી થવાથી સુષ્પ ગમ્યા

સુખમાં સવારમાં ઊઠી રાજલક્ષ્મી પોતાને ગામ જવા નીકળ્યા. રસ્તામાં વિચાર કરે છે કે મને માગ મિત્રે (શ્રીકૃષ્ણ) કાંઈ આણું નહિ ધનમંપત્તિ નિર્ધનને મળવાથી મર્વ (પ્રમાદ) અહંકાર થાય. મને આવા ઉત્તમ દર્શન થયા એવો મોટો લાલ ખીજો નથી પોતાના ગામ સુધી આવ્યા પછી જૂનું મકાન હતું ત્યાં રાજમહેત્ર જોઈ આમતેમ મોઘ કરે છે કે અહીંમાં માત્ર ધર હતું તે હયાં હશે. જ્યાં આજુમાણુ ચોપનાર છડી લઈ ઉભા હતા એથી વધારે બવબીન થવાથી પેનાની સ્ત્રી જાતે મનમુખ આવી પ્રજ્ઞામ કરી મર્વ વૃત્તાંત કહે છે. તમારા બંધુ (મિત્ર) શ્રીકૃષ્ણની કૃપા થવાથી આપણે સુખ ભોગવશું. ત્યાં ઘણી ઘસીઓ, ભંડાર,

અવકાર, મુ'યવાના વસ્ત્ર વિગેરે મોની સમૃદ્ધિ મળી પછી ઉત્સવ વિગેરે પ્રાપ્તિ ભોજન, નિત્ય દાન શ્રીભગવત સેવા કરવાથી જીવતા સુધી પુત્રપરિનાર સુખ ભોગવી છેવટે પ્રભુચગ્લુમાં નિવાસ કરતા હતા આવું સુદામાચરિત વર્ણન કર્યું.

સર્ગ ૧૨ મો

ચદ્રહાસચરિત

ચદ્રહાસકથા વક્ષ્યે મહાશ્ચર્યપ્રદાયિતીમ્ ॥

યા ગુપ્ત્યા મનુજોમર્તિ ધીચિષ્ણો લંભતે ધ્રુવામ્ ॥

ખૂરમા સર્ગમા ચદ્રહાસચરિત કહેવામા આવશે જેનું શ્રવણ કરવાથી શ્રી ભગવાનમા લક્ષિતભાવ જલ્દિ પામે છે ધૃષ્ટ ઘુમ્ન નામે રાજા હતો જેની નગરી મમીપ ચદ્રહાસ (રાજકુમાર) નો પિતા રહેતો હતો ચદ્રહાસની ઉંમર પાંચ વર્ષની હતી તે વખતે ખીગ્ન શત્રુઓએ તેના પિતાને મારી નાખ્યો જેની માતા કુમારની રક્ષા માટે ધ્રુષ્ટઘુમ્નના પ્રધાનના આશ્રયમા રહી જેને રહેવા માટે સધાગી ઉત્તમ બ્યવસ્થા કર્ધ ન્યા કુમાર (ચદ્રહાસ)નું લાલનપાનન કરે છે ચદ્રહાસ કુમાર પ્રધાનપુત્ર સાથે મિત્રભાવે આનંદ ભોગવે છે કુમારની માતા નાની વયમા રિધવા થયા છતા ઈશ્વરભજનસ્મરણ કરતા પોતાનું સદાચારવર્તનથી પુત્ર સુખ જોઈ દુઃખ દૂર કરતી હતી ચ હામ કુમારને એક વૈષ્ણવે શાનગ્રામ (વિષ્ણુમૂર્તિ) આપતા શુદ્ધ ભાવ દેવ માની પૂજન કરી કોઈને ખેંચર નહિ યાય માટે મુખમા ગખે ન્યાર ભોજનસમય યાય ત્યારે બહાર કાઢી શાનગ્રામને નેવેલ ધરી જન્મતો વખતે એક વસ્ત્રના કટમા ગુપ્ત ગખતો હતો.

ચદ્રહાસ એ વખતે પોતાના પરમમિત્ર પ્રધાનપુત્ર સાથે રમતા રમતા રાજભવનમા ગયો સભામા વેદચાત્ર તથા જ્યોતિષ-શાસ્ત્ર જાણનારા પડિતો હાજર થયા હતા જેઓ ચદ્રહાસ કુમારને જોઈ ધૃષ્ટઘુમ્ન ગજને કહેવા લાગ્યા કે આ કુમાર મોટો

પરાક્રમી થશે તથા તમારો જમાઈ થશે. પોતે ભાગ્યશાલી,
ધનવાન અને સાર રાજસુખ ભોગવશે. રાગ્યએ મર્વ વૃત્તાત
સાંભળી બાહ્યણેને ભોજન કરાવી વિદ્યાયાગરિ આપી વિદાય કર્યા.
પછી ચંદ્રહાસ બાલકને મારી નાંખવા યત્ન કર્યો. જેથી ચાંડાલને
એકાંતમાં બોલાવી કહે છે કે આ કુમાર (ચંદ્રહાસ)ને એકાંત
જંગલમાં લઈ જઈ મારી નાંખવો. તેમજ મને ખાત્રી થવા કાંઈ
નિશાની લાવવી. રાજા મૃદુહુગ્નનું વચન સાંભળી કુમારને
જંગલમાં ચાડાલ લઈ ગયો. પરંતુ તે બાલક (ચંદ્રહાસ) વિષ્ણુ-
ભક્ત હોવાથી ચાંડાલની છુદ્ધિ મારી થઈ. અગરે! આ સુકુમાર
બાલક છે, જેને શરણે પોતાની માતા વિધવા થયા છતાં બાલકનું
સુખ ભોઈ પવિત્રપણે ધૃષ્ટગ્લજન કરી પોતાના સુખ દિવસ
વ્યતીત કરે છે. તેને હવે શી રીતે મારી નાખીશ ? પરંતુ ગાળને
વિશ્વાસ થવા માટે કુમારની હાથની છરી આંગળી કાપી નાંખી
લઈ જઈશ. ત્યારે રાગ્યને નિશ્ચય થશે કે બાલકને મારી નાખ્યો.
આ પ્રમાણે વિચાર કરી કુમારની છટ્ટી આગળી કાપી નાંખી તેને
લઈ રાગ્યને ખતાવી. જેથી રાગ્યએ ગણ્યુ કે હવે કુમાર
મરણ પામ્યો.

ચંદ્રહાસ (કુમાર) જંગલમાં એકલો હોવાથી રડવા લાગ્યો.
ત્યાં સુવર્ણ કાંતિ જેવી ધાખવાળા કંકપક્ષીઓ આણુમાણુ આવી
તેની રક્ષા કરવા લાગ્યા, જેથી બાલકને બીજો ભય હું થયો.
શોડો વખત ગયા પછી કાંઈ રાજા શિકાર કરવા ગસ્તામાં જતો
હતો, તેણે બાલકને માતાપિતાનું નામકામ પૂછ્યું. ત્યારે ચંદ્રહાસ
કહે છે કે હું બાલક હોવાથી નામ જાણુતો નથી, પરંતુ મૃદુહુગ્ન
રાગ્યના પ્રધાનને ઘેર મારી માતા સાથે રહેતો હતો. પ્રધાનપુત્ર
માઘે રમતાં રાજભવનમાં ગયો ત્યાંથી કાંઈ સજ્જ મને જંગલમાં
છોડી ગયો. મારા હાથની છટ્ટી આંગળી કાપી નાંખી ચાલતો
થયો. શિકાર કરવા આવેલા રાગ્યએ વિચાર કર્યો કે આ બાલક

શુદ્ધ ગજકુમાર છે અને કાઈ પણ મતતિ (પ્રજા) નથી માટે પુત્રરૂપે લાલનપાલન કર્યો એ મારો ધર્મ છે આટલું વિચારી બાલક (ચંદ્રહાસ)ને પોતાની પાલખીમાં બેમાડી ગજધાનીમાં લઈ જઈ ગણીને કહે છે કે આ બાલકનું પુત્ર પ્રમાણે વક્ષણ કરવું જોઈ ગણીએ સારી દેખરેખથી વક્ષા કરી જ્યાં ચંદ્રહાસ યુવાવસ્થામાં આવ્યો ત્યારે ધૃષ્ટદ્યુમ્નને ખબર થઈ કે ચંદ્રહાસ કાઈ રાજાને ત્યાં છે જોઈ પ્રધાનને મોકલી તે ગજ સાથે મિત્રભાવ બતાવી પાછો કુમાર ચંદ્રહાસને બોલાવી પોતાની રાજધાનીમાં ગળ્યો.

ધૃષ્ટદ્યુમ્નને બીજો ઉપાય રોધ્યો કે મને તેવો છત્રભેદ મેં ચંદ્રહાસને મારી નાખવો રાજાએ પોતાના પુત્ર મદનને એક ગુપ્ત પત્ર લખી જણાવ્યું સ્વર્ગિત શ્રી પુત્ર મદન આ પત્ર લાવનાર કુમાર ચંદ્રહાસને ' વિષ વસ્ત્રે પ્રદાતવ્ય '—એટલે કાંઈ મારી નાખવો આટલું લખી પત્ર બંધ કરી રાજાએ પોતાના નામનો મહો સિકકો લગાડી ચંદ્રહાસને હાથે કે આ પત્ર લઈ નગરબહાર મારો પુત્ર (મદન) ગમે છે તેને આપવો પછી પત્ર વાચી જે નિર્ણય કરવું હશે તે મારો કુમાર (મદન) કરો.

ધૃષ્ટદ્યુમ્નનો પત્ર નઈ મધ્યાહ્ન સમયે (બપોરે) ગજનગરી છોડી બહાર જ્યાં મદન ગમે છે ત્યાં ચંદ્રહાસ ગયો તે વખતે બોજન કરી મદન પોતાના અત્યંત પુત્ર (જનના)માં સૂતો હતો ચંદ્રહાસ ચાકી જ્યાંથી દરવાજા આગળ પોતે સૂઈ ગયો એટલામાં બગીચામાં રાજકન્યા (ધૃષ્ટદ્યુમ્નની પુત્રી) વિષયા નામે કેટલી સખીઓ માથે ફરતી હતી ત્યાં ચંદ્રહાસને સૂતેનો જોઈ વિચાર કરતી હતી, કે આવા સુદૃઢ સ્વરૂપનાગો આ ગજકુમાર કેણ હશે એના મરતું ઉપર પત્ર મોકલ્યું પડતા સખીને કહે કે સૂતેનો કુમાર જાગે નહિ તેવી રીતે માથા ઉપરથી સખીણીને પત્ર લાવવો જોઈ એક હોશિયાર સખી ધીમેથી પત્ર લાવી વિષયાને આપના અંદર

વાંચે છે કે આ કુમારને એર આપવું. આવો દુકમ પિતાએ મદનને લખ્યો હતો.

રાજકુમારી વિષયા મનમાં વિચાર કરી હતી. અરે ! કામદેવ જેવા અરૂપવાળા ચતુર કુમારને એ આપવા મારા પિતાએ લખ્યું હતો, મારો બાપ અધમ નીચ છે. પણ મારે એની સાથે પરણવું છે. આવું વિચારી મખીએને ખબર નહિ પડે તે પ્રમાણે, એકાંત અલ્પમાં જઈ 'વિપ વર્ણ પ્રદાતવ્ય' આને એર આપવું લખ્યું હતું ત્યાં 'વિષયાર્ણ પ્રદાતવ્યા' [આને વિષયા આપવી] એમ આંખમાં મેરા હતી તે રડે લખી જેવો પ્રથમ પત્ર હતો તેવો પાછો બંધ કરી મખીને કહે કે આ કાગળ કુમારના મસ્તકે ઉપર હતો તે પ્રમાણે મૂકવો. આટલું કહી વિષયા (કન્યા) પોતાના ગહેવાના ધ્યાનમાં ગઈ.

થોડો મમય ગયા પછી ચંદ્રહાસે જોડી પત્ર લઈ મદનને આપ્યો. પછી ચંદ્રહાસને સારી જગ્યામાં રહેવા મદને મારો બ્રાહ્મણ કર્યો. જે કાંઈ જોઈએ તેની તૈયારી જલદી આરભ કરવા દુકમ દર્શાવે. મદને પુરોહિતને બોલાવી બહેનના વિવાહપ્રમગની ધર્મક્રિયાનો આરભ કર્યો. પોતાનું રહેવાનું ગજલવન ગાથી ધન્યપનાહ, તોરણ વગેરેથી શણગારી નિધિપૂર્વક વિષયાનો વિવાહ કર્યો.

બીજો દિવસે મદને પોતાના પિતા (ધૃષ્ટદ્યુમ્ન)ને પત્ર લખ્યો કે તમારી આજ્ઞાનુસાર વિષયાનું લગ્ન સારી રીતે થયું. આવો મદનનો પત્ર વાંચી રાજા ધૃષ્ટદ્યુમ્ન ચિંતાતુર થયો કે પત્રમાં મારી શું ભૂલ થઈ હશે ! મેં ચંદ્રહાસને એર દેવા લખ્યું હતું તેને બદલે મદને વિષરીત કામ શું કર્યું ? આવો સદેહ ચલાથી રાજા એકદમ મદન પાસે આવી પોતાનો લખેલો પત્ર માગ્યો. જેમાં બધા પોતાના હાથથી લખેલા અક્ષરો છે એવી ખાતરી ચલાથી મનમાં પશ્ચાન્નાપ કર્યો. અરેરે ! આવું મેં શી રીતે લખ્યું હશે !

(વિધવાએ લખેલું વિધને બદલે વિધવા આપતી તેની કાઈને ખબર પડી નહિ.)

ધૃષ્ટદ્યુમ્ન બીજો વિચાર કરે છે કે વિવાહ થવાથી મારી પુત્રી ભવે વિધવા થાય, પણ જમાઈ (ચંદ્રદામ)ને કાઈ બીજો ઉપાય શાંધી મારી નાંખવો. નહિ તો ભવિષ્યમાં મારું ગન્યસ્થાન હરણ થશે. પુત્રી વિધવા થશે તોપણ તેને સુખમાં રાખીશ. પછી મદનને કહે કે આપણી કુલદેવીનું પૂજન કરવા આજ રાત્રે ચંદ્રદામને મોકલવો. રાત્રીએ એકાંતમાં ચાંડાલને બોલાવી કહ્યું કે આજે રાત્રે ચંદ્રદામ દેવીના મંદિરમાં જશે ત્યાં તારે શસ્ત્ર લઈ મંદિરના દરવાજા આગળ તેને મારી નાંખવો. બીજું કાઈ આવશે નહિ. જેથી આવી ગુપ્ત વાર્તાની ખબર મહેર થશે નહિ, કે ચંદ્રદામને કાળે માર્યો.

ધૃષ્ટદ્યુમ્ને સમસ્ત પ્રજાને હુકમ કર્યો કે આજે ભક્તિભાવથી મારી કુલદેવીનું પૂજન કરવા જમાઈ ચંદ્રદામ જશે, જેની સાથે કાઈએ જવું નહિ. છતાં મારી આજ્ઞાનો ભંગ કરશે તેને મોટી શિક્ષા થશે. આવા રાજભયથી ચંદ્રદાસને વળાવવા ગામની હદ સુધી જઈ પાછા ફર્યા. ચંદ્રદાસ સાથે એકલો મદન હતો, રાત્રી (પિતા)નું વચન ભૂલી ગયો. મંદિરમાં પ્રથમ મદન ત્યાં વખતે ચાંડાલે શસ્ત્ર લઈ મદનનું મસ્તક (ચંદ્રદામ સમજી) કાપી નાંખ્યું. ચંદ્રદામ આમ જાગી ગયો. અને તેણે ચાંડાલને એકદમ બાંધી રાખ્યો. આનું સવાથી મોટા કોલાહલ (હાહાકાર) થયો.

ધૃષ્ટદ્યુમ્નને ખબર થઈ કે પુત્ર મદન દેવીના મંદિર આગળ મરણ પામ્યો. પુત્રનું મરણ સાંભળી રાત્રી ઘણો શોકાતુર થઈ રહ્યા હાજો. ત્યાં પુત્રનું શબ જોઈ એક મોટા પાપાણુ ઉપર માથું પગાડી પોતે (ધૃષ્ટદ્યુમ્ન) મરણ પામ્યો. ચંદ્રદાસ સુકુમાર મનમાં સંતાપ કરે છે કે હાલ થોડા સમયમાં વિવાહ થયો, તથા

પુત્રશોક થવાથી રાજા (સસરો) મરણ પામ્યો. અરેરે ! મારા જીવિત માટે મદન મરણ પામ્યો. ચંદ્રહાસ (રાજકુમાર) પોતાના ધૃષ્ટદેવ શ્રી વિષ્ણુ (શાલગ્રામ)ની પ્રાર્થના કરે છે કે મારે તમારું તથા દેવીનું પૂજન કરી મદનને સજીવન કરી મારે સ્થાન જવું. કદાચ આટલું કાર્ય મારાથી નહિ થાય તો મારું મસ્તક દેવીને અર્પણ કરી દેહત્યાગ કરીશ. મદનનું મસ્તક (છેદન થએલું) શરીર સાથે સરખું બેઠી દઈ દેવીના મંદિરનાં દ્વાર બંધ કરી શાલગ્રામ મૂર્તિ સન્મુખ રાખી એકાગ્ર ચિત્તથી આંખ બંધ કરી શ્રી જગદીશ્વરનું સ્મરણ કરી મરણ માટે નિશ્ચય સંકલ્પ કર્યો.

આખી રાત્રી ઈશ્વરપ્રાર્થના કરવાથી દેવપ્રસાદથી મદન સવારમાં સજીવન થયો. જ્યાં બહાર નીકળવા જૂમ મારતો હતો, પરંતુ દેવીને દરવાજો બંધારથી બંધ હોવાથી મદનને રાખ્ધ સાંભળતાં ચંદ્રહાસે એકદમ દરવાજો ઉઘાડતાં બંને પરસ્પર દુર્બેનાદ કરી બેઠી પડ્યા. બગવતી દેવીને પ્રણામ કરી આગળ આવવા લાગ્યા. જેઓ ચંદ્રહાસને વિદાય કરી બહાર શોકાતુર થઈ બેઠા હતા તેઓ મદનને સજીવન થએલો જોઈ આનંદ પામ્યા. મદનને પોતાના પિતા (ધૃષ્ટદ્યુમ્ન) મરણ પામ્યાના સમાચાર જાહેર કર્યાં. બાંધેલા ચાંડાલને છૂટા થવા બાદ પૂછે છે કે આણું ધાતકી કામ તે શા માટે કર્યું ? ત્યારે તે ચાંડાલે પ્રથમથી આરબી છેવટ સુધી ધૃષ્ટદ્યુમ્નનું વર્તન શી રીતે શું થયું તે સર્વ રીતે જાહેર કર્યું. જેથી રાજાએ છેવટ સુધી અધર્મ વર્તનમાં સમય દૂર કર્યો. પોતાની પુત્રી વિધવા થાય તો પણ જેના અંતઃકરણમાં સાચો ભાવ ઉત્પન્ન થયો નહિ, જે મનુષ્ય જેવું કાર્ય કરશે તેવું મુખ દુઃખ ભોગવશે. જેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ચરિતમાં કહ્યું. પ્રધાન કહે કે હે રાજકુમાર (મદન) ! તમારા જીવન માટે ચંદ્રહાસે ઘણું કષ્ટ સહન કર્યું. જો તમે પણ સજીવન થવા ન હોત તો ચંદ્રહાસ પોતે ગ્રાણ્ય ત્યાગ કરત. હજી એમની માતા પુત્રની વાટ જોઈ ભગવાનનું

ભજન પૂજન કરી માગે છે રહે છે હવે તમને જેતુ મોગ્ય લાગે
તે પ્રમાણે ચરદામને સુખ આપે

પ્રધાનનું મત્ય વચન માલળા પોતાનું અગધુ રાજ્ય ચન્દાસને
આપ્યું બા ચન્દામ પોતાની માતાને પ્રધાનને ઘેરથી મોલાવી
વિધવા (સ્ત્રી) માથે નુખરૂપ ગલા વિવાહમથે કન્યાદાન નિમિત્ત
જે નાઈ દ્રવ્ય પ્રધાનને નોખ્યું હતું તેટલું બધું ચરદાસને આપ્યું
પોતાની વય પાંચ વર્ષની હતી ત્યારે જે સનુજોએ પિતાનો નાશ
જોઈ હતો તેનો મલો લેવા પ્રભુદૃષાથી ગુણસંગ્રામ તૈયારી કરી
તેઓનો પરાજય જોઈ પ્રભુ મેના હંવટે મદાય કરે છે, જેનો
પ્રત્યક્ષ દાખલો મમજવો આવું પવિત્ર ચરદામચરિત બવણું
કરાથી પગમજાત થશે

સર્ગ ૧૩ મો

શિખીરાજચરિત

શિવેનૃપસ્ય ચરિત મત્તેસ્તુ કીર્ત્યતેઽધુના ॥

સર્વપાપહર પુણ્ય દદમક્તિપ્રદાયકમ્ ॥

તેરમા સર્ગમા શિખીરાજનું ચરિત રહે છે પાપહુદ્ધિ દૂર
અર્ધ શ્રીમગવાનમા ભક્તિભાવ ઉત્પત્ત થશે ગમન પ્રગ્નપાનન ધર્મે
પ્રમાણે કરતા દરેકજ સુનર્ણ દાન અન્નવસ્ત્ર વગેરે આપના હતા
એ વખતે સધળા યાચકોને દાન આપી ભોજન ગાવી વિદાય
કર્યા પછી પોતાનો ભોજનમથ થયો ત્યારે કપોત પક્ષી શિખીરાજન
પાસે આવી કહે છે કે મઝટમાથી મારૂ ગુણુ કરા મને મારી
નાખના પાછળ દુ ન્યા જાઈ ત્યા સ્થેન (જાળગીધ) પડી કરે
છે આવું જ્યોત પક્ષીનું હેતુ આભગતા પાછળ આવતા સ્થેનને
હા મો જેથી પક્ષી કહે છે કે તમે ધર્મ પાળનારા મદાગમ્ન છો

મને ભૂખ લાગવાથી મેં પક્ષીને પકડ્યો જેથી મને જોઈતું ખાવાનું મળશે. અમારી સ્થેન (બાજગીધ)ને પક્ષીનું માંસ ખાવા પછાદેવની આજ્ઞા થઈ છે. જેથી તમે રક્ષણ કરો છો તે કપોતને ખાવા માટે હું આવ્યો છું, મને સમય થવાથી ભૂખ લાગી છે જેની પાછળ પડવાથી તમે સંરક્ષણ કર્યું.

સ્થેન (ગીધ) પક્ષીનું વચન સાંભળી રાજા કહે કે તું સાચું બોલે છે. પરંતુ જે કાંઈ મારા શરણમાં આવે તેનું રક્ષણ કરવું એ મારો મુખ્ય ધર્મ છે. કદાચ મારું રાજ્ય જાપ, યુવ ધન અને શરીર નાશ પામે તોપણ મારો ક્ષત્રિયધર્મ ત્યાગ કરીશ નહિ. તું ભૂખ્યો થયો તો તારા બોજન માટે શિકાર કરતાં આવેલું માંસ તને જોઈએ તેટલું આપીશ, જેથી તારી ભૂખ શાંત થશે, જેથી મારા શરણે આવેલા કપોતને છોડી દેવો.

શિખીરાજાનું શુભ વચન સાંભળી સ્થેન પક્ષી બોલે છે. મારે શિકારનું કાંઈ પણ બીજું માંસ જોઈતું નથી. છતાં તારી ઇચ્છા હોય તો તમારા શરીરમાંથી માંસ મને આપો. શિખી રાજા સ્થેન પક્ષીનું આવું કહેવું સાંભળતાં કપોત પક્ષી (રક્ષણ કરેલા)ના વજન પ્રમાણે પોતાના શરીરમાંથી માંસ કાઢી સ્થેન પક્ષીને અર્પણ કરે છે. તે વખતે પોતે શુભ વેપ લઈ આવેલા પક્ષી બોલે છે. હે રાજા! મને તારા શરીરનું માંસ હવે જોઈતું નથી. હું તથા કપોત પક્ષી અને પક્ષીગતિમાં ઉત્પન્ન થયા નથી. અમે બંને ઈંદ્ર તથા અગ્નિદેવ તારી સાચી પરીક્ષા કરવા અહીંયાં આવ્યા છીએ. હું જાણું છું કે તું એક મોટો ભક્ત છે.

આટલું કહી બંને પક્ષીઓ પોતાનું પક્ષીરૂપ દૂર કરી દેવતારૂપ થયા. ઇંદ્રદેવે સ્થેન (બાજગીધ)નું તથા અગ્નિદેવે કપોત રૂપ છોડી પ્રત્યક્ષ દર્શન આપતાં રાજાને બંને દેવો વરદાન આપવા તૈયાર થયા. હે રાજા! તારી દટલકિત જોઈ અમે પ્રસન્ન થયા છીએ. હવે જે જોઈએ તે અમે આપવા સમર્થ છીએ. રાજાએ વિનયથી

માગ્યુ કે મને બીજી કાઈ પણ તમારી દેવભક્તિ શિવાય ભોધતું નથી. શ્રીકૃષ્ણભક્તિ જ-મ-જ-માતરમા કાયમ રહે. ત્યારે 'તથાસ્તુ' કહી બને દેવો પોતાને સ્થાને ગયા. આવું શિળી રાગનું પવિત્ર ચર્ચિત્ર સુખ આપનારૂં શ્રીવેદવ્યાગણએ બીજાં પુગણોમા પ્રમિદ કર્યું.

સર્ગ ૧૪ મો

મતી દ્રૌપદીચરિત

પાંચાલ્યા ભક્તિમાહાત્મ્ય કથયामि यथाश्रुतम् ॥

મહાભક્તિપ્રદં નૃણાં મારત્તે યત્ પ્રવર્તિતં ॥

ચૌદમા મર્ગમા સતી દ્રૌપદીચરિત દહેવાય છે જેનું ટૂંકાત મહાભારતમા વિસ્તારથી વર્ણન કર્યું છે એક વખતે મુધિષ્ઠિગગન છુતકીડા ગમવા બેઠા, જ્યાં કપટદેવથી કૌરવોએ સર્વ વસ્તુ હજી કરી છેવટે સતી દ્રૌપદીને પણ રૂપે રાખવામા આવી, જ્યાં દુષ્ટ દુશામન દિવ્ય (રાજ) સભામાથી સતી દ્રૌપદીને માથાને (કેસ) અમેરોડ પકડી નિર્વજ્જપણે વચ્ચે બેસે છે જેને ભોધ પાડવો આખા બધે વરી સોકમગત થઈ બેઠા.

ભીષ્મપિતામહ, દ્રોણાચાર્ય, ધૃમાચાર્ય, અશ્વત્થામા, વિકર્ણુ, ધૃતગાન્ધાર, શકુની, કર્ણ, દુર્યોધન, મુધિષ્ઠિ, બીમસેન, અર્જુન, મહાદેવ, નકુલ વગેરે બધી રચના ભેટા હતા જ્યારે બીજી વચ્ચે બેસવા માગ્યું ત્યારે સતી દ્રૌપદીએ શ્રીહરિનું સ્મરણ કર્યું, કે હે નારાયણ ! હાત મારી અરણી દશા થવાથી રક્ષણ કરવા તમે સમર્થ છો ભીષ્મપિતામહ જેવા મહાગ્રીઓ સગાસબધી જના ન્યાય વચન બોલતા નથી, જેથી આ સસાર સુખ ભોગવવા તમારા શિવાય કાઈ મહાય કરનાર નથી હવે તમાગ વિના બીજા કોને શરણે જાઉં ?

આવું દયા હિત્ત કરનાર મલીનું વચન સાંભળી જોડહું વચ્ચે દુષ્ટ દુઃશાસન હરણ કરે છે તેવું ખાણું ભગવાન પૂર્ણ કરે છે. ધણું વસ્ત્રનો મોટો ઢગલો થયો છતાં દુષ્ટ કર્મથી દુઃશાસન પાછો હઠયો નહિ. મલામાંથી બધાં વસ્ત્ર લઈ ગયો. દુર્યોધન, કર્ણ, શકુની વગેરે વસ્ત્રભગાર જોઈ ખુશી થયા. શ્રીભગવાને પોતાનું સ્વરૂપ પ્રકટ કર્યું, તે વખતે સતી દ્રૌપદી મૃતિ કરતાં અશ્રુધારા છોડે છે. કૌરવોનો અધર્મ જોઈ સતી દ્રૌપદીના શરીર ઉપર પોતાનું પટવસ્ત્ર (પીતાબર) ઓઢાવ્યું તે વખતે પોતે પ્રતિજ્ઞા કરી કે હવે આ વસ્ત્ર સતીના શરીર ઉપરથી દુષ્ટ દુઃશાસન લઈ લેજો તો સઘળા કૌરવોનો નાશ કરીશ.

શ્રીભગવાનનું ક્રોધાતુર વચન આભળી વિભ્રમ તથા દ્રોણાચાર્યે દુઃશાસનને કહ્યું કે હવે તારાં દુષ્ટ કર્મનું ફલ બધાને ભોગવવું પડશે, જ્યાં બધા નાશ પામશે. જગતમાં મનુષ્યને સકટ થાય ત્યારે સર્ગાવહાલા કોઈ રક્ષણ કરે નહીં પણ પ્રભુસેવા સિવાય બીજું સાધન નથી.

સર્ગ ૧૫ મો

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ દ્રૌપદાચ્ચરિતં શુભં ॥
યસ્ય સ્મરણમાત્રેણ મુચ્યંતે સફલાપદઃ ॥

પંદરમા સર્ગમા સતી દ્રૌપદીનું બીજું ચરિત કહે છે. એક વખતે દુર્વાસા મુનિ સિધ્ધગણ લઈ દુર્યોધન પાસે આગ્યા, જેનું સન્માન કરી રાજમઆમા બેઠા બાદ મુનિએ દુર્યોધનને કહ્યું કે હું તારા ભક્તિભાવથી પ્રસન્ન થયો છું, જે કાંઈ જોઈએ તે માગવું. ત્યારે દુર્યોધન કહે તમારી પ્રતિજ્ઞા મત્સ્ય હોય તો હાથ પાંડવો વનમા રહ્યા ત્યાં એકાદશી વ્રતને બીજો દિવસે (બારમ)

બપોર પછી દ્રૌપદી બાજન કરી રહ્યા પછી તમારે બોજનની યાચના કરવી.

દુર્વાસા મુનિ આવુ દુર્યોધનનુ અધર્મ વચન માભગી મનમાં વિચાર કરે છે કે દુર્યોધન નીતિભ્રષ્ટ છે પણ મારી પ્રતિજ્ઞા સાચી કેવા જવુ બાગમને દિવસે બપોર દુર્વાસા પોતાના શિષ્ય-વર્ગ માથે પાડવો ગયા હતા ત્યાં ગયા યુધિષ્ઠિરે પૂજનસમાન વ્યુ, પછી મુનિએ બોજન કર્યા હજી બતાની તે વખતે ગર્જનએ વિચાર કર્યો કે મુનિ પોતે ક્રોધનાળા છે આપણે વચન નહિ પાળશુ તો બધુ હામ બગડને ગર્જન પોતે સતી દ્રૌપદીને વિનયથી પૂછતા હાલ આપણે ધર્મમંડલ બોગવવા અમય છે, મારો બોજન અમય પૂરો થયો હવે શી રીતે તૈયારી થાય ? શ્રી ભગવાનની મહાત્મ્ય શિવાય બીજુ ગ્રંથ જીનાગ નથી મળી દ્રૌપદી મકંઠ જોઈ શ્રી પ્રભુસ્મરણ કરે છે કે હે નાય ! તમે સ્વામસુદન ધન-સ્વામ અવધે અમારી વાગવા ગ્રંથ કરો છો. ટોંગે અમને દુઃખ આપે ત્યારે લાક્ષાભવનમાં બળતા અમારે ગ્રંથ કર્યુ હાલ દુર્વાસામુનિના ક્રોધાનનથી તમેજ ગ્રંથ કરો આટલુ વહી સતી દ્રૌપદી કરણુ સ્વરથી આપત્તમયે રૂદન કરે છે શ્રીકૃષ્ણ શ્રી દ્વારિકાપુરીમાં લક્ષ્મીજી સાથે મધ્યાહ્ન મમયે (બોજન કર્યા પછી) શનનસ્થાનમાં હતા ત્યાં મનમાં મરેહ થયો કે મતી દ્રૌપદી (પાડવો મંડલ ભોગવવાથી) મારે સ્મરણ કરે છે. જોયી ગરુડ તથા સુદર્શન શિવાય એકલા તરત હાજર થયા, ત્યાં દ્રૌપદી પ્રેમાત્મ હોદી બોલે છે કે નાય ! મારે મકંઠ સાબળો આપ તરત હાજર થયા હવે દુઃખ દૂર જશે.

શ્રીભગવાન દ્રૌપદીને જહે છે કે હું ધણો ચાકી ગયો તેમજ જૂખ લાગનાથી મને પ્રથમ રસોઈ તૈયાર કરી બોજન કરાવો ત્યારે દ્રૌપદી કહે કે હે નાય ! મધ્યાહ્ન સમય થવાથી મેં પણ બોજન કર્યુ હવે શી રીતે આપના બોજનની તૈયારી થાય ? આવુ

જાલગી થીભગવાન મતીને કહે છે કે પાડશાલા (રસોડા)માં જઈ કાંઈ પાત્ર (વાસણ)મા અન્ન અથવા શાક પાન હશે ત્યાં પાડશાલામા એક પાકસ્યાલી (વાસણ)મા ભાજીનું પાન રહી ગયું હતું જે લઈ મતી પ્રાર્થના કરે કે હે પ્રભુ ! આપ ભાજીના પત્રથી મારી લાજ ગમ્મગો ત્યાં શ્રીભગવાન કહે છે કે હવે મારી ભૂખ શાંતિ થશે

દ્રૌપદી પ્રેમભક્તિથી પૂજન કરી પ્રાર્થના કરે કે આપ પ્રમલ થયા, મારે ઝાંઝ સંપૂર્ણ થયું પછી ગન્ન યુધિષ્ઠિરને વિનયથી શ્રી ભગવાન કહે કે ત્યાં દુર્વાસા મુનિ શિષ્યગણ સાથે નદીમા સ્નાન કરવા ગયા છે ત્યાં જઈ ભોજનની તૈયારી થઈ માટે જલદી પધારતુ એવી મુશ્વના કરવી. રાજ્યએ દુર્વાસા મુનિ પાસે એક વ્રાહ્મણને મોકલ્યો કે રસોઈ તૈયાર છે ભોજન માટે શિષ્યોને લઈ પધારતુ. તે વખતે દુર્વાસા મુનિએ ઉત્તર મોકલ્યો કે મને ક્રુધા (ભૂખ)ની શાંતિ થઈ જેથી કોઈ આવશ્ય નહિ તમારે કંપ્યાણુ થશે કુષ્ટ દુર્યોધનના વચનમા બધાઈ મારી પ્રતિજ્ઞા પાળવા તું અહીંઆ આવ્યો હતો મારે અતિથી સત્કાર તમે મારી રીતે કર્યો મને તમાગ ઉપર ગમદ્રેષ કાંઈ નથી આવડતું વ્રાહ્મણને સંદેશ કહી દુર્વાસા મુનિ શિષ્ય વર્ગને લઈ પ્રયાણ કરતા હતા

યુધિષ્ઠિર ગન્ન પાસે વ્રાહ્મણ પાછો આવી સર્વ જ્ઞાતાત કહે છે ગન્ન પ્રસન્ન થઈ સતી દ્રૌપદીને કહે છે કે આના સંકટ કષ્ટ દૂર કરના પ્રભુ સમર્થ છે અરણ્યમા પશુ આપણું રક્ષણ કર્યું પોતે કાઠિયાપુરી નિવાસ કરતા છતાં ભક્તનું રક્ષણ સર્વ ઠેકાણે કરે છે આવું સતી દ્રૌપદીનું યગિત શ્રવણ કરવાથી શ્રીપ્રભુને પ્રમલભક્ત થાય

સર્ગ ૧૬ મો

વાલ્મિકીચરિત

વાલ્મિકીમુનિચરિત કથયામિ યથાશ્રુતમ્ ॥

પુરા કથિત્ દ્વિજો જાત કુટુબો નિર્ધનો મદ્યાન્ ॥

સ્ત્રોતમા સગમા શ્રીરામિકી મુનિચરિત કહે છે પોતે નિર્ધન બ્રાહ્મણ હોવાથી દરરોજ શિક્ષા માગી લાવી પોતાના કુટુમ્બનો નિર્વાહ કરે છે ચોડા વખત ગયા બાદ કોઈ જગ્યામા શિક્ષા નહિ મળવાથી જગનમા જઈ સનાથી સાંજ સુધી રસ્તામા કોઈ પણ જગ તેનું વસ્ત્ર ધન લૂટી નિર્વાહ કરે છે એક વખત વનમા વસિષ્ઠ નામે બ્રાહ્મણ મળ્યો, તેણે ચોરી કરનારને પૂછ્યું કે આવો ચોરીનો ધધો તારે માટે જ કરે છે કે સાથે ખીજનું પોષણ કરવું પડે છે, ત્યારે ચોર (બ્રાહ્મણ) કહે કે હું એકનો ચોરી થી માખાપ લાઈ વિગેરે (સર્વ કુટુબ)નું પોષણ કરે છું વસિષ્ઠ બ્રાહ્મણને પૂછે કે તારે યેર જઈ બધાને પૂછવું કે હું ચોરી થી અન્ન, ધન, વસ્ત્ર વિગેરે લઈ તમારા બધાનું પોષણ કરે છું તે મધ્ય પાપ મને લાગે છે કે તમને બધાને પણ લાગે છે તેનો ઉત્તર કહેા ત્યારે બધા એકા થઈ બોલ્યા કે તારે થરેલું પાપ અથવા પુણ્યમા અમારો કોઈ ભાગ નથી મનુષ્ય માત્ર પોતાનું પુણ્ય પાપ જાતે (કરે તે) જ જોગવે છે આવું સાલણી તે ચોર (વાલ્મિકી) બ્રાહ્મણ પાછો વસિષ્ઠ પાસે જઈ કહ્યું કે પાપ અથવા પુણ્ય જે કોઈ કરે તેનો ભોક્તા પોતે જ છે

બાદ વસિષ્ઠ બ્રાહ્મણ કહે કે તું બ્રાહ્મણ જાતિમા ઉત્પન્ન થઈ સદાચાર છોડી પાપ કર્મ કરવાથી છેવટ તને હુ ખ યગે. મરણસમયે કેવલ ધર્મ મહાત્મ્ય કરે છે ખીજનું કોઈ ઘરનું નથી વસિષ્ઠનું કહેવું સાલણી મનમા સંતાપ કરી વાલ્મિકી કહે કે હરે

તમારો શિષ્ય યર્ષ કાર્ષ મંત્ર ઉપદેશ કરો. તમે મારા ગુરુ છો. ત્યારે વસિષ્ઠ બ્રાહ્મણ બોલ્યા કે તારો સ્વભાવ દૂર ધાતકી હોવાથી બીજા બ્રાહ્મણનો વધ કરશે. માટે તારે રામ શબ્દને બદલે મરા શબ્દ બોલવો. આવો બિડોટો શબ્દ સાંભળી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થઈ તે ચોર બ્રાહ્મણે અન્નજલ છોડી દીધું. ઘણો સમય થવાથી શરીર ઉપર મટોડીનો ઢગલો થયો ત્યારે વસિષ્ઠ બ્રાહ્મણ પોતાના હૃષ્ટ-દેવ (બ્રહ્મદેવ)નું સ્મરણ કરતાં કહે કે આ બ્રાહ્મણ (વાલ્મિકી)ને કાર્ષ વરદાન આપગો. જ્યાં બ્રહ્મદેવનો વરદહસ્તનો સ્પર્શ થવાથી દિવ્ય તેજસ્વી સ્વરૂપ થયું. મટોડીના રાક્ષસનો મંબધ થવાથી (વાલ્મિકી) પોતે વાલ્મિકી નામ રાખ્યું. જેથી વેદ તથા વેદાંગ શાસ્ત્ર સદ્ગત્યાર ધર્મ ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. રામ શબ્દનો મંત્ર ઉચ્ચાર રાત્રિદિવસ કરતા હતા. જેથી રામ અવતારની રામાયણ કથા ગ્રંથ તૈયાર કરવાથી સરસ્વતી (વિષ્ણુદેવી) પ્રસન્ન થવાથી મહાભાગ્યશાલી થયા. આલુ વાલ્મિકીચરિત કથું.

સર્ગ ૧૭ મો

રુક્માંગદચરિત

રુક્માંગદકથાં વક્ષ્યે લઘો ભક્તિપ્રદાયિનીમ્ ॥

યાં શ્રુત્વા મનુજઃ કૃષ્ણે દ્વદ્વાં ભક્તિ લભેત યે ॥

સ્મૃત્તરમા સર્ગમા શ્રીકૃષ્ણભક્તિમાર્ગ વધારનાર રુક્માંગદ-ચરિત કહે છે. પોતાની સર્વ પ્રજાનું ધર્મરૂપે પાલન કરતો હતો. જેથી કાર્ષ બીજા રાજાનો ભય નહિ હોવાથી નિર્ભય રહી ઇશ્વર-ભક્તિમાં પ્રતીણ હતો. નગરની પછવાડે એક સુદર તળાવ હતું ત્યાં પુષ્પનો બગીચો બનાવ્યો, ત્યાં દરરોજ રાત્રે અંબરાગ્રો પુષ્પ લઈ જતી હતી. થોડો વખત ગયા પછી રાજાને માલમ થયું કે સુદર પુષ્પ દરરોજ કાર્ષ ચોરી જાય છે. બગીચાના રખેવાલ

(માલી)ને રાગ પૂછે છે કે જહીઆ દરરોજ પુષ્પની ચોરી કાણુ કરે છે ? હવે તપાસ નહિ ગમ્મજે તો તાગ સમગ્ર જુલનો નારા કરીશ આવુ માલણી ગ્જેવાન માળી કહે છે કે હવે બગબગ તપાસ કરીશ પછી એ- વદ્ધ પાલણુને વેગ જઈ વિનયથી પૂછરા ક્ષાએ કે આ નગના ગમ્મનો મને લય ઉત્પન્ન થયો છે બગીચામા આવી ગમે પુષ્પ લઈ જાય જેનો શોધ મળતો નથી માટે શાસ્ત્રમા નોઈ મને માયુ વચન -હો ત્યારે વદ્ધ પાલણુ કહે છે કે રાગનો સર્વને બધ હોય ત્યા માધાગણુ મનુષ્ય આવતુ નથી દેવ ગણમ, ગર્ધર્વ, કિન્નર અથવા યક્ષ અપ્સરાઓમાથી ડાઈ પણ આવી પુષ્પ લઈ જાય એવુ મારે માનવુ છે તારે આખી રાત્રી જાગરણુ કરી તપાસ ગવી વળી બીજો ઉપાય મુ છુ કે જે પુષ્પ દિવસમા દેવતાઓને ચઢાવ તેને બીજે દિનસે નિર્માલ્ય કહેરાય તે મધગા પુષ્પ એકાઈ કરી આખા બગીચામા સાજે વિખેરી દેવાથી રાત્રે આનતારા જે ડાઈ પુષ્પ (નિર્માલ્ય) ઝાળગશે તે બધાઈ જશે આ પ્રમાણે વદ્ધનુ વચન માલણી માળી તે પ્રમાણે ઉપાય કરે છે

પ્રાત મને એક યુવાવસ્થાવાળી અપ્સરા જોવામા આવી બીજી સ્ત્રીઓ જેણે નિર્માલ્ય તગ્ન નહિ જતા પુષ્પ લઈ દરરોજ પ્રમાણે પોતપોતાને સ્થાન મઈ પગતુ આ સ્ત્રી પુષ્પ (નિર્માલ્ય) ઝાળગતી હતી જેથી સ્થિત બિબી રહી આવુ થવાથી માળી તરત રાગ પાસે જઈ કહેતો હતો, હે મહાગજ ! મે એક સ્ત્રી ચોર ગ્જે પકડી ■ જેનું સ્વરૂપ ઘણુ સુતર (દેવાગતા રૂપે) છે, પરતુ મનુષ્ય નથી માળીનું કહેવુ માલજતા રાગ ત્યા આવતા પૂછે છે તું કાણુ છે ? ત્યારે અપ્સરા બોલી કે મારી માથે બીજી ઘણી હતી, તેઓ વિદ્યા જરતી પાછી ગઈ અને મારા પગ નીચે દેવપુષ્પ (નિર્માલ્ય) આવવાથી મારી સ્થિત ગતિ થઈ આવુ સામળી રાગ પૂછે છે કે હવે પાણુ જવા મુ ઉપાય છે કે તું તાગ સ્થાનમા જઈ શકે

અપ્સગા હે છે હે ગજન ' તમારી નગરીમા માર્ગ પણ એકાદશી
મન કુતુહોન તેનુ પુણ્ય મને આપવાથી નુ પાત્રી સ્વર્ગમા જઈગ
રાગ પગીઆમાથી ગજમહેનમા આની પોતાના સેવકોને ગામમા
ખમર કાઢવા મોકલ્યા કે જે માર્ગ એનાથી મન કુતે તેને મારી
પાસે લઈ આવે. મેરકો આખા નગરમા મગતા કોઈ માનમ પડયુ
નહિ પગુ મે વાણિયાને વેર માર્ગ કામ ગુનારી (ચા ૨) સ્ત્રી
રહે છે તેને બલિયાત મરતા માનમ પડવાથી વાણિયાએ માગવાથી
એકાદશી હતી જેથી અન જન ઇપણુ લીધુ નથી તથા પશ્ચાત્તાપ
કરી ગામિમા ગજગણુ નુ જેને હાલ તમારી પાસે માન્યા જેથી
રાગએ એ હતી નતનુ પુણ્ય અપ્સગને આપવાથી તે સ્વર્ગમા
ગઈ ત્યારથી અમાગ ગજ પોતાના પુત્રપતિવાર માથે એકાદશી
મતનો નિયમ મદલ રી આખી નગરીમા ઠહેરો ઢરાવો ? ન
મોક્ષમ્ય ન મોક્ષમ્ય પગુવલિગર્મરપિ । ઇકાદશ્યા ન મોક્ષમ્ય જહુમાત્રગ
કેનચિત્ ॥ એકાદશી દિનમમા માગ નગરમા કોઈ મનુષ્ય અનાજ
ખાશે, તથા પોતાના વગમા પાણેના પશુપક્ષીઓને પલ્લુ અન
ખાવા આપશે તેઓને ગજગણુ થશે આણુ ગજશામન માલગવાથી
આખા નગરમા એ હતી નતનો આરભ થયો

એ સમય રાગને ત્યા પોતાનો જમાઈ આ ચો આખો
દિવસ ગજખમથી (ગજપુત્રી) સ્ત્રીએ એકાદશી પણ ખાવા આપુ
નહિ જેથી કુમાર (જમાઈ)ના આગોઆમ બધ જેવા થનાથી
મધ્યરાત્રીમા મગજુતુલ્ય થયો મીજે દિગે મવારે અશાન-
શુભિમા લઈ ગયા ત્યા રાજગુમાગિન પતિ માથે મતી થવા બધી
તૈયારી કરી ચિતામા પતિનુ સમ ગાખી અગ્નિ સમગરની તૈયારી
કરે છે તે વખતે ખાલલ વેરમા ધીભલવાન હાથમા માનગપ
કરતા મતી (ગજપુત્રી)ને -હે છે આ કુમાર મરણુ પામ્યો નથી,
પરતુ બપ લાગવાથી મૂંઝના (બેલાન) થનાથી હાલ એને જીવતો
કરીશ આટલુ કહી રાગદતને ગામમા મોખવી પૌઆ (પૃથુક)

મગાની જલમા લાંબી મોઢામા મૂનાથી કુમાર આમતેમ જોવા લાગ્યો. પછી મ્હે છે કે તમે બધા એકઠા શા માટે થયા ? જમાઈ કહે કે આ છાહણે મને મજબૂત કર્યો છાહણુ (શ્રીભગવાન)ને ગીતનાદિવનાદ સાથે પાનખીમા બેસાડી ગળમહેન ગયા ન્યા માર્ગમા પોતે અતર્ધાન થયા આખા નગરમા શોધ કરતા હતા પણ કાઈ પત્તો ન લાગવાથી નિશ્ચય થયો કે છાહણુવેરામા શ્રી ભગવાન પધાર્યા હતા, જોણે જમાઈને મજબૂત કર્યો આ પ્રમાણે એકાદશી મન કરનાર મનુષ્ય પોતે પવિત્ર થાય, કરો મોક્ષપદ મેળવશે

મર્ગ ૧૮ મા

મધુરધ્વજચરિત્ર

મધુરધ્વજમર્તિ તુ વદ્યામ્યાશ્ચર્યદાયિનીમ્ ॥
શ્રુત્વા યા મનુજ સઘો મુચ્યતેઽમાનવચનાત્ ॥

અંદારમા સર્ગમા મધુરધ્વજ રાજાનુ ચરિત કહેવાય છે, જે સાભળવાથી મસારાનુ અમાનબધન દૂર થાય એક વખતે અર્જુનને ગર્વ ઉત્પન્ન થયો કે આ મમત્ર જગતમા શ્રીભગવાનનો પરમભક્ત મારા જેવો બીજો નથી જેથી શ્રીભગવાન અર્જુનને કહે છે કે તુ મારી સાથે એકાત સ્થાનમા આવી બાર વર્ષના બાળક પ્રમાણે વર્તન રીત હુ વૃદ્ધ સ્વરૂપ લઈ આપણે બને મધુર ધ્વજ રાજા મ્હે છે ત્યા જઈયુ આટલુ ઘડી તે પ્રમાણે સ્વરૂપ લઈ બને જણા ચાલતા હતા તેટલામા ગસ્તામા એક વાઘ નજરે જોવામા આગ્યો પહોણુ મોઢુ ડરી અર્જુન ઉપર શિકાર કરવા એકદમ સામે આવ્યો ત્યારે શ્રીભગવાન કહે એ કે આ બાળકને છોડી દઈ મને ખાઈ જવુ કાગ્યુ કે આ બાળક મને ધણો પ્રીય (વહાનો) છે ત્યારે વાઘ મ્હે કે તું ધરડો હોવાથી મને મામ વિમેરે ખૂરતું ન મળવાથી ઉપયોગમા આવશે નહિ આ બાળકનુ

રક્ષણ કરવું હોય તો બીજો ઉપાય કહું છું જેથી બધું મારૂ થાય. અહીંઆં (નગરમાં) મયૂરધ્વજ રાજ્ય રહે છે જે તમારો પ્રિય છે, જેનું જન્મણી બાળુના અરધા (અંગ) શરીરના બે ભાગ પોતાની ગણી તથા પુત્ર પાસે કરવતથી સરખા કરાવી જે વખતે બનેને શોક થાય નહિ. આ પ્રમાણે રાજ્યના શરીરનો જન્મણો ભાગ મને ખાવા આપવાથી તારી પાસે જિલા રહેલા બાળક (અર્જુનને) ને છોડી દઈશ. આવી સાચી પ્રતિજ્ઞા લઈ જવા રજા આપીશ. શ્રીભગવાન વાંચને મત્ય પ્રતિજ્ઞા આપી મધ્યાન્હ (બપોર) સમય થતાં ગજદ્વારમાં જઈ બિડાની સૂચના કરે છે. રાજ્ય દરવાગઢ આગળ આવી પ્રાર્થના કરે છે કે હે મહારાજ ! તમને જે માંગવું હોય તે કહો. વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ સ્વરૂપે (શ્રીભગવાને) કહ્યું કે હું જે માશુ તે આપવા કળૂલ કરવું. રાજ્ય વિનયથી સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, ભંડાર વગેરે જે જોઈએ તેટલું શ્રીકૃષ્ણાર્પણ કરીશ, એમ કહ્યું. વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ કહે કે હું આ બાળક સાથે તારી પાસે આવતો હતો ત્યાં માર્ગમાં વાઘ પોતાનું પહોળું મોઢું કરી બાળકને ખાવા આપ્યો જેથી મારૂ શરીર બાળકને છોડાવવા આપવા કળૂલ કર્યું પણ વાઘ કહે કે તારા વૃદ્ધ શરીરમાં કેવળ દાડકાં તથા ચામડું હોવાથી મારી બૂખ સાતિ થાય નહિ ત્યાં વાઘે ઉપાય બતાવ્યો કે આ નગરમાં ધર્માત્મા મયૂરધ્વજ રાજ્ય છે, જેને જે ઠાંધ જોઈએ તે તેટલું આપે છે. વાંચને મનુષ્યનું પુષ્ટ માંસ જોઈએ છે જેથી તારા જન્મણા શરીરનો ભાગ તારી રાણી તથા કુમાર (આરા) કરવતથી મસ્તક ઉપરથી સરખા ભાગે મને સંતાપ ગોક શિવાય આનંદથી અર્પણ કરવાથી આ બાળક જીવતો રહે, હું આવી દૃઢ પ્રતિજ્ઞા લઈ મધ્યાન્હ કાલે જોજનન મમય થના તારી પાસે આપ્યો.

મયૂરધ્વજ રાજ્ય પોતાની રાણી તથા કુમારને પ્રસન્ન થઈ કહે છે કે તમે બંને જણા કરવતથી મારા શરીરના મસ્તક ઉપરથી

સરખા બે વિભાગ કરે. જન્મજો લાન અતિથિને બીજા રૂપે અ પવો. રાત્રનું કહેવું માલળી પુત્ર તથા ગણી કહે કે અમારું ગરીબ આપવા તૈયાર છીએ નમે મજબૂત ગટેગો તો ગણી તથા પુત્ર બીજા પણા મળશે, ત્યારે વૃદ્ધ અતિથિ (શ્રીભગવાન) બોલ્યા કે તમારું બનેનું શરીર મને જોઈતું નથી આવું માલગતા પુત્ર તથા ગણી બને સામોસામ બીબા ગદી થીમબુનુ અમણુ કરી કવનથી છેદન કરતા રાત્રની ડાખી આંખમાથી આસુની ધાર છટના (શ્રીભગવાન) વૃદ્ધ બાહણુ કહે છે, તે ગજનુ તો ગાખા નેત્રમાથી આંસુ પડવાથી દન તારું ગરીબ જોઈતું નથી ગજન મધુરધ્વજ કહે કે હે મહારાજ ! ! ગડતો નથી પણ મારું ડાણુ શરીર રહે છે કે માગ બનેભાગ એમન ધર્મ એકેજ શરીર ગાણાય તેમા જન્મજો ભાગ શ્રીકૃષ્ણ (અતિથિ)ને અર્પણ થવાથી મારો જન્મ વ્યર્થ ગણાય, જેથી ડાખો બાન રૂદન કરે છે આટલું કહેના સ્વર્ગમાથી દેવતાઓ જય જય શબ્દ બોલી પુષ્પવૃષ્ટિ કરે છે તે વખતે શ્રીભગવાન (વૃદ્ધ બાહણુ) ચતુર્ભુજ રૂપ (શખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ,) ધારણુ કરી ગણી તથા કુમારને કરવત છોડી દેવા આજ્ઞા કરી વરદાન આપના કહું કે ત્યારે રાત્ર 'કહે છે કે તમારી પરીક્ષા બીજો ધર્મ કરી શકશે નહિ મારે હવે ધર્મ જોઈતું નથી શ્રીભગવાન કહે કે લાખો વખત ગાન્ય સુખ અધર્મ ભોગરી અત મારો પરિત્ર ધામમા આવશે ન્યાસુધી ભગવત નામ કે ત્યાસુધી તારો વશ કાયમ રહેજે આટલું કહી અર્જુનને લઈ શ્રીભગવાન દ્વારિકા પુરી ગયા રાત્ર ધન સપતિ ગાન્ય સુખ અનિત્ય માની પ્રભુભજન કરી છેવટે મુક્તિ મેળવતા હતા

સર્ગ ૧૯ મો

પ્રહ્લાદચરિત

પ્રહ્લાદચરિતં શાસ્ત્રે લોકે યદપિ વિદ્યુતમ્ ॥

તથાપિ ચક્ષ્મે સંક્ષેપાત્ શૃણ્વતાં પાપનાશનમ્ ॥

ઓ નણીસમાં સર્ગમાં પ્રહ્લાદ ચરિત કહેનાય છે જે શ્રવણ
અથવા પ્રભુભક્તિમાં મારી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય હૈય કુપમાં
પ્રતાપી હિરણ્યકશિપુ ઉત્પન્ન થયો, જેણે ઉત્તમ તપશ્ચર્યા કરી ક્ષત્રધેર
પાસે મોટું વરદાન મેળવ્યું કે મને ત્રણ લોકમાં કોઈ પણ છતી
ચોંટ નહીં આવુ થવાથી બધા દેવતાઓનો પરાભવ થયો જેને
આગ પુત્ર ક્રતા, જેમાં પ્રહ્લાદજી ઓથી નાની વયમાં ઇન્દ્રિયભક્તિ
પરાયણ થયા પોતાના કુનશ્વર શુક્રાચાર્યને ઠણું કે આ માન ને
દેવશાસ્ત્ર બહુવાળી પુદ્ધમાં કોઈથી પાછો હડે નહીં તેવો શિષ્યાન ગ્વા
શુક્રાચાર્યના પુત્રશકામર્ક નામના હતો, તેઓને એક પાઠશાળામાં
બધા બાલકોને સોંપ્યા ગુરુજી બહુાવે તે કઠોર પ્રહાર ને પ્રિય લાગે
નહીં, પરંતુ કૃષ્ણ, રામ, વૈકુન્ઠનાથ વિગેરે પ્રભુ નામ ગિવાર માર્ગ
બોલે નહીં તેમજ બીજા બાલકોને પ્રભુ નામનો ઉપદેશ થો
આવુ થવાથી વિદ્યાગુરુ ક્રોધાતુર થયા ત્યારે પ્રહ્લાદ કહે ? તમે
જે કોઈ બહુાવો છો તે મારે હિતકારક છે, પરંતુ મર્વ શાસ્ત્રનો
સાર શ્રી પ્રભુ નામમાં છે તે તમે તથા મારા પિતા નાણુતા
નથી. બીજા શાસ્ત્ર બહુવામાં ઘણી મહેનત થાય પણ પ્રભુ-
નામમાં કોઈ પ્રયાસ નથી, જે ઇન્દ્રિય વ્યગતની ઉત્પત્તિ, પાપન
તથા મહાર કર્તા છે તમે તથા મારા પિતા જે કોઈ જગો તે
વિષયમાં મને કોઈ પણ બય નથી પ્રભુનામ જે ઈન્દ્રિય
છોડીય નહીં

વિદ્યાગુરુ એકદમ દિરણ્યકશિપુ પાસે જઈ સર્વ વૃત્તાંત કહે છે. ત્યારે પ્રહ્લાદને જોળામાં બેસાડી પૂછે છે કે હે પુત્ર પ્રહ્લાદ આજ સુધી તારા વિદ્યાગુરુ પાસે જઈ શું શીખ્યો તે કહેવું. ત્યારે પ્રહ્લાદ કહે કે હે પિતાજી ધીરમ, નારાયણ, વાસુદેવ, ગોપાલ, ગોવિંદ મુકુન્દ, કૃષ્ણ, ॥ પઠામિ ચાદ કિલ શાસ્ત્રસારં ગુરુસ્તુમા મન્યદુવાચર્કિચિત્ ॥ ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે શ્રી પ્રભુનું નામ બોલું છું, બાકી મારા ગુરુજી કાંઈ બીજો બોધ આપતા હતા. આવું સાંભળતાં તરત ક્રોધાતુર મર્ધ પુત્ર પ્રહ્લાદને જમીન ઉપર ફેંકી દીધો. હે કુષ્ટ પુત્ર ! મારા શત્રુનું નામ લેવાથી તને આગલ દુઃખ થશે. હવે મારી પાસે બીજી વખતે આવું બોલવાથી તારો નાશ થશે. પ્રહ્લાદ કહે છે કે તમે દ્વૈતશાસ્ત્ર બધાવવા ગુરુજીને હુકમ કર્યો પરંતુ આ સંસારમાં મારો કોઈ પણ શત્રુ તેમજ મિત્ર નથી, તમે મારી નાંખવા બધ બનાવ્યો તે પણ શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છે. જગતમાં સમાનદષ્ટિપણથી રહેનારાને કાંઈ બધ નથી, મંસારસમુદ્ર તરવા માટે શ્રી રામ કૃષ્ણ નામ સ્મરણ શિવાય પવિત્ર બીજું કાંઈ નથી. આવું સાંભળી દિરણ્યકશિપુને પ્રથમ કરતાં વિશેષ ક્રોધ ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં દૈત્ય કુલગુરુ શુક્રાચાર્ય આવતાં કહે કે તમારો પુત્ર ગુરુવચન માનતો નથી પણ તમારી જાતિના સર્વ બાલકોને કેવલ તમારા શત્રુ (પ્રભુ) નામનો ઉપદેશ કર્યો. આવું સાંભળી પુત્રને વારંવાર સમજાવતાં છતાં પ્રહ્લાદ બોલે છે કે મને પ્રભુ નામ ઉચ્ચારણ શિવાય બીજું કાંઈ પણ પ્રીય લાગશે નહીં. હવે પુત્રને મારી નાંખવા વિચાર કરે છે.

પુત્ર પ્રહ્લાદને પાસથી બંધાવી ચાંડાલને બોલાવી કહે છે કે આ પુત્રને મોટા પર્વતોના શિખર ઉપરથી એકદમ નીચે ફેંકી દેવો, જેથી જલદી મરણ પામશે. તે વખતે પ્રહ્લાદજી પડતાં પ્રભુસ્મરણ કરતા હોવાથી કોઈ પણ ઉપરથી પડે તેવી રીતે નિર્ભય શાંતપણે નીચે આવ્યા. આવું થવાથી બીજો ઉપાય શોધે છે.

ખીજી વખતે મોટા ઝેરવાળા તક્ક જેવા મહાબુલંગના હાલાહલ વિષ ડંખથી મારી નાંખવા પ્રયત્ન કર્યો, છતાં ભગવત-સ્મરણ કરવાથી કાંઈ પણ ઝેર લાગ્યું નહોતું. પણ મોટા તક્ક જેવા મહા બુલંગ સર્પના હોઠ ચામડી સાથે ચૂર્ણ થઈ હિરણ્યકશિપુ પાસે જઈ પોતાનું થયેલું કષ્ટ નિવેદન કરે કે અમારા મોટામોટા દાંત લાંગી ગયા તથા સર્પ મણિઓ ફૂટી ગયા. આનું દુઃખ થવાથી હવે આલી શક્તિ નથી. ખીજું કામ હોય તે કરમાવશો. તમારો પુત્ર અમારા ઝેરથી મરશે નહીં. આ પ્રમાણે પ્રયામ વ્યર્થ થવાથી પ્રલ્હાદના નાશ માટે ત્રીજો ઉપાય શોધે છે. ત્રીજો ઉપાય મોટા બળવાળા હાથીઓના પગ નીચે ડાખાવી મારી નાંખવો. આનું થવાથી પ્રલ્હાદે શ્રીકૃષ્ણ (જેણે કુવલયાપીડ હાથી માર્યો તે)નું સ્મરણ કર્યું. જેથી હાથીને પગ બળવાથી ચીત, ચીત શબ્દ બોલતાં જમીન ઉપર પડી હાથી મરણ પામ્યો. આવો પ્રયામ વ્યર્થ થવાથી ઘણાં હિંદાં જલના હિંદ (દરા) માં કુખાવી દેવા લોકમ કર્યો. ખીજા દૈત્યોએ ઉપાય શોધ્યો કે પ્રલ્હાદને હરિસ્મરણ કરતા શ્રીભગવાને સર્વત્ર રક્ષણ કર્યું, પણ છેવટે અગ્નિમા બાળી નાંખવા વિચાર કર્યો. માટે કુભારને બોલાવી કહે કે જ્યાં તું મટોડીનાં કાચાં વાસણને પકવવા મોટો ઉભારો કરે, ત્યારે આ બાલકને મધ્ય ભાગમાં વાગણ સાથે રાખી બાળી મુકવો તે વખતે કુભારે રાત્રે પોતાના ધર આગળ કાચાં વાસણનો ઢગલો બનાવી મધ્યમાં પ્રલ્હાદને બેસાડી બાળવાનું સાધન ઉપર નાખી ભેરમાં આખી રાત્રી અગ્નિનો તાપ કર્યો છતાં આણુબાણુનાં વાસણ તથા પ્રલ્હાદને કાંઈ અગ્નિજ્વાલા લાગી નહોતી જ્યાં પ્રભુસ્મરણ હોય ત્યાં અર્ધ મંકટ દૂર કરવા સમર્થ થાય.

સવારમાં ઊઠી કુભાર રાગ પાસે આવી કહે કે આખી રાત્રી અગ્નિ સળગ્યો છતાં તમારા કુભાર (પ્રલ્હાદ)ને કાંઈ દુ ખ થયું નહીં અને મારા વાસણ કાચાં રહ્યાં. પણ પ્રલ્હાદને પાછા રાગમ

લઈ ગયા તે વખતે દિરણ્યકશિપુને મોટો ભય થયો કે પુત્રને મારી નાખવામા ધણા ઉપાયો કર્યા છતાં કાઈ ચું નહીં હેવટે ગાળા જહે કે કે હે પુત્ર તુ મારૂ વચન માનતો નથી કાલપાશમા બધાયેલા પ્રાણીને ઉલટુ કામ કરવા બુદ્ધિભેદ થાય હવે શુ થશે તે આગળ કહેનામા આવશે

મર્ગ ૨૦ મે

અથ કાલવશો રાજા સ હન્મિ સ્વયમેવ હિ ॥

દત્તિ નિશ્ચિત્ય મનસા સમાયા આવયો જ્વલન્ ॥

કાલપાશ (મૃત્યુ) જેને જ્યદ્દી આવે છે તેની બુદ્ધિ ધીમે ધીમે મગડતી જાય હવે મારે કયો બીજો ઉપાય શોધવો આવો દુર્ભાવ પુન ઉપર થવાથી સભામા આવતા પુત્ર પ્રત્લાદને પુછે કે હું ભણુ મારૂ વચન પાળતો નથી તારો શુ વિચાર છે તે અપ્પ પુનામો કરવો ત્યારે પ્રત્લાદ કહે કે તમારા વચનમા મને પૂર્ણ શ્રદ્ધા છે પરતુ મનુષ્યમાત્રએ મરણસમયે મંતાપણ્ય દૂર થવા ઈગ્નિનામ ઉચ્ચારેનો અભ્યાસ ગણવો તમે મને મારી નાખના ધણા ઉપાયો કર્યા પણ પ્રભુનામરમરણથી દૂર થયા આના શ્રીભગવન નામનો તિરસ્કાર કરવો નહીં આવુ માલગી વિનો ક્રોધ થનાથી હાથમા શસ્ત્ર લઈ આણુનાણુ દૈત્ય સેના તૈયાર કરી બાનજનો હાથ પડી પુછે છે કે તારા ભગવાન કયા છે જેને બતાવશે નહીં તો હવે સત્ત્રયી મારે તારો વધ કરવો આખી સભામા મોટો ભય ઉત્પન્ન થતા કોઈ બોલ્યુ નહી પૃથ્વી તથા પર્વતોમા ખગભગ શબ્દ થતા સૂર્યનો પ્રકાશ બધ થયો રાજમંદિર આગળ શિયાળ તથા ગીધ પક્ષી આવા જેને જોઈ વૃદ્ધ પુરુષો સભામા ઉભા વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ સમય હેવટ (મરણ) નો કે પુત્રને જહે કે તારી રક્ષા કરવા કોણ મમર્થ કે જેથી

પ્રલહાદ કહે છે કે હે પિતાજી ! શ્રીભગવાન ત્રિશમાં સર્વ ઠેકાણે વ્યાપક છે. ગામમાં, ઘરમાં, સલામાં જ્યાં તમે કહો ત્યાં બધી જગ્યામાં પ્રભુનો નિવાસ છે. આતું સાંભળી ક્રોધથી કહે છે કે હે પુત્ર, તું હજી માનતો નથી. પણ આ સલામ્યાનમાં તારા હરિનું દર્શન નહીં કરાવશે તો આ શસ્ત્રથી તારો વધ કર હુ. તારો ભગવાન શી રીતે બચાવે ? દૈત્યનું દુષ્ટ વચન સાંભળી ભક્તરાજ પ્રલહાદ કહે છે કે આ સલામ્યાનના સ્થલમાં મારા પ્રભુ મદૈવ રહે છે. આતું સાંભળી પ્રલહાદને જમીન ઉપર ફેંકી સ્તંભને શસ્ત્ર-ધાત કરવાથી એકદમ શબ્દ થતાં જે ભાગ થયા. ત્યાં ભગવાન શ્રી નૃસિંહ સ્વરૂપે પ્રકટ થયા. સ્વરૂપનો અરધો ઉપરનો દેખાવ સિંહ-રૂપે તથા અરધો ભાગ નર (મનુષ્ય) દેહ રૂપે વિકરાળ રૂપ ધારણ કર્યું. મોટા નખ તથા ઢાંતથી ભયકર રૂપે તરત કુદકો મારી હિરણ્ય-કશિપુને પછાડી પોતાના ખોળામાં લઈ નખ (આયુધ) વડે છાતીમાંથી વિદારણ (નાશ) કરનાં આંખ જીભ દૈત્યની છુટી પડવાથી મરણ પામ્યો. દૈત્ય મેના જાડી હતી તે નાસવા લાગી.

શ્રી નૃસિંહ ભગવાનનું વિકરાળ સ્વરૂપ જોઈ સામે કાંઈ આવ્યો નહીં. બ્રહ્મદેવ તથા ઇન્દ્રાદિ દેવતાઓ નમ્ર ભાવે સ્તુતિ કરતાં પ્રલહાદને આગળ ઉભો રાખી કહે છે કે હે દેવ, તમે દુષ્ટનો નાશ કર્યો જગતગ્લા મારે ભક્તવચન મત્સ્ય કરવા શ્રી નૃસિંહ અવતાર છે. વગ્દાન આપવા સમર્થ હો મત્સ્યાવતાર, કૂર્મ, વરાહ, વામન વિગેરે શુભ અવતાર જગતકલ્યાણ માટે ધારણ કરો છો. આવી સ્તુતિ કરતા શ્રી નૃસિંહ ભગવાન કહે છે કે દેવતાઓ તમે દેવલોકમાં સુખી રહો. હે ભક્ત પ્રલહાદ ! તું મારો પરમ ભક્ત હોવાથી તારૂં વચન સત્ય કરવા અવતાર મ ધારણ કર્યો તારા વચનો ઉદ્ધાર ચગે. આટલું કહી શ્રી નૃસિંહ દેવ ઉત્તર દિશામાં ગયા. દેવતાઓ પ્રણામ કરી પોતાને સ્થાને ગયા. પ્રલહાદે પિતાની ઉત્તરક્રિયા કરી શ્રી ભગવાન ભક્તિવશ છે જ્યેથી ભક્તનું કાંઈ નખણ થતું નથી.

આતુ પવિત્ર પ્રહ્લાદનું ચરિત્ર શ્રવણ કરવાથી ભગવાનનો ભક્ત થાય વિશેષ ચરિત્ર બીજા સામ્રાજ્ય રૂપ છે.

સર્ગ ૨૧ મો

નિર્બાદિત્યચરિત

અથ ઘડ્યે પુરાણેષુ યેનોક્તા મગવત્પ્રિયાઃ ॥

તેષાં મક્તેસ્તુ માહાત્મ્ય પારપર્યાત્ યથાકૃતં ॥

એકવીસમા સર્ગમા બીજા ભગવાનના ભક્તનું ચરિત્ર વહે છે જેઓ આગળ કહી ગયા તેઓનું ચરિત્ર પ્રાચીન પુરાણોમા પ્રસિદ્ધ છે. હવે બીજા ભક્તનું વર્ણન કરે છે કલિયુગમા ધણી વર્ષ ગયા પછી કેનહ ભક્તિદાગ કાણુ કાણુ મહાભક્ત થયા, જેઓ ચરિત્ર તથા સાચો ધર્મ પાળવાથી ઉત્તમ ગતિ થી રીતે મેળવતા હતા તેનું રૂપ વર્ણન કહેવામા આવશે પદ્મધર્મ હાવમા કલિયુગના વાતાવરણથી તથા તેઓના દાબિક ઉપદેશથી આપણને સમજાવી એવો મનમા ઠમાવી આપે કે તમારા પ્રાચીન ધર્મમા હવે કાઈ તત્ત્વ દેખાતું નથી માટે હમારો ધર્મ સર્વમા શ્રેષ્ઠ છે પરંતુ તેના પરધર્મનો સ્વીકાર કરવો નહીં ઋષિમહર્ષિઓએ પરંપરા પાળેલો ધર્મ આપણે ત્યાગ કરવો નહીં રાજર્ષિ જનક તથા અદ્રહસ, શિષીગાન્ધર્વો પૂર્વ ધર્મમા સનાતન ભક્તિ ઠરી ઉત્તમ સ્થાન મેળવતા હતા જેની રીતે ગ્રામીણેન ગોક્ષપુરી ગણાય તે પ્રમાણે પૂર્વના રાગ, મહારાગ તથા મહાત્માઓ મંત્રમાધુ ભક્તો આપણી આર્ચા (પવિત્ર) જૂમિમાં ચઢ ગયા

કલિયુગમા સિદ્ધાંતમતના મુખ્ય ચાર સંપ્રદાયો થયા પ્રથમ વિષ્ણુસ્વામી મત, બીજો સંપ્રદાય નિંબાર્ક, ત્રીજો મધ્વાચાર્ય મત અને ચોથો સંપ્રદાય ગમાનુજનો આવા ચાર મતના પ્રવર્તકો આચાર્યપદ ધારણ કરનારા ઉત્પન્ન થયા જેમા વિષ્ણુસ્વામીથી

કૃષ્ણદાસ થયા તેના કીન્દ તથા અગ્રદાસ નામે બે શિષ્ય હતા. ત્યારબાદ વિષ્ણુદાસ, રંગાચાર્ય અને શ્રીવામનાચાર્ય થયા.

વિષ્ણુસ્વામિના કુલમાં શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્ય (મહાપ્રભુજી) થયા. રામાનુજના શિષ્ય દેવાચાર્ય થયા. પછી હર્યાનંદ, મહામદિય, રાઘવાનંદ થયા. જેના શિષ્ય અનંતાનંદ તથા આનંદાનંદ નામે થયા. ત્યારબાદ સુરાસુર, સુરાપદ્માવતી, નરહરિ, પીપા, રવિદાસ, કબીરજી, ધનુધનહરિ વિગેરે રામાનુજના વંશમાં વૈષ્ણવરૂપે ઉત્પન્ન થયા. જેઓનું શુભચરિત કહેવામાં આવે છે.

પ્રથમ નિંબાર્કચરિત કહે છે. એક વખતે પોતાના ગામમાં કોઈ દંડી સન્યાસી આવ્યા, જેને બોજન માટે નિમત્રણ કર્યું. પોતાના આશ્રમમાં આવી એક શિષ્યને (પાક) રસોઈ તૈયાર કરવા આજ્ઞા કરી કે એક દડી સ્વામીને બોજન કરાવવું. આવું શુભચરન સાંભળી રસોઈ તૈયારી કરતાં મધ્યાહ્ન થઈ ગયો. પછી સન્યાસીને તેડવા જતાં પોતે બોજન માટે નિષેધ કયો કે મારા જેવા દડી સ્વામી રાત્રે બોજન કરતા નથી. આવું સાંભળી શિષ્યને થયેલો અપરાધ ચરાથી નિંબાદિત્ય ગુરુએ શ્રીભગવાનનું સ્મરણ કર્યું કે મારા નિમત્રણમા રસોઈ તૈયાર કરવા શિષ્યને વિલંબ થયો જેથી સ્વામી બોજન શિવાય રહ્યા. ત્યારે ગુરુ વચન સત્ય કરવા શ્રીભગવાને સુદર્શન ચક્રને કંઈ કે મારા લક્ષ્ય નિંબાચાર્યનું સત્ય વચન કરવા સૂર્ય અન્ત થાય તોપણ સન્યાસી બોજન કરી પાછા જાય ત્યાં સુધી તેમના આશ્રમની આબુબાણ પશ્ચિમ દિશામાં સૂર્ય જોતું દિવ્ય તેજ બતાવતુ. આવું થયું ત્યારે દડી સ્વામીને વિનતી કરી કે તમારા મનમા શકા થઈ કે સૂર્યનો અસ્ત થયો માટે બોજન કરીશ નહીં, પરંતુ, હજી સૂર્યગેળ કાયમ છે. જેથી સન્યાસી ગેળ જોતાં હતા થયા. ત્યાં જઈ બોજન કરી પાછા ફરતાં એકદમ અંધાર થતાં ભિન્નક સ્વામીએ નિંબાચાર્યને પૂછ્યું કે એકદમ અંધાર શી રીતે થયો? ત્યારે ઉત્તર ક્યો કે હે

સ્નામિન્ મારા ઇષ્ટદેવ શ્રીભગવાનની પ્રાર્થના કરવાથી તમને બોજન માટે હસ્ત નહીં ચાપ તેનો વિશ્વાસ કરવા પોતાનું દિવ્ય તેજસ્વી સુદર્શન ચક્ર મોકલ્યું આવું સાબળી સ્નામી કહે છે, રાત્રિ છતાં મારા બોજન માટે આદિત્ય (સૂર્ય) દર્શન કરાવ્યું જેથી હવે તમારું નિઃશાદિત્ય નામ પ્રગિદ્ધ થશે આવી રીતે દડી સ્નામીને બોજન કગવના શ્રીભગવાનનું સ્મરણ કરતા હતા.

સર્ગ ૨૨ મો

રામાનુજ ગિધ્ય (જામાત) ચરિત

જામાત્ત ઇતિ વિસ્થાત્ત શિષ્યો રામાનુજસ્ય હિ ॥

સોઽપિમત્તો યમૂવાસ્ય કથાં વચ્ચિમ મનોહરમ્ ॥

ખાવીસમા મર્ગમા રામાનુજપ્રાર્થના શિષ્ય જામાતનું ચરિત કહે છે પ્રેમભાવથી રામનું બોજન કરતા વૈષ્ણવોની ઉત્તમ સેના કરતા હતા એક વખતે પુષ્પ લેવા માટે ગામ બહાર જતા એક અનાથ પ્રાણી મગલ પામેલો જેવામા આવતા, જેના શરીર ઉપર ગોપીચન્દન તથા તુલસીની માળા હતી જે શબને વૈષ્ણુરૂપ માની પોતાના મસ્તક ઉપર રાખી ધીમે ધીમે સ્મરણ જૂમિ તરફ લઈ લઈ અગ્નિ સ્તંભ કર્યો, જેથી જામાતને શોક થયો કે અનાથ મનુષ્ય માર્ગમા મગલ પામ્યો આખો દિનમ રાત્રી અત્રજલ મદલ્યુ વર્ષુ નહીં ખીજે દિવસ શુદ્ધ સ્નાન કરી અત્રજલ લીધું ચોથે દિવસે સાધુસતને બોજન કગવવા માટે એક દિવસ અગાઉથી તૈયારી કરે છે, અને જ્યાં વૈષ્ણુન સાધુ જેવામા આવે તેઓને કહે છે કે આનતી જાતે મારે ત્યાં બોજન કરવા આવશે આવું સાબળી જેઓએ જામાતને પંક્તિબદ્ધ કર્યો હતો તેઓ કહેવા લાગ્યા કે અજાણુ જાતિના શબનો તમે અગ્નિસ્તંભ પર કર્યો જેથી કોઈ પણ દાહ તમારું અનજન મદલ્યુ વરણુ નહીં આનતી કાલે

બીજા કેાઈ પણ બહારથી ભોજન માટે આવશે નહીં. તેઓને અમે બંધ કરશું.

શ્રીભગવાનનું રાત્રે સ્વપ્ન થયું કે હે જામાત, તારે ચિંતા કરવી નહીં. સવારે ઘણા વૈષ્ણવો ભોજન કરશે તથા તારો દેવ કરનારા ગામના રહીશ વૈષ્ણવો પાછળથી પશ્ચાત્તાપ કરી આમંત્રણ (ત્રિપા) શિવાય આપોઆપ આવશે. આતું સ્વપ્ન થતાં જામાતે મેવામાં મનને સ્થિર કરી બધી તૈયારી કરતાં ભગવતરમરણ કરી પદ્માવલી જલ વિગેરે સામાન તૈયાર થાય તેટલામાં ઘણા સંતસાધુ વૈષ્ણવો આવ્યા તેઓને ભોજન કરાવ્યું. ઘણા વૈષ્ણવો વિદાય થતાં ગામના નિંદા કરનારા મનમાં કષ્ટ (સંતાપ) પામી એક તૃદ્ધ વૈષ્ણવનું વચન સાંભળી પોતાનો દ્વેષભાવ છોડી આનંદ ધર્મ ભોજન માટે આવ્યા. જેઓને જામાત કહે કે હવે જે કાંઈ બાકી સામગ્રી તૈયાર હોય તેટલામાં પોતાનો નિર્વાહ થશે. બાકી બધું ભોજન સામગ્રી બહાર ગામથી આવેલા સંત વૈષ્ણવોને અર્પણ કરી હવે તમારે શુદ્ધ પ્રેમ રાખવો. જેથી ભવસાગર નરવામાં મુખ્ય સાધન ભગવાનની ભક્તિ સહાય કરે છે.

સર્ગ ૨૩ મો

શ્રીમાર્ગશિષ્યચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ માહાત્મ્યં પરમાદ્મુતં ॥

શ્રીમાર્ગસ્ય સશિષ્યસ્ય શુભમક્તિપ્રસંગતઃ ॥

તેવીસમા સર્ગમાં શ્રીમાર્ગના શિષ્યની ગુણભક્તિમહિમા વર્ણન કરશે. શ્રીભાગીરથી નદીકિનારે શ્રીમાર્ગ નામે મહા વૈષ્ણવ રહેતા હતા. પુત્ર પરિવાર (સંસાર) મોહ દૂર કરી વિપ્યભક્તિ (શ્રીકૃષ્ણ સેવા) કરતાં પોતાના શિષ્ય સાથે રહેતા. એક વખતે શિષ્યને કહે છે કે મેં જ્યહીશનું દર્શન કર્યું નથી. હું ત્યાં જઈ

પાછો આવીશ ત્યાં સુધી તારે દરરોજ ભાગીરથી (ગંગાદેવી)નું પૂજન કરવું જેનું પૂજન દેવતાઓ નિત્ય કરે છે, માટે ગુરુભાવથી દરરોજ સેવા કરવી. આટલું કહી ગયા.

શિષ્ય પોતે ભાગીરથી નદીને ગુરુરૂપ માની અંદર પગ, પથુ મૂકે નહીં. બીજી જગ્યામાં સ્નાન કરી સિક્ષા ગાંગી નૈવેદ્ય ધરાવી નદીકિનારે રહો. જેવી રીતે ગુરુ માની સાચકાણે પાછો નૈવેદ્ય ધરાવતો હતો. થોડા સમય પછી જગદીશયાત્રા કરી ગુરુ પાછા આવ્યા ત્યારે ગુરુસેવામાં હાજર થયો. નદીકિનારે રહેનારાઓ ગુરુ પાસે આવી કહેતા હતા કે તમારો શિષ્ય ઉત્તમ નથી. ન્યારે તમે જગદીશ ગયા ત્યારથી આજ સુધી અંદર સ્નાન કર્યું નથી. અમે ધણી વખત કપડા ક્યો કે તીર્થજલ પવિત્ર ગણાય તેને છોડી ગમે તેમ સ્નાન ચાલ નહીં. ત્યારે ગુરુએ ઉત્તર કહ્યો કે હવે પછી સ્નાન કરશે. બાદ ગુરુ સુષ્ટિ ગયા.

શ્રીમાર્ગ ગુરુ બીજે દિવસે શિષ્યને લઈ ગંગાસ્નાન કરવ ગયા. ત્યાં પ્રથમ ગુરુ જલમાં કંઠ સુધી અંદર જઈ ઉભા રહી શિષ્યને કહે છે કે મારા શરીરને સ્વચ્છ કરવા અંદર આવી એક વસ્ત્ર માંગ્યું. આવું સાંભળી મનમાં સંતાપ પામી વસ્ત્ર આપવા જલમાં જાય તે વખતે કમલપત્ર જેવામાં આવતો પાન ઉપર પગ મુકી અંદર ગુરુ પાસે ગયા. જેને જોઈ ગુરુ બહાર આવી વિચાર કરે છે કે અહિંયાં શું થયું હશે. નદીમાં કમલ શી રીતે ઉત્પન્ન થયાં. ત્યારે પ્રણામ કરી શિષ્ય બોલ્યો કે હે ગુરુજી તમારી ભક્તિ શિવાય હું કાંઈ જાણતો નથી. ન્યારે તમે જગદીશયાત્રા ગયા ત્યારે ગુરુ રૂપે ગંગામાં સ્નાન કર્યું નથી. કેવલ ભક્તિભાવથી ગુરુ રૂપે ગંગાદેવીનું પૂજન કરી નૈવેદ્ય ધરાવતો હતો. ન્યારે સ્નાન કરતાં તમે વસ્ત્ર માંગ્યું જેથી તમારી આઠાથી અંદર ગયો. ત્યાં કમલ શી રીતે ઉત્પન્ન થયાં તે હું જાણતો નથી. તમે મારા ગુરુ છો. માટે તમે કહેશો તે સત્ય છે. બાદ ગુરુએ શિષ્યને ધન્યવાદ

આપે. જે પ્રમાણે સેવા કરતાં પિતા પોતાના પુત્રને પ્રસન્ન થાય તે પ્રમાણે શિષ્યની પૂર્ણ સેવાથી ગુરુ પ્રસન્ન રહે છે.

સર્ગ ૨૪ મો

શ્રીરામાનુજચાર્યચરિત

રામાનુજકથાં વક્ષ્યે મહાશ્વર્યપ્રદાયિનીમ્ ॥

યાં થુત્વા નિજધર્મેણ ભક્તિ પ્રાપ્ય હરિં વ્રજેત્ ॥

ચોવીસમા સર્ગમાં શ્રીરામાનુજચાર્યચરિત કહે છે. જે શ્રવણ કરવાથી પ્રભુભક્તિનો મહિમા વૃદ્ધિ થાય. દક્ષિણ દિશામાં સર્વ શાસ્ત્ર જાણનારા ગમાનુજ થયા. જેણે ગુરુમુખથી મનદીક્ષા અહણ્ય કરી. તે વખતે ગુરુ કહે છે કે આ મનનો જપ કરવાથી તત્કાલ ફલ મળશે. મંત્રજપ કરવાથી થોડો સમય જતાં શ્રીજગવાનનું દર્શન થયું. જેને આચાર્ય દીક્ષા (શ્રીરામાનુજચાર્ય) રૂપે માનવામાં આવ્યા. એક વખતે પોતે શિષ્ય વર્ગ સાથે નીલાચલ પર્વત થઈ શ્રીજગન્નાથ પુરપોત્તમ દેવનાં દર્શન માટે ગયા. ત્યાં (જગન્નાથપુરીમાં) દેવપૂજકો આચારબધ્ત હોય તેમ એક પક્ષિમાં આથે ભોજન કરતા હતા. જેને જોઈ રામાનુજચાર્ય આશ્ચર્ય પામ્યા. અરેરે ! અહિંઆ પવિત્ર ધામમાં બધા માથે ભોજન કરે છે. માટે વર્ણવ્યવસ્થા પ્રમાણે દરેક જાતિ ધર્મ મહાચાર પાળે એવો નિયમ ચાલુ ગણીશ. આવું થવાથી મનમાં કાંઈ શ્રદ્ધા કમી થવાથી પોતે જગદીશરૂપ થઈ પોતાના શિષ્યવર્ગ પાસે પૂજન કરાવી નિવેદન ધરાવ્યો. અરેરે, તમારા દેવપૂજકોનો અનાચાર હોવાથી અંદર દાખલ થવા નહીં. ત્યારે રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે મારા (જગન્નાથ) પૂજકો ગમે તેવો આચાર પાળતા હોય તેઓને સવારમાં સ્નાન કરાવી તમારી સાથે પૂજનમાં રાખશો. જેથી મને પ્રિય લાગશે

શ્રીરામાનુજાયાર્થે આવુ સ્વપ્ન થના પોતે કહે ॥ કે જીવના સુધી અમારા પરપરાધર્મે (સદાચાર) છાડયુ નહીં શ્રીભગવાન ગરુડજીને કહે છે કે તારે આચાર્યને કહેવું કે અહીંઆ જોવો આચાર પરપરા ચાલે છે તેવી જ રીતે મારૂ પૂજન કરવું મારા પૂજકા જેવું પૂજન કરે તેનાથી પ્રમન્ન છું તમારા દેશમા જઈ તમારો આચાર પાળવો આટલું વચન ગરુડજી કહે છે જેથી રામાનંજ સ્વામી પ્રમન્ન થમા પ્રભુકૃપાથી સર્વ કાર્ય થયું આવી દંડ ભક્તિ થવાથી દેવતાઓ સદૈવ પ્રમન્ન રહે છે

સર્ગ ૨૫ મો

ગૌરેશ્વરચરિત

અથ શ્રીરંગમ્પત્તસ્ય માહાત્મ્ય કથયામ્યહ ॥
 પુષ્કરાત્ પશ્ચિમે ગ્રામે ધૌસા નામ્નાતિવિશુદ્ધે ॥
 તત્ર શ્રીરંગનામાસિત્ વૈદ્યો જૈનપથે સ્થિત ॥

પૃથ્વીસમા સર્ગમા શ્રીગંગ (વૈશ્ય) ભક્તચરિત કહે છે પુષ્કર-
 તીર્થના પશ્ચિમ ભાગમા ધૌસા ગામમા શ્રીગંગ નામે વૈશ્ય ના
 જૈનધર્મેમા પ્રીતિ ગમવાથી તે ધર્મેનો ન્યાયકાર કયો જેનો દામ
 (નોકર) મરણ પામ્યો ત્યાં ચમદૂતો કહે કે જેણે જન્મમા
 હરિ નામનો ઉચ્ચાર જોઈ નથી ત્યાં પાપીને નગરદશા ભોગવતું
 પડે જેનું પ્રત્યક્ષ દષ્ટાત કહે છે

ચમદૂતો વૈશ્યને કહે છે કે તારો નસ આખી જિંદગીમા કાઈ
 દેવનું ભજનગમણ કરતો નહીં હતો જેને તારા બળદના રીંગડે
 બાધી હું ચમપુરીમા લઈ જઈશ પરંતુ જોડે ભોગ ભોગનો
 આટલું કહી અતર્ધાન થયા આવું થવાથી શ્રીરંગ વૈશ્ય જેઝ
 વૈષ્ણવનો શિષ્ય થયો, જે કાઈ ઘર આગન આવે તેનો અન્નવન્ન
 આપી સતકાર કરે. ગમનામ જપ કરે જે નોકર મરણ પામ્યો

હતો તે પ્રેત રૂપે શ્રીરંગના ઘર આગળ આવ્યો. પરંતુ હરિનામ સ્મરણ ઉચ્ચાર સાંભળવાથી શ્રીરંગને કંઈ થયું નહીં. બાકી બીજાને કષ્ટ થયું. એક વખતે પ્રેત પોતાના પુત્રને ભયંકર રૂપ બતાવે છતાં તેને કંઈ વહેમ લાગ્યો નહીં. પણ શરીર સુકાઈ ગયું. ત્યાં મરણુતોલ થયો ત્યારે સ્ત્રી કહે કે હવે તારી સુકિત માટે કંઈ ધર્મકાર્ય કરાવીશ. જેથી તેટલા પુણ્યપ્રભાવથી સારી મતિ થશે. ત્યારે પ્રેત કહે કે તારા શરીરમાં હું પ્રવેશ કરીશ. બાદ શ્રીરંગદેવ ભગવાનનું પૂજન કરી ચરણામૃત લાવી મુખમાં મુકવાથી જલદી સ્વર્ગમાં જઈશ. આતું પ્રેતનું વચન સાંભળી સ્ત્રી તેમજ પુત્ર એ સાચા ભાવથી શ્રીરંગનાથનું પૂજન કરી ચરણામૃત પાન કરાવ્યું નરત પ્રેત સ્વસ્થ થઈ સ્વર્ગમાં ગયો. આતું ચરિત સાંભળવાથી ધર્મપ્રીતિ ઉત્પન્ન થશે.

સર્ગ ૨૬ મો

કૃષ્ણદાસચરિત

વિષ્ણુસ્વામિમિયઃ શિષ્ય કૃષ્ણદાસો ચમૂચ હ ॥

કથાં તસ્ય પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિમાહાત્મ્યસૂચિતામ્ ॥

છુવીશમાં સર્ગમાં વિષ્ણુસ્વામિના પરમશિષ્ય શ્રીકૃષ્ણદાસ ચરિત કહે છે. જેનો ભક્તિભાવ મહિમા મેટો ગણાય. કૃષ્ણદાસનો મહાન તપસ્વી શિષ્ય હતો. સર્વ સાધન તૈયાર કરી સુખ ભોગવી છેવટે પ્રભુચરણમાં નિવાસ થયો.

કૃષ્ણદાસને માનસિંહ નામે શિષ્ય હતો, જેના ધોડેસ્વાર પહાનદા ઉતરી ત્યાં ગયા ત્યાંથી ખડણી લાવતા હતા. ગાલવ ઋષિના આશ્રમની પૂર્વ દિશામાં કૃષ્ણદાસ (ગુર) માટે ઉત્તમ સ્થાન બનાવ્યું. રાજસન્માન મેળવી ગુરુશિષ્ય (બને) આનંદ પામ્યા. એક વખતે કૃષ્ણદેશનો રાજા પોતાને મંત્રિત નહીં ચવાથી રાજ્યકારભાર

પ્રધાનને સોપી સુખવૈભવ ત્યાગ કરી પોતાની ગણીને સાથે લઈ
 શ્રીકૃષ્ણદાસ પાસે રહી સેવાધર્મ કરતો હતો. ગુરુ પાસે મનઃકેન્દ્ર
 લઈ ગણીને કહે કે આજે ગુરુને ભોજન રાખવા માટે રસોઈ
 તારે જાતે તૈયાર કરી પાસે રાણીએ તૈયાર પાત્ર બનાવતા એક
 પાત્ર (વાસણ)માં મિષ્ટાન્ન લઈ જતા ઉતાવળ થવાથી થોડું અન્ન
 બહાર જમીન ઉપર પડ્યું જે કાંઈ નહીં જાણે તેમ રાણી ખાધ
 કે બાકી લાગતા ગાળને કાંઈ ખમર થતા હાથમાં રાત્ર લઈ
 રાણીનો વધ કરવા જતા. ગુરુએ રાગને સમજાવ્યું કે સ્ત્રીવધ
 કરવાથી મહા પાપ થાય, પછી ભોજનપાત્ર જાતે લઈ તથા ભાગ
 પ્રમાણ રૂપે પાછા આપતા કહે છે કે એવ ભાગ તમારો (રાગનો)
 છે બાબી બને ભાગ રાણીને આપીશ ત્યાગે ગાળ પુટે છે કે જે
 ગુરુમહાગૃહ અપરાધ કરનારી રાણીને કાંઈ પણ પ્રમાણરૂપે આપી
 શકાય નહીં તેના બદનામાં બે ભાગ સા. માટે આપણો જેથી
 ગુરુ કહે કે હાલ તારી ગણી ગજનની હોવાથી તમજ થતા એક
 બાબતસાક્ષી પુત્ર થશે જેને માટે બે ભાગ આપુ છું ગુરુની આજ્ઞા
 લઈ મનઃકેન્દ્ર (દીક્ષા) મહાશ્વ કરી રાણીને લઈ રાત્ર પોતાના
 નગરમાં ગયો. ગર્ભને દશ માસ થયા પછી એક સ્વપ્ન દુભારનો
 જન્મ થયો જે બાલક મોટી વય થતા ખાર સુખ ભોગવતો
 હતો. શ્રીભગવાનની ભક્તિનો મહિમા મોટો તથા છે મહાશ્વિમાનની
 જેવી ઇચ્છા હોય તેવી ઇચ્છા પ્રભુભક્તિ કરવાથી પૂર્ણ થાય છે.

સર્ગ ૨૭ મો

અમ્રદાસ તથા કીલ્હચરિત

मस्यैव शिष्यो कील्लाप्रो कथयामि तयो कथा ॥

तयोर्ज्येष्ठस्तु कील्लोऽमृत महायोगी जितेन्द्रिय ॥

કૃષ્ણદાસના બે શિષ્ય કીલ્હ અને અમ્રદાસ નામે હતા જેમાં

કીલ્હ નામે શિષ્ય મહાયોગી જિતેન્દ્રિયપણે રહો મયુરાનગરીમાં

નિવાસ કરતા હતા. એક વખતે કીલ્હભક્તનાં દર્શન માટે માનસિંહ રાજ્ય માયકાલે મયુરામાં આવતાં અહો અહો શબ્દ આકાશમાર્ગમાં સાંભળી ગુરુને માનસિંહ પૂછે છે કે આવો શબ્દ ક્યાંથી બોલાય છે. જેથી કીલ્હદાસ બોલ્યા કે હાલ ગુજરાતનો રાજા સુમેરસિંહ મરણ પામી સ્વર્ગમાં જતાં મારો પરમ ભક્ત હોવાથી મને સંદેશો ખાત્રી કરવા કહે છે. માનસિંહે માત્રી ખોદી તપાસ કરવા પોતાના દૂતોને મોકલ્યા. સાથે માનસિંહનો લખેલો પત્ર રાજ્યસ્થાનમાં આપતા હતા, જેમાં પાછો જવાખ લખ્યો કે અમુક દિવસે બપોરે અમારા (ગુજરાતના) રાજા સુમેરસિંહ દેવલોક થયા. માનસિંહે ગુપ્ત પત્ર કાઢીને ખજર ઘાઘ નદી એવી સાચી ભક્તિ જાણુવા મોકલ્યો હતો. પત્ર આવતાં પોતે વિસ્મય પામ્યો. એક વખત ગુરુએ રાણી સમક્ષ એક પેટીમાં માલા મૂકી હતી. બે ઘડી ગયા પછી કીલ્હદાસે (ગુરુએ) માનસિંહને કહ્યું કે સામે પેટીમાંથી માલા કાઢી મને આપવી. માનસિંહ પેટી ઉઘાડે છે, જેમા માલાને બદલે એક ભુજગ (સર્પ) નીકળતો હતો, જેથી એકદમ પેટી બંધ કરી ગુરુ પાસે જઈ માનસિંહ લયભીત થઈ કહે કે મને માલા નહીં મળતા મોટા સર્પ જોતા મેં બંધ કરી. આવું થવાથી શિષ્ય માનસિંહને નિશ્ચય ખાત્રી માટે બીજી વખતે રાણી સમક્ષ પેટીમાં માલા મૂકી, છતાં માલા લેવા જતા ત્રીજી વખતે પણ માલાને બદલે માનસિંહને સર્પ જોવામાં આવતા ગુરુ ચરણમાં પ્રણામ કરી સેવા કરવા તત્પર થયો. હવે અમદાસનું ચરિત કહે છે. એક વખતે માનસિંહ થોડી સેના લઈ કીલ્હગુરુનો અમત્કાર જોઈ અમદાસના સ્થાનમા ગયો. તે વખતે પુષ્પનો બગીચો સાફ કરતાં બાલુબાલુ સૂકાં પાંદડાંનો ઢગલો કરતાં માનસિંહને જોઈ બીલુ કામ બંધ કરી પરસ્પર કુશલતા પૂછવા લાગ્યા. તે વખતે નાભદાસ અમદાસને મળવા આવતાં માર્ગમાં માનસિંહની સેના-પુરુષોએ અંદર દાખલ થવા ના પાડી કે હાલ માનસિંહ અમારા

રાગ અમદાસને અદર પુષ્પની વાડીમા મળવા ગયા હ ત્યા ખીન્ને કોઈ જાણ નહીં

એકાતમા બને બેઠા હતા ત્યા જવા માટે નાભદામ કહે કે તમારો રાગનો જોવો દેહ છે તેવો હું પણ છું પરંતુ મને ગજ-વૈભવ નથી ત્યા જવામા શું દરકન થાય? આટલું મ્હી નાભદામ એકદમ ગયા બને જભા (અમદામ નાભદાસ પરસ્પર મળતા અમદાસ તરત અતર્ધાન થયા જેથી નાભદાસને માનસિદ્ધ પૂછે કે મારા ગુરુ ક્યામ ગયા જેથી નાભદાસે ઉત્તર આપ્યો કે હાલ તમારા ગુરુ (અમદાસ) ખી ન મર્યે માટે ગયા તમારી મેનાએ અહીં આનતા મને રોકનાથી તમે ગુરુદર્શન થશે નહીં તેમા તારા અપરાધ નથી હવે કોઈ પણ મદદ ગમ્મવો નહીં અમાગ જોવા સાધુસંતને જ્યા જવું હોય ત્યા જવાન છે નાભદાસનું દુઃખ વચન સાંભળી માનસિદ્ધને ગુરુભક્તિમા પ્રેમ વધે છે પોતાના દેશમા આવી દરરોજ સતસાધુસેવા તથા ઈશ્વરભજનમા મન્ય નિર્ગમન કરતો હતો આવું પવિત્ર ચરિત સાંભળનાથી પ્રભુના શ્રદ્ધા ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય હવે આગળ શકગાર્યચરિત કહેનામા આવશે

સર્ગ ૨૮ મો

શ્રીરાકેશચાર્યચરિત

શકરાચાર્યમાદ્વાત્મ્ય કથયामि महाद्भुत ।

यस्य श्रवणमात्रेण सदगतिं लभते नर ॥

અહાવીશમાં સગમા શ્રીરાકગાર્યનું પવિત્ર ચરિત કહે છે દ્રવિ- દેશમા શ્રૃંગેરી નામે પવિત્ર ગામ છે જ્યા તુળા તથા મદ્રા નામે પવિત્ર નદીઓ છે જ્યા વ- વેલ્ના અગ તથા ચણાગ ક્રિયા જાણનારા દ્વાધર્મ પાળનારા પવિત્ર બ્રાહ્મણો ગદે છે માટે

તેટલો પ્રદેશ બ્રહ્મલોક પ્રમાણે ગણાય. જેના કુલમાં શ્રીમદેશ્વર (શંકર) ૩૫ ધારણ કરી ઘોર કલિમાં જૈનમત ખંડન કરના હતા. જેથી વેદધર્મ કાયમ રહ્યો. પરધર્મ પાળનારા નાસ્તિક પથ વધવાથી સાચા ધર્મ (વૈદિકિયા) લોપ ચવાથી ઇદ્ર સાથે દેવતાઓ, બ્રહ્મદેવ પાસે જવાથી બધા દેવોને લઈ શ્રીભગવાન પાસે ગયા. પાછો વત્ત તથા વૈદિક ધર્મ અચાર ચાલ જોવા હેતુથી ભગવાન કહે કે હાલ સનાતન વૈદિક ધર્મ જૈન મતપ્રચાર વધવાથી લોપ થયો, જેનો પાછો ઉદ્ધાર કરવો. શંકરદેવ આપણું કાર્ય કરશે. જ્યાં જણે દેવતાઓ પરસ્પર ધર્મરચાપન કરવા અવનાર અહાણુ કરે છે. હું (બ્રહ્મા) મિથિલા નગરીમાં મંડનમિશ્ર નામે બ્રહ્મકુલમાં જન્મ લઈશ. ત્યાં શ્રી ભગવાન ઉદયનાચાર્યરૂપે મિથિલામાં જન્મ ધારણુ કરશે. તથા શંકરદેવ દ્રવિડ દેશમાં બ્રાહ્મણકુલમાં શંકરાચાર્ય જન્મ ધારણુ કરશે. થોડા સમય પછી જણે દેવોએ જન્મ ધારણુ કર્યો જેઓનો ઇતિહાસ (ચરિત) કહે છે.

શ્રી શંકરાચાર્ય બ્રાહ્મણકુલમાં અવતાર લઈ નાની વયમાં વેદશાસ્ત્ર વિગેરે લણુવા બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળના હતા. પછી ગૃહસ્થાશ્રમ તથા વાનપ્રસ્થ (ખીન્ને તથા ગોખે આશ્રમ) ત્યાગ કરી ચોથો સંન્યાસાશ્રમ દીક્ષારૂપે દંડ ધારણુ કર્યો. પશ્ચિમ દિશામાં વૈદિક ધર્મ સ્થાપન કર્યો. તે વખતે જૈન મતપ્રચાર કરનાર રાગ લોવાથી બણી પ્રગ્ન શંકરકાર સદાચાર વિન્દા હતી. જ્યાં શંકરાચાર્ય પોતે વૈદિક સનાતન ધર્મ સ્થાપન કરતા કોઈ સાંજળે નહો. પછી નાસ્તિક મત ખંડન કરવા પોતાના રમેણા ચંદ્ર રાગને સંજળાવતાં અપૂર્ણ રહેતાં એકદમ રાગ મરણુ પામ્યો. તે વખતે શંકરાચાર્ય એકાંતમાં પોતાના શિષ્ય મંડલને કહે કે માફ શરીર ઔષધીથી તૈયાર કરેલાં તેલની કઢાઈમાં છ મહિના સારી રીતે રાખવો. હું પાછો આવી સારી રીતે વેદધર્મનો ઉદ્ધાર કરીશ.

શ્રી શકરાચાર્યે સાચો હિપદેશ કર્યો પછી પરકાયપ્રવેશ-
સિદ્ધિથી મરણ પામેલા રાજના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં રાજ-
લાવનમાં રાજ જીવતાં થતાં સર્વ આનંદ પામ્યા. પ્રધાન મંડલને
કહે કે હું મરણ પામી ધર્મરાજ (યમદેવ) સમીપ ગયો ત્યાં
યમદેવે દૂતોને કહ્યું કે રાજનું આયુષ્ય હજી થોડું બાકી છે, માટે
પાછા પોતાની રાજધાનીમાં જવા દેવો. આવું થવાથી પાછો
સજીવન થયો. પરંતુ યમપુરીમાં થોડો સમય રહેતાં એક અદ્ભુત
અમત્કાર જોયો. વેદ, યજ્ઞ, ધર્મ, શાસ્ત્ર, વ્રત તથા જપ, તપ
અનાદિ કાલથી મત્ત્ય છે. તેને પાળવાથી સંસારવેદના દ્વર ધર્મ
દેવતાઓ તેઓને સ્વર્ગમાં લઈ જાય. તેમજ જોઓ શાસ્ત્ર, યજ્ઞ,
દાન, વ્રત, વેદશાસ્ત્ર નિંદા કરનારા અનીશ્વર (ધર્મર નથી)
નાસ્તિક મત પાળનારાને યમનગરીમાં કષ્ટ ભોગવવું પડે છે.
માટે વેદધર્મ સત્ય છે. આપણી નગરીમાં વૈદિક સનાતન ધર્મનું
સ્થાપન કરવું તથા આજ સુધી અજ્ઞાનપણે નાસ્તિક મત ચાલ્યો
તેનો પ્રતિબંધ કરવો. આવું છતાં જ મનુષ્ય મારી આજ્ઞાનો લંગ
કરશે તેને મોટી શિક્ષા થશે. આજ સુધી થયેલાં પાપની નિવૃત્તિ
માટે ઉત્તમ ગોદાન, રત્ન અને સુવર્ણ પૃથ્વીદાન આપવું છે. આપણી
નગરીમાં દરેક મંદિરમાં શાલગ્રામ (વિષ્ણુ) મૂર્તિઓ સ્થાપન
કરવી. આવું રાજનું વચન સાંભળી પ્રધાનમંડલે સંધળી તૈયારી
કરી. રાજ શુદ્ધ સ્નાન કરી બાહ્યજોને દાન આપી, ધર્મનીતિ
પ્રમાણે રાજ્યકારભાર ચલાવે છે.

સર્ગ ૨૯ મો

अथ ते सचिवास्तं तु राजानं प्रादुरानताः ॥

राजन् वेदान संत्यज शास्त्राण्यपि कानिचित् ॥

ઓગણત્રીશમાં સર્ગમાં ચાલુ વૃત્તાંત કહેવાય છે. પ્રધાન-
મંડલ રાજને કહે છે કે હું મહારાજ, તમે આજળ કંઈ ગયા તે

સંધર્મ સત્ય છે, પરંતુ આપણા નગરમાં કોઈ પણ વેદશાસ્ત્ર મળનારો હાલ પામ્યા નથી. માટે ત્યાં સુધી ધર્મનું સાચું સ્વરૂપ મમજારી કોઈ પણ સરલ માર્ગે જતાવી શકે નહીં ત્યાં સુધી શંકાપણુ ધાય નહીં. ત્યારે પ્રધાનમંડલને રાજ્ય કહે કે આપણા ગામમાં થોડા સમયે શ્રી શંકરાચાર્ય આવ્યા હતા. તેઓ નહીં હોય તો કોઈ પણ શિષ્ય વર્ગ માલમ પડશે, તેની મારફત વેદ તથા ધર્મશાસ્ત્રનો પ્રચાર કરવો. માટે હાલ તપાસ કરો. જેથી ગામમાં શોધ કરતાં કેટલાક શિષ્ય જોવામાં આવ્યા જેઓને રાજ્ય પાસે લઈ ગયા. જેઓને રાજ્યએ હુકમ કર્યો કે તમે બધા એકજ વેદ મનાતનધર્મનો અભ્યાસ કરી જલદી વેદધર્મનો ઉપદેશ કરો. જેથી નાગ્નિક મતવાળા મિથ્યા વાદવિવાદ કરનારા નગર છોડી બહાર ગયા.

શ્રી શંકરાચાર્યને રાજ્યના શરીરમાં પ્રવેશ થયા પછી ૭ મામ પૂરા થવાનો એક દિવસ બાકી રહ્યો, જેથી એક શિષ્ય એકાંતસ્થાનમાં આવી રાજ્યને મૂચના કરે છે, હવે ૭ મામ પૂરા થશે ત્યારે રાજ્ય (શ્રી શંકરાચાર્ય) શિષ્યને ગુપ્ત વચન કહે છે હું આવતી કાલે જરૂર આવીશ પછી પ્રધાનમંડલને બોલાવી રાજ્યએ કહ્યું કે મને ગઈ કાલે રાત્રે ખરાબ સ્વપ્ન થયું અને મારા નાકનો આગલો ભાગ જોઈ શકતો નથી. હવે આશ્વાસોન્નતાસ બધ થશે. બધારે મલળાય નહીં જેથી મારા જ્યેષ્ઠપુત્રનો રાજ્યાભિષેક જલદી કરવો. તમને મારી છેવટની શિખામણ છે કે તમે પગપર પ્રીતિ રાખી મારા કુમારનું કલ્યાણ થાય તેવી રીતે સહાય કરશો. આખા ગામમાં હાલ વેદધર્મશાસ્ત્રવિહિન મનાતન ધર્મ કાયમ ન્યાપન રહે એવો પ્રયાત્ન ચાલુ રાખશો. હવે કુમારની રાજ્યાભિષેકની તૈયારી કરી.

રાજ્યનું સત્ય વચન પાળવા પ્રધાનો બધી તૈયારી કરતા હતા. પડીલ કુમારને રાજ્યાભિષેક કરી રાજ્યગાદી સોંપી ધર્મગર્વે સંપૂર્ણ કર્યું. ખીજો દિવસે પ્રાતઃકાલે બિડી ગુદ્ધ સ્નાન કરી શ્રી

વિષ્ણુપૂજન કરી ઉત્તમદાન આપી નારાયણ સ્તુતિ ઉચ્ચાર કરી
ગમ્ય દેનામવામ પામ્યા તેની કઠાઈમાં જે શરીરને શિખવળે
મંલાળ્યુ હતુ તેમા પ્રવેશ કરી પૂર્વ પ્રમાણે શ્રીચક્રાચાર્યરૂપે
વિગળમાન થઈ થોડા મમથમા મરુદેશ માગ્વાડમા જઈ બૌદ્ધ
મતનુ ખડન કરી અવધર્મ પ્રચાર કર્યો

એ વખતે જ્ઞેનધર્મ પાળનારો રાજા પોતાના પાંચ માળવાળા
મહેરામા બ્રોમો ગદી ધાર્ધ રમત ગમત જોતો હતો જ્યાં જ્ઞેન
આચાર્ય (પતિ) તથા શ્રી ચક્રાચાર્ય પરસ્પર પોતપોતાના સાંજનો
વા નિવા (નિર્ણય) કરવા લાગ્યા છતાં કાઈનો પગજવ થયો
નહો ત્યારે જ્ઞેન આચાર્ય (પતિ) રાજાને કહે છે કે અહિંઆ
રાજા એ અદ્વૈતન ચમત્કાર થશે તે વખતે આશ્ચર્ય પામશે આ
જગ્યામા દૃશ્યમા મોટો ખાડો પડશે જેમા એકદમ જન ભરાઈ
જશે જેથી તારા બનાવ માટે તરતા આવડતુ હોય તેા દૂરકો
માગી હાડીમા મેમનુ પણ આ પ્રમાણે તારાથી કાર્ત પણ ન
થાય તા જલમા ડૂબી મરણ પામશે જ્ઞેન પતિ (આચાર્ય) માયા
વાદી (મત્રશાસ્ત્ર જાણનારો) હોનાથી બધો દોગ ગજાને બતાવે છે
નાગિત મત સાચો કરવા બીજી વખત રાજાને કહે કે હવ જલનુ
ધાતુ તોદાન (પૂર) થો જ્યાં તરના માટે હોડી આવશે તેમા
જલદી ખેસતુ

જ્ઞેન આચાર્યનુ માનાવાદી વચન સાંભળી શ્રી ચક્રાચાર્ય રાજાને
કહે કે તારા આચાર્યને પ્રથમ જલમા જ્યાં માટે લુકમ કરવો
પછી તારી સાથે હું જાતે આવીશ આવુ સાંભળતા રાજાએ તે
પ્રમાણે જ્ઞેન આચાર્યને ઝલ્લુ કે પ્રથમ તમે જાઓ હું પછી
આવીશ હતા જ્ઞેન આચાર્ય શ્વાસોચ્છ્વાસ બંધ કરી જલમા રાજાને
પકડી ઉતારવા પ્રયત્ન કરે છે એકદમ અતરિક્ષ (ઉપર) જતા
પાછો નીચે પડતા હોડી તથા જલ કાઈ નહો (અદસ્ત) હોવાથી
દાય પગમાથી લોહી નીકળી જમીનમા પડી મેલાન (મરણવસ્થ)

થયો. બાદ રાજા શ્રી ગુરુ (શકગચાર્ય)ને કહે કે જે આગલ જોવામા આવ્યુ હતુ તે કયાં ગયું. ત્યાં સ્વામી મહારાજ રાજાને સ્પષ્ટ સમજાવે છે કે તારો જૈન આચાર્ય આસુરી માયાનો દેખાવ કરી તને મારી નાખવાનો ઉપાય (દોષ) શોધતો હતો એની કુટ મારા મારી માત્તિક માયાથી દૂર થઈ. જે મનુષ્ય પ્રાણી જેવું કર્મ કરશે તેવું ફલ ભોગવશે જેણે તને મારી નાખવા આવેા ખોટો જાવ ઉત્પન્ન કર્યો તે બધું પ્રત્યક્ષ જોયું માટે હવે તારે માયો ધર્મ સ્વીકારવો.

ગજ કહે છે કે મારા મનમા માયા ધર્મનો વિશ્વાસ થયો માટે હવે મનદીક્ષા આપના તૈયારી કરવી. ગુરુએ સાચો ઉપદેશ (સનાતન ધર્મ પ્રચાર) કર્યો, જેથી ગજાએ પ્રધાનને કહ્યું કે મારા ગજામાં જૈનધર્મ ત્યાગ કરી ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે વેદવિહિત ધર્મ પાળવો. ગામમા નહોતું સૂચના થવાથી બધા વૈષ્ણવધર્મ પાળતા હતા. થોડો મમય માગવામા રહી ધર્મસ્થાપન કરી શકગચાર્ય પાછા મિથિલા નગરી તરફ ગયા ત્યાં વૈદિક ધર્મક્રિયા, શાસ્ત્ર, ન્યાય, મીમાંસા, વેદાત, ગ્રન્થ વિગેરે શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરનારા ઘણા સાહજો જોરામા આવ્યા જેથી પ્રસન્ન થવાથી સાહજો શ્રીશકરાચાર્યનું વિધિપૂર્વક પૂજન કરતા હતા.

સર્ગ ૩૦ મેા

મંડનમિશ્રચરિત

મિથિલાયાં તત સ્વામી જનકસ્યગૃહસ્થલં ॥

ગત્વા પ્રથમતસ્તત્ર ધનુ સંકેદર્શ હ ॥

શ્રીશકરાચાર્ય મિથિલાનગરીમા પ્રથમ જનક રાજાના નિવાસસ્થાનમાં ગયા, ત્યાં મતી સીતાજીના વિવાહ સમયે શ્રીરામ-ચંદ્રજીએ ધનુષલય કર્યું હતુ તે સ્થાન જોવા પછી જનકરાજાની

કુવલેવી પાર્વતીનું દર્શન કર્યું, ન્યા વ્યાધનીય તથા શરમિદુ નદમા સ્નાન કરી શ્રીમહેશ્વરનું દર્શન કરી આગળ જતા શિલાનાથ પાસે થઈ શ્રીમહાનમિશ્રને ઘેર પોતાના શિષ્ય મહા સાથે મધ્યાહ્ન મમથે દાખલ થયા જે વખતે મહાનમિશ્ર ઉભા થઈ સન્માન કરી પૂજન કરી ભોજન કરાવી પછી પોતે ભોજન કરી આનન્દમાં થોડો સમય બેઠા પછી મહાનમિશ્ર શ્રીરાકગાયત્રીને વિનયથી પૂછ્યું હે મહારાજ! તમને કોઈ નહીં થાય તો એક પ્રશ્ન પૂછના મારી છન્ડા થઈ તમે માક્ષાત્ નારાયણ સ્વરૂપ છો માટે મને ક્ષમા કરશો.

શ્રીશંકરાચાર્ય તે વખતે મહાનમિશ્રને કહે છે કે હું કોપી છું એવો સંદેહ કરવો નહીં કારણ કે મારા જેવા યતિ સંન્યાસીને કોઈ લોભ ઉત્પન્ન થવાથી પાતક થાય માટે જે કાંઈ પૂછવું દોન તે યોગ્ય રીતે પ્રશ્ન પૂછવા હરકત નથી આવું શુભ વચન માન્ય બતા મહાનમિશ્ર પૂછે છે કે કલિયુગમાં સંન્યાસ આશ્રમ (દીક્ષા) ગ્રહણ કરવા શાસ્ત્રમાં નિષેધ વચન કહે છે, છતાં સંન્યાસ આશ્રમ શા માટે ગ્રહણ કર્યો? જેમાં મને લાભ છે, જેનું સ્વરૂપ ધર્મ મેં ધર્મશાસ્ત્રમાં વાચ્યું હતું પણ આજે મને પ્રત્યક્ષ દર્શન થયું ત્યારે સ્વામી કહે કે તમે કહો છો તે બરાબર છે કલિયુગમાં સંન્યાસગ્રહણનો નિષેધ છે, છતાં બધા ત્યારે આશ્રમ ધર્મ પાળના શાસ્ત્ર પ્રમાણ છે.

પરંપરા અડનમહાન બંને વિવાદ ધણો વખત ચાલુ રહ્યા છતાં બંને પક્ષમાં કોઈનો પગમથ થયો નહીં, ત્યારે શ્રીશંકરાચાર્ય એક વખતે મહાનમિશ્રને કહે કે આપણે બંને પરસ્પર શાસ્ત્રાર્થ (વાદ-વિવાદ) કરશું તેમાં કોઈ નિર્ણય આવશે નહીં, માટે કોઈ મધ્યસ્થ રહેશો તો જલદી વાદ સિદ્ધાંત થાય જેથી તમારી સ્ત્રી સરસ્વતી (દેવી)ને બોલાવી જે પોતે નિર્ણય કરશે તે કબૂલ રાખવું પછી મહાનમિશ્રના સ્ત્રીને મધ્યસ્થ ગમી સ્વામી શ્રીરાકગાયત્રી કહ' કે

આ બને પક્ષમાં જે કાંઈ ચોગ્ય હોય તેનો નિર્ણય કરવો ત્યાં-
સરસ્વતી કહે કે ઘણો મમય થતા મેં બનેનો વાદ માન્યો છતાં
હું ઘરમાં મારૂં કામ કરતી હતી મ્હોર તૈયાર થઈ ત્યારે પોતાના
પતિને કહે છે કે હવે તમે પરાજય પામશો, મારે શ્રીરામચાર્યની
આજ્ઞા સ્વીકારવું જોઈ આવું થવાથી પરસ્પર વાદ કરતા બધ
થયા સ્વામીએ મિશ્રપત્નીને ધન્યવાદ કહી આશિષ આપી
જેથી પડિતો તથા શ્રવણ કરના આવેના સર્વ મહામદો શ્રીરામ-
સ્વામીના મતને અનુમોદન (સમાન) સ્વીકાર કરતા હતા મહાન-
મિશ્ર બીજી કોની પક્ષ તરફ જસતા હમતા કહે છે કે હવે હું
પરાજિત થવાથી મારી સ્ત્રીના આગ્રહથી આતુર સંન્યસ્ત મદલ્ય
કરવા કમિયુગમાં હતું જેનો સ્વીકાર કરે છું જેણે વિદ્યા નિનય
નિયમ ધર્મ પાળી ગામ કોધાદિ જ શત્રુ વશમાં હોય તેને સંન્યામ
મદલ્ય કરવા શાસ્ત્રપ્રમાણ છે

શ્રીમહાનમિશ્રનું વચન સાંભળી શ્રીરામચાર્ય કહે કે તમે જાણો
તે સત્ય છે હવે બોજન મારે પાક તૈયાર છે, મારે મિત્રા મ્યાં
બાદ પછી અર્ચા થશે પ્રથમ સ્વામીને બોજન કરાવી પડિતો ગાયે
પોતે બોજન કરતા હતા બાદ ન્યાય, ધર્મશાસ્ત્ર મીમાંસા વેદાત-
દર્શન વિગેરે શાસ્ત્રગ્રંથસ્થ સમગ્રગતતા હતા થોડો વખત રહ્યા
પછી મિથિલા તરફ પાછા પ્રવાણ કરતા હતા આવું પવિત્ર શ્રી-
રામચાર્યચરિત શ્રવણ કરવાથી મહાભાગ્યશાલી ગણાય

મૂર્ગ ૩૧ મે

ઉદયનાચાર્યચરિત

અથ વક્ત્ર્યે તૃતીયસ્ય દ્વરેશસ્ય ધીમત્ ॥

ઉદયનાચાર્યનામ્નસ્તુ માહાત્મ્ય લોમહર્ષણ ॥

એકત્રીસમાં સર્ગમાં શ્રીભગવાનના ત્રીજા અક્ષમાં ઉત્પન્ન
થયેલા શ્રીઉદ્યાચાર્યચરિત કહે છે મિથિલાનગરીમાં નિવાસ કરી

ન્યાયશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો. મર્વ સિદ્ધાંતમાં ગૌતમ ન્યાયશાસ્ત્ર મુખ્ય ગણાય. બૌદ્ધ મનના સિદ્ધાંત તપામવા પડિતોને પ્રિય લાગે એ પ્રમાણે 'કિરણાવલી' નામનો ટીકા ગ્રંથ કર્યો એક બૌદ્ધમત મંડળ કરવા કોઈ પડિત રાખ પાસે આવ્યો. ત્યાં શિષ્ય સાથે પોતાના તૈયાર કરેલા ગ્રંથ ગમ પામે મોક્ષતા દેહું કે હાલ તમાગ ગામમાં વેદશાસ્ત્ર ગણુનાગ ચિવસ્વામી છે, જેણે તને હાલ બાનિમાં ગાખ્યો. મારા શાસ્ત્ર તપામી તારે જાતે અનુભવ લેવો હવે મારે સ્વામી માથે શાસ્ત્રાર્થ (વાદ) કરવો છે જેણે હાય બૌદ્ધ-ધર્મે ખડન કરી વેદધર્મે ગ્યાપન કર્યો

ગમએ ઉત્તર દેહો કે હું કોઈ ગાડો થયો નથી આવતી કાલે મવાગમાં હાજર થવું પછી બવો નિર્ણય થયો આવો સમા-આર જૈન પડિનને મોક્ષ્યો પોતાના નગરમાં રહેલા પડિતોને ઉદ્યનાચાર્ય સમક્ષ બોલાવી કહે છે કે મારી નગરીમાં કોઈ નાસ્તિક પડિત આવ્યો જેમાં તમારી જોડે વાદ થનાથી તમારો પગજ્ય થશે તો મારે તથા તમારે નાસ્તિક મત સ્વીકાર કરવો આવું સાબળી કોઈ પડિને ગમને જવાબ દેહો નહીં. પણ ઉદ્યનાચાર્યે, ગમને કહ્યું કે જ્ય અથવા પરાજ્ય થવો ઈશ્વર આધીન છે. તમારે ચિંતા કરવી નહીં છેવટે શુ થાય તે તમારે તટસ્થપણે સાતિથી જોવું

ગમએ બીજો દિવસે પોતાની સભા બગી જૈન આચાર્યને કહ્યું કે મારી સમક્ષ તમારે વાદ કરવો બાદ પરસ્પર ખંડનમંડન વાદ આવ્યો જેથી બૌદ્ધ આચાર્ય વિચાર કરે કે આજે હવે છેવટે શાસ્ત્રપ્રમાણથી મારો પરાજ્ય થશે ત્યારે રાગને કહે કે તમારા ગામમાં પડિતો બધા દ્રેષ કરે ॥ કોઈ માર સાચુ માનતું નથી માટે આ સાયગ્રામ (વિષ્ણુ) શિલામાં ઈશ્વર છે, જે શિવા મારી પાસે રાખવી જેને હું ખડિત કર પછી એ શિલા જલ પ્રમાણે પિગળી જાય પછી પાછી હતી તેવી થાય તો હું હારી ગયો છું--

આતુ ધનાથી તેનો ધર્મ (વૈદિકધર્મ) સ્વીકાર કરીશ જૈન આચાર્ય-
 યનુ વહેવું માલણી ઉદ્યનાચાર્ય ગમ્મને કહે છે કે આ પડિત
 આચાર્ય ધણો નાસ્તિક છે છતાં જે કાર્ષ કહેશે તે પ્રમાણે હું
 પાળના કબૂલ છું. એ માયાવાદી છે પરંતુ આ શિવા જલરૂપ
 થયે, પાછી શિવારૂપ બનનાથી જે મત થશે, તે વખતે મળાસદો
 ખરે નિર્ણય કરશે ત્યાં જૈન આચાર્ય કહે કે મને પ્રત્યક્ષ બતા-
 વશે તો હું કબૂલ કરીશ પણ એક પાત્રમાં શિવા ગળી તે
 વખતે બૌદ્ધ આચાર્ય પોતાની માયા જાળના બાધથી શિવાને
 જલરૂપ બતાવતા અતર્ધાન થયું પણ ઉદ્યનાચાર્યએ બૌદ્ધ મતનું
 ખડન કર્યું પાછું જલ દેખાવા પછી શિવા રાજદારમાં પાછી
 પડી તે વખતે રાજ તથા પડિતો જય જય સજ્જ બોલતા હતા
 જેથી ઉદ્યનાચાર્ય કહે કે મારી પ્રયત્ના કરવી નહીં મારે ધર્મ
 પ્રમાણે વેદશાસ્ત્ર સિદ્ધાંત પ્રમાણે જે કાર્ષ ઈન્દ્રપાથી પૂર્ણ થયું
 તે હવે પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવ્યું હવે હું બીજાને મિદ્ધાત કહું તે
 પ્રમાણે આપણે બને કબૂલ કરીએ

મામે તાડનું ઝાડ છે તે ઉપર ચઢી કુદકા મારી નીચે પડતા
 જે જીવતો રહે તે સાચું બોલે કે વેદશાસ્ત્ર પ્રમાણુ સાચું છે પછી
 જે મત સ્વીકાર કરે તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણુ છે આતુ માબગવથી
 ગમ્મ કહે કે આવી પરીક્ષા પ્રાણસમર્પણ થાય તેની છે માટે હવે
 બને પડિતો વાદવિવાદ છોડી દે અને જેને શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા હોય
 તેમ કરવા પ્રયત્ન કરવું ઉદ્યનાચાર્ય કહે કે આ નિયમમાં તમને

ઈ પાપ લાગશે નહીં પરંતુ અમાગ બનેના વાદમાં જેનો પરાજય
 થાય તેના પુસ્તકો જલમાં કુબાવી દેવા તમારે નિયમ કરવો પછી
 બને આચાર્ય તાડ ઉપર ચઢ્યા ન્યા રાજાએ બીજા પડિતોને
 મળામદો માની લેલા રાખ્યા પ્રથમ ઉદ્યનાચાર્ય એભ્યા કે વેદ-
 પ્રમાણુ ધર્મમિદ્ધાત છે, ન્યા નીચે પડતા સુખરૂપ હરિઃમગણુ કરતા
 સન્મુખ આન્યા પછી જૈનાચાર્ય ઝાડ ઉપરથી પડતા બોલે કે

વેદધર્મ અપ્રમાણ છે, તું તેને ધર્મરૂપે માનતો નથી આટલું કહી નીચે પડવાથી હાથપગ ભાગી ગયા, માયામા પથ્થર લાગવાથી ખોપરી ફૂટી મરણ પામ્યા પ્રત્યક્ષ પ્રમાણુ ચનાથી ગભગે ગામમા નહેર મત પ્રમિદ્ધ કર્યો કે હવે રાત્ર તથા વેદનિહિત ધર્મ પાળવા સર્વને આજ્ઞા કરે છુ નાસ્તિકવાદી અથોને જલમા ફેંકી દીધા શ્રી ઉદયનાચાર્યને રાત્રયશુરપદ સમર્પણ કરી જીવિકા માટે ગામગરાશ (વર્નામન) આપે છે શ્રી ઉદયનાચાર્ય શ્રી જગદીશના દર્શન માટે પુરુષોત્તમ નગરમા જઈ સ્નાન કરી શ્રીમાર્કંડેયતીર્થથી પાછા આવતા દૂરથી દેવ (જગદીશ)નું દર્શન થયું પછી ખીગ્ન દરવાજામા ગયા ત્યારે ધ્વાજાશુસ્વરૂપે દર્શન થયું પછી ની ન ચોથા દરવાજામા જઈ દર્શન કરતા જુદા સ્વરૂપમા દર્શન થવાથી આચાર્ય વહે કે શ્રી જગદીશ મોટા દેવ છે, હાલ બૌદ્ધધર્મ થોડા વખતમા અસ્ત થશે આવો જ્ઞાનાચ (શ્લોક) માલગતા એકદમ દરનાગ ઉધડતા પૂજકો બહાર આવી ઉદયનાચાર્યને અદ્ભુત લઈ ગયા ત્યા નિધિપૂર્વક શ્રી જગદીશનું પૂજન કરી સ્તોત્રપાઠ લાલી થોડો વખત ત્યા રહેતા હતા

શ્રી જગદીશના પૂજકોને સ્વપ્ન થયું કે મારો પીનાગર (પટવજ) જે ઘણો પ્રિય છે તે વજ તમારે ઉદયનાચાર્યને પ્રમાદરૂપે આપવું મને ઘણું પ્રિય છે તેમજ મારા અશરૂપે છે બૌદ્ધમિદ્ધાત વાદીઓનો પરાજય કરી ખરૂં ધર્મસ્વરૂપ (મારૂં) સ્થાપન થું આણુ સ્વપ્ન થવાથી પ્રભુ આજ્ઞાનુસાર ખીજે દિનસે પૂજકો વજ આપી મન્માન કરતા હતા જેને આચાર્યે મસ્તક ઉપર બાધી રાખ્યું પ્રભુમ કરી પાઠ પોતાની મિથિયાનજરી પ્રયાણુ રતા હતા પછી વેદધર્મનો સવ સ્થવમા પ્રચાર થયો છેનરે ઉદયનાચાર્ય શ્રી કાશીક્ષેત્રમા જઈ શ્રી મણિકર્ણિકાના ધ્વાજાનામા રહી વિદેદી થવા પોતે શુદ્ધ કુવમા ઉત્પન થવાથી વેદધર્મ સ્થાપન કરવા પોતે ઉદયનાચાર્યે જન્મ મદ્ધુ કર્યો

મર્ગ ૩૨ મો

પુરૂરીકચરિત

દક્ષિણમ્યાં તુ વિખ્યાતા મીમાનામ્નો નરી ગુમા ॥
 સત્તતીરે ગ્રામ આસીઠંયેદચિત્ વિપ્રસંકુલ ॥
 તત્રૈફઃ પુંડરીકેતિ નામ્નાસીત્ ગ્રાહણઃ શુચિઃ ॥

બુઝોસમાં મર્ગમાં પુરૂરીકચરિત કહે છે. દક્ષિણમાં ભીમા નદીકીનારે એક ગામમાં પુરૂરીક નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, જે ગામમાં ખીમ્મ વેદશાસ્ત્ર બ્રહ્મનારા વિદ્વાન બ્રાહ્મણો હતા. પુરૂરીક દક્ષિણ બ્રાહ્મણ સોનાથી વિદ્યાભ્યાસ કરી પોતાના માતાપિતા તથા સ્ત્રી ત્રિગેરેનું પોષણ ગામમાંથી જિજ્ઞાસા માગી લાવી કરે છે એક વખતે પુરૂરીકની સ્ત્રી મતે જિજ્ઞાસા લેવા મર્મ્મ હતી. ત્યાં એક પુરાણિક કાશીમહાત્મ્ય અવલુ કંગવના હતા. ગામગના પુરૂરીકની સ્ત્રીએ વિચાર કર્યો કે મારા ઉપર કાઈ દેવની કૃપા થઈ મારા પતિ માથે કાશી યાત્રા કરવી. યજ્ઞી જિજ્ઞાસા લઈ આવી પુરૂરીકને વિનંતીએ પ્રાર્થના કરે છે કે મારી પ્રાર્થના સ્વીકારશો. ત્યારે પુરૂરીક બોલ્યા કે આજે નવીન વસ્તુ મનમાં શુ વિચાર થયો ? ત્યારે સ્ત્રી કહે કે બ્રાહ્મનાથ હું આજે જિજ્ઞાસા માટે મર્મ્મ હતી, ત્યાં ગામમાં દેવમંદીરમાં એક વિદ્વાન પુરાણિક કાશીમહાત્મ્ય અવલુ કંગવના હતા. જે માનનીય મારી હિમ્મત તમારી માથે તમારા માતાપિતા આપણે બધા કાશી યાત્રા નર્મ્મ એ ત્યારે પુરૂરીક કહે કે યોગ્ય વખતમાં આપણા ગામમાંથી કેટલાક બ્રાહ્મણો જંગે તેઓ માથે તૈયાર થયુ ગસ્તામાં નિર્વાહ માટે જે કાઈ જોઈશે તેટલું દ્રવ્ય કાઈ પાસે માગના કરી એક ધોડો લઈ આપણે પ્રયાણ કરીશુ. ગામના કેટલાક બ્રાહ્મણો માથે માતાપિતા સ્ત્રીને લઈ યાત્રા માટે ગયા. ગસ્તામાં થાકી જાય ત્યારે માતાપિતાની સેવા કરે. આ પ્રમાણે

ધીમેધીમે કાશીક્ષેત્ર સમીપ જીમયડી સુધી ગયા. ત્યાં ગંગા-સ્નાન કરી દેવીનું પૂજન કર્યું. ત્યાં એક પુરાણિક કથા કરતા હતા. જેણે માતાપિતાની સેવાધર્મનો ઉપદેશ કર્યો કે સર્વ તીર્થયાત્રા તેમજ અર્થ કરતાં માઆપની સેવા કરવાથી મોટું પુણ્ય મળે છે, તેમજ સર્વ દેવતાઓ સેવા કરવાથી પ્રસન્ન થાય. જેણે સેવા નહીં કરી હોય તેનું સંખ્યા, સ્નાન, જપ, હોમ, દાન વગર તીર્થયાત્રા સર્વ નિષ્ફલ ગણાય. માતાપિતાની જીવતાં સુધી આદ્ય પાળવી. ઉપટે (મરણ થયા પછી) તેઓની પુણ્યતિથિ હોય ત્યારે બ્રાહ્મણ ભોજન કરાવવું. એક વખતે ગયા તીર્થ જઈ પિંડદાન (શ્રાદ્ધ) કરવું. આવો સેવાધર્મ ઉત્તમ કહેવાય. પિતા કરતાં માતાની સેવા વિશેષ કહી છે. ગર્ભના દસ માસ કદા ભોગવી બાલકને જન્મ આપે છે. જ્યારે નાની વયમાં બાલક રોગિષ્ઠ થાય ત્યારે તેના સંભાળ માટે ઘણું સંકટ માતા ભોગવે છે. માટે માતાપિતા સમાન બીજું મોટું તીર્થ નથી.

આ પ્રમાણે પુંડરીક સેવાધર્મ સાબળતાં કહે છે કે મારે હવે કાશીયાત્રાનું ખાસ કારણ નથી. મને કાશીયાત્રાનું ઉત્તમ ફલ તમારી સેવા કરવાથી મળશે માટે હવે પાછા આપણે ઘેર જઈ તમારી સેવા કરવા પ્રયત્ન કરીશ. કાશી, ગંગા, વિષ્ણુ, શંકર, દેવ તમે છો. પુંડરીકનું શુભ વચન સાંભળી માતાપિતા કહે છે કે પુત્ર (પુંડરીક) તે અમારું સાચું રક્ષણ કર્યું. માઆપને પુત્ર સિવાય રક્ષણ કરનારો બીજો કોઈ નથી. કાશીક્ષેત્ર સમીપ આપણે આવ્યા, હવે શ્રી વિશ્વનાથનાં દર્શન તથા મણિકર્ણિકા સ્નાન કર્યા સિવાય પાછા ઘેર જતા વિચાર કરવો નહીં. બધા યાત્રાળુઓ સાથે સ્નાન દાન ધર્મ કરી ઘેર જશું. જેથી પુંડરીક માતાપિતાની આદ્ય પાળી તીર્થયાત્રા કરી ચોક્કસ સમયમાં ઘેર પ્રયાણ કર્યું.

શ્રી વિષ્ણુભગવાન બ્રાહ્મણસ્વરૂપે આવતાં કહે કે હું એક અતિથિ આવ્યો છું. હું મારી જોડે શા માટે બોલતો નથી ? આટલું

કહી પોતે અંતર્ધાન થતાં પામે એક દંડ હતી ને આમન માટે બેમવા આપની વખતે પુંડરીક કશું કે મહાગજ દ્વારા ગારા માતાપિતાની સેવા કરી તમારી પામે આવીશ. ત્યાં સુધી અહિંઆં બેસો. જેથી શ્રી બ્રહ્મજ્યેષ્ઠે (ભગવાન) દંડ ઉપર બેસા. પુંડરીક માતાપિતાને સ્નાન બોળન કરાવી સેવાધર્મ કરી પાછા આવી અતિથિ મોકલ કરતાં હમા માગે છે. હે મહારાજ, મારી નિત્ય સેવા નિયમ કરતાં મને તમારી સેવા અમય થતાં માગે અપરાધ સદન કરવો. આટલું કહી દડવન પ્રણામ કરે છે, ત્યારે બ્રહ્મજ્યેષ્ઠ (શ્રી ભગવાન) અંતર્ધાન ચર્ચ પોતે થી પાપાણુ મૂર્તિ રૂપે રચીર થયા. જ્યાં ગામમાં ખખર ચવાથી ભાવિક જન દર્શન માટે આવતા હતા. જેઓને સ્પષ્ટ જ્ઞાન પુંડરીક કહે છે. મારે ઘેર અતિથિ આવ્યા છે તે જ્યાં સુધી કાર્પણ્ય મદ્યુ કરે નહોં ત્યાં સુધી મારે કાંઈ પણ ખાતું નથી. આવું ચવાથી પુંડરીકના માતા પિતા શ્રો વિગેરે વિચાર કરવા લાગ્યા. આજો દિવસ ઉપવાસ કર્યો, માતાપિતાને માથકાસે બોળન કરાવી પયારીમા મુદા પછી પુંડરીકને મધ્વગત્રિમાં સ્વમ થયું કે હું તને પ્રમત્ર થયો, હવે જે જુજવાળો ચર્ચ શ્રી દ્વારિકાપુરીથી રૂકિમગ્રી સર્વ તાગ બક્તિભાવથી પ્રસન્ન ચવાથી અહિંઆં નિવાસ કરીશ. મને બેટી દુસમીપત્ર ચરણમાં જે કાર્મ અર્પણ કરશે તે મારો પરમભક્ત થશે. હવે મને ભોગ (નેવેદ) ધરાવી સુખરૂપે માતાપિતાની સેવા કરવી જેથી તને ઉત્તમ સુખ મળશે.

પુંડરીકને જ્વમ ચવાથી સવારમા સારા વિદ્વાન મન્ય એકડા ચર્ચ કહેતા હતા કે આપણા ગામમા તું મોટો ભાગ્યશાલી થયો. માતાપિતાની સેવાનું ફલ અત્યક્ષ મદ્યુ જે દેવનું વિદુલ નામથી સઘળા બક્તિભાવે પૂજન ભજન કરતા હતા.

સર્ગ ૩૩ મેા

નામદેવચરિત

પુઢરીકપુરે ત્યેતત્ નામ્ના ગ્રામો વમૂવ સ ॥

સ ય્ય પઢરપુરમિતિ ય્યાતોઽસ્તિ સાપ્રતમ્ ॥

પુંડરીકપુર જે નામ ઉત્પન્ન થયુ તેને હાલ પંઢરપુર કહે છે ત્યાં નામદેવ નામે જગવાનના ભક્તનુ ચરિત વહેનાય વામદેવ પોતે દરજી (શિંષી) હતા પોતાની જાતિમા ધનવાન હોવાથી સગા-સમઘી ભાઈભાડુ જોડે દેવ થયો. વૃદ્ધાવસ્થા થઈ જતા કાર્ધ સંતાન થયુ નહીં તેમજ પૂર્વનો સારો ગંરકાગ નહીં હોવાથી દાન ધર્મ કર્યું નહીં એક વખતે વામદેવની સ્ત્રી કહે છે કે તમે ધનવાન છતા કાર્ધ પણ ધર્મ કરતા નથી તેમજ મારો વૈભવ ભોગવતા નથી છેવટે બધુ ધન ભાઈભાડુઓ લઈ જશે તેઓ કહે છે કે તમે બને મરણ પામ્યો ત્યારે બધુ અમે ભોગવશુ ત્યારે વામદેવ ઓને કહે કે તું સાચુ કહે છે પણ આપણો ધધો છુટે નહીં દ્રવ્યનો ભોગવનાર કાણ થશે તે ઈશ્વર આધીન છે માગ ભાઈઓ (સગા) નિંદા કરે તેમા હરકત નથી

આપણે બન્ને જણ કાર્ધ દાનપુણ્ય કરીએ મારા ગુરુએ પ્રથમ કહ્યું હતુ કે સાધુ સંતની સેના કરી ઈશ્વરનું સ્મરણ કરવુ જે હું જૂલી ગયો હવે પછી હું બીમા નદીકિનારે ખેસી જે કાર્ધ સાધુ સંત વૈષ્ણવો આવશે તેને અનવરત આપી બનશે તેટલી સેવા કરીશ અને ઘર આવળ તારે સેવા કરી આવુ આચરણ કરવાથી વામદેવની ઓને ગર્ભ રહી એક કન્યા થઈ જેનું નામ સુમતિ રાખ્યુ મોગી વય થતા પોતાની જાતિમા વિવાહ થયો જમાઈને પોતાને ઘેગ ગમ્યો થોડા વખત પછી તાર (કાવજવર) આવવાથી સોળમે વર્ષે મરણ પામ્યો જેથી વામદેવને દુઃખ થયુ

પછી સ્ત્રીને કહે કે આપગૃહી (શુદ્ધ) જાતિમા પાણુ લગન (પુનર્વિવાહ) થઈ શકે, જેથી સુમતિ (કન્યા)નો પાછો વિવાહ કરવો. આતુ વામદેવ પિતાનું કહેલું માલણી સુમતિ કન્યા પિતાને કહે છે કે મારે ફરીથી લગન (પુનર્વિવાહ) કરવું નથી. પતિમરણ થવાથી સ્ત્રીઓ સતી થાય આવો શાસ્ત્રનો ગિદ્ગત છે જેથી મને બીજો પતિ જોઈએ નહીં હું તમારી તથા માધુર્મ્યની સેવા કરીશ ત્યારે સુમતિને માના ગમજાવે છે કે ગમે તેની રીતે તારા પિતા મરીથી લગન કરાવશે ત્યાર કન્યા જોઈ કે આતુ થવાથી પ્રથમ (પુનર્વિવાહ)થી બીમા નદીમા કુમી જઈશ આવો મે નિમિષ કર્યો.

વામદેવની સ્ત્રી પાણુ પુત્રીનું લગન કરવા ના પાડે છે અને સાધુર્મ્ય સેવા કરવા આજ્ઞા કરે છે એક વખતે માધ માસમા બીમા નદીનું જન લાવવા એક ઘડો લઈ સુમતિ ગઈ, જ્યાં થોડો વરસાદ પડવાથી એક આધજો આમતેમ બદારગામમા આવવા દૂરતો દૂરતો જોના વચ્ચે વરમાદમા જીવજીવવા તે વખતે સુમતિ કન્યા અધને કહે કે હું તમને મારે ઘેર લઈ જઈશ હું શુદ્ધ જાતિ છું મારા પિતા મોટા લકા છે, જ્યાં તમારી મારી સેવા થશે, ત્યારે અંધ કહે કે ને મંદમાથી મારું ગ્લણુ કર્યું વગ્સાદથી કષ્ટ થયેલા આધજા બ્રાહ્મણને વેર લઈ જઈ બીજા કપડા પહેરવા આપ્યા જેથી ઉત્તમ સેવા કદમ્બ વિગેરેથી બ્રાહ્મણ પ્રમંથ થતા એક દિવસ ગદી બીજે ગામ જવા માટે રજા લઈ પ્રણાલુ કરે તે વખતે વામદેવ પૂછે છે કે તમને બીજુ જો કાઈ જોઈએ તે મારી પાસે માગી લેવું, જેથી અંધ બ્રાહ્મણ જો યો કે તારી પુત્રીએ મારી ઉત્તમ સેવા કરી જેથી એને એક પુત્ર થશે આવી આશિષ સાંભળી વામદેવ તથા તેની સ્ત્રી (બન્ને) મનમા મંતાપ કરી કહે કે હે મહારાજ મારી પુત્રી (સુમતિ) વિધવા થવાથી એને પુત્ર થી રીતે થઈ શકે.

વૃદ્ધ અંધ બ્રાહ્મણ કહે કે જે દશે તે થશે, પણ મારે વચન કદાપિ મિથ્યા થશે નહીં હું બીમાનદી ઝિનારે પાઠો નર્મ અન-આહાર ત્યાગ કરી શીલગયાનનુ લગન કરી જ્યાં સુધી તારી પુત્રીને બાલક જન્મ થાય નહીં ત્યાં સુધી રતીશ છતાં મારું વચન સાચુ ન થાય તો પ્રાણત્યાગ કરીશ થોડા મમયમા અધ બ્રાહ્મણને સ્વપ્ન થયું કે આવું જો બોગવે છે જેથી તારું મર્થ સિદ્ધ થશે, તું કાલે સસારમા દેખતો થશે સ્વપ્નમા પતિરૂપે (શ્રી ભગવાનના) પ્રસાદથી સુમતિને પુત્ર ઉત્પન્ન થશે તે જાતનું પુત્ર લાકત થશે આવું થવાથી ગામના જે કોઈ મનુષ્ય નિંદા કરશે તેના શરીરે કોદરોગ થઈ આધજો થશે

અધ બ્રાહ્મણ મધ્યરાત્રીમા સ્વપ્ન થવાથી હર્ષ પામતા આખી રાત્રી ઈશ્વરભજન કરે છે મરાઠ વામદેવતા ધર આગળ જતે આવી સ્વપ્ન વૃત્તાત કહે છે જેને દષ્ટિ થવાથી વામદેવને નધારે વિશ્વાસ થયો કે બ્રાહ્મણનચન મત્ત થશે વામદેવ ધર નાગળ શ્રીગોવિંદની મૂર્તિ રાખી સેવા ધર્મ પૂજન તથા દૂધનો નૈવેદ્ય ધરાવે છે સુમતિને પ્રભુપ્રસાદ મળવાથી મર્જ ગળા બાદ એક સુદર બાલકનો જન્મ થયો જેઓ નિંદા કરતા હતા તેના શરીરમા કોદ બ્યાધિ થયો વામદેવ તથા પુત્રી સુમતિ અને તેની માતા સાધુસેવા, ઈશ્વર ભજન કરતા હતા આપણે જેવી ભાવના ખી ભગવતસેવા કરશુ તેવું મર્મનું ફેન મળે છે

સર્ગ ૩૪ મે

સ જાતો વર્ધમાનસ્તુ કેલિધૂલિપરોઽમ્ભવન્ ॥

તત્રાપિ ઘાલયે સાધે નિર્માય રજસા હરિમ્ ॥

નૃમદેવ બાલ્યાનસ્થામા શ્રી ભગવાનની લીલામા પ્રેમભક્તિથી નાના બાલકો સાથે ધૂલથી બનાવી શ્રી હરિનું પૂજન કરે ત્યારે સાત વર્ષની વય થઈ ત્યારે માતામહ (આમ, સુમતિપિતા)

વામદેવ માથે આનદથી અગવતમેવા, આધુર્મંતમમાનમ કરનાં
નિર્મલ ભુદિ ધર્મ. એક વખત કાંઈ કામમટે વામદેવ બદારગામ
જતાં દૌદિત્ર (નામદેવ)ને કહે કે હું તબુ દિવમ બદાર ગાઉ છું.
તારે મવારમાં ઉઠી સ્નાન કરી ગાયતું દૂધ લઈ શી ગોવિંદ પ્રભુને
ધરાવી પછી પ્રસાદરૂપે ખાતું. આટલું કહી વામદેવ જતા પછી
બીજે દિવસે સવારમાં સ્નાન કરી વડનાં પાદડાંના દડિયામાં દૂધ
લઈ શી ગોવિંદ મૂર્તિ સન્મુખ ધરાવી પ્રભુમ કરી નામદેવ કહે
છે કે મારા દાદા વામદેવ આજે બદારગામ ગયા છે જેથી મેં
નિયમ અને સોંપી ગયા મારે મેં બાલકપણે મેં કરી. માવકાત
દનાં દૂધ કાયમ રહેલું જોઈ નામદેવ મંનાપ કહે છે કે માગ
ભક્તિબાદમાં આજે કાંઈ કમીપણું થવાથી શી ગોવિંદેવ દૂધ
અદબુ કર્યું નથી. હવે આવતી કાલે મવારમાં પાણું બીજું દૂધ
ધરાવીશ, તે દિવસે કાંઈ પણ નામદેવે ખાણું નહીં.

નામદેવ બીજે દિવસે સ્નાન કરી નિગમગર દૂધ ધરી પ્રાર્થના
કરે કે મેં ગઈ કાલે આખો દિવસ કાંઈ પણ અનન્યસ વિગેરે
લીધું નથી. સાંજ થઈ તો પણ મૂર્તિ સન્મુખ દૂધ કાયમ ગહેરાથી
નામદેવ પ્રેમઅનુધારા હોડી કાંઈ પણ બીજું નહીં બોલનાં
પ્રાણુત્યાગ કરવા વિચાર કરતા શી ગોવિંદ પ્રભુએ થોડું દૂધ અદબુ
કર્યું. ત્યારે પ્રમમ થઈ નામદેવ કહે કે હવે ભગવાનની પ્રમાદીરૂપ
દૂધ લઈશ. શી ગોવિંદ પ્રભુએ હમતાં નામદેવને આશિષ આપે
છે. બાલક નામદેવ માતા પામે જઈ મર્વ જતાત કહે છે, જે
સાંભળી બીજા ભાવિક લોકા આનદ પામ્યા.

સર્ગ ૩૫ મે

અથ ફાલેન કિયતા વામદેવો મમાર હ ॥

મીમાતીરેડથ તત્પત્ની યમૂષ સહગામિની ॥

નામદેવનો ભક્તિભાવ દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યો. ૧૬૧-

વસ્થામાં નામદેવ મરણ પામ્યા જેની સ્ત્રી વામદેવ (પતિ) સાથે બીમાનદી દિનારે ચિંતા તૈયાર કરાવી સતી થઈ આતુ થયાથી નામદેવને ચિંતા થઈ કે હવે મારે માથે મધુ જોખમ ઉત્પન્ન થયું વડીલોની ઉત્તગક્રિયા સારી રીતે મંપૂર્ણ કરી જેના નિમિત્તમાં માધુસતને અનવસ્થ તથા અગા મમધિઓને જ્ઞાતિ બોજન કરાવી મર્યાદા સંતોષ થઈ જેવો નિયમ વામદેવ પામતા હતા તેવો નિયમ નામદેવે કાયમ રાખ્યો.

એક વખત એકાદશીનો પવિત્ર દિવસ હોવાથી બીમાનદી દિનારે જ્યાં ભગવાનનું મંદિર હતું ત્યાં ઘણા વૈષ્ણવો એકઠા થયા જેઓને જોઈ નામદેવ ત્યાં ગયા રાત્રે ગાયન નૃત્ય ભજન કરી મધ્યરાત્રી થતા મંદિરના દરવાજા આગળ આવી પગના જોડા કાઢી નહોં જાણે તેવી રીતે કપડામાં બાંધી ભગવાનના ગાંધી અદર દાખલ થતા એક જણ આવી કપડા દઈ મંદિર બહાર જ્યાં હુમ્મ કર્યો જ્યાં નામદેવ આનંદમાં રહી બાકી ગાંધી મમય ઈશ્વર ભક્તિમાં પ્રગે થયો. પરંતુ થોડા વખતમાં કાંઈ ધરતીપ્ત થતો જોઈ બધા ત્રામ પામી નાસવા લાગ્યા. નામદેવ ત્યાંથી આગળ દેવમંદિર તરફ આવી ધરતીકપ છાત થવાથી પછી ઈશ્વરપ્રાર્થના કરે કે હવે કાંઈનો ભય નથી જેથી બધા સત વૈષ્ણવો નામદેવ સન્મુખ ઉભા રહી શુભ આશિષ કહેતા હતા.

સર્ગ ૩૬ મે.

પુનરેવ પ્રવક્ષ્યામિ નામદેવસ્ય ચેષ્ટિતમ્ ॥

મહદાશ્ચર્યભૂતદિ વિષ્ણુમક્તિમ્વર્ધનમ્ ॥

છગ્રીસમાં સર્ગમાં નામદેવ ચરિત કહે છે એક મ્લેમ્હ રાગની નગરીમાં નામદેવ રહેતા હતા કટલાક નાસ્તિકો રાજ પાસે જઈ કહેતા લાગ્યા કે આપણા નગરમાં નામદેવ (શ્વર) રહે

છે, ધર્મનો દોષ કરી અમને દુઃખ આપે છે અમે તમને ગદાય
કરશુ માટે એને મોઝ ગિલાદ, આપણુ આ પ્રમાણે નિષ્ઠુ
સાલણી સલા લરી ગગ્ગએ નામદેવને દડ કવવા નિમિત્ત કર્યો તે
દુર્જનો એકકા ધર્મ મધ્યરાત્રીમા ધર્મને ખજર નહોં થાય તેવી
રીતે એક મરણ પામેલી ગાય નામદેવના બાળણા આગળ મૂકી
ગયા નામદેવ સવારમા દુવાગળ ઉઘાડતા દુર્જનો બધા એ હા
ધર્મ ગામમા ખોટો ખૂમ પાડતા હતા કે નામદેવે ગોઠવ્યા કરી.
એક ધૂતને ગાયનો ધણી બનાવી રાગ મ-મુખ ગપમપ ઉડારી
નામદેવને તિરસ્કારથી કહેવા લાગ્યા કે તુ મોગે દોગી છે
અરેરે ! તારૂં ગાયે શુ ખગળ કર્યું કે ગાયનો વધ કર્યો પછી ગા-ગએ
દૂત મોકલી દુકમ કાઢ્યો કે તે કાણુ સિરાય નીગતની ગાયની
હિમા કરી માટે એના બનામા તેને બીજી ગાય આપરી ખાવા
હુવમ નહીં માનમે તો બીજી વિશેષ શિક્ષા થશે માગ જેવો
એવજ (આડામ) થશે તેને કાઈ મદદ કરશે નહીં તમનું હાથ
તારે ગામનહાર જવું નહોં આવું ગાગલામન ગાલણી નામ-
દેવની માતા (સુમતિ) કહે છે કે હવે રાત્ર દડ ગમે અમવા
માર્ગે નાખશે, માટે જાતિધર્મત્યાગ કરી ગગ્ગને શરૂ : ધર્મ પ્રાણ
અચાવવો

નામદેવ પોતાની માને જલ પામેલી જોઈ આનુ કહે કે તારે
કાંઈ સંતાપ કરવો નહોં મેં ગાયની લલ્લા કરી નથી મીંગોવિંદ
પ્રભુને શરણે જવાથી ધૂર્તગાગ દેવભાવે ગગ્ગને મોટો ગંદો
મોલ્યો તે બધુ શાત થશે બાદ નામદેવ આધુર્મતમેદામમાગમથી
પ્રભુજનન કરે છે જય જય માધવ મગલકારણ શરણાગત
જન વિપદુદ્ધારક ' જય જયશ્રી માધવસ્વરૂપ મગલ વસ્તુમા તમે
મુખ્ય કારણરૂપ છો તમારે મરણે આનંદથી બધી વિપત્તિ (દુઃખ)
દૂર થાય તમે મત્સ્યાવતાર વરાહ, કૂર્મ, વામન, ગમચ્ચ શ્રી
કૃષ્ણ બલરામ વિગેરે મંજલ અવતારથી મતસાધુ મહાત્મા તથા

ભક્ત જનનું મહત્વ કરા છે. ચતુષ્તુજસ્વરૂપે ચૌદ બ્રહ્માડમાં તમારું અજ્ઞ નામ ઉચ્ચારણુ કરનારો કદાપિ સજ્જ ભોગનતો નથી.

નામ ન ભાવાનની સ્તુતિ કરે છે થોડા સમયમાં મરેલી ગાય મજાન થઈ જશે રાગને ખોડુ સમગ્ર યુદ્ધ ૨ હું ધણી છુ તેને ગારે શીડા પેટમાં બોજવાથી જમીન પર પાડી નાખ્યો તે વખતે બી ન મોની ચચા જોનારા આમતેમ નાસના લાગ્યા જેને ગામે માગે માગી પોલાન કર્યો તેને નામદેવે આશ્વામન આપી આવે. જે ગાય ૩૨ શબ્દ બોલતી આગળ ચાલતી હતી ત્યારે વાળ : મે શબ્દ બોલતો ગાય પાસે આવ્યો જેને જીભથી ચાટના દૂધ ધનરાવતી હતી આવું વૃત્તાત રાજદૂત જઈ કહ્યું છે, જેથી ગમ્મ નતે આવો નામદેવની સાચી પગીશા જોઈ વિનયથી દસમા માગે છે કે મને હુ-આઓ ધૂર્તપુત્રો તમાર માગે ખોડુ નહિવાથી કાગડુ વિન મે ઠપકા થયો હવે તમને મારી મહાયથી જે નાં જોઈએ તે હુ આપીશ નામદેવ કહ્યું કે મને ખાવાનું શ્રી ગારિઃ પ્રભુ દરજેજ આપે છે બીજી માર્ગ જોઈતું નથી ગારિલામથી મો મવ મળ્યું ગોહત્યાપાપથી હું મુક્ત થયો ત્યાર ગમ્મગો યુ કે બીજી માર્ગ આપતો નથી પણ પ્રેમભાનથી એ ગેના (પર) આપીશ તેનો સ્વીકાર કરવો શેષા આપી રમ્મ લઈ ગમ્મ ગમે પછી નામદેવે શેષા વર્ષ બીમાનદીમા ફેંકી દીધી

નામદેવ ધ અગળ આરી પોતાનો નિત્યનિયમ મતસાધુ મેના મમાગમ ચાનુ કરે છે થોડો મમય મયા પછી એક ધૂર્ત ગામે ગમ્મ પાસે હલવા ના પો કે તમારી આવેલી શય્યા નામ ૨૨ે બીમા નદીમા ફેંકી દીધી ત્યારે ગમ્મએ નામદેવને પૂછા યુ કે તમને જે શય્યા આપી હતી તે પાછી મોકલવી તો જાહે માગે બીજી નવીન નૈયાગ મગવી દુ મોખ્લીશ જેથી નામદેવ જવા ન આવ્યો કે બીમા નદીમાથી જે શય્યા હોય તે લઈ જાગે. ત્ય વગી તથ્યા જવામાં જોવામાં આવવાથી પોતાની શય્યા

રાગ ઝોળખી શકો નહિ. તે વખતે વિનવથી રાગ પોતાના અપરાધની કમા માંગતાં બીજા ધણા સમતકાર બતાવતાં રાગને છુકમ કર્યો કે હવે પછી નામદેવનું અપમાન જે કાઈ કરશે તેને મારી શિક્ષા થશે. ત્યારપછી ગર્વ ગ્રન્થ નામદેવને માયા ભાવથી માનની હતી.

સર્ગ ૩૭ મેા

અપરં નામદેવસ્ય માહાત્મ્યં કીર્ત્યતેઽધુના ॥

વદાકર્ણ્યં ભવેત્ ભક્તિઃ શ્રોતૃણો પરમાત્મનિ ॥

સુગ્રીવમા સર્ગમા નામદેવચરિત કહે છે. જેથી મી કૃષ્ણમાં ભક્તિ શ્રદ્ધા આવ વૃદ્ધિ પામે છે. નામદેવના ઘર આગળ અગ્નિ-પ્રશાપ થયો. બાલુમાં કોઈનું ધર હતું તે પ્રથમ બળતું હતું. બાલુબાલુથી આગ શાંત કરવા ધણા બાબ્યા. તે વખતે શ્રી ગોવિંદ મૂર્તિ સર્થ નામદેવ બહાર આવતાં બીજા લાભ થયુ. બધું ભગ્ન વિગેરે બહાર કાઢી માતા સુમતિ માથે થોડો સમય કષ્ટ ભોગવે છે. સુમતિ માતા નામદેવને કહે કે આપણે રહેવા પાણું ધર તૈયાર કરવું, ગમે ત્યાંથી લાકડાં દોરી વિગેરે સાધનો જોઈએ, તે લાવી તાપ ઠંડી મદન કરવા સાધન જોઈએ. નામદેવ એક ગામમાં ગયા ત્યાંથી ઘર ઢાંકવા ઘાસનો ભારો તૈયાર દોરી બાંધી માયા ઉપર ચઢાવી પાણુ આવતાં વિશ્રાંતિ મારે જાડ નીચે ભારો મુકી ઘાટી જવાથી સુષ ગયા. તે વખતે દયાલાવથી નામદેવરૂપે ઘર આગળ ધાગ લાગી છાપર ઢાકી નીચે બેતરી બહાર જતાં સુમતિ નામદેવ મમજી કહેવા લાગી કે ગઈ ગયે કાંઈ બાધું નથી મારે થોડુ ખાઈ ઘરનું રહેણું કામ કરવું. જેથી નામદેવરૂપે (શ્રીભગવાન) કહે કે હું સ્નાન કરી બાવીશ પછી ખાઈશ. આટલું કહી બાકી કામ પુરું કરી સરસામાન બાણુ રાખી સ્નાન નિમિત્તે ચાલી ગયા. નામદેવ સુષ ઉડતાં આમતેમ જોઈ વિચાર કરે કે

અર્ધિઆં ધાસનો ભારે તૈયાર કરેલો હતો તે ક્યાં ગયો હશે. પછી ધીમે ધીમે વિચાર કરતાં ઘર આગળ આવી જુએ છે ત્યાં માતા સુમતિને પુછે કે ધાસ ક્યાથી આવ્યું, તેમજ ઘર ફાણે ઢાક્યું? ત્યારે સુમતિ કહે છે કે ઘર ઢાંકી બાકીનો સામાન મને સોંપી નાદવા ગઈ છું કહી તું ચાલતો યથો ને આવો મોટા ભ્રમ શી રીતે થયો હોય? પછી નામદેવે નિશ્ચય કર્યો કે માઈ સંપૂર્ણ કાર્ય શ્રીમંત્ર કરવા અમર્થ છે. બાદ નામદેવ સ્નાન કરી શ્રી ગોવિંદ મૂર્તિનું પૂજન કરી નૈવેદ્ય ધગવી માતા માથે બોજન કરે છે.

નામદેવનું બીજું વૃત્તાંત કહે છે. એક વખત કોઈ માધુ આવી કહે કે મને ઘણી ભૂખ લાગી જેથી જલદી બોજન મળવું જોઈએ. ત્યારે નામદેવે સાધુને કહ્યું કે આજે એકાદશી વત છે જેથી બોજન મળશે નહિ પરંતુ તમને સામાન આપીશ તમે ગતે રસોઈ તૈયાર કરો. જેથી સાધુ કહે કે હું ત્યાં જઈ ત્યાં પાકી તૈયાર રસોઈનું બોજન કરે છું મારી જોડે તમારે પ્રમાદ લેવો. હું ત્રણ દિવસથી ઘણા ભૂખ્યો છું જેથી વિશેષ આમ્રહ કરે છું. આંદા દુરામ્રહ જોઈ નામદેવ ફરીથી કહે કે મને પ્રાણુ જગતાં એકાદશીવત ઘણું પ્રિય છે. જેથી અજ છોડી માટે માટે વત પાળવું, માધુનો મોટો ક્રોધ થયા છતાં કાંઈ બોલ્યા નહીં બારેસે સનાદમા રસોઈ તૈયાર કરાવી બોજન માટે મૂચના કરી હતી કે જલદી પધારો. પરંતુ સાધુ મહાગજ રાત્રે વજ્ર બોલી શામો-મજવાસ બધ કરી સુતા હતા મરણુવશ થયા જોઈ નામદેવ ગડવા લાગ્યા. ત્યાં આજીનાજીના મનુષ્ય બેગા થઈ કહે કે નામદેવને હત્યા લાગી. જેથી ચિંતા તૈયાર કરાવી સાથે બળી મગવા નામદેવ કહે કે તમે બધા મને આ વખતે સહાય નહોં કરશો તો તમને બધાને શ્રીહરિના સોગન છે.

નામદેવને અગ્નિપ્રવેશ કરવા સુમતિ માના ના કહે છે.

સાધુને સ્મરણનમ્રમિ લઈ જતાં ચિતા ઉપર રાજને રાખી અમિ મુકવા તૈયારી કરતાં સાધુ બોલે છે કે હું મરણ પામ્યો નથી, પરંતુ તારી અદ્વાભક્તિ જોવા માટે આવું કામ કર્યું. હું પ્રગત છું. હવે જે જોઈએ તે આપીશ. ત્યારે નામદેવ પૂછે છે કે તમે કામ્ય છો, ક્યાંથી આવ્યા છો, તેટલું મારે જાણવું છે. જેથી માધુર્યરૂપ શ્રી દરિ કહે છે, મારું નામ તથા ઠેકાણું વર્ણુ તથા આશ્રમ કાંઈ નથી. ત્યાં હવે જાય ત્યાં આખી પૃથ્વીમાં ફરું છું. બીજી વખતે નામદેવને વરદાન આપવા કર્યું જે વખતે શ્રી ગોવિંદમાં દૃઢ ભક્તિ કાયમ રહે તે શિવાય બીજું કાંઈ માંગ્યું નહીં. પછી સ્મરણનમ્રમિથી પાછા આનંદરૂપે પોતપોતાને સ્થાન ગયા. આ પ્રમાણે પવિત્ર ચરિત નામદેવ ભક્તનું કર્યું.

સુર્ગ ૩૮ મેા

एकदा नाममाहारम्यं नामदेवेन भक्तिः ॥

कथा ज्यक्तिपूजित लोके, तदाश्चर्यं निशामय ॥

આહારનામમાં સર્જમાં નામભક્તિ મદિમા કહે છે. એક વખતે કાઈ ધનવાન વાણીયો શ્રી વિદ્યવ્રજ દસનવાત્રા નિમિત્ત પદર-પુરમાં ઘણું દ્રવ્ય લઈ ગયો. બીમા નદીમાં સ્નાન કરી શ્રી વિદ્યલનાથનું પૂજન કરી સોનાચાદીના અલકારેથી તુલાદાન કરે છે. તેમજ મરીય તથા અનાથને અન્ન વસ્ત્ર આપી મંત્રોપ પમાડી વાણીયો ફરીથી પુછે કે હવે કાઈ ગામમાં આકી હોય તેની સૂચના કરો. પછી બીજા બધા કહેવા લાગ્યા કે આ ગામમાં નામદેવ નામે પરમ વૈષ્ણવ છે તે કાઈ પાસે માગતા નથી, માટે તેને બોલાવી જે કાંઈ મત્કાર કરવો હોય તે ઈચ્છા પૂર્ણ કરો. આવું માંલણી તે વૈષ્ણે નામદેવને બોલાવવા પોતાના પુત્રને મોકલ્યો. જ્યાં જઈ બોલાવવા કહે છે જેને નામદેવ કહે કે હું કાઈને ઘેર જતો નથી. તે પ્રમાણે મને કાંઈ જોઈતું નથી મારા

જીવન માટે જે કાર્ષ્ જોઈએ તે શ્રી વિકૃતપ્રભુ આપે છે પાછો જઈ વસ્ત્રપુત્ર પિતાને કહે કે નામદેવ આવશે નહીં પાછુ ફરીથી વિનયથી મહેશો મોકલ્યો કે તમે નહીં આવજો ત્યાં સુધી અન-જલ નઈશ નહીં તમે પ્રભુના પરમમક્ત ઝો દેવન તમારા દર્શનની ઇચ્છા થઈ આવુ માખળના નામદેવ આવ્યા જેને વણિક વિનયથી પૂછે છે તમને જે કાર્ષ જોઈએ તે હું આપીશ ત્યારે નામદેવ હું કે હું કાર્ષ ધન લેના આવ્યો નથી મારે વ્યવહાર બધા જાણે છે ફરીથી માણીઓ પ્રાર્થના કરે છે કે કાર્ષપણ એક વસ્તુ મનીષાગ કરે તે વખતે નામદેવ હું કે તારી પ્રીતિ સાચવના જેવુ માગુ છુ તેટલુ આપવુ પછી એક તુલસીપત્ર લઈ રામ નામ લખીને (તુલસીપત્ર) એક નાજવામા ગમવુ બીજી બાજુ નાજવામા સોતુ આદી ગમતા ગમનામ ત્રાજવુ નીચે નમવુ । તુ જેથી નામદેવ કહે કે ગમનામ સમાન કાર્ષ નથી ત્યાં ગજેદ્રમોક્ષ પિંગવામુક્તિ અગ્નિમિત્ર વિગેર પાતકીઓ મુક્ત થયા શ્રી કૃષ્ણનામ ઉચ્ચારણુ કરવાથી ફરી જન્મ થાય નહીં મત દાન, તીર્થ, જપ, યજ્ઞ રતા પ્રભુ નામનો મોટો મહિમા ગણાય

મર્ગ ૩૯ મે

જયદેવચરિત

પુનઃ પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિમાહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

યત્ શ્રુત્વા જાયતે ભક્તિર્વાસુદેવે મહાત્મનિ ॥

ઓગપુત્રાલીસમા મર્ગમા ભક્તિરિપય હું છે જેથી વાસુદેવ ભગવાનમા દદ ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય શ્રીજગનાથપુરી પાસે બિદુ-બિદુગામમા ઉત્કલ બાહ્યાણુ જ્ઞાતિમા જયદેવ બનિ પ્રસિદ્ધ થયા જેણે કાવ્યમાહિત્યનો સારો વિદ્યાબ્યામ કરી પ્રભુ સેવા કરી દેવશર્મા નામનો બાહ્યાણુ ઝૂનતિ (પ્રગ્ન) માટે શ્રીજગનાથપુરી જઈ શ્રીપ્રભુ જગીશની પ્રાર્થના કરે છે કે હું નાથ મને જે કાર્ષ

પ્રથમ જાણકે ચાપ તે તમને અર્પણ કરીશ. આટલું નિશ્ચય નિયમ લઈ પાછો દેશમાં ગયો. થોડો વખત ગયા પછી એક કન્યા ઉત્પન્ન થઈ, પછી જીવન છોકરાઓ ગયા.

શ્રી જનનાથપુરી દેવશર્મા પોતાની કન્યા લઈ જઈ દેવને પ્રભાત કરી કહે કે મારો સંકલ્પ પૂર્ણ કરવા આ કન્યા અહિંઆં અર્પણ કરવા આવ્યો. આતુ ચવાથી રાત્રે સ્વપ્ન થયું કે મારી આશાનુમાર તારી કન્યા અહિંઆં જયદેવકવિ સાથે પરણાવવી. દેવશર્માને સ્વપ્ન ચવાથી સવારમાં કન્યા લઈ ગામબહાર જ્યાં જયદેવકવિ રહેતા હતા ત્યાં જઈ વિનયથી કહે છે કે હું કવિરાજ દેવની આજ્ઞા ચવાથી તમારી સાથે મારી કન્યાનો વિવાહ નિશ્ચય કરવા આવ્યો. આતું સાંભળી જયદેવકવિ કહે કે મારી પાસે કંઈ પણ ધન નથી. ફાલ સુધી વિદ્યાભ્યાસ તથા પ્રભુસેવા કરું છું. મને રહેવા ઘરખાર કંઈ નથી જોયું પર્યુકુટી (જુપડી)માં રાહ છું. માટે કન્યા લઈ પાછા જાવો. કવિનું વચન સાંભળી દેવપૂજકોને સાક્ષી રાખી દેવશર્મા પોતાની પુત્રીને કહે છે હે પદ્માવતી પુત્રી, આ તારા પતિદેવ છે જે તુ માન્ય રાખી પતિસેવાધર્મ પાળવાથી તને ઉત્તમ સુખ મળશે. આટલું કહી દેવશર્મા પોતાને ગામ ગયા.

જયદેવકવિ પાસે પદ્માવતી એકલી રહેવાથી કહે છે કે તારા પિતા તને અહિંઆં મુકી ઘેર માલી ગયા. હવે એકલી અહિંઆં કેવી રીતે રહેશે. ત્યારે પદ્માવતી બોલી કે મારા પિતા તમને માંપી ગયા માટે તમે જ્યાં હશો ત્યાં રહેવા મને હરક્ત નથી. મને છાંડી એકલા જલો નહીં. જયદેવકવિ પદ્માવતીનું શુભ વચન સાંભળી કહે કે એના પિતાને ઘેર જઈ જાતિ સગા સમક્ષ વિધિપૂર્વક વિવાહ કરીશ, જોયી અને દેવશર્મા પાસે ગયા.

જયદેવકવિનો વિવાહ પદ્માવતી સાથે થયો. શુભ સમયે વિદાય થઈ પદ્માવતી સાથે પોતાને સ્વદેશ આવી, શ્રીભગવત સેવાધર્મ કરવા લાગ્યા. જયદેવ કવિએ પોતાનો રચેલા ગીતગોવિંદ નામનો

અથ પ્રભુસેના કરતા શ્રીજગદીશ સન્મુખ ગમ્યો પછી રામકીડા સમયે શ્રીકૃષ્ણ જાગવાને જોઈને પ્રેમબંધનવચન જેમા રાધાવિનાદ કાવ્ય બનાવના પ્રયત્ન કરતા અગ્રણ્ય કાવ્ય લખતા પોતે (કવિ) સ્નાન કરવા ગયા તે વખતે જ્યદેવે શ્રીકૃષ્ણએ જાતે પધારી પદ્માવતીને કંથુ કે મને રાધાવિનોદ અથ (હાલ વખતે તે) લઈ આવ પદ્માવતી અથ હારી આપતા શ્રીજાગવાન થોડુ ચરિત્રનું વર્ણન લખી ચાલતા થયા સ્નાન કરી જ્યદેવકવિ આવ્યા અધ્યા, દેવપૂજા, બોજન વરી પાછુ પુસ્તક લઈ તપામવા લાગ્યા જ્યાંકોઈ કોઈ બીજો લેખ માન્ય પડવાથી પદ્માવતીને તે પૂઠે કે આ અથમા નવીન બીજુ પદ કોણે લખ્યું તેમજ આ અક્ષરો માગ હાથથી લખેલા નથી

પદ્માવતી કવિ જ્યદેવને વિનયથી ઉત્તર કહે છે કે હે સ્વામિ નાથ તમને મળેલા માટે થયો તમે અરુણ લખી સ્નાન કરવા જતા પાછા આવી મારી પાસે અથ માગી થોડુ ચરિત્ર નખી પાછા સ્નાન કરના ગયા તમારા સિવાય બીજુ કોઈ આગ્યુ નથી આવુ સાબળીને જ્યદેવ કવિને ભ્રમ થયો કે મને શુ થયુ હશે જેથી મને કંઈ ખતર પડતી નથી અધ્યગત્રી સુધી વિને વિચાર થવાથી દેવસ્વપ્ન થયુ કે શ્રીકૃષ્ણોત્તમ પ્રભુનો પ્રભાવ પ્રાપ્ત થયો

મર્ગ ૮૦ મે

પુનર્વક્ષ્યામિ તસ્યૈવ ચરિત પરમાદ્ભુત ॥

જયદેવસ્ય ચિત્રસ્ય ગીતગોવિંદસમ્ભવમ્ ॥

ગુણીસમા સર્ગમા પાછુ જ્યદેવચરિત્ર કહેવાય જેમા ગીતગોવિંદનું વિવરણ થશે કવિનુ રચેનુ ગીતગોવિંદ કાવ્ય સાબળી રાગ પ્રસન્ન થયા આ કાવ્ય રાગજે પોતાની પાસે રાખી બીજુ એવી રીતે પોતે નવીન બનાવી વિદ્વાનોને બોલાવી મમતિ

કરે છે કે મારા નામથી પ્રસિદ્ધ કરવું. આવા અભિપ્રાય વિરુદ્ધ ચનારને મારો દડ થયો. જ્યોત્સવકવિનું રચેલું છે એવી મંમતિ કાષ્ઠએ આપવી નહીં.

જ્યોત્સવકવિ શ્રીપુરુષોત્તમ દેવનું દર્શન કરતાં આનંદમાં નૃત્ય તથા સ્તુતિ કરતા હતા, તે વખતે રાગ્નએ કવિને કહ્યું કે મારું રચેલું કાવ્યપદ કેમ બોલતા નથી. ત્યારે કવિ કહે છે કે મેં તમારું કાવ્ય સ્વીકાર કર્યું તથા મારું રચેલું કાવ્ય સર્વ વિદ્વાનો માન્ય કરે છે, છતાં બને કાવ્ય શ્રીજગદીશ સન્મુખ રાખી જે પોતાને વિશેષ પ્રિય હોય તેની પરીક્ષા માટે બને કાવ્ય દેવ સન્મુખ રાખી પ્રણામપૂર્વક પ્રાર્થના કરી આપણે બધા બહાર જઈએ. દરવાજો બંધ કરી બધા ગયા. થોડો મમય ગયા બાદ દેવના દરવાજા ઉપાડી અંદર ગયા, જ્યાં જ્યોત્સવકવિનું રચેલું ગીતગોવિંદ કાવ્ય પુસ્તક ઉપર જોવામાં આવ્યું તથા ગાનનું રચેલું કાવ્ય નીચે જોવામાં આવ્યું. રાગ્નને ચિંતા થતાથી રાત્રિ દિવમ ખાવાપીવામાં આહાર છોડી દીધો.

થોડા વખત પછી રાગ્નને સ્વપ્ન થયું કે હું ગાનનું, ગોક કરવો નહીં. ગીતગોવિંદ કાવ્ય મને પ્રિય છે, તું મારો પરમ ભક્ત છે, તારો રચેલો મન્થ મને માન્ય છે આવું સ્વપ્ન થવાથી જ્યોત્સવ સાથે દ્વેષભાવ છોડી મિત્રભાવથી આખા નગરમાં જ્યોત્સવનું ગોવિંદ ગીત ગોવિંદ કાવ્યને માન્ય રાખવા સર્વ પ્રજાને હુકમ કર્યો.

એક વખતે ઉત્કલ દેશમાં શ્રી જગન્નાથપુરી પાસે રહેનારી વેંગણ (રીંગણા) વેચનારી કાષ્ઠ સ્ત્રી ગીતગોવિંદ (જ્યોત્સવચરિત) કાવ્યનું પદ ગાઇ શાક લેવા બગીચામાં ગઇ. થોડા રીંગણા કપડામાં બાધી ઘેર ગઇ. ગાનીમાં પ્રભુલીલા વર્ણન કરી સુઇ ગઇ. બીજો દિવસે રાગ્ન દેવદર્શનપૂજન કરવા મંદિરમાં ગયો. જ્યાં પ્રભુને સ્નાન કરાવતા વસ્ત્રમાં વેંગણના કાંટા લાગવાથી ફટકા

વસ્ત્ર (દેવનું) જોઈ પૂજકોએ ગગને ઉત્તર કહ્યો કે અમે ગમે દેવને પોઢાડી દરનામ બધે જી જયા પછી બહિંઆ મેઘ બીજી દ્વારારા સિવાય આવતું નથી, ત્યાર વચ્ચે શી રીતે ફાટ્યું ? પ તુ અમને ગમે દેવસ્વપ્ન ચયુ હતું કે તમારે કોઈ બીજો મંદિર લાનવો નહીં, પરંતુ આર ગીતગોવિંદ કાન્ધપદ ગાતા એ રાક (વેંગણ) વેચનારી શ્વર સ્ત્રી વાડીમાથી વેંગણ લાવતી હતી જ્યાં મને ભક્તિભાવે પ્રેમ ચરાયી હડીમા તેના શરીર ઉપર વસ્ત્ર નાખ્યું જેથી વેંગણના કટા લાગનાથી ફાળી ગયું આવું સ્વપ્ન (પૂનરીનું કહેણ) સાલગી રાત્રીએ બોલારી કહ્યું કે હવે તારે આરે મહેલ રહી ગીતગોવિંદ દરોજ ગાઈ મને મંથગાનનું પ્રનય ચમ ગાન તથા દેવપૂજકો જ્યદેવ કવિને ધન્યવાદ આપે છે.

જ્યદેવ કવિની સ્ત્રી પદ્માવતીનું ચરિત કહે છે એ વખતે રાજનો સગોન (કુટુંબ) ગગન મરણ પામ્યો જેની માથે તેની સ્ત્રી સતી થના તૈયાર થઈ જ્યાં બધું રાત્રીએ સર્વને જોવા નગર કહ્યું થોડો વખત ગયા પછી પદ્માવતી (કવિની) રાણી પામે આવી એકદમ બોલતી બધે થઈ જ્યાં રાત્રી તથા કવિ દાગર હતા જેને જોઈ ગણી સતાપ કરે છે રાત્રી તથા કવિ આગળ પામ્યા રાત્રીએ રાણીને પુછ્યું કે પદ્માવતીને શું થયું હતું ત્યારે ગણી કહે કે તમારા ભાષાત કુટુંબી મરણ પામ્યો જેની સ્ત્રીએ પાછળ સતી થતા જોઈ પદ્માવતી કહેતી હતી કે પતિ મરણ પામે ત્યારે પોતે સ્ત્રી એકદમ પ્રેમથી પ્રાગત્યાગ કરે તેને મતી કહે છે.

રાત્રીએ રાણીને પૂછ્યું કે આવા સબમ શા માટે થયો ? ત્યારે રાણી ઉત્તર કહે કે મેં સાચી પરીક્ષા જોવા પદ્માવતીને પુછ્યું કે તારા પતિ જ્યદેવ કવિ હાલ મરણ પામ્યા માટે તું શું કરો ને હું જોઈ જોઈ પદ્માવતી આવી દસાવાળી થઈ રાત્રીએ ગણીને કપડો આપ્યો કે તારે ગરણ સિવાય પદ્માવતીને કહેતું નહીં જોઈએ હવે સ્ત્રી સિવાય જ્યદેવ કવિ નગર છોડી ગમે ત્યાં ગાલી

જશે જેથી હું પ્રાણત્યાગ કરીશ પછી એકલી કેવી રીતે રહેશે ?
 સ્ત્રીદત્યાનું પાપ ધણું લાગે છે, આનું યથાર્થી કવિ જયદેવ બોલ્યા
 કે તમારી રાણીનો અપરાધ નથી. હું છવીશ ત્યાં મુઘી મારી સ્ત્રી
 (પદ્માવતી) પ્રાણત્યાગ કરશે નહીં. માત્ર પતિપત્નીનો પ્રેમ
 બતાવ્યો. જેથી મનુષ્યમાત્રે શ્રી ભગવાનની માગી લક્ષ્મિ કરી.
 જયદેવ કવિ સ્ત્રીને પાછી શુદ્ધિમાં આવવા મીનગોવિંદ ગાયન તથા
 બીજાંને વાદ્ય વગાડવા કહેવાથી પદ્માવતી ધીમે ધીમે ઉઠવાથી
 બધા ખુશ થયા. પદ્માવતીનો શુદ્ધ પતિપ્રેમ જોઇ ગાગીઓ
 પ્રમદ થઈ પ્રભાત કરતી હતી શીશુમુખલિ ભાવ જેના હૃદયમાં
 શુદ્ધ દોષ છે તેને પ્રભુ મનાવ કરે.

સર્ગ ૪૧ મેા

અવનં શ્રુણુ ઘણ્યામિ કવેઃ સુચરિતંમદત્ ॥
 જયદેવઃ મમમાધુર્ન મૃતો ન મયિષ્યતિ ॥

એટલાસીમંદા અગમા જયદેવ ચરિત કહે છે. આવા કવિ
 સાધુ પુરુષ જગતમા યોગ દોષ. પોતે મમાનભાવે વગતતા હતા.
 મુખ તથા હ.ખ કમાનુમાત્ર મનુષ્ય બોમવે છે. એક વખત બીજા
 ગામમાં જયદેવકવિ ગયા, જ્યાં વચ્ચે અગકાંટ દ્રવ્યનો મારો મલકાર
 મળ્યો. યોગ સમયમા બધું જાણ પોતાના દેશ તરફ આવના હતા
 રસ્તામાં રાત્રે લઇ લુટારાઓ જોવામા આવ્યા. પોતાનો પ્રાણ
 બચાવવા ઈશ્વરરમગ્નુ કરે છે કે આવા નિદેવના પાશમાંથી
 કેવી રીતે છટી રાકે. મુક્તિથી ચોગને પુઠે છે કે તમે ક્યા જશે
 ત્યારે ચોરા કહે કે અમે બધા શ્રીપુરપોતમદેવના દર્શનવાના કરવા
 જગનામપુરી જાએ છીએ. ત્યારે કવિ જોલ્યા કે મારે તમારી
 સાથે જ આવવું છે. હું વૃદ્ધ નથા એકલો હોવાથી મરમામાન
 લઈ જવાય નહિ, મને તમે બધા મદદ કરશો તો સાથે

આતીશ જેથી બધો સામાન હુટાગને સોંપ્યો. ચોરો જલદી ચાલતા હતા. જ્યદેવ ધીમે ચાલવાથી પાછળ દતા. જેથી ચોરો કહે કે અમારે દૂર જવું જેથી ઘણી ભુમ મારતા હતા. જ્યદેવ ધૂર્ત છે કારણ કે આપણી પાને બધો મામાન ઉચકાવી પોતાનું ગામ આવશે ત્યાં મારી નાંખશે. માટે એને (જ્યદેવને) મારી નાંખવો. તે વખતે એક ચોર બોલ્યો કે એને મારી નાંખવો નહીં, પણ હાથપગ કાપવા. આવું થવાથી અરણ્યમાં ભૂખતરસ લાગી મરણ પામશે. પછી ચોર નાસવા લાગ્યા. જ્યદેવ દુઃખ ભોગવનાં કાંઈ રાત્રી થોડા ઉપર બેસી શિકાર કરવા જતાં રસ્તામાં મનુષ્ય કાંઈ પ.યો જાણી વાહનમાં બેસાડી પોતાની રાજધાનીમાં લઈ ગયો. ખબર પડતા રાણીએ જ્યદેવને પદ્માવતીને સોંપતા તેની સારવાર કરી. ચોરબેઠા સાધુ-વેપમાં નગરમાં આવ્યા. તેઓને ખબર કદી નહોતી કે જ્યદેવ અહિંયા હાજર છે. સાધુવેપવાળા ચોરાને ભોજન કરાવ્યું. પછી જ્યદેવે પોતાનું ધન લેવા છલ્લબેઠથી બધાનેરાજ પાસે બોલાવ્યા. ત્યાં જ્યદેવ કહે કે આવા મહાત્માઓ આપણા નગરમાં આવ્યા નથી, બધાનો સારો સત્કાર કરાવ્યો.

હુટારાઓ મહાત્મારૂપે ધન લઈ રાત્રી માગતા જ્યદેવે રાત્રીને (શુભ) કહ્યું કે જંગલમાં ભય રહેવાથી થોડા સિપાઇઓ સાથે મોકલવા. ગામખહાર થોડે દૂર ગયા ત્યાં એક ઝાડ નીચે બેઠા. પછી રાજાના મનુષ્યને પૂછતા હતા કે રાત્રી પાસે પડિત છે તે કોણ છે જેણે સારો સત્કાર કરાવ્યો. રાજસેવકો બોલ્યા કે રાત્રી પાસે એક કવિ રહે છે, જેણે તમારો સન્કાર કરાવ્યો. પછી જ્યદેવનું સર્વ વર્ત્તાત અરણ્યમાં જે થયું તેટલું કહ્યું. પછી બોલ્યા કે અમે કહ્યુંટકમાં રહીએ છીએ. ત્યાં એક કવિ હતા જેણે ઘણું ધન મેળવ્યું. પછી કાંઈ ધનવાનને ઘેર કવિએ ચોરી કરી જેથી હાથપગ કવિના કાપી નાખ્યા. જે ભગવાનનો ભક્ત હોવાથી પાછો

સારો થયો. આનું વૃત્તાંત ચોર પાસે સાંભળી રાઝપુરો રાઝને કહેતા હતા.

જયદેવ વૃદ્ધ યવા છતાં નિત્યનિયમ કાવચ પાળતા હતા. ગંગાસ્નાન કરવા ગયા. માર્ગમાં બેભાન થવાથી બીમ્નઓ પાછા થેર સામ્યા. જેથી રાજાએ કંથું કે હથે તમારે મારી પાલખીમાં બેસી ગંગાસ્નાન કરવા જવું. જયદેવ કવિ બોલ્યા કે તીર્થસ્નાન કરવા પગે ચાલી જવાથી મહાપુણ્ય થાય. શ્રી પુરુષોત્તમદેવ કવિને પ્રસન્ન થઈ કહે કે તારા જેવા વિદ્વાન કવિ ધણા દુર્લભ છે. ગંગાદેવી શુભ વરદાન આપે છે કે તારો સર્વ જય થશે. આનું જયદેવચરિત કંથું.

સર્ગ ૪૨ મો

શ્રીધરસ્વામી ચરિત

અથાતઃ શ્રીધર સ્વામીમક્તિ માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

વિષ્ણુમક્તિમદં નૃણાં કથયामિ યથાશ્રુતમ્ ॥

બેતાલીસમાં સર્ગમાં શ્રીધરસ્વામી ચરિત કહે છે. પોતે બ્રાહ્મણ કુલમાં વેદવેદાંત શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરનારા શાંત સ્વભાવવાળા હતા. વિધિ પ્રમાણે વિવાહ થયા બાદ અગ્નિહોત્ર સેવા કરી, વૃદ્ધાવસ્થામાં ઠાથી ક્ષેત્ર જઈ સંન્યાસ આશ્રમ મહણ્ય કર્યો. પોતે શાસ્ત્રનો સારો અભ્યાસ કર્યો અને કોઈ પાસે યાચના કરતા નહો. દરરોજ એક વાર અન્ન મહણ્ય કરતા. શ્રીવેદવ્યાસનું રચેલું શ્રીમદ્ ભાગવતપુરાણ જોતાં વિચાર થયો કે સંસાર સાગર તરવામાં મુખ્ય સાધન સર્વ શાસ્ત્રનો સારશ્રીમદ્ ભાગવત છે. પરંતુ સામાન્ય વિદ્યાવાળા બ્રાહ્મણોને સમજાય નહો માટે પુરાણનું રહસ્ય સ્પષ્ટ સમજવા શ્રી પ્રજુકૃપા થાય તો ટીકા કરીશ. જેથી રાત્રિ દિવસ શાસ્ત્ર વિચાર થયો.

એક વખતે રાત્રિમાં શ્રીબિંદુમ્બાધવનું સ્વપ્ન થતાં મૂચના

યર્ષ કે શ્રી ભાગવતનું વ્યાખ્યાન કરવું. જ્યાં સુધી કલિયુગમાં ભાગવત નામ કાયમ રહેશે ત્યાં સુધી શ્રીધરસ્વામીની ટીકા રહેશે. આતું સ્વપ્ન થવાથી પ્રસન્ન થયા.

ખીજે દીપસે પ્રાતઃક્રમમાં નિત્યકર્મ કરી મંગલાચરણનો નિર્વિધ્ન ગ્રંથ ટીકા સમાપ્તિ થવા આરંભ કર્યો. ગ્રંથને પંડીતો પાસે તપાસવા મોકલતાં જોઈને સારા પંડીતો પોતાનો અભિપ્રાય બતાવતાં કેટલાક ઈર્ષ્યા દેવથી નવીન પ્રબંધ શ્રી પુરાણ માટે લખતા હતા. એક વખતે શ્રીર્ષિદુર્માધવ આગળ પંડીતોની મહામલા થઈ. પોતપોતાના રચેલા ટીકા ગ્રંથ લાવ્યા. શ્રીદેવ સન્મુખ એકઠાં કર્યા. તેમાં જે ગ્રંથ વધારે યોગ્ય પ્રમાણવાળું હોય તે ઉપર ભાગે રહે. જ્યાં શ્રીધરસ્વામીનો ટીકા ગ્રંથ સર્વમાં શ્રેષ્ઠ ગણાયો. પછી બધા પંડીતોને વિનવથી કહે કે તમને યોગ્ય દેખાય તે પ્રમાણે સ્વીકારવો.

શ્રીધરસ્વામીને થોડો સમય ગયા બાદ જવર (તાવ) ઉત્પન્ન થયો જેથી અબ ખાવામાં ઇચ્છા નહીં હોવાથી શરીર અશક્ત થયું. માધવ નામે શિષ્ય સેવા કરતો હતો. પછી એક વખતે માધવને તાવ આગ્યો, જેનાં માતાપિતા માધવને આરામ થવા ઘેર લઈ ગયાં. જ્યાં માધવ વિશેષ જોભાન થયો. પરંતુ શ્રીધરસ્વામીને તાવ શાંત થવાથી જૂખ લાગતી હતી, જેની સેવા ઠાઈ પામે ન હોવાથી માધવદેવ પોતે શિષ્યરૂપે આવનાં પુછે છે કે 'તું કાણ છે' ત્યારે દેવે કહ્યું 'હું માધવ શિષ્ય છું' જેથી માધવ જાણી માતાપિતાના મમાચાર પુછ્યા, જ્યાં માધવદેવરૂપે (શ્રીર્ષિદુર્માધવદેવે) માધવ શિષ્યએ કહ્યું કે તમારી આશિષથી સર્વ કુશલ છે. દને તમારી સેવા કરવા આજ્ઞા કરો. શ્રીધરસ્વામી જોલ્યા કે મને જૂખ ધણી લાગી છે, ખાવાનું નહીં મળે તો મરણ થશે. તરત માધવે જોજન કરાવ્યું. અંતર્ધાન થયા. થોડા વખતમાં મૂળ (માધવ) શિષ્ય આવ્યો જેણે ગુરૂને પુછ્યું કે ગછકાલે તમને શું થયું હતું જેથી ગુરૂ કહે કે તે મને જોજન કમવવાથી મને શાંતિ થઈ છે.

હવે તારે શંકા કેવી થઈ? માધવ કહે હું મ્મતે હાથ દાગર થયો.
પછી શ્રીધરસ્વામીને નિમ્મય થયો કે મારી રક્ષા શ્રીબિંદુ માધવરોવે
કરી. ત્યારબાદ ઈશ્વર લજ્જન કરી મુખમાં રક્ષા.

સર્ગ ૪૩ મો

બિહ્વમંગલ ચરિત

અથાપરં પ્રવક્ત્યામિ મક્તમાદાત્મ્યનુત્તમમ્ ॥

યત્ ધૃત્યા સર્વપાપેભ્યો મુક્તોભક્તિ લભેન્નરઃ ॥

ત્રેતાલીસમાં સર્ગમાં બિહ્વમંગલ ચરિત કહે છે. જે સાંભ-
ળવાથી પાપ દૂર થઈ ભક્તિથી મોક્ષ મળે છે. કૃષ્ણાવેણી નદી
કિનારે બિહ્વમંગલ નામે દક્ષિણી બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. નાતી વયમાં
વિદ્યાબ્યાસ છોટી મોજ વૈભવમાં પિતા છતાં કેાઇનું નહીં માનતાં
ગમે ત્યાં ખરાબ વિષયમાં સમય બ્યતીત કરતો પિતા મરણ
પામતાં સ્વતંત્રપણે ગાયન નાટક તત્ત્વ (વેશ્યાશ્રમ)માં સર્વ ધનનો
નાશ કરતો. પછી નદીને સામે કિનારે ચિંતામણી નામની વેશ્યા
સાથે રહ્યો. સર્ગાસંબંધીએ સમગ્રવત્તાં છતાં કેાઇનું વચન માનતો
નહીં. જે કાંઈ થોડું ધન સરસામાન હતું તે બધું વેશ્યાને આપ્યું.
એક વખતે પોતાના બાપની શ્રાધ્ધનિધિ (સાંવત્સરીક) આવી
ત્યારે વેશ્યાને કહે કે આજે મારે ઘેર જઈશ. મારે બ્રાહ્મણ ભોજન
શ્રાદ્ધ વિગેરે કરવાનું હોવાથી કાલે સવારે આપશ. આટલું કહી
પોતાને ઘેર ગયો. નિવમ પ્રમાણે બ્રાહ્મણભોજન કરાવી ઘર
આગળ રહ્યો. રાત્રિમાં ઉઘ નદી આવવાથી નદી કિનારે ગયો
પરંતુ જલ વધારે હોવાથી પાછો ઘેર આવ્યોતે ત્યાં ખેસી રહ્યો.
એક પ્રહર રાત્રી બાકી રહી ત્યારે પાછો નદી ઉપર ગયો. જલમાં
એક રાત્ર ખેચાઈ જતું જોવાથી તેના ઉપર ખેસી સામે કીનારે
ગયો. પછી વેશ્યાનું ઘર બંધ હોવાથી જૂમ પાડતાં કોઈ સાંભળે
નહીં. ત્યાં બારણામાં એક મરેલો સાપ હતો જેને દોરીરૂપે બારીમાં

બાધી ઉપરથી અદ્ય દાખલ થઈ વેશ્યા પાસે આવતા ચિંતામણી વેશ્યાએ પુછ્યું કે આવી મોટી નદી તરી જઈ શા માટે તું મારી પાસે આવ્યો ? ત્યારે તેણે સર્વ વૃત્તાત જલુ કે આવી રીતે તારી પાસે આ-યો તે વખતે તે જ્ઞાન આપે છે કે આજે તારા પિતાનો શ્રાદ્ધ (પવિત્ર) દીનમ છતા શરમ શિવાય અધટિત કામ મારી જોડે કરવું નહીં આની પ્રીતિ પ્રભુ ભજનમા રાખવાથી તારી સારી ગતિ થાય તારી અધમ ગતિ મુધારવા પ્રયત્ન કરવો મારી જોડે ખરાબ રીતે વર્તવાથી તારો જન્મ પશુ જાતિમા થશે આવું શાસ્ત્ર પ્રમાણુ છે માટે હવે મારો દુષ્ટ સગ છોડી ઈશ્વર ભક્તિ કરવી

નિત્યમંગલ વેશ્યાના સાચા ઉપદેશથી પચાત્તાપ કરે છે કે મારો દુરાચાર જોઈ માતાપિતા દુખી થઈ મરણુ પામ્યા માયો ઉપદેશ માલળી દુરાચાર તરત છોડી દીધો છુટો પડતા વેશ્યા (ચિંતામણી)ને કહે કે તેં મારૂ ક'વાણુ કર્યું ત્યારે વેશ્યા જહે કે પાછો મને મળશે નિત્યમંગલ જહે કે હવે મને કોઈની જરૂર નથી મારા જન્મનુ માર્થકે કરીશ

સર્ગ ૪૮ મો

ચિંતયામાસ ચેકાકી પથિ ગચ્છન્ દિવિજ સતુ ।

ક યામિ શરણ સોઽહ કથં યાસ્યામિ સદ્ગતિ ॥

નિત્યમંગલ ચિંતામણી વેશ્યાના સાચા ઉપદેશથી છુટા પડી માર્ગમા ચાલતા વિચાર કરતો હતો કે ૨ કોણુ દેવની આરાધના (સેવાભક્તિ) કરીશ જેથી મારી ઉત્તમ ગતિ થાય આજ્ઞાસુધી કાઈ પણ સારૂ જ્યે નથી પ્રભુભક્તિનું મૂન માધન શુ મળે માર્ગમા થાકી જઈ ઝાડ નીચે જોડો ત્યા કોઈ બાલણુ સુતો હતો તે પશુ ઘણા દુગથી આ-યો હતો થોડા વખતમા સુનેતો બાલણુ બિહતા પગપગ વૃત્તાત પૂછવા લાગ્યા ત્યા નિત્યમંગલ જહે કે મારે કોઈ ગુરૂ પાસે મન ઉપદેશ લેવો ॥ ત્યારે બીજો બાલણુ

ઠહે ૨ તારે ચિંતા કરવી નહી. અદિઆં થોડે દૂર કૃષ્ણાનદી કિનારે સોમગિરિ નામે તપસ્વી (મુનિ) રહે છે. દાન પોતે પર્ણકૃત્રીમાં પાનપ્રગ્થ આશ્રમ પાળે છે. શાંતગુણી, દયાવાળા, મમદષ્ટિરૂપે માઓ ઉપદેશ કરે છે. તેની પામેથી મનદીક્ષા લેવાથી ઉદ્ધાર થયો.

ખિલ્વમંગલ આદ્યજીને પ્રણામ કરી સોમગિરિ તપસ્વીના આશ્રમ તરફ ગયો અને દક્ષવનપ્રણામ કરી ઉભો ગયો તપસ્વી (મુનિ) પૂછે છે તું કોણ છે, નારે અદિઆં આવવાનું શું કારણ છે તે મનનું વૃત્તાંત કહેવું. ખિલ્વમંગલે પોતાનું મનનું આચરણ કહી પ્રાર્થના કરી કે કહે મને કોઈ ઉપદેશ કહો જેથી મને શાંતિ થાય તપસ્વી કહે કે તારા અદિઆં થોડો મમય સેવાધર્મ કરવાથી મન ઉપદેશ પરીશ.

સોમગિરિ તપસ્વી વિચાર કરવા લાગ્યા કે એ દાન પોતાના આદ્યજીકર્મથી ગ્લીન છે. માટે કોઈ મારો મંત્રકાર થયા ઉપદેશ આપીશ આટલું વિચારી બે સોકનો ઉપદેશ કર્યો.

કૃષ્ણેતિ મંગલં નામ યસ્ય યાચિ પ્રવર્તતે ।

મસ્ત્રો મયંતિ તસ્યાનુ મદ્યાપાતકક્ષોદયઃ ॥

દક્ષિણે વા રજાતો વા પ્રહાતોવાપિ ચો નરઃ ।

ધીરુષ્ણેતિ જપનામસુરો મવતિ નિશ્ચિત ॥

કૃષ્ણનામ બે અક્ષર મનવનામ બોલવાથી મમમ પાપ નાશ પામે છે દરિદ્ર હોય, ગ્રામિણ હોય અથવા કોઈ મદપીડા બોગવતો હોય છતાં, શ્રીકૃષ્ણ નામનો જપ કરવાથી સુખી થાય, આવો મનમાં વિચાર કરી ખિલ્વમંગલને કૃષ્ણાનદી કિનારે લઈ લઈ શ્રીકૃષ્ણ નામનો માઓ ઉપદેશ કર્યો ગુરુને પ્રણામ કરી મન ઉચ્ચાર કરતાં ખિલ્વમંગલ તેજસ્વીરૂપ થયો બાદ ગુરુ આજ્ઞા લઈ થોડો વખત સેવાકરિ કરવા આશ્રમ પામે ગયો જ મહિના થયા પછી મોટો કવિ થયો. શાસ્ત્ર અભ્યાસ કરી, વિષયવામના દૂર કરી, ગુરુઆજ્ઞા લઈ વૃદ્ધાનન તરફ ગયો ત્યાં થોડો વખત રહી નમના કિનારે આવતા માહિષ્મતી નગરી બેઠાથી એક આશ્રમ ઉત્પન્ન થાય છે.

કરે છે મસ્તક ઉપર હસ્ત ગમ્પી શ્રીપ્રભુ બોલ્યા કે જે વખતે મારું સ્મરણ કરશે ત્યારે હાજર ચપ્પ શ આટલું ઠંડી પ્લાઠણ સ્વરૂપે અંતર્ધાન થયા.

ખિસ્વમગલ અમૃતરૂપ અન્ન ખાઈ જલપાન કરી પ્રભુસ્મરણ કરી શ્રીયમુના નદી ખિનારે સર્પ ગયો. બીજે દિવસે વિચાર કરે કે મને શુ સ્વપ્ન થયું હશે અથવા બુદ્ધિનો ભ્રમ થયો કે મારા જેવા અધમ મનુષ્ય સાથે શ્રીભગવાનનો સંપાદ થાય નહીં પછી દાતણ કરી, શુદ્ધ સ્નાન કરી, આખ બધ કરી વિશ્વરૂપ શ્રીભગવાનનું પ્યાન હગતા નિજસ્વરૂપે પધારી ખિસ્વમગલને કહે કે હાલ મારું અંગણુ શુ કારણુ માટે કર્તુ જના તેજે ક્ષમા માગી દાવનમા નિરાસ કરતો હતો.

સર્ગ ૪૬ મા

अथैकस्मिन् दिने छापण संनिधौ चित्स्वमगल ।

સ્તુત્યા ચિંતામણિં વેદ્યાં આત્મવૃત્તાનિ સર્વથા ॥

ખિસ્વમગલ શ્રીકૃષ્ણમૂર્તિ સન્મુખ ઉભો ગ્હી સ્તુતિ લગ્ન કરતો હતો તે વખતે પોતાને સાચો ઉપદેશ આપનારી ચિંતામણી વેશ્યાનું અંગણુ કરી શ્રીપ્રભુની સ્તુતિ કરે છે કે મને તમારું દર્શન થયું તે દેવલ ચિંતામણી વેશ્યાના સાચા ઉપદેશથી મારા પ્લાઠણુ ધર્મ પાળના પછી શુ થયું ત્યારે શ્રીપ્રભુ કહે કે તે ચિંતામણી વેશ્યા થોડા સમયમા અર્હિઆ આવશે

ખિસ્વમગલ સાચો ઉપદેશ લઈ વેશ્યાથી છુટો તે દિવસથી ચિંતામણી (વેશ્યા) પોતાનું નિર્દિત કર્મ છોડી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી મનમા વિચાર કરે છે કે ખિસ્વમગલ હવે પ્રભુનો પરમલક્ષ્મ થયો પરંતુ મારા જેવી નીચ (નિર્દિત) કર્મ કરનારી પરપુરૂષને ખરાબ મંગલિમા ક્રમાવી દ્રવ્યલોભથી આજસુધી મરણ પાપ ક્યારે નિવૃત્ત થાય ? પૂર્વે મારા જેવી વેશ્યાનો ધર્મ કરનારી પોતાના પોપટને રામ નામ શિખવતા ઘણી વેશ્યાનો મોક્ષ થયો હવે શ્રીકૃષ્ણલક્ષ્મિ

નામે જપ પાઠ કરી મમાઝ તગ્વા ઉપાય (વત્) કરીશ જેથી
ધગ્ધાર દ્રવ્યમપત્તિ વિગેરે સસાગવેભવ ત્યાગ કરી શ્રીકૃષ્ણલીલા
ગાયન કરતી હતી

એ વખતે કૃષ્ણાનંદી કીનારે રહેનારા બ્રાહ્મણો તથા ગામના
ધણી મનુષ્યો મથુગાપુરી શ્રીકૃષ્ણન નાના કરવા તૈયાર થયા ત્યારે
ચિંતામણી વેશ્યા -હે કે તમારી માથે યાત્રા કરવા મારો વિચાર
થયો તે વખતે બધા યાત્રાણુ સવ નીગળી શ્રીમથુગા આવી યમુના
રેનાન કરે છે તે વખતે પીણુ ગાન -રી બધા મનુષ્ય શ્રીકૃષ્ણલીલા
ભજન તથા નૃત્ય ગાયન કરી પ્રમદ કરી પ્રમાદ ભોજન કરી ખેડી
હતી થોડા વખતમા ખિન્નમગ્ન જોનામા આવ્યો તેને વેશ્યા પ્રણામ
કરે છે તે વખતે વેશ્યાને ધન્યવાદ કહે છે કે તારા માથા ઉપેશથી
મારો ઉદ્ધાર થશે ત્યારે વેશ્યા કહે કે મારે પ્રભુભક્તિ કરી છેવટે
મનુષ્યજન્મ માર્યકે કરના નિયમ ગણવો છે અને જાણુ ભજન
કરવા તત્પર થયા ખિલ્લમગ્ન પવિત્ર ગ્રોધ તૈયાર કરાવી વેશ્યા
વિગેરેને ત્રણ દિવસ ભોજન કરાવે છે પછી દેનપૂજકના સ્વરૂપમા
(શ્રીકૃષ્ણ) ખિલ્લમગ્ન તથા ચિંતામણી વસ્માને છેવટે પ્રમાદ આપે
છે આવુ ભક્તિભાવથી જાનેના ભજન ગાયનથી પ્રભુ પ્રમદ થવાથી
શુભિ મેળવતા હતા

મર્ગ ૮૭ મે

વિષ્ણુશર્મા ચરિત

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ મત્તિ માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

યત્ કૃત્વા સર્વપાપેભ્યો મુક્તો મર્ત્તિ લમેદાર ॥

મિથિલાયા અમૂત્ત વિપ્રો વિષ્ણુશર્મેતિ નામત્ત ॥

સુડતાલીસમાં સર્વમા વિષ્ણુશર્માનું ચરિત કહેવાય છે

મિથિના (મેથીલ) બ્રાહ્મણ વિષ્ણુશર્મા નામે તરૈની ગામમા
રહેતા હતા વિદ્યાભ્યાસ કરી શૃદ્ધથાશ્રમ (વિવાદ) પ્રાપ્ત

ખિસ્વમંગલ નર્મદા નદીમાં સ્નાન કરતો હતો. ત્યાં વિધવા સ્ત્રી એક મરણ પામેલા બાલકને લઈ આવતી હતી, જેને પુછે કે આ બાલક કેવી રીતે મરણ પામ્યો. ત્યારે સ્ત્રી કહે કે હું બ્રાહ્મણ જાતિ છું. બાલક થવા પછી મારા પતિ દેવલોક (મરણ) પામ્યા. છતાં બાળકની આશા રાખી દુઃખના દિવસો લાલનપાત્રન કરી દૂર કર્યા પરંતુ છેવટ મારી આવી દયા થઈ હોવાથી રાજ લઈ નદી કિનારે આવી. મને બાઈબાંધું સગાંસંબંધી કાઈ નથી. જેથી પુત્રનું રાજ લઈ નદીમાં ડુબી મરવા માટે નિશ્ચય કર્યો. તમે મારા પિતા સમાન છો. આવું થવાથી રાજ પાસે ઉભા રહી ખિસ્વમંગલ સાથા પ્રેમ-ભાવથી પ્રભુપ્રાર્થના કરે છે કે આ બાલક સજીવન નહોં યાય તો હું પ્રાણત્યાગ કરીશ. સાચો ભક્તિભાવ થવાથી બાલક સજીવન થયો, તેથી વિધવા (બ્રાહ્મણ) સ્ત્રી પ્રસન્ન થઈ ખિસ્વમંગલને ધન્યવાદ કહે છે કે તમે મારા પુત્રને પ્રભુકૃપાથી સજીવન કર્યો.

સર્ગ ૪૫ મેા

વિરક્તો નિરપેક્ષોઽસૌ પૌરૈરાવેષ્ટિતોજનૈઃ ।

નિજકાર્યાત્યયં મત્વા મહોદ્વિજોઽભવત્ દિજઃ ॥

ખિસ્વમંગલ વિરાગદશા ભોગવતાં છતાં એક વખતે મનની શાંત વૃત્તિ બદલાઈ ગઈ. વૃંદાવન યાત્રા માટે પાછું જતાં નર્મદા નદીમાં સ્નાન કરવા જતી મુંદર વૈશ્યની સ્વરૂપવાળી સ્ત્રી જોવામાં આવી. સ્ત્રી સ્નાન કરી પાછી ઘેર જતી હતી તેની પાછળ ખિસ્વ-મંગલ ચાલ્યો. વૈશ્ય સ્ત્રીએ ઘેર આવી સર્વ વૃત્તાંત પતિને કહ્યું. ત્યારે પતિ કહે કે તું ભાગ્યશાલી છે. તારી પાસે બ્રાહ્મણ જાતે આવી પોતાની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવા આવેલો હોય તેમાં મારી આજ્ઞાથી તારો પતિવ્રતાધર્મ લોપ થશે નહોં. તેનું ધારેલું કાર્ય કરવા તને રજા આપું છું.

ખિસ્વમંગલ વૈશ્ય વચન સાંભળતાં ખુશી થયો. જ્યાં ધરમાં

એસવા રહેવા વૈશ્ય પ્રાર્થના કરે છે. મારી સ્ત્રી તમારી મેદા કરશે અને હું તમારો દામ છું. વૈશ્ય વચન સાંભળી તે રાજી થયો. પછી જિવ્યમંગલ વૈશ્યની સ્ત્રી પામે બે સોય માંગે કે મને જરૂરથી આવે જોની જરૂર છે. જોથી વૈશ્ય સ્ત્રીએ બે સોય આપતાં પોતાની બંને આંખમાં બોંકવાથી આંખ ફૂટી લોહીની ધારા નીકળતી હતી, તે વખતે વૈશ્ય તથા તેની સ્ત્રી બંને (દુપતી) પમાતાપ કરવા લાગ્યાં. આપણે મોખ ન આપતે તો એને દુઃખ થને નહોં. ત્યારે જિવ્યમંગલ કહે કે તમારો કાંઈ પણ અપરાધ નથી, મારું કરેલું કર્મ બોગવીશ. તારી સતી સ્ત્રી પાછળ કામમેદાદિત થઈ હું નિર્લગ્નપણે પાછળ પડ્યો. હવે મારી ઇચ્છા હશે ત્યાં જમશ.

જિવ્યમંગલ રનાન કરી નદી કીનારે પ્રભુ ભજન કરે છે. હવે મને આંધળાને ખાવા કોણ આપશે, મારે જીવવાની ઇચ્છા નથી. પવિત્ર મથુરા પ્રદેશમાં શ્રીકૃષ્ણની જન્મભૂમિમાં મારો દેહ પડવાથી સુકિત પામીશ. આવો વિચાર કરતાં કાંઈ આદાર કંઈ નહોં. ત્રીજો દિવસે શ્રીભગવાન બ્રાહ્મણ સ્વરૂપે ભોજન લાવી જિવ્યમંગલને કહે કે ત્રણ દિવસ થયાં તું ભૂખ્યો છે જોથી તને અન્ન જલ આપવા આવ્યો જોનો ઉપયોગ કરવો. આવું માલળી જિવ્યમંગલ કહે હું આંધળો છું, મને ખાવાનું બતાવો. જોથી શ્રીભગવાન બ્રાહ્મણરૂપે પોતે ખવડાવતા પૂછ્યું કે તમે કોણ છો ત્યારે શ્રીપ્રભુ સ્પષ્ટ કહે કે મર્ગાસંબધી છોડી જોને શરણે આવ્યો તે હું છું. તુ મારો ભક્ત હોવાથી લક્ષ્મીજી કરતા વિશેષ પ્રિય છે. મારો જન્મ આવી પવિત્ર વૃન્નભૂમિ (શ્રીગોકુલ)માં થયો. ગોપ બાળકો માથે આદારવિદાર કહું છું. કુખ્ત વિગેરે મારી દારી છે. અર્જુનનો રથ દાકવા સારથી થયો, પિંગલા, ગન્ધર્વોક્ષ, જટાસુ, કાલ્યવન, અન્નમિત્ર વિગેરેનો મોક્ષ કરનાર હું છું. મારી શુભ આશિષથી તું કેળવતો થશે. હવે મારૂં બ્રાહ્મણ સ્વરૂપનું દર્શન થશે. આવી આશિષ મલવાથી આનંદ પામી બ્રાહ્મણ સ્વરૂપ શ્રીભગવાનના ચરણમાં સાદ્ગંધ દંડવત પ્રણામ

કરે છે મસ્તક ઉપર હસ્ત રાખી થીપ્રભુ બોલ્યા કે જે વખતે મારૂં અમરણ કરશે ત્યારે હાજર થઈશ આટલું કહી પાછાણ સ્વરૂપે આતર્ધાન થયા.

ખિલ્વમગલ અમરરૂપ અન્ન ખાઈ જલપાન કરી પ્રભુસ્મરણ કરી થીયમુના નદી કિનારે સૂઈ ગયો. બીજે દિવસે વિચાર કરે કે મને શુ સ્વપ્ન થયું હશે અથવા બુદ્ધિનો ભ્રમ થયો કે મારા જેવા અધમ મનુષ્ય સાથે થીલગવાનનો સંનાદ થાય નહીં પછી દાતણ કરી, શુદ્ધ સ્નાન કરી, આખ બધ કરી વિશ્વરૂપ થીલગવાનનું ધ્યાન કરતા નિજરૂપે પધારી ખિલ્વમગલને કહે કે હાન મારૂં અમરણ શુ કારણ માટે કર્યું જ્યાં તેણે ક્ષમા માગી વૃદાવતમા નિવાસ કરતો હતો.

સર્ગ ૪૬ માં

અધેક્ષ્મિન્ દિને કૃષ્ણ સંનિધૌ વિલ્વમગલ ।

સ્મૃત્વા ચિંતામણિં વેદ્યા આત્મવૃત્તાનિ સર્વશઃ ॥

ખિલ્વમગલ થીમૃણ્યમુર્તિ સન્મુખ ઉભો રહી સ્તુતિ ભજન કરતો હતો તે વખતે પોતાને સાચો ઉપદેશ આપનારી ચિંતામણી વેશ્યાનું સ્મરણ કરી થીપ્રભુની સ્તુતિ કરે છે કે મને તમારૂં દર્શન થયું તે કેવલ ચિંતામણી વેશ્યાના સાચા ઉપદેશથી મારા પાછાણ ધર્મ પાળવા પછી શુ થયું ત્યારે થીપ્રભુ કહે કે તે ચિંતામણી વેશ્યા થોડા સમયમા અર્ધિઆ આનશે

નામે જપ પાદ કરી સમાગ તરવા ઉપાય (પલ) કરીશ જેથી
ધરખાર દ્રવ્યમપત્તિ વિગેરે સસારરેલા ત્યાગ કરી શ્રીકૃષ્ણલીલા
ગાયન મ્મતી હતી

એક વખતે કૃષ્ણાનંદી કીનાર ગહેનાગ પ્લાઠલો તથા ગામના
મણા મનુષ્યો મયુગાધુરી શ્રીકૃષ્ણન નાના કરવા તેવાગ થયા ત્યારે
ચિંતામણી વેશ્યા કહે કે તમાગી માથે યાત્રા કરવા મારે વિચાર
થયો તે વખતે બધા યાત્રાળુ મવ નીમળી શ્રીમયુગ આવી પસુના
સ્નાન કરે છે તે વખતે પીણા ગાન કરી બધા સન્મુખ શ્રીકૃષ્ણનીલા
ભજન તથા નૃત્ય ગાયન કરી પ્રમન્ન કરી પ્રસાદ ભોજન કરી બેઠી
હતી થોડા વખતમા મિત્રવમગવ જોનામા આવ્યો તેને વેશ્યા પ્રણામ
કરે છે તે વખતે વેશ્યાને ધન્યવાદ કહે છે કે તાગ માથા ઉપદેશથી
મારો ઉદ્ધાર થયો ત્યારે વેશ્યા મ્હે કે મારે પ્રભુભક્તિ કરી છેવટે
મનુષ્યજન્મ માર્થ મ્મના નિયમ ગમવો છે બને જણ ભજન
કરના તત્પર થયા મિત્રવમગલ પવિત્ર મ્મોહ તેવાગ કરાવી વેશ્યા
વિગેરેને નશુ દિવમ ભોજન કરાવે છે પછી દેવપૂજના મ્મરૂપમા
(શ્રીકૃષ્ણ) પિત્રવમગવ તથા ચિંતામણી વેશ્યાને છેવટે પ્રસાદ આપે
છે આવુ ભક્તિભાવથી બનેના ભજન ગાયનથી પ્રભુ પ્રમત્ર થવાથી
સુખિ મેજાતા હતા

મર્ગ ૪૭ મે

વિષ્ણુશર્મા ચરિત

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ મત્તિ માહાત્મ્યમુક્તમમ્ ॥

યત્ સુત્વા સર્વેપાપેભ્યો મુક્તો મત્તિ લમેત્ર ॥

મિથિલાયા અમૂત્ ચિપ્તો વિષ્ણુશર્મેતિ જામત ॥

સુહતાલીસમાં મર્ગમા વિષ્ણુશર્માનુ ચરિત મ્હેવાય છે

મિથિના (મેથીલ) પ્લાઠલુ વિષ્ણુશર્મા નામે તગૈની ગામમા
રહેતા હતા નિઘાબ્યાત્ર કરી શૃદ્ધસ્થાશ્રમ (વિવાહ) પ્રાપ્ત

થયા બાદ એક પુત્ર થયો. બાદ વૈગમ્ય દશા બોગવવા માટે સ્ત્રીનું કઠોર વચન સાંભળી ગામ બહાર સકરના દેવળ પાસે રહેવા વિચાર કર્યો. પરંતુ શિખા, મૂત્ર (યજ્ઞોપવીત) ત્યાગ કર્યું નહીં. (મન્યાસ ગ્રહણ કર્યો નહોતો) ગામમાં ખબર થવાથી સગાંમંબધીઓ વિધ્યુ-શર્મા પાસે આવતાં કહેવા લાગ્યા કે તમે ધર સમાર છોડી અહિંઆ કેમ આવ્યા ? પછી પોતાની સ્ત્રી પતિ પાસે ક્ષમા માંગતી હતી કે મારો થયેલો અપરાધ ક્ષમા કરશો. જાતે પાછા આવ્યા નહીં પરંતુ કેઈ વખતે સ્ત્રી પુત્ર ત્યાં મદીર પામે મક્કવા આવતાં. ગામમાં લોકો નિંદા કરતા હતા કે શિખા યજ્ઞોપવીત ત્યાગ કર્યા શિવાય કેવળ ભગવાં વસ્ત્ર પહેરવાથી માત્રો સન્યાસ ગણાય નહોતો. જેથી બીજા સગાંમંબધીઓએ વ્યવહાર છોડી દીધો.

વિધ્યુશર્માએ સકરના મંદિર (શિલાનાથ મહાદેવ) પાસે ખીજું શકરનું બાણ સ્થાપન કર્યું. પછી જનક રાજના મહેત્ર (મિથિલા)થી એ યોજન (આઠ ગાઉ) દૂર બિંદુ હલ નામનું તીર્થ હતું. ત્યાં થોડો સમય રહી કમલા નદીના દક્ષિણ કીનારે ન્યાં સતી પાર્વતીનું દિવ્ય મંદિર હતું ત્યાં મોટો મહોત્સવ થાય ત્યાં નિવાસ કરતા હતા. આ પવિત્ર સ્થાનમાં ધ્વજા વિધ્યુ વિગેરે દેવતાઓ ભગવાન શકરની દરરોજ સ્તુતિ કરે છે. હે નાથ ! તમારો દિવ્ય દેહ આવા સ્થાનમાં શી રીતે પાત થયો ખરું જોતાં જોને દેહ નથી તેનો પાત શી રીતે થાય ?

શકરદેવ હમતાં કહે છે કે લોક ઉપકાર માટે દેહપાત કરે છું પ્રથમ બિંદુ સરોવર તીર્થ પ્રગિહ છે ત્યાં મારો દેહપાન થયો. આ પવિત્ર સરોવરમાં સ્નાન કરી પછી કમલા નદીમાં સ્નાન કરવાથી ધ્વજહત્યા પાપ દૂર થાય. સમાર વૈભવ બોગવવા છત્રા કરનારને જે-કાંઈ જોઈએ તે બધું એક મહિનો રહી સ્નાન કરી શિવ નામનો જપ કરવાથી ધ્વજા પૂર્ણ થશે. જેનું કારણસ્થાનમાં મણિઃર્ણિકા સ્થાન ગણાય તેનું દિવ્ય મ્યાન છે. આવાં સિદ્ધાનાથ નામે દિવ્ય

સ્થાનમાં એક વર્ષ સુધી વિપ્લુશર્મા રહ્યા. વિશ્વેશ્વરપે પ્રાણિ માત્રને મુક્તિ આપે છે. ઘણા વિપ્લુ દેવતાઓ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરતા હતા. જેથી વિપ્લુશર્માને શંકરદેવ પ્રમત્ત થઈ કહે છે કે તને એક મત્ર ઉપદેશ આપીશ. જેથી તારી ઇચ્છા પૂર્ણ થઈ છેવટે મુક્તિ મળશે. પરંતુ બીજો વિવાદ કરી પુત્ર વસ વૃદ્ધિ થવા પછી મારી મમીય પાછો આવશે. આટલું કહી બ્રાહ્મણવેષે શંકરદેવ અંતર્ધાન થયા.

બીજો દીવસે વિપ્લુશર્મા સ્વમનો વિચાર કરતાં માયા લઈ બાર પ્રણવનો જપ કરવા લાગ્યા. જેથી શુદ્ધ હૃદય થવાથી “ભક્તિ રત્નાવલી” નામનો મર્વોત્તમ ગ્રંથ રચી શ્રીજગદીશ પ્રતિમા મન્મુખ અર્પણ કરે છે. પછી કાશીક્ષેત્ર જઈ ત્રિદુ માધવ મન્મુખ હૃદયમાં શ્રીજગદીશનું ધ્યાન કરી પાછો દ્વાદશાક્ષ મત્રનો જપ કરતા શ્રી ભગવાને પૂજકોને સ્વપ્ન આપ્યું કે મને “ભક્તિ રત્નાવલી” માલા ત્રય ધણો પ્રીય છે જેને વિપ્લુશર્માએ ગમ્યો. હાલ પોતે કાશીક્ષેત્રમાં ગે છે તે ત્રય મારા મન્મુખ કંઠ સુધી રાખવાથી મણિરૂપે બીજી માલા છોડી દઈશ.

આતું સ્વપ્ન પૂજકોને થવાથી ગામ્ને પત્ર લખી કાશીક્ષેત્રમાં ત્રિદુ માધવ આગળ વિપ્લુશર્મા પાસે મોકલ્યો કે મારા દૂત (મન્મુખ)ને ભક્તિ રત્નાવલી ત્રય આપવો. જેને લઈ ગામ્ને આપે છે. બાદ પુરુષોત્તમદેવ પ્રમત્ત થવાથી ગામ્ને ભક્તિમાં વધારે શ્રદ્ધા થઈ.

સર્ગ ૪૮ મે

શ્રીવદ્વલભાચાર્ય ચરિત

અથ ચક્ષુષે વિષ્ણુધર્માન્ સંપ્રદાયપ્રવર્તકાન્ ॥

ચતુરો લોકવિરચ્યાતાન્ કીર્તિમાન્ મુક્તિમુક્તિમાન્ ॥

અમૃતાદીસમાં સર્ગમાં વિષ્ણુધર્મ સ્થાપન કરનારા ચાર

મપ્રદાય પ્રવર્તેાનુ ધર્મ નિરૂપણ કરવામા આપશે જેથી મુક્તિનું સાધન સ્વરૂપ માલમ પડશે પ્રથમ મત વિધ્યસ્વામી બીજો િનનાદિલ, ત્રીજો મતમધ્વાચાર્ય અને ચોથો સપ્રદાય રામાનુજ મત છે આવા ચાર સપ્રદાય વિધ્ય માર્ગના સ્થાપન કરનારા ગ્રહેનાય હજી બધા સપ્રદાય હાલ ચાલે છે વિધ્યસ્વામીના કુલમા શ્રી-વલ્લભાચાર્ય (શ્રી મહાપ્રભજી)નું પ્રાકટ્ય થયું દક્ષિણ દેશમા તૈનંગ બ્રાહ્મણ કુલમા જન્મ લઈ પોતાનો પ્રવિઙ્ગ દેશ છોડી શ્રીગોકુલમા નિવાસ કરતા હતા શ્રીકૃષ્ણની સેવામા દૃઢ ભક્તિ રાખી કોઈ પાસે યાચના કરતા નહોં મોટા ગજબો જે માર્ગનો સ્વીકાર કરતા હતા જેમની સેવા હજી સુધી ભાવિક વૈષ્ણવો માને છે

કોઈ સાધુ પુરૂષ એક વખતે રેશમી ઝૂનમા શાનગ્રામને ગળામા બાધી આચાર્યશ્રીના દરવાજા આગળ આવતા સેવા પૂજન કરવા જતા શાલગ્રામ બહાર બાજુમા ગળી સુગંધી પુષ્પથી પૂજન કરે છે પાછુ ફરતા પોતાના દેવ જોવામા આ પા નહોં જોઈ ધણુ મનમા દુઃખ પામતા આચાર્યશ્રીએ કહ્યું કે તમારે ખેદ પામવો નહોં, જે દસે તે મળી આવશે ત્યારે સાધુ પુરૂષ કે હવે મને તેવા મળ્યા અશક્ય છે, ત્યારે આચાર્યશ્રીએ માધુને સતોષ કરવા એક વૃક્ષ પાસે પૂરે પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ ભૂતિ બતાવી સાધુને પ્રમત્ત કરતા હતા આવો અમત્કાર આચાર્યશ્રીએ સાધુને બતાવેા

જ્ઞાનદેવ જેના વશમા થયા જેનુ વૃત્તાત નહે છે દક્ષિણમા ઈદ્રાણી નામે મહાનદી છે તેને િનારે આનંદ (આલદી) ક્ષેત્ર છે ત્યાં ધણા બ્રાહ્મણો ગ્રહેતા હતા ત્યાં એક બ્રાહ્મણ પોતાની સ્ત્રીને ખબર નહીં કરતા પોતે મન્યાસ આશ્રમ ગ્રહણ કરે છે થોડા વખતમા સ્ત્રીને ખબર થતા પોતાના પતિને કહેવા લાગી કે હું તમારી સ્ત્રી છુ મને ત્યાં વિના તમે ચા કાગળે મન્યાસ ગ્રહણ કર્યો, પણો જેજે મન્યામ દીક્ષા આપી તે બ્રાહ્મણ પામે જઈ દેહે કે માગ પાનિને કેરી રીતે દીક્ષા આપી, હું પુત્ર પ્રગ

શિવાય એકલી છુ મને માતાપિતા મગાસંબધી કાઈ નથી માટે
મારા પતિ (તમારા શિષ્ય)ને સમજાવો કે એક વખતે ગૃહસ્થા-
શ્રમધર્મ પાળી પુત્ર (સતતિ) થતા પછી મન્યાસ માટે હું રજા
આપીશ આવું સાબળી ગુરુએ કહ્યું કે એક વખત પાછો ઘેર જઈ
રજ્જીલા સ્ત્રી થાય ત્યારે નિયમ પાળી પાંચ દિવસ પછી એક
રાત્રી આશ્રમ પાળવો આ પ્રમાણે નિયમ પાળતા ત્રણ વર્ષમાં
ત્રણ પુત્ર થયા જેમાં પ્રથમ પુત્ર જ્ઞાનદેવ થયા

માત વર્ષની ૫ થવાથી જ્ઞાનદેવને યજ્ઞોપવીત સસ્કાર (જનોષ્ઠ)
માટે એક બ્રાહ્મણને કહે કે આ પુત્રને સસ્કાર કરી વેદ બાણાવવો
જેથી ગામના ઘણા બ્રાહ્મણો પરસ્પર હસતા હોવા લાગ્યા કે તમે
સન્યાસ દીક્ષા લઈ પાછો સ્ત્રીનો સ્વીકાર (ગૃહસ્થાશ્રમ) કરી પુત્ર
સતત બિપત્ર કરી જેને લઈ સસ્કાર તથા વેદ બાણાવવા આન્યા
માટે આ પાડા (મહીષ)ને વેદમન તમે બાણાવો પછી તમારા
પુત્ર (જ્ઞાનદેવ)ને વેદ બાણાવશુ

આવું અભિમાની વચન માલગતા સનાપ થયો, ત્યારે જ્ઞાનદેવ
(બાવક) કહે કે આ પાડાને મારી સન્મુખ લાવો જેને મારે વેદ
બાણાવવો, ત્યારે બ્રાહ્મણો વધારે હમતા હતા પરંતુ જેને બગવા-
નની કૃપા હોય તો પરશુ જાતિ મનુષ્ય પ્રમાણે વર્ષ ૨૨ છે જ્ઞાન-
દેવ પાડાને કહે કે તારામાં પણ બગવાન છે, હું લગ્નનાનો ભક્ત
છું, મારે સત્ય સકલ જરવા શ્રી હરિ પ્રભુ સમર્થ છે આવું થવાથી
પાડા હિંચ સ્વરથી મધુર વાણીરૂપ વેદ ઉચ્ચાર કરે છે ત્યા
આલદીના બ્રાહ્મણો આશ્ચર્ય પામ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે તમે
(સ્વામી) ભાગ્યશાલી છો હવે તમારા પુત્ર જ્ઞાનદેવને અને વેદ
બાણાવશુ કે જેણે પાડા (પરશુ)ને વેદ બાણાવ્યો બ્રાહ્મણો જ્ઞાન-
દેવને લઈ જઈ સસ્કાર કરી વેદ તથા મત્ર ઉપદેશ સાત્ર બાણાવતા
હતા જેને મળવા સિદ્ધ મહાત્મા સર્પની ચાણક લઈ વાઘ ઉપર
બેસી પુત્રતા હતા કે જ્ઞાનદેવ ક્યા છે ? આવું સાબળતા જ્ઞાનદેવ

એકે ભીંત ઉપર ચઢી જઈ ખોલે છે કે હે લાગ્યવતી પૃથ્વી
(ભીંત) મને મળવા કાંઈ મહાત્મા આવે છે મને તેની સન્મુખ
લઈ જરા તને પ્રણામ કરે છુ જ્ઞાનદેવનું વચન સાંભળી ભીંત
ચાલતી થઈ મિદ્ધ મહાત્મા સમીપ ગયા અને પરસ્પર બેટના
લાગ્યા ગામમા ખજર થવાથી ધણા મનુષ્યો દર્શન માટે બેગા
થઈ કહે છે કે બને અવતારી પુરૂષો મોટા મહાત્મા છે પછી
સિદ્ધ પુરૂષ કહે કે હે જ્ઞાનદેવ તમાગ દર્શન માટે હું આગ્યો ત્યારે
જ્ઞાનદેવ ખોલ્યા કે તમારી કૃપાથી આ ભીંત ચાલતી થઈ, બને
પરસ્પર કુશલતા માગી પોતપોતાને સ્થાન ગયા આહુ પવિત્ર
જ્ઞાનદેવ ચરિત કહ્યું

સર્ગ ૪૯ મો

ત્રિલોચન ચરિત

જ્ઞાનદેવસ્ય શિષ્યૌ દ્વૌ નામદેવત્રિલોચનો ।

નામદેવ કથાચોક્તાન્યોચ્યતે ચે સમાસત ॥

જ્ઞાનદેવના બે શિષ્ય હતા તેમા નામદેવ (શિષ્ય) ચરિત આગળ
કહી ગયા છે—હવે ત્રિલોચન વૃત્તાત કહે છે જિજ્ઞા માગી પોતાની
સ્ત્રી સાથે રહેતા હતા મધ્યાહ્ન સમયે જે કાંઈ અતિથિ સત સાધુ
આવે તેઓને બોજન કરાવી પોતે સ્ત્રી સાથે રહી સતકાર કરે.
આખો દિવસ ભગવાન નામનો પ્રેમથી ઉચ્ચાર કરે—એક વખત
શ્રી ભગવાન (અતર્થામિ) સ્વરૂપે બોજન કરવા આવ્યા તે વખતે
ત્રિલોચન પોતે આધુમત માટે ગામમા બોજનનો ધણો સામાન લઈ
આવતા રસ્તામા બને સહાય કરી દરરોજ પ્રમાણે સત બોજન
ચવા પછી બને સાથે બોજન કરતાં અતર્થામિ (ભગવાન) સ્વરૂપ
કહે કે હજુ મને બોજન કરતા તૃપ્તિ થઈ નથી તે વખતે ત્રિલો-
ચનની સ્ત્રી વિસ્મય પામી કે આવા અતિથિ સાધુ આજમુખી મારે
ઘેર બોજન કરવા આવ્યા નથી જે મને ત્રણ દિવસ ચવા રોડ

(બાકી) અન્ન રાંધેલું ખાવાનું રહેતું નથી, જેથી શરીર સુકાઈ જવાથી બીજી મંબધવાળા (સગાંવહાલાં) પુછે કે તમને રોગ ઉત્પન્ન થયો હશે જેથી શરીર સુકાઈ ગયું, ત્યારે ત્રિલોચનની સ્ત્રી કહે કે મારે ઘેર ત્રણ દિવસથી અંતર્યામી નામે સાધુ આવ્યા છે, તે છેવટે મારા પતિ માથે બે.જન કરતાં બાકી અન્ન રહેતું નથી. આનું ગામમાં વાત ચર્ચા થવાથી એથે દિવસે અંતર્યામી સાધુ (શ્રીભગવાન) એકદમ અદૃશ્ય થયા.

ત્રિલોચન શિષ્ય (જ્ઞાનદેવશિષ્ય) મનમાં પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા કે આજે મારે ઘેર પાછા અંતર્યામી સાધુ જ્યાં સુધી ભોજન કરે નહીં ત્યાંસુધી હું જલ્દ અન્ન લઈશ નહીં. તેથી રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે હે ત્રિલોચન તારે ચિંતા કરવી નહીં, હું બ્રાહ્મણરૂપે કાયમ રહીશ. તેમજ તું હવે વૃદ્ધ થવાથી દરરોજ ગામમાં અન્ન, સાક વિગેરે માગવા જવાશે નહીં. જેથી હું ધર આગળ બ્રાહ્મણ વેપમાં રહી ભોંઈતું સાધન તૈયાર કરાવીશ, જેમાંથી દરરોજ નિયમ પાળવો કાયમ રહેશે. પછી ત્રિલોચન પોતાની ઓંતે કહે કે હવે તારે ચિંતા દૂર કરવી. જ્યાં ભગવત પ્રસાદ મળે ત્યાં કાંઈ કષ્ટ થાય નહીં.

સર્ગ ૫૦ મે

કુલશેખર રાજચરિત

અથાન્વત્ સંપ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિમાહાત્મ્યમુત્તતમ્ ।

નીલાચલે મહાત્મામૂન્ રાજા વૈ કુલશેખરઃ ॥

પૃથ્વાસમા સર્ગમા કુલશેખર રાજનું ચરિત કહેવાય છે. જે નીલાચલ પર્વત પામે રહી શ્રીભગવાનનું ભજન પૂજન કરતાં સીતારામ નામનો જન્મ કરવાથી દયા, દાન, ધર્મવ્રતપરાયણ હતો. દરરોજ એક પિદ્ધાન પુરાણિક પાસે શ્રીરામાયણ કથા શ્રવણ કરતાં સતી સીતાના વિયોગ થતાં શ્રીરામચંદ્રને જે દુઃખ ઉત્પન્ન થયું તેનું શ્રવણ કરવાથી રાજાને પશ્ચાત્તાપ થયો. એક દિવસ પુરાણિકને તાવ આવવાથી

કથા બંધ હતી. તે વખતે ઘોડેસ્વાર ચર્મ શસ લઈ રાવણનો વધ કરવા તથા સતી જનકી (સીતા)નો શોધ કરવા લંકાનગરી સુધી ગયો. ત્યાં કહેતો હતો કે હું જીવતા છતાં (રામરૂપ) સીતાને ધણું કષ્ટ થયું માટે આજે રાવણનો વધ કરીશ.

કુલશેખર રાજા આવી પ્રતિજ્ઞા કરી સમુદ્ર કિનારે જતાં વિચાર કરે કે આવા અગાધ જલમાં હું શી રીતે જઈ લંકામાં રાવણ વધ કરીશ. ત્યાં થોડા વખતમાં સમુદ્ર કિનારા સન્મુખ જલમાં એક હોડી જોઈ જેમાં રામ લક્ષ્મણ સીતા જેવા નજરે નેતાં, એક વહાણ અલાવનાર ખલાશીએ જવાળ કહ્યો કે હે રાજન્ ! આટલો શોક શા માટે કરે છે ? રામચંદ્ર સીતા લક્ષ્મણ હાથ અભોધ્યાનગરી ગયા માટે તારે પાછું તારે સ્થાન જવું.

આનું સાંભળી અંતરિક્ષપદે વિમાન જેવામાં આવતાં પાછો દેશ તરફ આલ્સો. પુરાણિકને બોલાવી ચિત્રપટમાં તૈયાર કરાવી પોતાની પાસે પ્રેમભક્તિથી રાખતાં પુરાણિક પડીત કહે છે કે હે રાજન્ તમારી શ્રદ્ધા રામાયણ કથા સાંભળી દૃઢ ભક્તિ ભાવ થવાથી શ્રી રામચંદ્રજે જલમાં પ્રત્યક્ષ દર્શન થયું. માટે જેવી શ્રદ્ધા ભક્તિ ભાવ રાખશું તેવું ફલ મનુષ્યને મળે છે.

સર્ગ ૫૧ મો

કુલશેખરસ્ય માહાત્મ્યં અપરં પાપનાશનમ્ ॥

વક્ષ્યામ્યાશ્ચર્યજનકં સાધોર્મકિર્તિવિવર્ધનમ્ ॥

કુલશેખર રાજાનું બીજું વર્તાત કહે છે. જેમાં આનંદ તથા ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય. વૈશ્યાખ માસમાં સુદ ચૌદસ તિથિમાં શ્રીનૃસિંહ ભગવાન અવતાર ધારણ કરે છે જે દેવમાં ભક્ત પ્રહ્લાદની પરમ ભક્તિભાવનું દષ્ટાંત પ્રત્યક્ષ કહે છે. રાજાને વિશ્વાસ (શ્રદ્ધા) માટે એક વાહણ હિરણ્યકશિપુ તથા 'ખીંજો વાહણ' પ્રહ્લાદરૂપે તૈયાર થયા.

પ્રહ્લાદજીએ નાની વયમાં શ્રીભગવતસ્મરણ કરતાં હિરણ્યકશિપુજી પુત્રને મારી નાંખવા ઘણા ઉપાય કર્યા. પર્વતના શિખર ઉપરથી ફેંકી દીધો, હાથીના પગ તળે દબાવી મારી નાંખવો, મોટા ભુજંગ સર્પોના ઝેરથી તેમજ અગ્નિમાં બાળી નાંખવા ઘણા ઉપાયો કર્યા. છેવટે પોતે હાથમાં રણ લાઇ પુત્રને મારી નાંખવા વિચાર કર્યો કે તારા રામકૃષ્ણ ક્યાં છે. મને નહીં ખતાવશે તો તારો પ્રાણ લઇશ. ત્યારે પ્રહ્લાદજીએ વિવેકથી નમ્રવચન કહ્યું કે પ્રાણિમાત્રમાં શ્રી ભગવાન સર્વ ઠેકાણે વ્યાપક છે. ન્યારે છેવટે પુત્રને તિરસ્કાર કરીને કહ્યું કે આ સ્તંભમાં તારા દેવ હશે તો તારૂં રક્ષણ કરશે. તે વખતે ભક્ત વચન સત્ય કરવા સ્તંભમાંથી શ્રીભગવાન (શ્રીનૃસિંહરૂપે) પ્રકટ થયા. બાદ નખવતી આયુધરૂપે દૈત્યતો નાશ કર્યો. આતું ભક્ત પ્રહ્લાદ ચરિત શ્રવણ કરી કુલશેખર રાજા શ્રીભગવાનની સંપૂર્ણરીતે ભક્તિ ભજન કરે છે.

બાદ અશ્વિનમાસમાં મોટો મહોત્સવ થયો. તે વખતે રામલીલાનું વર્ણન થતું હતું. તે વખતે જે બાલણ નૃસિંહરૂપે થયો હતો તેણે દશરથનું રૂપ લીધું. તે પ્રમાણે કૌશલ્યા, કેંકેવી, સુમિત્રા, મંથરા, સીતાજી, લક્ષ્મણ, ભરત, શત્રુઘ્ન, સુમંત, વસિષ્ઠ વિગેરે રામ લીલા દર્શાવતાં રામવનવાસ વખતે દશરથ રાજાનો પ્રાણ ત્યાગ થયો. આતું શ્રી રામનું જુતાંત સાંભળી કુલશેખર રાજાને વિશેષ ભક્તિ થઇ.

સર્ગ ૫૨ મે

રતિમતી ચરિત

સથાન્યત્ સંપ્રવક્ષ્યામિ મન્ત્રેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।

ઋગ્વેદતાં પ્રીતિજનનં કૃષ્ણમક્તિપ્રદાયકમ્ ॥

સ્વર્વશાસ્ત્રમાં ભક્તિભાવ મહાત્મ્ય વિશેષ જણાવ. ઇશ્વરભક્તિ કરવાથી મનુષ્યને ઉત્તમ સુખ મળે જેનું ચરિત કહેવાય છે. રતિમતી નામે પતિ પુત્ર વિનાની દક્ષિણી બાલણની સ્ત્રી હતી. જેને ઘેર

માયગણે એક સાધુ સાક્ષણુ બાલગોવિંદની મૂર્તિ સાથે સઠ આબોઃ
જેને બોજન માટે નિમત્રણ કરતા પોતે સંધ્યાસમય થવાથી માધુ,
મંધ્યામાટે નદી કાનારે ગયો શ્રીગોવિંદમૂર્તિ માટે ઘણી પ્રીતિ હતી
સંધ્યાકર્મ કરી પાછા આવતા ભગવાનને નૈવેદ્ય ધરાવી બોજન
કરાવી રતિમતી બોજન કરતી હતી પછી વિનયથી રતિમતી (વિધવા)
સ્ત્રી કહે છે કે પતિ પુત્રવિનાની એકલી છુ, મારી ગતિ શી થશે પણ
આજસુધી મેં કાંઈ પાપ કર્યું નથી, તેમજ મારી નિર્ધનદશા હોવાથી
દાનપુણ્ય કર્યું નથી પણ તમારા દેવ બાલગોવિંદનું દર્શન કરવાથી
મને ઇચ્છા થઈ કે મારે આવા દેવનું પૂજન કરવું તેમજ કાંઈ
મનનો યોગ્ય ઉપદેશ કરવો કાંઈ મૂર્તિ બનાવી તૈયાગ થાય ત્યા
સુધી મારે ઘેર રહેવું

સાધુ જોઈ કે પતિ યુન વિના તુ એકલી છે, પણ તને બાલ-
સુકુદની સેવા કરવાની ઇચ્છા થઈ તેમા કાંઈ મોટા ખર્ચ થશે નહીં
થોડા વખતમા શિલ્પિ (કારીગર)ને બોલાવી મૂર્તિ તૈયાગ થતા પ્રાણ
પ્રતિષ્ઠા કરી સાધુ પ્રયાણ કરે છે પ્રેમભક્તિથી બાલલીલાથી સેવા
ભક્તિ કરતા જેવો પ્રેમ માતાને પોતાના બાલક માટે હોય તે
પ્રમાણે આનંદથી રહે છે શ્રી ગોપરૂપે પોતાની માતા યશોદાને પોતે
મટોડી ખાતા પરીક્ષા કરતા પહોણુ મોઢુ કરી આજુ બહાર બતાવે
હવે તે પ્રમાણે આ વિધવા સ્ત્રી ભક્તિભાવમા મૂર્છના પાની પ્રાણ
ત્યાગ કરતી હતી તે વખતે ગામના ઘણા મનુષ્ય ભેગા થયા જેની
સહગતિ જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા

બલિરાગ્નના યજ્ઞમા શ્રી ભગવાને વામન સ્વરૂપ પ્રકટ કર્યું જેનું
દિવ્ય સ્વરૂપ જોઈ બલિરાગ્નની પુત્રીએ વિચાર કર્યો કે આના બાળને
ઉત્પન્ન કરનારી માતા ભાગ્યવતી થાય તેવો બાલક મને ઉત્પન્ન
થાય તો મારૂં સ્તનપાન પ્રાપ્તિ થાવો મંકલ્પ થવાથી પ્રાણ
છોડતી હોવાથી બીજા જન્મમા પૂતનારૂં શ્રીગોકુલમા આવી બાલ-
સુકુદને યશોદા પ્રમાણે સ્તનપાન કરાવતી હતી આવા દેવમારથી

ભગવાનનું ભજન કરે તેની મારી ગતિ યાચ તો અધર્મમાં મઢી
મધરનું ભજન સેવાપૂજન કરનારને ઉત્તમગતિ મેળવના કાષ્ટ હૃ ન
નથી રતિમતી (વિધવા) વ્યાજણી ભગવતસેવા પ્રનાયી મુક્તિ
પામી હતી

મર્ગ પૂઠ મે।

રાજભક્તિ ચરિત

પુરુષોત્તમપુરે રાજા ઘમૂઘ વેળ્લવોત્તમ ।

જાતોદાતો વ્યાયુપતો મહિતમાન્ પુરુષોત્તમે ॥

શ્રીપુરુષોત્તમ (જગન્નાથ)પુરીમાં વૈષ્ણવ વર્મ પાળનારો શાત
તથા દયાભક્તિ ધર્મ પાળનારો રાજા હતો એક વખત ગજસભામાં
રમતગમત થતી હતી, તે વખતે થી જગદીશનો પૂજક પ્રમાદી માયા
લકષ્મ આવી ગાળને આપના પોતે કાળા હાથમાં લેના જતા અપમાન
થયું સમજી પૂજારી પાછી માયા લકષ્મ જ્યો થોડો વખત ગરા તાઠ
રાજાને પશ્ચાત્તાપ થયો કે મને ધન મદાધ (ગર્વ) થરાથી દનપ્રમા નો
અનાદર કર્યો જેથી હવે મને કોષ્ટ દેવનો દડ થાય તો દરી આવું
કામ થાય નહીં પોતાનો જમણો હાથ છેદી નાખવા નિચાર પ્રતા
રાજસેન્ય બોલ્યો કે આવું અવદિત ગમ તમારા જેરા મોટાઓએ
કરવું નહીં હવે તમારી પાપશુદ્ધિ હૂર થશે ત્યારે ગજા બો પા
હતા કે મારી પાસે એક ભયંર પિશાચ દરેરાજ આવે છે જ્યારે
હું સુતો હોઉં ત્યારે ઘણો અમ ઉત્પન્ન થાય જેથી મને ઉગ્ર આવતી
નથી તેની (રાજાની) રક્ષા માટે હાથમાં શસ્ત્ર લઈ ઉભા થઈ
રાત્રિમાં સેવક આમતેમ કરવા લાગ્યો પછી થોડો વખત સુઈ ગયો.
ઉઘમાં પોતાનો (રાજાનો) જમણો હાથ ઉઘો થરાથી પિશાચના
હાથની જાળા સમજી રાજસેનકના હાથમાંથી શસ્ત્ર લઈ જમણો હાથ
ગાળી નાખ્યો પછી ગજાએ નિચાર કર્યો કે મારો જમણો હાથ
દેવની માલા પ્રમાદનો અનાદર કરવાથી યોગ્ય હતો બાલો મદ્યો.

હવે કાર્ત્ત વખત આવુ અપમાન દેવનું કરીશ નહીં પછી દેવપૂજકને
ભોજારી પોતાના અપગ્રાધની કામા માગે છે, તે વખતે દેવપૂજક પ્રાર્થના
કર કે હે દેવ (જગદીશ) ગમને હવે ખીલે હતો તેવો હાથ ડાકમ
ચાઓ. રાગનો કપાઈ ગયેલો હાથ દેવની પુષ્પની વાડીમા જળીનમા
રોપવાથી દમન નામે વૃક્ષ ઉત્પન્ન થયુ રાગને ચોગ્ય વરદાન
મલવાથી કુખરૂપ ગાન્ધર્વભવ ભોગવી પ્રભુના અગ્રણ્ય ઉત્તમ ગતિ
પ્રાપ્ત થઈ

સર્ગ ૫૪ મો

કર્માબાધ ચરિત

અથાન્યત્ સમ્પ્રવદ્યોમિ મક્ષિત માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।

મહવાચ્ચર્યજનમ્ મહામક્ષિતમયર્ષનમ્ ।

ઓપનમા સર્ગમા કર્માબાધનું ચરિત જહે છે જેના ભક્તિ-
ભાનથી શ્રી જગદીશે પ્રત્યક્ષ પ્રસાદ (ભોજન) પ્રદણ કરવાથી
જગતમા પ્રગિદ્ધ નેવા થઈ શ્રી પુષ્કર નામે પવિત્ર ક્ષેત્રમા કર્મા
નામની સાત્તજ્ઞ સ્ત્રી હતી દરરોજ શિક્ષા માગી લાવી એક વખત
ભોજન કરતી હતી ત્યા જગન્નાથ મહાત્મ્ય (કથા) પુરાણ માળગતા
પુરાણિક જહે કે શ્રી જગદીશની પ્રેમભાવે ભક્તિ કરવાથી પ્રત્યક્ષ
ભોગ નૈવેદ્ય સ્વીકાર કરે છે આવુ સાલળી પોતાનુ પુષ્કરતીર્થ છોડી
જગન્નાથપુરીમા કાયમ ગહેના વિચાર કરતી હતી ચોડો સમય પછી
પોતાના ગામથી બાવિક વૈષ્ણવો યાના પ્રસંગે આવ્યા જ્યા મોટો
સમારણ થયો જેથી એક દિવસ શિક્ષા નહીં લાવવાથી જગદીશનો
નૈવેદ્ય ધરાવવો શૂલી ગઈ તેથી આખો દિવસ કાર્ત્ત ખાધુ નહીં
પછી કાર્ત્ત વૈષ્ણવને પુછે કે આરો નિયમ ભગ થનાથી મને મંતાપ
થયો ત્યારે વૈષ્ણવ જહે કે હવે તારે ચોક્કસ નિયમ પાળવો હોય
તો પામ (રસોહ) જાતે તૈયાર કરી શ્રી જગદીશને નૈવેદ્ય ધરાવવો.

તે વખતે કર્મા બાહ્યણી ચોખા દાળ માગી લાવી ખીચડી તૈયાર કરી નૈવેદ્ય ધરાવી વિચાર કરે કે બીજા ઘણા ભાવિક વૈષ્ણવો અનેક જાતનાં પદ્ધતિ (સામગ્રી) તૈયાર કરાવી ધરાવે છે માટે મારી ખીચડીથી ભગવાન શી રીતે પ્રસન્ન થાય. છતાં મારી ખીચડી ધરાવેલી પોતે ગ્રહણ નહીં કરશે તો હું ત્રણ દિવસ બોજન કરીશ નહીં. કર્મા બાહ્યણી માટીના વાસણમાં ખીચડી બનાવી નૈવેદ્ય ધરાવતાં મંદેહ થયો કે આજે મારો ધરેલો ભોગ સ્વીકાર કર્યો નથી. પાછું બીજો દિવસે સ્નાન કરી બીજેલા વસ્ત્ર પહેરી માટીનાં વાસણમાં ખીચડી તૈયાર કરી પ્રેમભક્તિથી ભગવાનને ધરાવતાં પોતે સ્વીકાર કરતાં વિશ્વાસ થવા માટે ખીચડીનો દાણો શ્રીકરિના મુખ ઉપર ફેટલાક વૈષ્ણવ ભક્તોને તથા પૂજકોને ખાતી થવા નિશાની કાયમ દેખાઇ હતી.

પુત્રારી થોડા વખત પછી બીજો દિવસે ભોગ નૈવેદ્ય પ્રથમ સ્વીકાર નહીં કરવાથી મનમાં મંતાપ કરતા હતા. આખો દિવસ ઉપવાસ કર્યો, તે રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે કર્મા બાહ્યણી પ્રથમ અને ખીચડીનો ભોગ ધરાવે તેનો સ્વીકાર કરીશ જેની નિશાની જાણવા માટે મારા મુખ ઉપર પ્રત્યક્ષપણે ખીચડી માલમ પડે છે. જેથી દરરોજ પ્રથમ કર્મા બાહ્યણીના નામનો ખીચડીનો ભોગ (નૈવેદ્ય) ધરાવવો. જ્યાં કર્મા બાહ્યણી પોતાનું જીવન માર્ગક માની પ્રભુશક્તિમાં છેવટ સુધી સાચુ જીવન વ્યતીત કરતી હતી. તે દિવસથી પ્રાતઃકાલમાં પૂજન ચતાં તરત ખીચડી ધરવામાં આવે છે.

મર્ગ ૫૫ મેા

કુમારી ચરિત (બંને)

અધ્યાન્યયોઃ પ્રવક્ષ્યામિ કન્યયોર્મકિચેષ્ટિત્મ્ ॥

યદાકર્ણ્ય નયે મર્કિ લમતે નાત્ર સદાયઃ ॥

પંચાવનમાં મર્ગમાં બંને કુમારિકાનું ચરિત કહે છે. એક જગ્યામાં એક રાજકુમારિકા તથા વૈશ્યકન્યા બંને સાથે રહેતા

હતા. જ્યાં એક માધુ વૈષ્ણુના ગામમાં આવ્યો જોના દર્શન માટે ગણી બને કન્યાને લઈ ગઈ હતી જે માધુનો મારો મતકાર કર્યો પછી બધા પાછા જતા કન્યાએ સાધુ વૈષ્ણુને કહ્યું કે અગતે પૂજન કરના શાવગ્રામ (શિવાખંડ)ની મે મૂર્તિ આપસો તો અમે બને પૂજન કરશુ જેથી શિવ તથા પિવ નામના બને દેવ લઈ જઈ પૂજન કરતા દેવતા પ્રમત્ર થયા જેઓનું અગિત હુવવાય

વૈશ્યકન્યા જે દેવનું પૂજન કરતી હતી તેને (વૈશ્યને) ઘેર કોઈ પેસા માગનારો જનમેદથી બધો સામાન લઈ આવતો થયો જેમાં દેવને પણ માથે લઈ ગયો જેથી વૈશ્યકન્યા મતાપ કરી રહ્યા સાગી આવુ થનાથી તે વૈશ્ય (વાણીયો) રાજદરબારમાં જઈ પોતાના જમ કરેલા મરસામાનની ફરીવાદી ડગી તે વૈશ્ય કન્યાએ પોતાના દેન લઈ ગયાથી આવ્યો દિવસ લઈ ખાધુ નહોં જેને સમજાવવા માખાપ તથા સગામનથી આવ્યા તે કન્યાને હેવટે કહ્યું કે આપણે રાજદ્વારમાં મહેર કર્યું જેથી તારા દેન થોડા વખતમાં જે થવું લઈ ગયો તે આપણે જતાં વૈશ્ય કન્યા જાતે દેવ (માગનાર પાસે) માગવા જતા જેનો તિરસ્કાર કર્યો જેથી કન્યા ગડના સાગી પરતુ લઈ જનારો હતો તેને ઘેરથી કાઢને જાનર ધડે નહોં તેવી રીતે અતરિક્ષપણે માલમ નહોં થવાથી કન્યા પોતે ખુશી થઈ દરેકજ પૂજનનો નિમમ આવુ રાખવાથી દેવ પ્રમત્ર થયા

હવે રાજકુમારિકાનું વૃત્તાત કહે છે વૈશ્ય કન્યા પ્રમાણે ચાલ-ગ્રામ દેવનું રાજમહેલમાં પૂજન કરતી હતી થોડા વર્ષ ગયા પછી એક રાજકુમાર માથે કન્યાનો વિવાહ થયો મામડે ગયા પછી પોતાનો નિત્ય નિમમ ચાલુ ગાખ્યો જ્યાં પતિને જાનર થવાથી પોતે નાસ્તિક હોવાથી ખૂબે છે કે આવા પાપાણુ (પચ્ચર)ના દેવની પૂજન કરનાથી શુ ફલ મળે જ ત્યારે રાજકન્યા કહ્યું કે દેવ-

પૂજનથી સર્વ સુખ મળે છે. આવું સાંભળી દેવ પૂજન સામગ્રી ફેંકી દઈ પાસે નદીમાં દેવની પેટી (મૂર્તિ) કુળાવી દેવા દૂતને હુકમ કર્યો. આવું ચવાથી રાજકન્યા નદીમાં કુળી આત્મહત્યા કરવા માટે અન જલ છોડી દીધું.

રાજકુમારને ખબર પડવાથી રાજ્ય લઈ મારી નાંખવા વિચાર કર્યો ત્યારે ઉત્તર દક્ષી કે મારે પણ મરવું નિશ્ચય છે તેમાં સંદેહ નથી. રાજકુમાર પશ્ચાત્તાપ કરે કે પોતે મરણ પામશે તો માફ સર્વ મિથ્યા થશે તેમજ નદીના ઉડા જલમાંથી બહાર દેવને શી રીતે ઠંઠાવવા. જેથી સમજાવે છે કે તને ખીજન દેવ મંગાવી આપીશ. તે વખતે રાજપુત્રી બોલી કે મારા દેવને લાવવા નદી પાસે જવા હુકમ કરવો. જેથી પ્રસન્ન થઈ પોતાની દાસીઓ સાથે જવા માટે રાણીને પાલખીમાં બેસાડી રાજદૂતો લઈ બધી તૈયારી રાગ કરતો હતો. રાજપુત્રી નદી કિનારે જઈ જલમાં ઉતરતાં પોતાના ઇંદ્ર દેવ (સિદ્ધપિલ)નું સ્મરણ કરતી હતી કે તમારું પૂજન સિત્તાય આજ સુધી મેં અન જલ મદણ કર્યું નથી હવે હવે નિયમ પાળી (મારા રક્ષણ માટે) તમારે શરણે છું. જેથી કરણ સ્વરથી પ્રેમ અશ્રુધારા છોડતી હતી તે વખતે દેવસહિત પેટી રાજકુમારિકાના પગ પાસે જલમાં અચકાઈ. ત્યાંથી હાથમાં પેટી લઈ પાલખીમાં બેસી દેવને પોતાના મહેલમાં લઈ જઈ પૂજન કરતાં પોતાના પતિને દેવમાં શ્રદ્ધા ચવાથી નાસ્તિક મત છોડી ધર્મર સ્તુતિ પૂજન પુરાણ શ્રવણ વિગેરે નિયમ પાળતો હતો. આપણા સનાતન ધર્મમાં દંપતી (સ્ત્રી પુરૂષ બંને) એક આસ્તિક હોય તો બીજો નાસ્તિક હતાં પોતાનો દંભ (ખોટો) ધર્મ છોડી સાચા ધર્મમાં સંક્રાન્તિ કરે છે. આપણો ધર્મ આરી રીતે પળાય છે.

સર્ગ ૫૬ મો

પાંચાલ રાજ્યચરિત

અથાન્યત્ સપ્રવક્ષ્યામિ મકેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

આસીત્ પાચાલદેશેષુ રાજાવૈષ્ણવપૂજક ॥

પાંચાલ દેશના રાજાનું ચરિત કહે છે રાજા તથા રાણી બંને બક્તિભાવથી સાધુસંત વિગેરે દેવપૂજન તથા ધર્મક્રમે પ્રજાપાલન કરે છે એક વખતે વરમાદના દિવસમા કોઈ સાધુ વૈષ્ણવ કેટલાક શિષ્યને લઈ નગરમા આવ્યા જેને રહેવા માટે ઉત્તમ સ્થાન આપ્યું ચોમાસું પુર થવા પછી શિષ્ય મડલે પોતાના ગુરૂને કહ્યું કે અમે જગદીશ યાત્રા કરવા જઈએ, પાછા આવશું ત્યાં સુધી તમે અહિંઆ રહેશો સાધુ વૈષ્ણવ રાજાને કહે કે મારે શિષ્ય વર્ગ સાથે શ્રી જગદીશ યાત્રા પ્રમત્તે જવું છે પાછો વળતા અહિંઆ આવીશ આવું સાલળના રાજા રાણી ચિંતા કરવા લાગ્યા કે હવે હરિ નામ તથા યથા શ્રવણ કોણ કરાવશે પછી રાજાએ કહ્યું કે તમે બે દીવસ રહી યાત્રા કરવા જશો રાણીએ વિચાર કર્યો કે સાધુ વૈષ્ણવ જવા પછી મારા પતિ (રાજા)ને શોષ ઉત્પન્ન થશે જેથી મને દુઃખ ભોગવવું પડશે માટે બીજો કોઈ ઉપાય શોધીશ જેથી રાણીએ રાત્રિમા નાના કુમારને ઝેર (વિષ) આપવાથી મરણ પામશે પછી સાધુ વૈષ્ણવ રાજાને શાંતિ રાખવા અહિંઆ રહેશે આવું સમજી રાણીએ કુમારને એક દર્ધમારી નાખ્યો.

રાજા એકદમ બેલાન થયો, બધા એકઠા થયા, અને રાણીને પુછ્યું કે કુમાર એકદમ શી રીતે મરણ પામ્યો જેથી રાણીએ સાચું વૃત્તાંત કહ્યું કે સાધુ વૈષ્ણવ ગયા પછી મારા પતિ (રાજા) મરણ પામશે જેથી સાધુને ઘેર રહેવા તથા દરરોજ પ્રભુ ભજન શ્રવણ કરવા આવું અઘટિત કામ મેં કર્યું આવું સાલળી શિષ્ય વર્ગને પોતે સાધુ કહે ॥ કે આ રાજકુમાર કોઈ પણ ઉપાય કરવાથી

લાવવાથી સત્કાર કરીશ. દાસી ગામમાં શોધ કરતી હતી પણ નાસ્તિક રાજના નગરમાં માધુ મળે નહીં. બીજી વખતે કેટલાક સાધુઓ દારિકાપુરી યાત્રા કરી જગદીશ જવા માટે નગરમાંથી ગામ બહાર જતાં દાસીએ પુછ્યું કે તમે ક્યાં જાઓ છો ? માધુએ કહે કે અમે યાત્રા માટે જતાં ગામમાં કાંઈ ઉતરવાનું સાધન નહીં હોવાથી ગામ બહાર કુવો હોય ત્યાં રહીશું. દાસી પાછી રાણી પાસે જઈ વૃત્તાંત કહે છે. રાણી જાતે આવી મંત્ર સાધુ વૈષ્ણવોને માટે મોજન સામગ્રી તૈયાર કરાવતી હતી. એક વખતે કુમારને એક દર્ધ મરણુ વશ ચવાથી રાજાએ બધા સાધુ વૈષ્ણવોને કહ્યું કે તમે સાચા ભક્ત હોય તો આ બાલકને હતો તેવો નિરાગી કરો. સાધુઓ આખો દિવસ ઇશ્વર ભક્તિ કરવા લાગ્યા, કુમાર સારો થતા રાજાને પ્રભુ ભક્તિમાં પ્રીતિ ઉત્પન્ન થતાં પોતાના ગામમાં દરેક ઠેકાણે દેવમંદિર સ્થાપન કરી, ઇશ્વર ભક્તિ પ્રચાર કરવા લુકમ કર્યો. સાચા ભાવથી ઇશ્વર ભક્તિ કરી હોય તેને ભગવાન સહાય કરે છે. આવો સાચો ભક્તિભાવ બને સર્ગમાં વર્ણુન કન્યામાં આવ્યો.

સર્ગ ૫૮ મો

રંગાચાર્ય ચરિત

અથાપરં પ્રવશ્યામિ મહેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

આશ્ચર્યકારકં ચિષ્ણોર્દંદમક્તિઃ પ્રદાયકમ્ ॥

દ્રુવિડ દેશમાં રંગપત્તન શહેરમાં રંગાચાર્ય નામે બ્રાહ્મણુ હતો, પોતે સદાચાર પાળતા વેદશાસ્ત્ર ધર્મશાસ્ત્રનો સાચો બોધ આપતા હતા. તે ગામમાં સોની જાતિમાં મામા બાણેજ સોનીનો ધધો કરતા હતા, જેને સાધુ વૈષ્ણવનો મંગ ચવાથી ધર્મમાં પ્રીતિ રાખી બને જણાએ વિચાર કર્યો કે રંગ મહારાજનો મડ તૈયાર કરાવશું. આપણે ધનવાળા નથી પરંતુ એક સાહુકારને ધેર નોકરી ગ્રહી ધન એકઠું કરી ઉત્તમ મંદિર બનાવશું.

પછી જને (મામા ભાણેજ) સોની શાહુકારને ઘેરે નોકર રહ્યા થોડો વખત પછી શેઠના ધરમા ચોરી કરવા વિચાર કરતાં એક સોનાની મોટી પ્રતિમા હતી તેને લઈ જવા રાત્રે દરવાજો ઉઘાડી મામાએ ભાણેજને કહ્યું કે આ બાળત કાઢને બાબર પકે નહી, માટે મારે માયુ કાપી નાખવું, જેથી કાઢને ચોરીનો વહેમ આપણે માથે આવે નહીં મારા મરણ પછી તારે મોડું મદીર બધાવવું, આવું સાકળતા ભાણેજે મામાનું મસ્તક છેદન કર્યું

ખીજે દાવસે ભાણેજ એકલો નોકરી કરવા ગયો. દરજાજના નિયમ પ્રમાણે ધનવાન શેઠ સ્નાન કરી દેવસ્થાનમાં ગયો, પરંતુ સોનાની મૂર્તિ નજરે જોવામાં આવી નહીં જેથી સંતાપ કરવા લાગ્યો, બધા નોકરોને હુકમ કર્યો કે હાલ કાઢને મારે ઘેર નોકરી કરવી નહીં મસ્તક છેદન થયેલો સોની દેવની કૃપાથી પાછો સજીવન થયો. જને શાહુકારને ઘેરથી નોકરી છોડી ચાલતા થયા, દેવ મદિર પ્રતિષ્ઠા કરાવી સુખરૂપ મેવાભક્તિ કરતા હતા.

સર્ગ પદ્મ મે.

પારધીચરિત

अथान्यत् समवक्ष्यामि भक्तिमाहात्म्यमुत्तमम् ॥

यस्यश्रवणमानेण संदेहार्तोऽपि मुच्यते ॥

ઓગણસાઠમાં સર્ગમાં પારધીનું ચરિત્ર શ્રવણ કરવાથી ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય. મથુરાપુરી નજીક એક ગામમાં રામ રહેતો હતો, જેને પૂર્વજન્મના અશુભ કર્મના દોષથી શરીરમાં કાઠ ઉત્પન્ન થયો. દેશદેશાત્મભાથી ધણા વિદ્વાન વૈદ્યો બોલાવતાં છતાં રોગ શાન્ત થયો નહીં, પોતાનો દેહત્યાગ કરવા માટે પવિત્ર પ્રયાગ તીર્થમાં ગયો, ત્યાં તપાસ કરવાથી એક સાધુ મહાત્મા જોવામાં આવ્યા, જેણે તપાસ કરી જ્યુ કે તારા શરીરનો રોગ

ચોડા વખતમા શાત થશે તેને માટે એક જીવતો હમપક્ષી મને મેળવી આપવો.

રાત્રિએ એક પારધી (લિદન)ને બોલાવી કહ્યું કે મારા સરીરનો કોઈ રોગ દૂર થવા એક હમપક્ષી જીવતો શોધી લાવી મને સ્વાધીન કરવો. પારધી હમપક્ષી પકડવા જંગલમા જતા એક સરોવર પાસે હમ તથા હસિની (દપતી) પક્ષીનું જોડું જોવામાં આવ્યું જેને પકડના વિચાર રતા પારધીને જોઈ સરોવરથી છોડી ગયા પછી બીજી ઘણી જગ્યામા જઈ તપાસ કરતા કંઈ પત્તો મળ્યો નહોતો. પારધી રાત્રિ પાસે જઈ કહે કે આપુ જંગલ ફરતા હમપક્ષી પકડાશે નહોતો રાત્રિએ બીજી વખતે પારધીને સૂચના કરી કે હવે પાછો જઈ ત્રણ દિવસમાં પકડી નહોતો લાવવાથી તારા મવ કુટુંબનો નાશ થીરા આવુ સાબળી પારધી મામ છાડી નાશી ગયો. રાત્રિને ત્યાં બીજો પારધી હતો તેણે કહ્યું કે હું હમપક્ષી જીવતો પકડી તરત લઈ આવીશ રાત્રિની આરા લઈ બીજો પારધી જતા સરોવર કીનારે એક માધુ વૈષ્ણવ સ્નાન કરી ભગવાનનું પુજન કરે છે ત્યાં હમપક્ષીનું જોડું આન મા એક સરખા નિર્ભયપણે રમત ગમત કરતા જોઈ પારધીએ વિચાર કર્યો કે હું પણ સાધુ વૈષ્ણુ રૂપ (માલા તિલક પહેરી) લઈ આવતી. ભે સવારમા પાછો આવી હમ પકડી રાત્રિને સોંપી દઈશ.

પારધી પોતે વૈષ્ણુ રૂપે સરોવર પાસે ગયો જેના ગળામા ઘુલસીની માલા તથા મસ્તકમા તિલક હતું જેને જોઈ હમપક્ષી પોતાની સ્ત્રી હસીનીને કહે કે આ પારધી વૈષ્ણુવ બની આપણે બંનેને પકડવા આવ્યો ત્યારે સ્ત્રી (હસિની) કહે કે વૈષ્ણુવ બની આપણને પકડશે તેનો ભય રાખવો નહોતો આ પારધીએ ત્રણ દિવસ માટે વૈષ્ણુ થના પ્રતિજ્ઞા લીધી છે ભગવત નામ બોલતા આપણે એના હાથમા આવતા મારી નાખશે તો આપણો મોક્ષ થશે ભયથી નાસવાથી ગમે ત્યારે મરણ થવાનું નિશ્ચય છે માટે

ખીજી જગ્યામાં જવું નહોં. આવું હંસિની પક્ષીનું કહેલું સાંભળતાં બંને (દંપતી) પક્ષિઓ એક સ્થાનમાં બેસવાથી પ્રથમ હંસપક્ષીને પકડવાથી જેના (હંસના) સ્નેહપાશમાં સદૈવ રહેલી સ્ત્રી પારથીના હાથ ઉપર બેસતાં બંને પક્ષીઓને પિંજરામાં રાખી રાગ પાસે લઈ ગયો. જે બંનેને રાગએ મહાત્માને સોંપી દીધાં.

હંસનું પવિત્ર જોડું જોવાથી વૈદ્યરાજ પ્રસન્ન થતાં રોગ શાંતિ માટે ઔષધ તૈયાર કરતાં રાજરાણીને કહે છે કે, તમે બંને સ્નાન કરી મારી પાસે આવી જ્યાં કોઢ માલમ પડે ત્યાં હંસપક્ષીનું લોહી છાંટવું, પછી ચાર પ્રહર થવા બાદ ખીજું લેપન (ઔષધ) તૈયાર કરી આપીશ, જેથી ત્રણ દિવસમાં રોગ શાંતિ થશે. આવું વૈદ્ય મહાત્માનું કહેલું સાંભળી રાણીએ હંસનું લોહી લગાડવા હુકમ કર્યો, તેટલામાં બ્રાહ્મણસ્વરૂપે શ્રીભગવાન આવ્યા, કારણ કે પારથીએ ખોટા વૈષ્ણવનો વેપ લીધો હતો. પક્ષીની રક્ષા કરવામાં ભગવાન બ્રાહ્મણ વેપમાં વૈદ્ય ચર્મ ઔષધ તેલ લઈ રાગને કહે છે કે મારી પાસે કોઢ રોગ શાંત કરવા ઉત્તમ તેલ છે, લેપન કરશે તો રોગ નિર્મૂલ નાશ પામશે, હવે હંસપક્ષીનો વધ કરવો નહો, ધર્મરક્ષણ થવાથી તારો રોગ દૂર થશે. બ્રાહ્મણ સ્વરૂપ (વૈદ્ય ભગવાન)નું સત્ત્વ વચન સાંભળી રાગના શરીર (હાથ પગ)માં કોઢ કેખાતો હતો ત્યાં તેલ લગાડવાથી મુંઢ તેજસ્વી શરીર થયું, જેથી રાગ તથા સર્વ પ્રજા ખુશી ચર્મ વૈદ્યને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી પ્રાર્થના કરે કે તમને જે કાંઈ જોઈએ તે હું આપીશ. વૈદ્ય ભગવાન બોલ્યા કે તારી પાસે પિંજરામાં હંસપક્ષીનું જોડું છે તેટલું આપવું, ખીજું કાંઈ મને જોઈતું નથી, ખીજું કાંઈ દ્રવ્ય વસ્ત્ર તારે ઘેર જે ગુરૂ (વૈદ્ય) પ્રથમ આવ્યા તેને આપવું, મેં તેની પાસે વિદ્યાભ્યાસ કર્યો છે, મારું નામ ઠેકાણું કેવલ હરિ છે, મારા વૈદ્યના માગ્યાપનુ નામ અમુક છે, રાગએ બંને પક્ષી આપ્યાં જેને વૈદ્યસ્વરૂપ (શ્રીભગવાને) જોડી દીધાં, તે વખતે

હસપદ્મી શ્રીભગવાનને કહે કે તમે અમારું રક્ષણ કર્યું, નહીં તો રાજ્ય અમને મારી નાખવા તૈયાર હતો. રાજ્ય પૂર્વ વૈદ્યનો મતકાર કરે છે વૈષ્ણુવરૂપ હજી કમી પારખી રૂપે થયો ત્યારે રાજ્યને વિનયથી કહે કે હવે મને કાંઈ પણ પક્ષીની દિસા ઘરવા હુકમ કરશો નહીં, મારો જાતિ ધર્મ છોડી ભગવાનનો ભક્ત (વૈષ્ણુવ) થવાથી હવે છેત્તમગતિ થાય એવી આશા રાખુ છું.

સર્ગ ૬૦ મે વૈશ્યભક્તિ ચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ મક્તેર્માદાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

યસ્ય શ્રવણમાત્રેણ હરો મત્તિઃ પ્રજાયતે ॥

સાકંઠમાં સર્ગમાં વૈશ્યભક્તિ ચરિત કહે છે પશ્ચિમ દેશમાં વૈશ્યજાતિમાં ધનવાન વણિક હતો, જેને કાંઈ પણ ગ્રામ (સંતતિ) નહીં હોવાથી વિચાર ચિંતા થઈ કે મારું ધન કાણ ભોગવશે. જેને ઘેર એક ભક્ત આવ્યો તેને વિનયથી કહે કે શું ધર્મ દાન મત કરવું જેથી મંતાન થાય ત્યારે ભક્ત સાધુએ બહુ કે જે કાંઈ સાધુ સત વૈષ્ણુવ આવે તેનું યોગ્ય સન્માન કરવું આવું થવાથી વૈશ્યને એક કન્યા થઈ, જેને પુત્ર પ્રમાણે સુખ આપતા ત્રણ વર્ષ પછી એક પુત્ર થયો, જેથી મત સાધુ સેવા વિશેષ કરતો હતો.

એક વખતે કાંઈ વૈશ્ય જાતિનો શાગિષ્ટ સાધુ આવ્યો જેની સારવાર પોતે કરતો હતો થોડા વખતમાં નિરાગી થવાથી મહે કે હે ધનવાન શેઠ તમે મને જીવતો કર્યો, હું તમારી જાતિ (વૈશ્ય) છું, નાની વયમાં માતાપિતા મરણ પામવાથી માધુ મત સમાગમમાં રહ્યો, જ્યાં રોગ ઉત્પન્ન થવાથી તમારે યારણે આની સારો થયો મારી ઇચ્છા જીવતા સુધી તમારે ઘેર ગદી એક વખત બોજન કરી સેવા કરવા જ્ઞાત્ય કરીશ ત્યારે વૈશ્ય કહે કે મારે ઘેર રહેવા કાંઈ ફરકત નથી નાનો બાલક પણ વૈશ્ય માધુને

મોડા મેળવશુ સ્ત્રીએ મનમા શાંતિ ગમી, વૈશ્ય ધનપતિ સાધુ
 વૈશ્યને હો કે તમે મારી જાતિના વૈશ્યના હો, મારો પુત્ર મરણ
 પામ્યો જેમા તમારો દોષ નથી હવે અમારી કન્યા તમને પગથાવી
 (દાન કરી) સર્વ ધનમંપત્તિ મોખી, અમે બને (દપતી) પગલોક માધન
 માટે ભગવત ભગ્નન દરવા નિમાલય તળેની જમ્મુ અમને જીવવા
 તેમજ વૈભવ ભોગવના ઈચ્છા નથી, તમારે મનમા મતાપ મરવો નહોં,
 જેવો પોતાની કર્મ કળ્યાની વામના હોય તેવું ફલ છેવટે ભોગવવું
 આનુ મતાપ મરતા વૈશ્યને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ગુરુવેધમા આવતાં
 પ્રમન્ન મનથી હો કે પુત્રીનો વિવાહ કરવા જે વિચાર થયો તે
 ગોચર છે, તમે બને સાચા ભાવથી કન્યાદાન કરશે તેમા ભગવાન
 પ્રમન્ન થશે, પુરાહિતને બોલાવી કન્યાવિવાહ વિધિ કરે છે તે વખતે
 લાગ્નહોમ (કન્યાકર્તૃક બાપ પોતાની બહેનને આપે છે) સમય
 થયો સાર શ્રી ભગવાન પૂછે કે આ કન્યાનો લાભ છે કે નહોં
 આવું સાલળી બધા સગાસગંધીએ લાભનું મગ્ધુવૃત્તાત મળું ત્યારે
 (બ્રહ્મવેધમા શ્રીભગવાન) કહે કે એનો લાભ હજી જીવે છે જે હાલ
 (તરત) આવે છે, જેથી બધા વિરમય થયા તે વખતે જેવો જગનમા
 મરણ પામ્યો હતો તેવો સજીવન થઈ આવી બહેનને લાગ્ન (ધાણી)
 આપે છે વિવાહપ્રસંગ સંપૂર્ણ થયા બાદ વૈશ્ય તથા સ્ત્રી આશ્ચર્ય
 પામ્યા હતા કે કાંઈ રસન થયું હશે કે સાચું વૃત્તાત હશે સાધુ
 મત્પુત્રની સેવાનું ફલ મિથ્યા થાય નહોં બીજે દિવસે બ્રાહ્મણ
 (શ્રીભગવાન) પોતાને સ્થાન જાય છે તે વખતે દપતી સત્કાર કરે
 છે જે સાધુ વૈશ્યએ બાલકનો નાશ કર્યો હતો તેણે પશ્ચાત્તાપ કર્યો-
 મેં ઘણું અધર્મિત કામ કર્યું તેનું ફલ મને ભગવાન આપશે પછી
 વૈશ્ય ધનપતિ પોતાના જમાઈને કહે કે હવે તમારે કાંઈ સતાપ
 કરવો નહોં, જગત્ ચક્ર જે માર્ગમા ચાલે તેવી જુદી ગમવાથી
 કરેલું કર્મફલ ભોગવે છે વૈશ્યનો શુદ્ધભાવનાથી ભગવાન પ્રસન્ન
 થવાથી છેવટે મોક્ષગતિ પામતા હતા

સર્ગ ૬૧ મો

ભુવનસિંહ ચૌભાણુચરિત.

અથાપરં પ્રવક્ત્યામિ મક્તે માંદાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

યસ્ય ધ્વજનમાયેણ થીરુણ્ણે મક્તિમાપ્નુયાત્ ॥

ભુવનસિંહ ચૌભાણુનું ચરિત કહે છે: પશ્ચિમ દિશામાં

ચિતોડગઢનો રાજા પોતાના રાજમહેલમાં ચતુર્ભુજ લગવાનની મૂર્તિ-
સ્થાપન કરી ઉત્તમ સેવા કરતો હતો, જેનો લંકાર ખગનો ભરપૂર
હતો. મોટો સેનાપતિ ભુવનસિંહ હતો, જેનો વિશ્વાસ રાજાને
વધારે હોવાથી જ્યાં જાય ત્યાં સાથે જાય, વનમાં જઈ ધણું
કૂર ધાતકી પશુનો શિકાર કર્યો. પાછું ફરતાં એક હરિણી રાજા
પાસે આવી એકદમ વનમાં નાસવા લાગી. શિકાર કરેલાં પશુ-
ઓને પોતાના રહેવાની (જંગલમાં) જગ્યામાં ગાખી રાજા સેના-
પતિ સાથે ધોડેસ્વાર ચર્ધ હરિણી પાછળ અધોર લયકર જંગલમાં
જતાં એક તળાવ કિનારે રાજા બેઠો, પછી સેનાપતિ (ભુવનસિંહ)
ને કહ્યું કે તુ હરિણીનો શિકાર કરી લઈ આવ, સેનાપતિ હરિ-
ણીનો શિકાર કરતાં પેટમાંથી જીવતા બે બચ્ચાં નીકળતાં દયા
ઉત્પન્ન થવાથી તે દિવસથી શિકાર કરવા સાચુ રાજા છોડી બના-
વટી લાકડાંનું હથિયાર કમરમાં રાખ્યું. ભુવનસિંહ પોતે પ્રભુ
સેવા નિત્ય કરતો હતો.

એક વખતે રાજસભ્યમાં બીજા સૈનિકા ભુવનસિંહનું જ્ઞાતાંત
કહેવા લાગ્યા કે સેનાપતિ (ભુવનસિંહ) નકામી રાજસેવા બજાવે
છે, સાચુ હથિયાર કાઢી નાખી બનાવટી (લાકડાંનું) હથિયાર
તૈયાર કરાવી પોતાની કમરમાં રાખે છે, જેના ઉપર તમે સાચો
વિશ્વાસ રાખો છો. રાજાએ ખાનગીમાં સૈનિકાને સમગ્રબુદ્ધિ કે
એનો ઉપાય શોધી રાખીય, પછી કેળવો મોટો બગીચો બનાવ્યો.

મોટું જંગલ યવાથી રાગને એક ફળ કાપી સાથે બુવનસિંહ દાજર હતો, જેને દુકમ કર્યો કે ફળનાં ફલવાળાં ઝાડ કાપી બધાં ફલ એકઠાં કરવાં. જેના દ્વારમાં સાચાં દધિયાર દર્તાં તેઓ ફળના વૃક્ષ કાપી ફલનો મોટો દગલા કરતા હતા, તે વખતે બુવનસિંહે વિચાર કર્યો કે હવે મારે શું કરવું. રાગને બીજવાર બુવનસિંહને દુકમ કર્યો કે તમે શા માટે ફળવૃક્ષ કાપી ફલ લાવતા નથી ? જેથી ચતુર્ભુજદેવની સ્તુતિ કરતાં કહે કે હે નાથ, હવે મારી રક્ષા તમે કરશો. બનાવટી લાકડાંનું શસ્ત્ર લઈ છેદન કરતાં તેજસ્વી દિવ્ય શસ્ત્ર જોઈ રાગને સાચો વિશ્વાસ થયો કે બુવનસિંહના શત્રુઓ અને મોટું સમજાવે છે, કારણ કે બનાવટી શસ્ત્રથી ફળ કપાય નહીં. રાગને ક્રોધ ઉત્પન્ન થતા બીજા સૈનિકાને કહ્યું કે તમે બધા બુવનસિંહનો દેવ કરો છો. બીજા બધા વિનયથી રાગને કહે છે કે અમે જે માયુ હતું તેટલું તમને સમજાવ્યું.

બુવનસિંહ વિનયથી કહે કે મારી નિંદા તમારી આગળ ગ્લુ કરી તેનું સ્પષ્ટ વૃત્તાંત તમને કહું છું. ન્યારે તમે અને દગિણીનો શિકાર કરવા મોકલ્યો તે વખતે શિકાર કરતાં દરિણીના પેટમાંથી બે બચ્ચાં નીકળતા અને દયા ઉત્પન્ન થવાથી એ નિધન કર્યો કે હવે પછી શસ્ત્રથી હિંસા કરવી નહીં, મારી જીવિકા બધ નહીં થાય માટે તમારી સેવામાં દાજર થયો, માફ માયુ દધિયાર દૂર કરી તમને વિશ્વાસ થવા બનાવટી કરાવ્યું, તમે ફળ કાપવા દુકમ કર્યો ત્યારે પ્રભુનું સમજાવું કર્યું જેની કૃપાથી તમારું કાર્ય થયું. રાગને તે દિવસથી બુવનસિંહને કહ્યું કે હવે તમારે મારી સેવા કરવી નહીં, એક વખત મથવું, બાકીનો સમય ધૈર્ય લાગનામાં (ચતુર્ભુજ દેવની સેવા કરવામાં) નિર્જન કરવો. છેવટે અક્ષય ધામ ના કૃપાથી મેળવ્યું.

સર્ગ ૬૨ મો

ચિતોડગઢરાજચરિત

મર્ત્યચરાણો મત્તેસ્તુ માદ્વાત્મ્યં પરમાદ્ભુતં ॥
વક્ષ્યામિ ભક્તિ જનકં શ્રુણ્વતાં પ્રીતિવર્ધનં ॥

ચિતોડગઢ રાજચરિત કહે છે, રાજમંદિરમાં ચતુર્થેશ્વર મૂર્તિ હતી જેની સેવા દેવાજી કરે છે. પોતે શુદ્ધ પાદ્મજી (વિષ્ણુ) હતા, રાજા દરરોજ નિત્યકર્મ દેવમેવા ક્યાં પછી રાજસભામાં જઈ રાજકાર્ય મંજાળ રાખે, તે વખતે દેવને ધરાવેલી પુષ્પમાલા શિરમા વઢન કરી પોતાના કંઠમાં પહેરી રાખે. એક દિવસ એકાદશી વ્રત હોવાથી બીજે દિવસે પુષ્પમાલા દેવને ધરાવી દેવાજીએ પહેરી હતી, ત્યારે રાજા દર્શન માટે આવ્યા ત્યારે દેવાજી (દેવપૂજક) ને ગભરાટ થવાથી પોતાના ગળામાંથી કાઢતાં મહેંદ કેસ અંદર લાગ્યા હતા, તે પુષ્પમાળા દેવાજીએ રાજાને પ્રમાદરૂપ આપતાં રાજા કહે છે કે આખજી! દેવ વૃદ્ધ થયા જેથી પુષ્પમાલામા મહેંદ કેસ માલમ પડ્યા, ત્યારે દેવાજી કહે કે સમય થતાં પ્લહરેય પશુ વૃદ્ધ થાય. જેવી રીતે યુવાવસ્થામાં કેસ કાળા હોય તે વૃદ્ધાવસ્થામાં સફેદ થાય, જેવી પ્રભુ ઈચ્છા હોય તે પ્રમાણે થાય.

દેવાજીએ રાજાને કહ્યું કે આવતી કાલે એ વિષયમાં નિર્ણય થશે. આજે બારેસ હોવાથી બોજન સમય થયો, દેવાજીને ભય ઉત્પન્ન થવાથી અન્ન જલ લીધું નહોં, મારી વૃદ્ધ અવસ્થા થઈ રાજા મને રમ્મ આપશે તો હું ક્યાં જઈશ, બીજો આશ્રય કોણ આપશે, આવી ચિંતા ઉત્પન્ન થવાથી બોજન ક્યાં શિવાય સુષ્ટ જતાં રાત્રિમાં દેવતું સ્વપ્ન થયું કે તારે શોક ચિંતા કરવી નહોં, તારું વચન સત્ય કરવા મારા વક્ષસ્થલ (છાતી) માં સફેદ કેસ રાજાને માલમ પડશે. આવું પ્રત્યક્ષ થવાથી રાજાને લક્ષિતલાવ

વધશે દેવાજી ખીજે દિવસે સેવાભક્તિ નિયમ પ્રમાણે કરતા, રાત્રી દર્શન માટે આવતા, છાતીમાં સફેત કેશ માવમ પડતા, રાત્રીને કહે કે આજે ભગવાનનું સ્વરૂપ કેવું છે જેનું દર્શન કરે. આતુ સાલળી રાત્રીને વિશેષ ક્રોધ થયો, જ્યાં વસ્ત્ર આભૂષણ કાઢી નાખી અષ્ટાગ સ્વરૂપ દર્શન કરાવતા ક્રોધ સાત થયો ભગવાનના મસ્તકના કેશ નીકળી જવાથી થોડા ભાગમાં લોહી નીકળતું હોય એવું માવમ પડવાથી રાત્રીએ દેવ તથા દેવાજી (પૂજક) ની ક્ષમા માગી

દેવાજી પોતાના ઇષ્ટદેવને પ્રાર્થના કરે છે કે હે નાથ, મૂર્ખને સમજાવવા આવો પ્રયત્ન કરવો પડ્યો, ગાળએ પોતાનો અપરાધ કબૂલ કર્યો એક વખત રાત્રી સુતો હતો ત્યારે સ્વપ્નમાં તપસ્વી બ્રાહ્મણ સ્વરૂપે કહ્યું કે તારૂં રાત્રી થોડા વખતમાં એવં (પવન) દિલ્હીનો બાદશાહ ચઢાઈ કરી દેવમંદિર ખાતે વિગેરે લઈ જશે, તે વખતે ભય લાગવાથી બ્રાહ્મણે શ્રીભગવાનની મૂર્તિ શુભ રીતે શ્રીગોકુલમાં લઈ સેવા ભક્તિ કરવા બાંધ્યા આ પ્રમાણે દેવાજી (પૂજક)ની શુદ્ધ ભક્તિભાવ હોવાથી રાત્રીને પ્રત્યક્ષ અમલકાર બતાવ્યો હતો માટે જે મનુષ્ય દૈવ ભક્તિભાવે ભગવત સેવા કરે છે તેને ભગવાન પ્રમન્ન થાય

સર્ગ ૬૩ મે

કામંવજન્યસ્તિ

अथापर प्रवक्ष्यामि भक्तेर्माहात्म्यमुत्तमम् ॥

यस्यश्रवणमात्रेण ददामक्तिर्मचेत् नृणा ॥

કુ[મંવજનન્યસ્તિ કહે છે ગણેશ નગરમાં રાવ નામે સત્રિપ જાતિમાં શરપીર પ્રધાન હતો, રણમેઝામમાં ધણા શત્રુઓનો નાશ કરી છેવટે પ્રધાન મંત્રી પામ્યો, પ્રધાનના મરણ થવાપછી રાત્રીએ ચાર પુત્રો (પ્રધાનના)ને બોલાવી ત્રેમચી રાજકારભાગ સોંપવામાં આ ગો, જેનો નાનો બાપ કામંવજ નામે શ્રીરામનો

પરમબ્રહ્મ હોતો, તેને રાજસેવા થર્મ પ્રસન્ન નહો હોવાથી દરરાજ સવારમાં ઉઠી સ્નાન કરી ધર છોડી વનમાં જઈ એકાંત સ્થલમાં ઝાડ પાસે બેસી મધ્યાન્હ (બપોર) સુધી રામનામ ઉચ્ચાર કરે, પાછો બપોરે ઘેર આવી બોજન કરી તરત વનમાં જઈ માંજ સુધી રામનામ બોજન કરે.

નાનો બાપ કામધ્વજનું આચરણ જોઈ ત્રણે બાઈઓ ક્રોધથી કહેવા લાગ્યા કે હે મૂર્ખ આપણું ધર છોડી એકલો વનમાં શા માટે જાય છે, તારી શુદ્ધિમાં ભ્રમ થઈ ગયો. માલમ પડે છે, આપણે આરે બાપજીએ દરરાજ મેવામાં દાજર થવું જોઈએ, તુ નહો આવવાથી રાજાને ખબર પડવાથી દઃ થાય, રાજા આપણાં પિતા સમાન ગણાય, હવે વનમાં જવું નહો, પણ રાજદ્વારમાં અમારી સાથે કામકાજમાં તૈયાર થવું, તુ નહો આવશે તો આપણું જીવન બંધ થશે. ત્રણે બાઈઓનું કહેવું માંબળી નાનો બાપ (કામધ્વજ) કહે કે તમે સાચું કહો છો, પરંતુ મુખ્ય ગુરુ અયોધ્યા નગરીના અધિપતિ શ્રીરામની સેવા છોડી ખીજ રાજાની સેવા કરવા છુટા નથી, કદાચ આપણા રાજા પ્રમત્ત થઈ તમને જે કાંઈ ધન મન્માન કરે છતાં મારા ઉપર ક્રોધ દઃ કરે, મારું જીવન બંધ કરે તેની ચિંતા નથી આટલું કહી કામધ્વજ શાન ધર્યો.

ત્રણે બાઈઓ સમજાવે છે કે તારે રાજસેવા નહો કરવી હોય તો ધરમાં બેસવું પણ જગલમાં જવું નહો, અગર વનમાં ફર ધાતકી જનાવરો મારી નાંખે તો તારો અગ્નિ મંરકાર દેણું કરશે. કામધ્વજ કહે કે તમારે મારી ચિંતા કરવી નહો. હું જોતો સેવક છું તે ભગવાન (શ્રીરામ) રક્ષા કરશે, પ્રભુ કૃપાથી દેવતા, ગધર્વ, વક્ષ, ગણસૌ તથા ધાતકી પશુઓ મને મારી નાંખવા સમર્થ નથી, જે મનુષ્ય દલભક્તિ સેવા જે દેવની કરતો હોય તેને કાંઈ કષ્ટ થતું નથી. આટલું કહી કામધ્વજ વનમાં ગયો. ત્રણે બાઈઓ સંતાપ કરતાં હતા કે હાલ એનું ચિત્ત વ્યગ્ર થયું, માટે

કોઈનું વચન માનતો નથી. થોડા વખત પછી રામનામ બોલતાં મરણ પામ્યો, ત્યાં શ્રીરામ પોતાના ભક્ત (વાનરોને) ને કામધ્વજનો અગ્નિ મંસ્કાર માટે મોકલતાં નદી કિનારે લાકડા એકઠાં કરી ચિતા તૈયાર કરતા હતા. કામધ્વજ દરરોજ પ્રમાણે બોજન માટે બપોરે પોતાને યેગ નહીં આવવાથી ત્રણે ભાઈઓ વિચાર કરતા એક ભાઈ જગજમાં મોંઘ કરવા આવતો હતો, ન્યા ચિતામાં ભાઈનો અગ્નિ મંસ્કાર થવા તૈયારી જોઈ રહ્યા હામ્યો, વાનરોને જોઈ પાછો ઘેર જઈ પોતાના બને ભાઈઓને મધ્યજ્ઞ વૃત્તાંત કહેવાથી બધા ભાઈઓ તથા સર્ગામંબધી આવી શોક કરતા હતા. કામધ્વજની ઉત્તર ક્રિયા (શ્રાધ વિગેરે) કરી બ્રાહ્મણો તથા ગરીબ અનાથને અન્ન વસ્ત્ર દાન કરે છે શ્રીરામ (શુર) ની આજ્ઞા પાળી વાનરોએ સર્વ કાર્ય કર્યું માટે પ્રભુસેવા બજન સાચા આવથી કરે છે તેને શ્રીભગવાન સદાય કરે છે

સર્ગ ૬૪ મો

જયમલ્લરાજચરિત

अथापरं प्रयक्ष्यामि भक्तेर्माहात्म्यमुत्तमम् ।

महदेवो बभूवैको राजा जै (जय)मल्लसंज्ञक ॥

ચોસઠમા મર્ગમા મારવાડના રાજા જયમલ્લ ચરિત કહે છે. શ્રીકૃષ્ણમૂર્તિને ગજમહિમા રાખી સવારમાં સૂર્યોદય આગળ શુદ્ધ સ્નાન કરી એક પ્રહર સુધી શુદ્ધ ત્રેમ ભક્તિભાવથી પૂજન કરે તે વખતે કોઈ સાથે વાતચિત કરે નહીં એક વખતે ધણુ શત્રુ (રાજા)ઓ બેગા થઈ નગરીની ચારે બાજુ ઘેરા નાખી રાગને મારવા વિચાર કરતા હતા, તે વખતે પ્રધાનમંત્રી ગગને સર્વ વૃત્તાંત કહે છે, પરંતુ ગગએ એકાગ્રચિત્તથી પ્રભુસેવાનો નિયમ કાયમ રાખ્યો. એક વૃદ્ધ પ્રધાન કહે કે ગગન વાંઈ ઉપાય કહેતા

નથી છતાં આપણે સેના લઈ ચતુઓ સામે લડવા તૈયાર થવું જોઈએ, ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન (રાજવેશમાં) ઘોડા ઉપર બેસી ઘાયમાં જીડી લઈ ચતુ મેના સન્મુખ જઈ રણસંઘામમાં મણા વીર પુરોનો નાશ કરે છે. ચતુઓ ચત્ર, બાણ, ખાલા, પરશુ, મુદ્ગર વિગેરે ઘણાં શસ્ત્ર લઈ લડવા આવ્યા છતાં પ્રભુની શક્તિથી ઉંચકે પાણી માગતાં મરણ પામ્યા.

જ્યમલ રાજ પોતાના નિયમ પ્રમાણે સેવાપૂજન સપૂર્ણ કરી ઘોડેચારી થઈ રણસંઘામ જમિ તરફ આવતાં ચતુ સેનાનો નાશ થયેલો જોઈ પ્રધાનમંડલને પૂછે છે કે આપણી સેનામાં મોટા યુદ્ધવીર કોણ છે જેણે ચતુમેનાનો સંહાર કર્યો, ત્યાં પ્રધાને રાજને કહ્યું કે અમને ખબર નથી, પરંતુ મહાદિવ્ય તેજસ્વી સ્વરૂપવાળા કોઈ સંદેહ ઘોડા ઉપર બેસી એક જીડી લઈ મેનાનો પરાજય કરતા હતા. જ્યમલ રાજએ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી ઘાય થયેલી ચતુમેનામાં જોયો પાણી માંગવા જૂમ પાડતા હતા તેઓને સારવાગ માટે પોતાની રાજધાનીમાં લઈ જઈ મેવાવૃત્તિથી સારા (નિગગી) બનાવી પોતાને સ્થાન વિદાય કર્યા, બાકી મગ્ધ પામ્યા હતા તેઓનો અગ્નિ સંસ્કાર કરાવ્યો.

પ્રધાનમંડલ ગભને વિનમથી પૂછે છે કે ચતુસેનામાં ઘણા વીર પુરો હતા જેને કોઈ પણ આપણે મારી નાખવા શક્તિવાળા નહોં હતા છતાં સહાય કાણે કરી તેનું કારણ અમે સમજતા નથી, ત્યારે જ્યમલ (રાજ) કહે કે જે મનુષ્ય ઇશ્વરભજન સેવાપૂજન કરવા પોતાનો દરરોજ સાચો નિયમ પાળતો હોય, તેને પ્રભુ પોતે સહાય કરે છે, મને પણ ઈશ્વરે પ્રત્યક્ષ મહાવક્યો પ્રધાનમંડલ જાણેદ પ્રપચ્છે છેડી રાજ પ્રમાણે સેવામાં તત્પર થયા. જ્યમલને ભક્તિ-ભાવથી માક્ષાત્ ભગવાન પ્રમન થવા, માટે ભક્તિમેવા ઉત્તમ ગણાય.

સર્ગ ૬૫ મો

ગોવાલ ચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।

જયમહાસ્વરાજો ઘૈ ગોપાલો નગરેડમવત્ ॥

૬૪૫મઠી રાજના નગરમાં એક ગોવાલ પોતાની માતા સાથે રહેતો હતો. પરમાં એક ભેંસનું દૂધ ગામમાં વેચી નિર્વાહ કરતો, સવારમાં ભેંસને જંગલમાં ચરવા લઈ જાય, દૂધ વેચી જે કાંઈ મળે તેમાં સાધુસંતનો સત્કાર કરે, બાકી ગરીબાઈથી પોતાનું શુજરાન ચલાવે, ત્યાં એક સાધુએ હરિ નામનો ઉપદેશ કર્યો, નદી કિનારે ભેંસ ચરવા જતાં નાહી ધોઈ ભગવતનામ લેવા બેઠો, સાવકાં ભેંસને નદીના સામે કિનારે કાંઈ ચોરી ચયો, તપાસ કરતાં ભેંસ નહીં મળવાથી ઘેર આવી માતાને કહે કે ભેંસ એક બાહ્યથુને આપી દીધી, ત્રણ વર્ષ પછી ચરધા ભાગે ધી તથા એનું બચ્ચું મલરો, ગમે ત્યાંથી છાશ મળશે જેથી આપણું જીવન યશે. ગોવાલનું કહેવું સાંભળી માતા કાંઈ બોલી નહો.

ભેંસ કાંઈ ચોરી લઈ ગયા પછી જંગલમાં જઈ ફક્ત ફક્ત કંઈ લાવી સાધુ સત્કાર કરતાં પ્રભુ નામ અહર્નિશ (રાતદહાડે) બોલતાં પ્રભુકૃપાથી ત્રણ વર્ષ પુરાં ચવા પછી ચોર પાછો ભેંસ તથા બચ્ચાં લઈ નદી કિનારે આવ્યો, જે ભેંસને તથા બચ્ચાં મળ્યાં ગળામાં ચાંદી સોનાની સાંકળી પહેરાવી હતી, શ્રીપ્રભુકૃપાથી ચોર ભેંસ તથા બચ્ચાંને મુકી ચાલતો ચયો, ત્યાં ગોવાલને પોતાની ભેંસ બચ્ચાં સાથે ત્રલવાથી ઘેર લઈ જઈ માતાને સોંપી કહે કે આપણી ભેંસ ત્રણ વર્ષ પુરાં ચવાથી પ્રભુએ આપણું કાર્ય સંપૂર્ણ કર્યું, જેને જોઈ ગોપમાતા ધણી ખુશી થઈ, અલંકાર વેચી દઈ સાધુસેવા કરતો હતો, મોટી ઉંમરે વિવાહ થતાં સંસારવાસના દૂર કરી હરિ શબ્દ નામ બોલતાં પ્રભુના ચરણમાં મુકિત મેળવતો હતો.

સર્ગ ૬૬ મો

શ્રીધરસ્વામિ ચરિત

પૂર્વે યઃ કથિતોઽગ્રેવ શ્રીધરસ્વામિસંજ્ઞકઃ ।

પૂર્વાવસ્થિતિજાતં ચ મક્તિમાદ્યાત્મ્યમુચ્યતે ॥

શ્રીધરસ્વામિ ચરિત આગળ કહી ગયા છતાં વિશેષ વૃત્તાંત કહે છે, પોતે વેદ શાસ્ત્રસંપન્ન કર્મકાંડમાં નિપુણ હોવાથી યજ્ઞ કરાવી સારા સત્કાર (ધનવસ્ત્રાલંકાર) લઈ આવતાં રસ્તામાં ચોરલોકો દુશ્મિયાર લઈ મામે જોવામાં આવ્યા, જ્યાં શ્રીરામ કવચનો પાઠ લાલ્પતા હતા તે વખતે શ્રીરામ લક્ષ્મણ બને બધુએ શ્રીધરસ્વામીને બચ દૂર કરવા ધનુષનાથુ લઈ ચોર મામે ઉભા રહ્યા, છતાં સ્વામી પ્રથમ ચોર જોવાથી એકદમ જોભાન થતાં ખીજું કાંઈ જોઈ શક્યા નહીં. થોડો સમય થવા પછી શુધ્ધજ્ઞાન આવવાથી બધું સરમામાન લઈ પોતાને ઘેર આવ્યા ત્યાંસુધી પાછળ બને બધુએ (શ્રીરામ લક્ષ્મણ) માર્ગમાં રક્ષણ કરતા હતા, ધર આગળ સુખરૂપ પહોંચ્યા તે વખતે અંતર્ધાન થયા.

શ્રીધર સ્વામીના ધર આગળ પાછા ચોરલોકો હાજર થયા, ત્યારે સ્વામી પુછે કે તમે રસ્તામા શસ્ત્ર લઈ હાજર થયા પછી મારે માટે શું વિચાર કરતા હતા, તમારે અર્દિઆં ગતિમાં રહેવું હોય તો ખીજી જગ્યામા ખાવાપીવા રહેવા બદિનસ્ત કરીશ. આવું સાચુ વચ્ચન માલળી ચોર કહેતા હતા કે હવે અર્દિઆં રહેવું નથી પરંતુ રસ્તામા અમને જોઈ તમે ગભરાયા તે વખતે મુંદર સ્વરૂપવાળા ધનુષ બાજુ લઈ બે વીર પુરૂષો તમને ગયાવરા આવ્યા, તેઓ હાલ ક્યા ગયા, અમારે તેઓનું દર્શન કરવું છે. શ્રીધર સ્વામી કહે કે તમે જાતિ ધર્મ કર્મ તથા રહેવાનું સ્થાન સાચુ કહો તો હું દર્શન કરાવીશ ત્યારે ચોર બોલે છે કે અમે

આદ્ય જ્ઞાન ધર્મ, કર્મ પવિત્રતા સદાચાર હોડી જગતમાં ગદી ચોરીનો ધધો કરવા લાગ્યા, તમે પવિત્ર હોવા છતાં મારી નાખી મન વસ્ત્ર છુટવા અને વિચાર કર્યો, જ્યાં તમાગ રક્ષણ માટે મનુષ્ય બાણ લઈ જે વીગ પુરૂષો જોનામા આવતા તમને માર્યા નહી, શુદ્ધિ આવતા પાછા ઘેર જતા માર્ગમાં તમાગ લગ મુધી પાછળ જોનામા આગ્યા બાદ અંતર્ધાન થયા

શ્રીધર સ્વામી કહે કે તમે ભાગ્યશાળી થયા, ચોર કહે કે આવુ શા માટે કહે છે, અમને દર્શન કરાવવા મારી વાર્તા જન્મ કર્મ વિગેરે તમે પ્રતિજ્ઞાએ પુછ્યુ, હવે દર્શન કરના ધર્મી થઈ ત્યારે સ્વામી કહે કે તેઓ દેવરૂપ હતા અને તમે મારી નાખવા તૈયાર થતા મ ગમ કવચનો પાઠ કર્યો, જ્યાં મારૂં રક્ષણ થયુ તેઓનું પ્રત્યક્ષ દર્શન થવાથી તમારો આદ્ય જ્ઞાન હોવાથી ચોગનો ધધો હોડી દેવો, તમે હવે લાગ્યશાળી થયા આવુ સાબળી શસ્ત્ર અજ્ઞ બાંગી નાખી વૈરાગ્યભાન ઉત્પન્ન થવાથી ઉવટે શ્રીધર સ્વામીને પ્રણામ કરી ભગવત નામ સ્મરણ કરવા અરણ્યમાં ગયા, મનુષ્યે જોવો વિચાર કર્યો હોય તેવુ ઉવટે સુખદુ ખ ઉત્પન્ન થાય-

સર્ગ ૬૭ મે

આદ્ય ચરિત

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તેર્માદ્યાત્મ્યનુત્તમમ્ ।

પુરાણીન્ મથુરાપ્રાતે દ્રાક્ષ્યન્ કોઽપિ ધાર્મિક ॥

શ્રી મથુરાપુરી પાસે એક ગામમાં આદ્ય પાતાની સ્ત્રી સાથે રહેતો હતો, થોડો મમય પછી સ્ત્રી સાથે પોતાને માસરે જતા રસ્તામાં છુટાગ મળવાથી એક ઝાડ નીચે મંતાઈ ગયો, પોતાને સ્નાન સંપાદનો સમય થવાથી એક કુવો જોનામા આવ્યો ત્યાં વિચારિ લઈ સ્નાન કરવા વિચાર કરે છે ત્યારે છુટારાઓ કહે છે કે થોડે દૂર જશો તો પવિત્ર શૂનિ તથા જલ મયશે ત્યાં

સ્નાન કરવું અમે તમારી સાથે આવશું, જે માંભગતાં આહ્વાનને
વધારે બપુ લાગવાથી લુટાગને કહે કે તમે પ્રથમ જાઓ પાછળથી
અમે આવશું જેની જાતિ, ધર્મ, કુલ, આચાર, સ્વભાવ જાણતા
નથી તેની સાથે કાંઈ અંબધ રાખવો નહીં, ત્યારે વિશ્વામ રાખવા
લુટારા ફરીથી બોલ્યા કે તમારે કાંઈ ભય ગાખવો નહીં. અમારા
તમારા દેવ માણીભૂત એક જ છે, જે પાપ કર્મને તેને કર્મ
પ્રમાણે દુઃખ થાય. લુટારાઓનું વચન માંભળી આહ્વાનને વિશ્વામ
થવાથી સ્ત્રી સાથે આગળ ગયો જ્યાં અધેર જંગમમાં જઈ
આહ્વાનનો શસ્ત્રથી વધ કર્યો, પછી સ્ત્રીને મારી નાંખવા વિચાર
કરતા હતા, જેની પાછળ ગદ્યામાટે બે પુરૂષો આવ્યા હતા તે બંનેને
લુટારાઓ ધમકી આપે છે કે તમને પ્રથમ મારી નાખીશું, જેથી
બધા ચાલતા થવાથી સ્ત્રી એકલી હોવાથી કર્ણ સ્વરથી રૂદન કરી
શ્રીભગવાનનું સ્મરણ કરતા બીજા ચાર વીર પુરૂષો સસ્ત્ર લઈ ઘોડે-
સ્વાર થઈ સ્ત્રીનું રક્ષણ કરી લુટારાઓને મારી નાંખતા હતા.
સ્ત્રી પોતાના પતિના શબ પામે ગઈ, જેની પાછળ ગદ્યા કરનારા
(દેવ) હતા તેઓ એક ઘોડાનું અસ્તક કાપી નાખી આહ્વાનના
શમની સાથે સંધાન (જોડી) દઈ વસ્ત્ર ઢાકી આવતા થયા. ઘોડો
અમથ પછી આહ્વાન મળવન શબ સ્ત્રીને લઈ ગામ તરફ પાછો
આવી ઈશ્વર ભક્તિભાવથી પોતાનો સદાચાર ધર્મ પાળી અંસાર
વૈભવ ભોગવી છેવટે મુક્તિ મેળવતો હતો પ્રભુ સ્મરણ બળન
કરવાથી છેવટે પોતાનું દુઃખ દૂર થાય

સર્ગ ૬૮ મો

હરિપાલ ચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ મત્કેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।

મરુદેશેવમૂર્ચકો દ્રાહ્મણો ઘનવાન્ શુચિઃ ॥

મારવાડમાં રહેનાર એક વૃદ્ધ આહ્વાનનું ચરિત કહે છે
જેની ભક્તિ ભાવે પ્રસન્ન થઈ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સતી રૂદિમણી સાથે

પરીક્ષા કરવા આવ્યા. હરિપાલ પ્લાઠણુ વિદ્વાન તથા સદાચાર પાળી વ્રત, દાન, પુણ્ય તીર્થાટન કરતા હતા. મોટી વય થતાં એક પુત્ર થવાથી વિશેષ દાન વ્રત કરી આનંદથી રહેતા હતા. પુત્રને યજોપવીત (જનોર્ધ) સંસ્કાર થવા પછી પ્રથમ વેદ શણાળ્યો, ધર્મશાસ્ત્ર વિગેરે ઉત્તમ અભ્યાસ કરાવી વિવાહ (લગ્ન) થવા બાદ પિતાની આજ્ઞાનુસાર સાધુ વ્રત સમાગમ તથા ધર્મમાં પ્રીતિ રાખી પિતાનો સાચો નિયમ પાળતો હતો. વૃદ્ધ અવસ્થામાં પિતા (હરિપાલ) મરણ પામવાથી માતા સતી ચર્ધ. પછી દ્રવ્ય પ્રાપ્તિ કभी થઈ છતાં ધરનાં અલંકાર વસ્ત્ર વેચી સાધુ સત સત્કાર કાયમ ચાલુ રાખ્યો હતો. છેવટે દ્રવ્ય નહોં હોવાથી ગામમાંથી બિલ્લા માંગી લાવી નિત્ય નિયમ ચાલુ રાખ્યો. ત્યારપછી તેનું નિર્ણયન નામ ચાલુ રાખ્યું.

એક વખતે નિર્ણયનને કેઈ જગ્યામાં બિલ્લા અગ્નિ મંદ્યું નહોં. મધ્યાહ્ન સમયે ઘર આગળ આવી સ્ત્રીને કહે કે મારે પ્રાણુ ત્યાગ કરવા વિચાર છે. ત્યારે સ્ત્રી કહે કે તમારી સાથે મારે સતી થવું, જેઓ સંત સાધુ વૈષ્ણવોને વિનયથી કહે છે કે નદીમાં સ્નાન કરી પાછા આવશે એટલે ભોજન તૈયારી થશે, પોતાની લાજ રાખવા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન સતી રૂક્મિણીને કહે કે એક પ્લાઠણુ મારે! પરમ ભક્ત છે, જેણે પ્રાણુ ત્યાગ કરવા નિશ્ચય કર્યો, તેને સાધુ સેવા માટે કેઈ દ્રવ્ય આપવા જઈશ, ત્યારે સતી રૂક્મિણીએ સાથે જવા વિચાર કર્યો, ભગવાન સમજાવે કે જગલમાં છુટારા હોવાથી સ્ત્રીને લઈ જવાય નહોં, છતાં રૂક્મિણીનો ધણો આગ્રહ જોઈ પોતે શાણકાર (વૈશ્ય)નું રૂપ લઈ ન્યાં પ્લાઠણુ તથા સ્ત્રી બેઠા હતા ત્યાં ગયા, જેઓને જોઈ પ્લાઠણુ (નિર્ણયન) કહે કે તમે બંને સ્નાન કરવા મારી માથે આવો, કારણ કે આ જંગલમાં છુટારા (ચેર)નો ભય રહે છે. તમારાં વસ્ત્ર ધન, હું સજાણીશ, ત્યારે વૈશ્ય (શ્રીભગવાન) કહે કે આવો

બય હોય તો હું એકલો મ્નાન કરી પાછો આવીશ ત્યાંસુધી સ્ત્રીની રક્ષા કરવી, આવું સાંભળી બ્રાહ્મણ પોતાની સ્ત્રીને કહે કે હું જલદી આવીશ, તારે રસોઇ તૈયાર કરવી, વૈશ્ય (ભગવાન) તથા સ્ત્રી (રુદ્ધિમણી)ના વસ્ત્ર અવકાર કુટવા માટે બ્રાહ્મણ કહે કે તમે મને કાંઈ નહોં આપશો તો આ જંગલમાં તમને કુટી મારી નાંખીશ, ત્યારે વૈશ્ય બોલ્યા કે તું બ્રાહ્મણ છતાં આટલું પાપ શા માટે કરે છે ? બ્રાહ્મણ કહે કે, હું સ્વાયં માટે કોઈનું વસ્ત્ર ધન લેતો નથી, પરંતુ સાધુ સંત સેવા ધર્મ માટે દ્રવ્ય સાધન નહોં મળવાથી માર્ગમાં કાંઈ ધનવાન આવે તેને કુટી માધુએને બોજન કરાવું છું. આજે છેવટે કાંઈ નહોં મળવાથી મારી સ્ત્રી સાથે જંગલમાં પ્રાણ છોડવા નિશ્ચય કર્યો. જ્યાં મને શીઠ્ઠણ ભગવાન પ્રમ્ત્ય યાપ.

વૈશ્ય (શ્રીભગવાન) પ્રસન્ન થઈ વસ્ત્ર દ્રવ્ય વિગેરે આપતા હતા, તે વખતે સતી રુદ્ધિમણી પણ પોતાની સોનાની વીંટી ચિવાપ ખીન્નું ધણું આપતા છતાં બ્રાહ્મણ કહે કે હાથમાં વીંટી છે તે નહીં આપશો તો હાથની આગળી કાપી નાખીશ, કારણ કે વીંટીના પ્રભાવથી મારે પેર ધણું સાધુ સતનો સતકાર (બોજન) થશે, વીંટી લઈ બધું એક વસ્ત્રમાં બાંધી વાસતો હતો તે વખતે વૈશ્ય (શ્રીભગવાન) કહે ॥ કે તારે આ વીંટી વેચવી નહોં, પણ સભાળી રાખવાથી જોઈશે તે મળશે. આવું થવાથી સતી રુદ્ધિમણીને ભગવાન કહે ॥ કે મારા જક્ત જગતમાં કેવા હોય તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો. આવું બ્રાહ્મણ (નિર્ગિચન)નું વૃત્તાત કહ્યું છેવટે ભગવાન પ્રસન્ન થવાથી મોક્ષપદ મેળવે છે.

સર્ગ ૬૯ મો

ગોપાલસાક્ષીદેવ ચરિત

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ મક્તિમાહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।
 અસ્તિગૌઢેષુ વિખ્યાતો ગ્રામ પુરવદ્દાશ્ચિત્તિ ॥
 યસ્ય શ્રવણમાત્રેણ મક્તિર્ભવતિ શાશ્વતી ॥

અ સર્ગમા ગોપાલસાક્ષી દેવનું ચરિત કહે છે ગૌઢ દેશમા પુરવદ્દા (પુરદારોડ) નામનું ગામ (જગદીશથી ૪ ગાઉ) છે ત્યાં એક બ્રાહ્મણ પોતાના કુટુંબ પરિવાર મહિત રહેતો હતો, જેને એક પુત્ર તથા કન્યા હતી વૃદ્ધાવસ્થા થવાથી યાત્રા માટે પવિત્ર તીર્થમા જવા વિચાર કર્યો, સાથે સહાય માટે પોતાની જાતિમાં બ્રાહ્મણને ગરીબ છોકરો મળે તો રસ્તામાં મારી સેવા ચાકરી કરે, ગામમા એક બાવક મલ્યો તેણે કહ્યું કે મને માતા પિતા સગાસબંધી કાંઈ નથી, તમારી સાથે આવવાથી મને યાત્રા યશે આવું સાબળી ખુશી થઈ તેને સાથે લઈ મરસામાન તૈયાર કરો યાત્રા કરવા ગયા

પ્રથમ ગયા ક્ષેત્રમા ગયા, જ્યાં સ્નાન, દાન તર્પણ, શ્રાદ્ધ (પિંડદાન) કરી ત્રણ દિવસ રહી કાશીક્ષેત્ર ગયા ત્યાંથી પ્રયાગ તીર્થ જઈ મથુરાપુરી આવ્યા એક માસ રહેવાથી બ્રાહ્મણ (૪૬)ને તાવ આવ્યો, જેની સારવાર બ્રાહ્મણ બાલક કરતો હતો, ન્યારે શરીર નિરોગી થયું ત્યારે ૪૬ બ્રાહ્મણે બાલકને કહ્યું કે તે મારી સેવા ચાકરી ધણી કરી જેથી આપણા દેશમા જવા પછી મારી કન્યા તને પરણાવીશ, કન્યાનું દાન કરવા પિતાનો મુખ્ય આધકાર છે, જેના સાક્ષી માટે ગોપાલદેવની સમક્ષ વિવાહ કરવા પ્રતિજ્ઞા કરું છું થોડો વખત રહી બને જણા પોતાને દેશ ગયા

૪૬ બ્રાહ્મણ સ્વદેશમા આવ્યા પછી યાત્રાનું વૃત્તાંત મળેતો

હતો. મથુરામાં ગદી મંદવાડ થવાથી જે સેવા એક માસ કરી હતી, જેને પુત્રીનો વિવાહ કરવા મનમાં મંકલ્પ નિશ્ચય કર્યો હતો. એ સમયે વૃત્તાંત કહે છે, પિતાનો વિચાર માંભળી કન્યાનો બાહ તથા બીજાં સગાં સંબંધીઓ વૃદ્ધનો તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા કે, આપણાં આરાં કુલની કન્યા નીચ કુલમાં અપાય નહીં, મગાં મનંધીઓ બધા શત્રુ પ્રમાણે થશે, હવે તમારે કાંઈ બોલવું નહીં, બધો બંદોબસ્ત અમે કરશું. આવું સાંભળી બ્રાહ્મણપુત્ર કહે છે કે મને કન્યા પરણાવવા મથુરા યાત્રામાં કશું હતું તેનો નિશ્ચય કરો, તે વખતે કન્યાનો બાહ તથા બીજા મગાંઓ તિરસ્કાર વચન બોલે છે કે તું હલકાં કુટુંબનો દોવાથી તને કન્યા આપશું નહીં. બાલક રાગને વૃત્તાંત કહે છે ત્યારે રાગએ દરબારમાં નિર્ણય કરવા મહાસદોને નિમવામાં એકમેકમાં મોટો વાદવિવાદ થયો કે અમે કન્યા આપશું નહીં.

આવો મોટો વાદવિવાદ થતાં એક વૃદ્ધ બ્રાહ્મણે કહ્યું કે તારી પાસે કાંઈ માક્ષી પુરાવો હોય તો રજુ કરવો ત્યારે બ્રાહ્મણ પુત્ર કહે કે લખેલો પત્ર પુરાવો નથી પણ એક જ સાક્ષી છે જે મનુષ્ય નથી, પરંતુ મથુરામાં ગોપાલદેવ છે, જેના ચરણમાં કન્યાના પિતાએ સાચી પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. આવું સાંભળી બધા સમામંદો તથા રાગ કહે છે કે તે દેવ (ગોપાલ) સાક્ષી પુરશે તો કન્યા આપવા કબૂલ છીએ. બાલક કહે કે મને ચાર મહિના વખત આપવો, વચમાં કાઢને અપાય નહીં; હું ત્યાં જઈ સાક્ષી પુરવા દેવને લઈ આવીશ. કદાચ મારૂ વચન મત્વ નહીં થાય તો પાંચમે મહિને તમારે બીજા જોડે કન્યાદાન કરવું. આટલું કહી મથુરા નગરીમાં ગયો. એક માસ સુધી નિયમ પાળી શ્રી ગોપાલદેવનું પૂજન લજ્જ કરી પ્રાર્થના કરે છે કે આપ મને આજે મદાય નહીં કરશો તો તમારા દેવ-મંદિર સન્મુખ પ્રાણત્યાગ કરીશ આટલું કહી સૂતો હતો.

મધ્યરાત્રિ થતાં શ્રી ગોપાલદેવે કહ્યું કે હે બ્રાહ્મણ બાલક ના

ચિંતા કરવી નહીં. તારી સાથે સાક્ષી પુરવા આવીશ; જે સાચું હશે તેમ કરીશ. હવે સવારમાં ઊડી સ્નાન બોજન કરી દેશ જ્યાં બધી તૈયારી રાખવી. હું આવતી કાલે મધ્યરાત્રિમાં મંદિરમાંથી પ્રયાણ કરતાં તારે આગળ આવવું અને હું પાછળ આવીશ; જેનો નિશ્ચય થવા મારા ચરણમાં પહેરેલાં ઝંઝરનો શબ્દ સાંભળવામાં આવશે પણ મારું દર્શન થશે નહીં, તેમજ તને ઊડી હું આગળ જઈશ નહીં, તું મારો ભક્ત હોવાથી તારું કાર્ય થશે. આવું સ્વપ્ન થવાથી એકદમ આનંદમાં બેઠો થયો. સવારમાં સ્નાન સંધ્યા ઉશ્વિર ભજન વિગેરે કરી મંદિર આગળ બેસી વિચાર કરે છે કે હવે સૂર્યાસ્ત થાય તો રાત્રિ થાય. મધ્યરાત્રિ થતાં ઝંઝરનો શબ્દ સાંભળી પ્રભુ સ્મરણ કરી સામાન લઈ આવતો થયો.

સર્ગ ૭૦ મે.

અથ મક્તયશો દેવો ગોપાલો મક્તવત્સલ ।

ગૌડે બ્રાહ્મણપૃષ્ઠથો ગૌડદેવે જગામહ ॥

શ્રી ગોપાલદેવ બ્રાહ્મણપુત્ર પાછળ જીને દીવસે સાયકાલે ગૌડદેશના ગામ (પુરદા રાડની સીમા સુધી) અંતરિક્ષપણે પ્રયાણ કરતા હતા, બ્રાહ્મણપુત્ર સૂર્યઅસ્ત થતાં ખુશી થયો કે દેવતું સ્મરણ કરતાં હવે મને પ્રત્યક્ષ દર્શન થશે, જ્યાં પ્રેમ અશ્રુધારા ઊડી સ્તુતિ કરતો હતો, પોતે બાલશુદ્ધિ હોવાથી મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે દેવને એકલા મુકી ઘેર જવું નથી, આજે રાત્રિમાં દેવસમીપ રહીશ. મધ્યરાત્રિ થવા પછી ગોપાલદેવ ગામની સીમામાં પ્રવેશ થયા. તે રાત્રિમાં રાજા પ્રધાન અને સભાસદોને સ્વપ્ન થયું કે બ્રાહ્મણ બાલકની સાક્ષી પુરવા તમારા ગામની સીમામાં ગોપાલ દેવ પધાર્યા છે, સવારે કેટલાક સભાસદો છુપી રીતે શોધ કરવા આવ્યા. સ્વપ્ન સાચું થવાથી ગામમા બહાર થયું કે બ્રાહ્મણ બાલક સાચું કહેતો હતો, જ્યાં જ્યાં જ્યાં શ્રીગોપાલદેવ નામનો હર્ષનાદ થયો.

રાગ્નએ કન્યાના પિતા બાઈ તથા સગાં સંબંધીઓને બોલાવવા દુકમ કર્યો, જેથી કન્યા વિવાદ કરવા પછી પરજીનાર બ્રાહ્મણ બાલકને વર્ષાશન તથા ગોપાલદેવ માટે સુંદર ભવ્ય મંદિર તૈયાર કરાવી પ્રતિષ્ઠા (પુનઃ) કરાવી સાક્ષી ગોપાલદેવ નામ પ્રસિદ્ધ થયું. હાલ પણ જગદીશથી ચાર ગાઉ દૂર પ્રસિદ્ધ સ્થાન છે.

ગોપાલદેવ મથુરામાં મંદિરમાં નહીં હોવાથી બીજે દીવસે મોટો કાલાદહ (રોક) ઉત્પન્ન થયો કે, આપણા મંદિરમાંથી ગોપાલદેવને કાણુ લઈ ગયા ! જેનો સાચો શોધ મળતો નથી. થોડા સમય પછી ગૌડદેરાથી એક બ્રાહ્મણ યાત્રા માટે આવ્યો જેણે સ્પષ્ટ વૃત્તાંત કહ્યું કે મથુરામાં ગોપાલદેવ હતો તે દેવ હાલ જગદીશ પાસે ખુરદારોડ ગામમાં સાક્ષી ગોપાલ નામથી પ્રસિદ્ધ થયા, જે દેવના સમક્ષ બ્રાહ્મણ બાલકનો વિવાદ થયો, ન્યાં રાગ્નએ ભવ્ય મંદિર બંધાવી દેવની રાજસેવા શરૂ કરી. આવું સાંભળતાં મથુરામાં પૂજકો તથા ભાવિક ભક્ત રાજ થયા કે આપણા દેવ હવે પાછા લાઇ આવશું, અગ્નણુ માર્ગ હોવાથી ગૌડદેરાના યાત્રાળુને સાથે લઇ ગયા, ન્યાં દેવ (ગોપાલ) નું દર્શન થતાં અનંતલ ઊડતાં દેવે રાત્રે સ્વપ્ન દીધું કે તમે પાછા મથુરા ચાલતા આવો; આ ગોપાલદેવ મથુરામાં આવશે નહીં, અહિંમાં રાગ્ન તથા બ્રાહ્મણ વિગેરે મારા પરમ ભક્ત થવાથી રાજસેવા નિયમ ચાલુ થયો. હવે બીજી મૂર્તિ તૈયાર કરાવી પ્રાણુ-પ્રતિષ્ઠા થવાથી નિત્ય સેવા પૂજન ચાલુ રાખ્યો. આવું સ્પષ્ટ સ્વપ્ન થયું ત્યારે પ્રાતઃકાલમાં સ્નાન સંખ્યા કરી જપપાઠ તથા શ્રી ગોપાલદેવનું દર્શન કરી પ્રેમભાવથી નૈવઘ ધરાવી બ્રાહ્મણ ભોજન નિયમ સંપૂર્ણ કરી પ્રસાદ લઈ મથુરાપુરી ગયા. ત્યાં બીજી પ્રતિમા (મૂર્તિ) તૈયાર કરાવી સેવાધર્મ પૂર્વ પ્રમાણે શરૂ કર્યો. શ્રી ભગવાનમાં જેવી ભક્તિ ભાવના રાખશું તેવું ફલ મેળવશું.

સર્ગ ૭૧ મો

રામદાસ ચરિત.

અયાપરં પ્રવક્ષ્યામિ મત્તેર્માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

પરમાશ્ચર્યજનકં હરિમકિમ્પ્રદાયકમ્ ॥

દ્વારકાયાસ્તુ પૂર્વસ્યાં ડાકોર ઇતિ વિદ્યુતઃ ॥

શ્રી રણછોડરાય ડાકોરમાં કેવી રીતે દારિકાપુરી પધાર્યા તેનું સાચું વૃત્તાંત શાસ્ત્ર પ્રમાણથી કહેવાય છે જેમા રામદાસનું ચરિત પ્રસિદ્ધ થયું ડાકોર ગામ દારિકાના પશ્ચિમ દિશામા છે, ત્યાં પવિત્ર બ્રાહ્મણ રામદાસ નામે હતા શ્રી દારિકાપુરી યાત્રા પ્રસંગે જતા એકાદશીમા વ્રત બ્રહ્મરણ્ય (ઉપવાસ) કરી બીજે દિવસે ખારસમા દેવને નૈવેદ્ય ધરાવી બ્રાહ્મણ ભોજન થવા પછી પોતે (પારણા) ભોજન કરી ડાકોર ગામ આવે આ પ્રમાણે સતસાધુ વૈષ્ણવનો ભોજન વિગેરે નિયમ ચાલુ રાખ્યો રામદાસ વૃદ્ધ થતા પૂર્વનિયમ પ્રમાણે એકાદશી નિમિત્તે દારિકાપુરી જવા કાંઈ સમય વિસ્મરણ થયો નહોતો પરંતુ ખારસે પ્રસાદ (પારણા) ભોજન શિવાય નીકળતા પરિશ્રમ થવાથી સુષ્ક ગયા, જ્યાં રાત્રિમા સ્વપ્ન થયું કે ભક્ત રામદાસ હવે આવતી એકાદશી વ્રત માટે દારિકાપુરી આવવું નહોતું વૃદ્ધ થવાથી પૂર્વનિયમ પાળી શકાય નહોતો માટે એક ગાડામાં બને પધરાવી ડાકોર ગામ લઈ જવા પ્રયત્ન કરવો દેવસ્વાન થવાથી રામદાસ રાત્રિમા કાંઈને ખબર નહોતી ચાલ તે પ્રમાણે દેવને રથમા લઈ ચાલતા થયા દારિકાપુરીમા શ્રી રણચર (શ્રી રણછોડ) દેવના પૂજકો મહિરમા મૂર્તિ નહોતી જોનાયી ગામમા શોધ કરવા લાગ્યા કે પવિત્ર સ્થાનમાંથી અમારા દેવ રાત્રિમા ક્યા ગયા હશે ગામમા તપાસ કરવી જોઈએ કે ગઈ કાલે રાત્રે બહાર ગામથી કાણુ આવ્યો હતો, અને હાલ તે અહિંયા

હાજર છે કે નહીં, તપાસ કરવાથી સાધુ રામદાસ એકાદશી નિમિ-
ત્તમાં આવ્યા હતા તે હાલ હાજર નથી, જે દેવને લઇ પોતાના
ડોકાર ગામ ગયા, રામદાસ ડોકાર ગામની સીમા સુધી પહોંચ્યા,
જેની પાછળ પુનરીઓને આવતા જોઇ ગાદુ એકાંતમાં રાખી
દેવમૂર્તિને એક વાવડી જલ ભરેલી હતી તેમાં પધરાવી પોતાને
ધેર ગયા. તે વખતે રામદાસ પાસે આવતાં પૂજના હતા
કે અમારા દેવને તમે ગાડમાં પધરાવી તમારા ડોકાર ગામમાં
શું કારણ લાવ્યા ? બાળુબાળુ તપાસ કરતાં વાવડીમાંથી દેવને
બહાર લાવવા ઘણી મહેનત કરી છતાં કાંઇ બહાર કાઢવા
શક્તિમાન નહીં થવાથી બધા લાવિક પુનરીઓ ડોકારમાં રહી
અનન્ય કાંઇ પણ એવાક નહીં લેવાથી દેવસ્વપ્ન થયું કે રામદાસ
મારો પરમભક્ત હોવાથી મારી પ્રતિમા પાછી દારિકાપુરી લઇ જશે
નહીં, પણ બદલામાં તેટલું મોનું લઇ મારી બીજી મૂર્તિ કરાવી ત્યાં
સ્થાપન કરશે. આવું સ્વપ્ન થવાથી રામદાસને ચિંતા થઇ કે
વજન પ્રમાણે સોનું ક્યાંથી લાવીશ. રામદાસને બીજું સ્વપ્ન થયું
કે હું ડોકાર છોડી જઇશ નહીં, પરંતુ તારી સ્ત્રી પાસે ગયું રતી
વજનની સોનાની વાળી છે જેને વજનરૂપે રાખવાથી પુનરીઓ
સોનું લઇ દારિકા પ્રવાણ કરશે. પુનરીઓ રામદાસને કહે છે કે
અમારા રણશૂર (શ્રી રણછોડ) દેવના વજન પ્રમાણે સોનું લઇ
અમે પાછા દારિકાપુરી જઇશું. રામદાસ આવું સાંજળી સ્ત્રીને
કહે કે તારી સોનાની વાળી કરતાં દેવનું વજન વધારે થાય તો
બીજું સોનું હું ક્યાંથી લાવીશ, ત્યારે સ્ત્રી પોતાના પતિ
(રામદાસ) ને કહે કે તમારે કાંઇ પણ ચિંતા કરવી નહીં. મને
સ્વપ્ન થયું કે તારી વાળીના સોનાના વજન પ્રમાણે મારી પ્રતિમા
થશે. રામદાસ કહે કે જે મૂર્તિ ધણા મનુષ્યથી ઉપડી નહીં તેવી
મોટી મૂર્તિના વજન પ્રમાણે શી રીતે સરખા થશે ? પછી
ત્રાજવામાં એક બાળુ વાળી તથા બીજી બાળુ મૂર્તિ રાખી વજન

કરવાથી સોનાની વાળી વજનમાં વિશેષ થવાથી પુનરીઓને મંદેહ થયો કે આ વિષયમાં અમને ખબર પડી નથી માટે કાંઈ ભેદ હોવો જોઈએ પુનરીઓ પોતાના હાથે વજન કરતા આશ્ચર્ય પામી રામદાસ પાસે ઘૂમી માગતા હતા રામદાસે તેટલું મોતુ (વાળી) આપી બોજન મત્કાર કરાવી આર્ત મા વિદાય કર્યા હેવ તથા ગમ ભસને પ્રણામ કરી પુનરીઓ દારિકાપુરી ગયા આવું શાસ્ત્રપ્રમાણ શ્રી રણછોડરાયનું છે છતાં લોક દત્તકથા ડકપુગણમાં એવું બોલુ પ્રમાણ કહે છે કે એક બોદાણો દારિકાથી દેવને લઈ આવ્યો જોણે ડાકારમાં શ્રી રણછોડરાયનું સ્થાપન કર્યું આવી લોકકથા પ્રચાર હાન જાહેરમાં કહે છે, પરંતુ આ શાસ્ત્રમાં જોટલું પ્રમાણ મધ્યુ તેટલું પ્રસિદ્ધ કર્યું

રામદાસ બખ્ત શ્રી ડાકાર ગામમાં દેવની મૂર્તિ પધરાવી બકન સેવા નિયમથી પાળી વૈકુંઠ નિવાસ કરતા હતા

મર્ગ ૭૨ મો

જમુસ્થામ ચરિત

અતર્થેવેજસુદયમો માન્નાસીત્ વૈષ્ણવ કિલ ॥

તસ્યૈકવૃષ્ઠમોગેદે નાન્યત્કિંચિત્ ધનાદિક ॥

આ સર્ગમાં જમુસ્થામ વૈષ્ણુન ચરિત કહે છે, જેની પાસે એક બગદ શિવાય બીજી કંઈ ધન નહીં હતું જે બગદ રાખી ગરીબાઇથી આશ્રમ નિર્વાહ કરતો હતો એક વખત બગદને જગનમાં ચરના (ધામખાના) લઈ જતા રાત્રિમાં ચોર લઈ જવાથી મનમાં સંતાપ કરતો હતો કે હવે મારું જીવન સાધન (ખાવાનું) તથા સાધુ સંત બોજન કરાવવા નિયમ ભંગ થવાથી આ જગતમાં પ્રાણ છોડી દઇશ આપો વિચાર કરતા શ્રીભગવાને બીજો તેવોજ બગદ લઈ જમુસ્થામને સાચી ખાત્રી થવા ધર આગળ છોડી દીધી તે વખતે વૈષ્ણુવ (જમુસ્થામ) વિચાર કરે છે

કે મારે બળદ પાછો આવ્યો, જેને લઇ ઘર આગળ બાધી પોતાનો દરોજનો સાધુસત સેવા બોજનનો નિયમ આપુ ગમતાં એક વર્ષ પુરૂ થવા પછી પોતાનો પ્રથમ બળદ જેને ચોર લઇ ગયો હતો તે ચોર પાછો આવ્યો, પરંતુ જસુસ્યામને ઘેર બાધેલો બળદ જોઇ ચોર વિસ્મય પામી ગુન્હો કળૂલ કરી માફી માગતો હતો કે તમારા જેવા શુદ્ધ વૈષ્ણવના સમાગમથી હવે ચોરી કંપી નહીં તમાગ શરણુમા આવ્યો છું તો માગ ઉદ્ધાર મટિ દેાઇ સારો બોધ (ઉપદેશ) દેવા પ્રાર્થના કરે છું તમારો શિષ્ય થઇ સેવા ધર્મમા રહી આજી સદૈવ પાળીય ત્યારે જસુસ્યામે ચોરને ભગવત નામ ઉચ્ચાર ઉપદેશ કર્યો. ચોરીનો ધધો છોડી દગિ ભગ્ન માધુસતમેરા કળવા લાગેા મનુષ્યમાત્રને મત્તમ ધરાથી દુરાચાર છોડી ઉત્તર મારે માર્ગ મળે છે

સર્ગ ૭૩ મેા

નંદદાસચરિત

ગંગાયા ઉત્તરે ફૂલે નૈમિવારણ્ય પશ્ચિમે ॥

નદદાસ इति स्यात्तो ब्राह्मणो वैचपूजकः ॥

શ્રી ગંગાનદીના ઉત્તર કિનારે તથા નૈમિવારણ્યના પશ્ચિમ ભાગમા બરેલી ગામમા નદદાસ નામે બ્રાહ્મણ રહેતા હતા નાની વયમા વિદ્યાભ્યાસ નહીં કરવાથી ખેતીવાડીનો ધધો કરી આશ્રમ નિર્ધાર તથા માધુમનસેવા કરે બીજા બ્રાહ્મણો નદદાસની સાથે દૂપ કરવા લાગ્યા કે અમે પડિતો હોવા છતાં નદદાસનું સન્માન જે દેાઇ માધુ વૈષ્ણવો આવે તેઓ સ્વીકાર કરે હવે આપણે કોઈ ઉપાય શોધી કાઢવો કે જેથી એનું (નદદાસનું) અનજન્ય કોઇ બ્રાહ્મણ સત સાધુ ગ્રહણ કરે નહીં, બધાએ એકમત થઇ એક મરણ પામેલી પાછરડી નદદાસના ખેતરમા ગરે સુકી ગવા બીજે

દિવસે નંદામ પોતાના ખેતર તરફ ગયા, જ્યાં એકત્ર થયેલા
 ધાત્રીઓ તિસ્કાર વચન કહેવા લાગ્યા, હે દુર્જન નંદાસ, તેં મોટું
 પાપ કર્યું, તું ધાત્રીઓ જતાં ઢોંગ કરી તિલક માલા ધારણ કરી
 દંભભાવથી ગામમાં સાધુવૃત્તિ ખતાવી મોટાઇ ભોગવવા ઇચ્છે છે.
 આટલું કહી ધાત્રીઓ ગામમાં આવી ગોહત્યાનું નિમિત્ત બનાવી
 નંદાસ માથે કાઇએ ખાવાપીવા બોલવાનો વ્યવહાર કરવો
 નહીં, જે કાઈ પાપ (હત્યા) કરી ધર્મનો ડોળ કરે છે. આનું
 મોટું કલંક લાગવાથી નંદાસ ગામ બહાર જઈ ખેતરમાં
 એસી વાછરડી મજીવન થવા માટે રામનામ જપ કરે છે.
 શ્રીભગવત કૃપાથી વાછરડી જીવતી થઈ ખેતર પાસે ધામ
 ચરતી હતી ગામમાં મજીવન થયેલી વાછરડીને લઈ પોતાનું કલંક
 (પાપ) દૂર થવાથી સાધુ સત વૈષ્ણવો નંદાસને ધન્યવાદ આપે છે.

જેઓ નંદામની નિંદા કરતા હતા તેઓ પશ્ચાત્તાપ કરી
 પૂર્વ પ્રમાણે દયાભાવ રાખી વ્યવહાર ચાલુ રાખતા હતા, તે વખતે
 ગામના મુખી (પટલ) નંદાસને પુછે છે કે વાછરડી સજીવન
 થઈ માતા (ગાય) પાસે દોડતી ગઈ. નંદામ સર્વ વૃત્તાંત કહે
 છે. રાત્રી મોટું આજી મુકનામ ધાત્રીઓને પોતાનું ગામ છોડવા
 હુકમ કરે છે. નંદામની કીર્તિ વધતી હતી, રાત્રીએ નંદામનો
 સારો સત્કાર કર્યો છેવટે રામભજન કરતાં મોક્ષ મેળવ્યો હતો.

સર્ગ ૭૪ મો

અલ્લદાસચરિત

અથાપરં પ્રવક્ત્યામિ માહાત્મ્યં પરમાદ્ભૂતં ॥

અલ્લદાસસ્ય મજસ્ય મક્તેર્મકિવિવર્ધનમ્ ॥

અલ્લદાસ ભક્ત ચરિત કહે છે. ગંગા નદીના ઉત્તર કિનારે
 સ્વસ્થાવર્ત ક્ષેત્રમાં ખગમ વેળ્યવ અલ્લદાસ ગ્રહેતા હતા, નિગતર
 પ્રભુમેવા તથા સાધુમતસમાગમ કરતા તીર્થયાત્રા કરવા શિષ્ય
 વર્ગ લઈ પ્રથમ નૈમિષારણ્યમાં ગયા, ત્યાં મોટું આંખાનું ફલથી
 ભરેલું ઝાડ જોવામાં આવ્યું, શિષ્ય મઝમે ફલ (કરી) ખાવા શુરની
 પ્રાર્થના કરી શુરએ શિષ્ય માટે ગમેરાળ પાસે ફલ લાવવા ઈચ્છા
 બતાવી છતાં મોટું ઉંચું વૃક્ષ હોવાથી કાંઈ પણ ઉપર ચઢી શકે
 નહિ. રક્ષા પુરૂષોએ ફલ લાવવા નાપાડી, કદાચ દ્વિંમત ધરી કાંઈ
 ચડે તે મરણ પામે છે. તમે (શુર) સિદ્ધ મહાત્મા છો, વખતે
 વિનયથી આપોઆપ વૃક્ષ નીચે નમીજશે તો જોઈતા ફળ મળી
 શકે. આવી વાર્તા માળગી અલ્લદાસ (શુર) શિષ્યની મનવાસના
 મક્લ કરવા વૃક્ષને ઈશ્વરરૂપ માની પ્રાર્થના કરે છે કે તમે ભગવત
 સ્વરૂપ છો, જગતમાં ઉત્પન્ન ચર્મ ફલ, પત્ર, પુષ્પ, મૂલ તથા શીત-
 લઘાવાથી પ્રાણીમાત્રનો ઉપકાર કરો છો આ બાવક શિષ્ય ઉપર
 તમારી દયા યાવ તો ફલ મળવાથી હું આગળ જઈશ

અલ્લદાસનું શુભ વચન સાંભળી આખાનું ઝાડ પોતાની મરજી
 મુજબ નીચે નમી ગયું, જે વખત શિષ્યમઝમ થોડા ફળ લઈ
 પોતાની ઈચ્છા પૂર્ણ કરે છે, પાત્ર ફલ લઈ શુરએ પાછી ઇશ્વર
 પ્રાર્થના કરી કે હવે જેવું આગળ હતું તેવી રીતે યાવો. ત્યાં
 પ્રભુની દયા હોય ત્યાં પ્રાણીમાત્રને હિતમ સુખ મળે છે પોતાના
 મનમાં જેવી શ્રદ્ધા દેવધર્મ માટે રાખ્યું તેવું ફલ ભોગવવા સમર્થ
 ચર્મિયું. પછી અલ્લદાસ પોતાના શિષ્ય વર્ગ સાથે બીજા તીર્થ તરફ
 પ્રયાણ કરતા હતા.

સર્ગ ૭૫ મો

કલાવતીચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ મત્તેર્માદાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

શ્રીરંગનાથો યદ્વાસ્તિ દક્ષિણેડતીથ વિચ્યુત ॥

પૂર્વેચોતરમાં મર્ગમા શ્રી રંગનાથ ભક્તિ વિષય કહે છે, દક્ષિણ દેશમા શ્રીરંગનાથનું પવિત્ર સ્થાન છે, ત્યાં ક્યાવતી નામે વેશ્યા રહેતી હતી, દ્રવ્ય સપ્તિ મેળવવા માટે જૈન સંગીતમા ઘણી હુશિયાર હતી તેમજ સાધુમત વૈષ્ણવ તથા વિદ્વાન પડિતોનો સારો મતકાર કરતી હતી એક વખતે ધગ આગળ કોઇ સારો પડિત સભ્ય મહાચતુર્થ મકાન જાણી આગણામા ઉભો હતો, જેને જોઇ ક્યાવતી વેશ્યા આદીના પાત્રમા અલકાર વસ્ત્ર તથા સોના મોહોર લઇ પડિતને સન્માન કરવા આનતા પડિતે પ્રુછ્યુ કે તું કોણુ જાતિ છે ત્યારે કલાવતી વેશ્યા કહે કે હું મહાગજ, હું આ ગામમા એક વેશ્યા છું પડિત બ્રાહ્મણ કહે કે તારૂં કાષ્ઠપણુ મને જોઇતું નથી, જેથી પડિત આનતા થતા વેશ્યા કહે કે સમ્પ્રદ કરેલું દ્રવ્ય પાછુ ધગમા શી રીતે લઇ જાઉં, તમારા જેવા વિદ્વાન બ્રાહ્મણો મદાય નહીં કરશે તો શ્રીપુરુષોત્તમદેવ મને પ્રસન્ન શી રીતે થાય? ત્યારે પડિત કહે છે કે જે દ્રવ્ય મને આપવા નિશ્ચય કર્યો હોય તેટલુ બધુ દ્રવ્ય શ્રીરંગનાથ દેવને અર્પણુ કરવુ દેવ માટે સોનાનો મુકુટ તૈયાર કરાવી મદિર્માં જઇ તારૂં હાથે દેવના મસ્તક ઉપર ધરવો, ત્યારે વેશ્યા કહે કે તમે બ્રાહ્મણ પડિત છતાં મારા દ્રવ્યનો અનાદ કરો છો તો પ્રત્યક્ષ દેવ શી રીતે સ્વીકાર કરશે, જેને બ્રાહ્મણ સમજાવે છે કે શ્રી ભગવાન ભક્તિભાવથી પ્રસન્ન થશે, પછી સોનીને બોલાવી દેવ માટે મુકુટ તૈયાર કરાવી સવારમા બીજે દિવસે અર્પણુ કરવા નિચાર કર્યો

રંગનાથ દેવ પોતાના પ્રજારીને રાત્રિમા સ્વપ્નરૂપે બોલ્યા

૪ આવતી કાલે મયારમાં નગરમાં રહેનારી દલાવતી વેશ્યા મારે
માટે સોનાનો મુકુટ રત્નજડીત લાવશે; મારું દર્શન થતાં રત્નસ્વલા
યશે છતાં સ્નાન કરી મારા મસ્તક ઉપર મુકુટ અર્પણ કરશે તે
તે વખતે તમારે મહેલ રાખવો નહીં, કારણ કે વેશ્યા છતાં ભક્તિ
ભાવથી સદાચાર પાળે છે. આવું સ્વપ્ન વૃત્તાંત પુનઃથી બીજા
બ્રાહ્મણોને કહેનો હતો. દલાવતી વેશ્યા બીજા દિવસે સ્નાન કરી
દેવ મંદિરમાં આવતાં રત્નસ્વસ્થા થયાથી એકદમ બહાર ઉભી
રહી, ત્યાં પુનઃથી કહે કે પાછું શુદ્ધ સ્નાન કરી ભક્તિભાવે તારા
કાલે દેવને મુકુટ અર્પણ કરવા દેવની આજ્ઞા થઈ મારે મનમાં
સદેહ લાવવો નહીં. આવું દેવપૂજક બ્રાહ્મણે કહ્યું તે પ્રમાણે સ્નાન
કરી ભક્તિભાવથી મુકુટ ધરાવતી હતી, તે વખતે મીરગનાથ દેવે
પોતાનું મસ્તક નીચું નમાવ્યું. ત્યાં બધા પ્રસન્ન થયા. દલાવતી
પોતાના ભક્તિભાવથી નૃત્ય ગાયન મધુર સ્વરથી કરતી હતી.
સાધુસત્ત ગરીબને અન્ન વસ્ત્ર આપવા દરરોજનો નિયમ કાયમ રાખ્યો.
થોડો વખત પછી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી એક પર્ણકુટીમાં રહી
રાત્રિ દિવસ ધીરગનાથ દેવનું ભજન કરતી હતી. આથી ગીતે કલાવતી
વેશ્યા મોક્ષ મેળવતી હતી. ભગવાનની ભક્તિ કરવાથી મહાપાતકી
યજ્ઞ પવિત્ર થાય. પ્રભુ ભક્તિ ઉપરે સમાર તાગવામાં મુખ્ય છે.

સર્ગ ૭૬ મે

પાંચાલરાજચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિ માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

પાંચાલેષુ ચમૂચ્ચકો રાજાભક્તિસમન્વિતઃ ॥

પાંચાલ દેશમાં વિષ્ણુભક્તિપરાયણ ગગન દરરોજ માધુ
અંતમેવા પ્રગ્નપાત્રન નાજનીતિ પ્રમાણે યથા મોગ્ય વર્તતો હતો,
ક્રોધ નિંદા કરે અથવા ક્રોધ ચોરી કરે તેને સાત્ર પ્રમાણે દડ કરે.
એક વખતે કેટલાક ભાગી (હુડારા)ઓ ધનહરણ કરવા વૈષ્ણવ વેષ

લઈ તુલસી તિલક ધારણ કરી દોગ કરી દરિનામ મોક્ષના ગંગદાર સન્મુખ આવી, સેવકોને કહે છે કે અમે વૈષ્ણવો રાગને મથવા આવ્યા છીએ, જેની ખબર આપવી, રાગને તે ધુતાગ (હુટારા-ભડા)ઓને વૈષ્ણવ સાધુઓ સમજી ચોગ્ય મત્કાર કરતા કહે કે તમે સસારવૈભવ સુખ ત્યાગ કરી માધુ સન યથા, હવે કયા જવા વિચાર છે ત્યારે જવામ આપ્યો કે દારિકાપુરી યાના કરી અદિઆ તમને મળી અયોધ્યા જવા વિચાર છે, તમે ધર્માત્મા વૈષ્ણવ ગાળ છો તેથી તમારા દર્શન માટે આવ્યા છે, રાગને પ્રમત્ત થઈ બોજન માટે આગ્રહ કર્યો કે એક દિવસ મારી નગરીમા રહી આવતી કાલે મન લઈ જશે.

હુઆ પૂર્ત (ભડા)ઓ એકમેકમા વિચાર કરવા લાગ્યા કે આપણે રાત્રિમા ગહેશુ તો બધો આપણો દોગ માનમ પડવાથી દુખ થશે માટે હાલ રાગ લઈ ચાલી જશુ, રાગને કહે છે કે અમે હાલ અયોધ્યા જવા પ્રયાણ કરીશુ રાગને બધાનો મત્કાર કર્યો એકદમ ઊભા થઈ નાચતા હુઆવનો જાતિધર્મ છુપાવો નહોં, તે વખતે રાગને નિશ્ચય કર્યો કે દોગ કરી વૈષ્ણવ બની અદિઆ ધન હુટવા આના, સાચા વૈષ્ણવો આવુ કામ કરે નહોં જેથી હુટારાઓ ધન મૂકી એકદમ નાસી જતા રાગને બધુ ધન બ્રાહ્મણ સાધુમતને વહેંચી દીધુ આવા દોગીઓને જોઈ રાગ મેમાર સુખ વૈભવ ત્યાગ કરી પુત્રને રાજ્યમાદી સોપી ભગવાનનું ભજન કરી પરમધામ (મોક્ષ) મેગનતો હતો.

સર્ગ ૭૭ મો

રામનામ માહાત્મ્ય

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ રાજમક્તિવિવર્ધન ॥

પરમાશ્ચર્યજનકં સર્વપાપપ્રણાશન ॥

એક રાગ પરમભક્તિ ભાવથી કોઇ બીજો સાબળે નહોં તે પ્રમાણે એકાતમા રામ શબ્દ કિચ્ચાગ કરતો હતો, જેથી રાણીને ખબર પડી નહોં કે રાગને અત કણુમા ભક્તિભાર કેવી રીતે

છે, મનમાં મંતાપ કરે કે ગળને કાઈ દેવ ઉપર શ્રદ્ધા નથી. એક વખત બપોરે રાજા સુતા હતી, પાછળ રાણી એકાંતમાં બેઠી હતી, તે વખતે રાજા નિદ્રામાં (ઉઘમાં) સીતારામ. સીતારામ શબ્દ બોલતાં રાણી પ્રમત્ર થઈ બહાર જઈ બાલણીને દાન કરતી હતી. પછી બીન વાદિત નાદ યવાથી રાજા એકદમ જાગી ઉઠી રાણીને પુછે છે કે આજે શું કારણ યવાથી અકાંડ તાંડવ ઉત્પન્ન થયું, તારાલાઇને ત્યાં અથવા કુમારને ત્યાં કાંઈ ખાસ-કનો જન્મ થયો હોય તેવો સમારભ સા માટે કર્યો ?

રાજાનું કહેવું સાંભળી રાણી કહે કે હું પ્રાણુનાથ માગલાઇ-તથા પુત્રને ઘેર કાંઈ મહોત્સવ કારણ નથી, પરંતુ તમારા મુખથી કાંઈ વખત રામનામ ઉચ્ચાર થયેલો સાંભળવામાં આવ્યો નથી, આજે બપોરે નિદ્રામાં પ્રાણુનાથ બોલવાથી મને આનંદ થયો. હવે મને વિશ્વાસ થયો કે પ્રથમથી તમારા અંતઃકર્ણમાં પ્રભુ ભક્તિ માત્રી કાયમ રહી છે. આજે આનંદ યવાથી મેં દાન કર્યું; રાજા કહે કે હું જો કાંઈ સારું કર્મ કરીશ તેનો અર્ધ ભાગ પુણ્ય-તને મળશે, હવે મારું વચન માંભળી તને કદાચ દુઃખ થશે. મારે જીવતા ઈચ્છા નથી કારણકે મારા હૃદયમાં સીતામહિન શ્રીરામનું ખ્યાનરૂપે દર્શન થતાં તેઓનો વિયોગ યવાથી મારે વધારે આયુષ્ય ભોગવવા ઈચ્છા નથી ગળએ પ્રધાનને કહ્યું કે મારે કુમાર સાચી ભક્તિ કરી ધર્મ પાલન કરે. કીર્તિ લક્ષ્મી ગળ્ય વૈભવ ધર્મમાં પ્રીતિ રાખી છેવટે મારું માયુ નામ કાયમ રાખે આટલી ભલામણ કરે છું રાજા પોતે સીતારામનું સ્મરણ કરતા પરમ-પદ (સ્વર્ગ) સ્થાનને પ્રાપ્ત થયો તે વખતે મહારાણી પતિ (રાજા)ના રાગ માથે સ્મરણભૂમિમાં જઈ મતી થઈ. આ પ્રમાણે અંતઃકર્ણમાં સાચો ભક્તિભાવ રાખવાથી છેવટે મનુષ્યનું કન્યાશુ-ચાપ બહારનો ભક્તિભાવ કરતા હૃદયમાં પ્રેમ હોય તેનું છેવટે સાચું પરિણામ થાય.

સર્ગ ૭૮ મો

અયૈફો મથુરાપ્રાંતે વમૂવ વૈષ્ણવોત્તમ : ॥

મ્લકાકી ગતસંગસ્તુ મિક્ષાશી દદમવિત્તમાન્ ॥

ગુરુભક્તિ મહિમા તથા રામનામ (પ્રભુ ભજન) ઉચ્ચાર

કરવાથી ઉદ્ધાર થાય જેવું પ્રત્યક્ષ દર્શાત કહે છે, મથુરા પ્રદેશમાં વિધ્યુ મત્ર દીક્ષા ગ્રહણ કરી શ્રી યમુનાના નદી કિનારે એક નાની પર્ણકુળી (ઝૂપડું) બાધી બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. માલ અવસ્થામાં માતાપિતા દેવલોક થવાથી એ-લોક હતો, પાકી બિક્ષા માગી ભગવાનને ભોગ ધરાવી પ્રમાદ ભોજન એક વખત લઈ પ્રભુ નામનો જપઉચ્ચાર કરવાથી મંસાગ્રદુખ દૂર કરી આનંદમાં રહેતો હતો. ત્યાં એક નાની ઉમંગનો બાલક આવ્યો, જેણે વિનયથી પ્રણામ કરી પોતાનું સંધર્મ જ્ઞાત કર્યું કે મને હવે કાઈનો આશ્રય નથી, મારા દેશમાં દુકાળ પડવાથી આમતેમ કરતા તમારી શરણે આવ્યો, મારા માતા પિતા સગાવહાલા તમે છો. આવું અનાથ બાલકનું વચન સાંભળી તે બ્રાહ્મણે પોતાના પુત્ર પ્રભાણે બાળનું રક્ષણ કર્યું. થોડા વર્ષે ગયા બાદ પોતાને ઈશ્વર ભજનથી રમરણ થયું કે હવે મારા આશુર્યનો ઉત્તર સમય નજીક આવ્યો, જેથી બાલકને કહે છે તારે મારા પુણ્ય માટે રામનામ ઉચ્ચાર કરવો, મારી રક્ષા માટે આગળ શિષ્ય હતો તે બહાર ગયો જેથી તારે મારી પાસે બેસી આવ્યો. દિવસ રામ શબ્દ બોલવો તે દિવસે સાયકાલે ગુરુ મગ્ધ પામ્યા થોડા વખત પછી બહાર ગામ ગયેલો શિષ્ય આવ્યો, ગુરુને મરણ પામેના જોઈ બેભાન થઈ રડતા લાગ્યો, પણ ગુરુએ પ્રથમ શિષ્યને કહ્યું હતું કે મારા મગ્ધ સમયે કાંઈ પાસે બેસી દરિ (રામ) નામ શબ્દ ઉચ્ચાર કરશે તો પાછો સંજીવન થઈશ આવું ગુરુ વાક્યનું અમરણ થવાથી મોટા શબ્દથી ગમનામ બોલતા ગુરુ

સવારમ. સજીવન થયા, શિષ્યને કહે કે તારી માથી ગુરુમંત્રિ-
લાવથી હું પાછો સજીવન થયો. પરંતુ અમાર મંસાગ્રમા હવે
પાછો વધારે જીવવા માટે હમ્મજા રાખતો નથી, કેવલ સાચા-
લાવથી ઈશ્વરનું ભજન કરવાથી મનુષ્યને જીવે છે. હવે મળશે
જેનું પ્રત્યક્ષ દષ્ટાંત માથું કગવા તને ઉપદેશ કર્યો. આવું છેવટે
ગુરુ વાક્ય અવશ્ય કગવી પાછા મળ્યું પામ્યા જેનો અભિ સરકાર
શિષ્યે કર્યો. બાદ શિષ્ય પોતાના ગુરુની પર્ણકુડીમા રહી શ્રી
ગમનામ જપ કરવાથી મોક્ષ મેળવતો હતો.

સર્ગ ૭૯ મો

રવિદાસચરિત

જપ વ્યયે મહાધ્યર્થે ભક્તિમાદાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

રામાનુજસ્ય શિષ્યસ્તુ દેવાચાર્યસ્તથાપરઃ ॥

ૐ ગૌડયાશીમા મર્ગમા રવિદાસચરિત કહે છે શ્રીગમાનુજ
ચાર્પના ચાર શિષ્ય દેવાચાર્ય, હર્વાનદ, રાધવાનદ તથા મહામહિમ
નામેહતા, રાધવાનદના શિષ્ય રામાનદ સાત સ્વભાવવાળા. દયાવાન,
સયમ પાળનારા શ્રીકૃષ્ણમેવામા નિપુણ હતા. કોઈને સાપ
અથવા અનુમહ (કૃપા) કગવામા શિષ્યવર્ગને ઉપદેશ કરતા,
જેના ભક્ત કનીરજી, નગહગિ પીપાગમ રવિદાસ, ભવાનદ
તથા બનાકી વિગેરે મહાભક્ત થયા હવે રવિદાસ ચરિતે
કહે છે.

રવિદાસ ગમાનદજીના શિષ્ય હતા, ઇહાચર્યવંત પાળી ગુરુ-
સેના કરી શિક્ષા માગી લાવી ગુરુને અર્પણ કરે, રામાનદજી
શિક્ષામા દેવને ભોગ (નેવેલ) પરાની થોડું અન્ન પ્રમાદરૂપે રાખી
બધુ બાકીનું શિષ્ય મહાને આપતા હતા. એક વખતે દરરોજ
પ્રમાણે રવિદાસ શિક્ષા માગવા જતા વગ્માદ પડવાથી માર્ગમા
એક નારિતકના ઘર આગળ રોકાઈ ગયા કે વરમાદ કમી થાય

તો લિસા લઈ ગુરૂ પાસે જઈશ, વરસાદ વધારે થવાથી નારિતક કહે કે હું અન્ન આપીશ તે લઈ રસોઈ બનાવી ગુરૂને અર્પણ કરવું, આજે વરસાદ બધે થશે નહીં માટે મારૂ વચન માનવું, ત્યારે રવિદાસ કહે કે તમારૂં અન્ન લેવાય નહીં, જેણે પ્રભુભક્તિ સેનાધર્મે ત્યાગ કર્યો હોય તેનું અન્ન લગનાનની સેવામાં ઉપયોગ થાય નહીં. પરંતુ નારિતકનો ધણો આગ્રહ થવાથી અન્ન લઈ જઈ રસોઈ તૈયાર કરી ગુરૂ પાસે ભોગ ધરાવવા પ્રાર્થના કરતા ગુરૂજીને નૈવેદ્ય ધરાવતા દેવનું ધ્યાન કરતા હતા દરરોજ પ્રમાણે હૃદયમાં ધ્યાન નહીં થવાથી રામાનંદજી ગુરૂ પુછે કે આજે લિસા માટે કાણે અન્ન આપ્યું, આજે દેવે ભોગ (નૈવેદ્ય) સ્વીકાર કર્યો નથી ગુરૂનામ્થ સાભળી રવિદાસ કહે કે આજે વરસાદ ધણો થનાથી હું બીજી જગ્યાએ જઈ શક્યો નહીં એક નારિતકનો આગ્રહ થવાથી તેને ઘેરથી કાચું અનાજ લાવી પાક તૈયાર કરી નૈવેદ્ય ધરાવવા તમારી પ્રાર્થના કરી

રામાનંદજી પોતાના શિષ્ય રવિદાસનું વચન સાંભળતા ક્રોધથી કહેવા લાગ્યા કે હે શિષ્ય હવે તો તારો બીજો જન્મ ચમાર જાતિમાં ઉત્પન્ન થશે, ગુરૂ શાપ સાંભળી વિનયથી પ્રાર્થના કરે કે મારો જન્મ ચમાર જાતિમાં થાય છતાં હંધરમાં ભક્તિભાવ કાયમ રહે એવો ઉપદેશ કહો, તેમજ આ નગરમાં ચમાર જાતિમાં જન્મ લઈ તમારો ઉપદેશ મન મને મળ્યા શિવાય મારી માતાનું સ્તનપાન (દૂધ) ગ્રહણ કરીશ નહીં, મારા તમને સાંજાગ પ્રણામ છે રવિદાસ ગુરૂ સ્થાન છોડી ચાલતો થયો.

રવિદાસ ગુરૂનો આગ્રમ છોડી નહાર જવાથી રામાનંદજીને પશ્ચાત્તાપ થયો કે મેં રવિદાસ શિષ્યને ક્રોધાવેશમાં શાપ દીધો થોડો વખત ગયા પછી શિષ્ય (રવિદાસ) મરણ પામ્યો, યમપુરી લઈ જતા પુણ્યભાગ વિશેષ હોવાથી તથા પાપ થોડું હોવાથી મિત્રગુપ્ત પુછે છે કે પ્રથમ તારે પુણ્યથી સુખ ભોગવવું છે કે

પાપકર્મનું કષ્ટ બોગવતું છે. રવિદાસ કહે છે કે પ્રથમ પાતક (૬૪) બોગવવા ઇચ્છા કરે છે. ચમદેવ બોલ્યા કે તારો જન્મ ચમાર જાતિમાં થશે, જ્યાં ગુરૂ પ્રસાદ (ઉપદેશ) મળવાથી મંસારસમુદ્ર સુખરૂપ તરશે. ચમદેવનું કહેવું સાંભળી પ્રણામ કરી ચમારની સ્ત્રીના ગર્ભમાં નિવાસ કરતો હતો, નવ માસ પુરા થવાથી રવિદાસનો બીજો જન્મ ચમારને ઘેર થયો, બાલકને સ્નાન કરાવી માતા સ્તનપાન કરાવતી હતી, છતાં સ્તનપાન કર્યું નહીં. બાલકનું તેજસ્વી રાજકુમાર પ્રમાણે શરીર હતું, સર્વાંગદાતાં સંતાપ કરવા લાગ્યા કે માતાના દુધ પીધા શિવાય બાલક શી રીતે રહેશે, જેથી માતા ગુણ લાગી. બે ચાર દિવસ ચમાર છતાં બાલકને કાંઈ દુઃખ થયું નહીં. ગામમાં બધી જગ્યાએ વાર્તા થઈ કે દુધ વિના બાલક જીવે છે.

રામાનંદજી ગુરૂને ખબર પડી કે ચમારને ઘેર બાલક રાજકુમાર જેવો તેજસ્વી ઉત્પન્ન થયો, જેથી બીજા શિષ્યને લાઇ ચમારને ઘેર ગયા, જે જગ્યામાં બાલક (રવિદાસ) સુનો હતો ત્યાંથી બધાને બહાર કાઢી મુકી રામનામનો કાનમાં ઉપદેશ આપ્યો, તરત બાલક હમવા લાગ્યો. ગુરૂ કહે કે હવે તારી માતાનું સ્તનપાન કરવા હરકત નથી, તુ બાળ્યશાસ્ત્રી થશે આટલું ગુપ્ત વચન કહી બહાર નીકળતા પ્રેમ અશ્રુધારા ઊડતા હતા, ગુરૂ જ્યાં પહોં સર્ગાસંબંધી તથા માતા ધરમાં આવતાં દિવ્ય તેજવાળુ શરીર જોઇ સ્તનપાન કરાવતાં માતા આનંદ પામતી હતી.

ચમાર બાલક (રવિદાસ)ની આઠ વર્ષની જિમ્મર થતાં નવા જોડા પગના બનાવતાં શિષ્યવાથી તૈયાર કરી વેચવા જઇ જે કાંઈ પૈસા મળે તેનો ઉપયોગ સાધુસત સેવામાં સંપૂર્ણ કરે. થોડા પૈસા લાવી માનને આપે. આવે દરેકજનો સેવાલાવ થતાં એક સાધુ વૈષ્ણવને કિંમત શિવાય પગના જોડા આપ્યા, જેથી બીજા બાળ્યોએ સંપ કરી બાલક (રવિદાસ) ને ધરમાંથી કાઢી મુક્યો.

ગામમાંથી થોડી શિક્ષા માંગી પોતાનું જીવન ચલાવતો હતો. રસ્તામાં એક શિક્ષા (શાલિગ્રામ) મળવાથી ધરના આંગણમાં તુલસીનું વૃક્ષ રોપી હાથે લજ્જન કરતા ચમારનો ધધો છોડી દીધો.

એક વખત સાધુસત ધર આગળ આવવાથી બહારથી અનાજ લાવી સેવા કરતાં બાલક (રવિદાસ) નો શુદ્ધ પ્રેમ જોઈ સાધુએ એક સ્પર્શમણિ જતી વખતે આપી બાલકને કહે કે આ સ્પર્શમણિનું પૂજન કરવું તો તને સારો લાભ મળશે ત્યારે બાલક કહે કે તમારો મણિ આ શાલિગ્રામ દેવ પાસે રાખવો, ત્યારે તમને જોઈએ ત્યારે પાછો લઈ જશો. માધુર્મ્ય ગયા બાદ બાલક શાલિગ્રામ દેવનું પૂજન કરે પરંતુ સ્પર્શમણિને સ્પર્શ કરે નહોં, કારણ કે મણિની સેવા પ્રભાવથી કદાચ મને ધન મલવાથી પ્રમાદ (ગર્વ) અહંકાર થાય પછી રામનામ (લજ્જન) ભક્તિમા નિયમ ભંગ થશે.

સિદ્ધ મહાત્મા એક વર્ષ પુરું થવા બાદ પાછો આવ્યા, ત્યાં બાલક (રવિદાસ) નો કોઈ પ્રકારનો દ્રવ્ય વેલવનો ઉદય થયેલો નહોં જોવાથી મનમાં સંતાપ કરે છે કે સ્પર્શમણિનો મંત્ર થવા છતાં ભાગ્યોદય થયો નહોં. આ બાલકના ઉદય માટે બીજો ઉપાય શોધી કાઢી ઉત્તમ સુખ આપવા ઇચ્છા કરે છું સિદ્ધ મહાત્માને રવિદાસ કહે ■ કે હું મહારાજ મને બીજું કાંઈ જોઈતું નથી, તમારો મણિ તમે પાછો લઈ જાઓ, શાલિગ્રામ પામે ગણેશે. મણિ સાધુ મહાત્માને ખતાવ્યો ત્યારે સિદ્ધ જોડ્યા કે હજી થોડો વખત તારી પાસે રાખવાથી સુખી થશે, જેને મંસારવામના સુખ ભોગવવા કાંઈ ઇચ્છા નહોં હોય તેને સુખદુઃખ સમાન છે, આવી રીતે રવિદાસ (ચમાર બાલક) દરરોજ સાધુસત સેવા શાલિગ્રામ પૂજન વિગેરે નિયમ પાળી શાંતપણે દિવસ નિર્ગમન કરતો હતો.

મુર્ગ ૮૦ મેા

રવિદાસચરિત

અથતત્રસ્થિતાયેવે પ્રાહ્ણા ક્ષત્રિયા વિશ ॥

શદ્રાધાપિ ચતેસર્વે ગત્વારાજાનમદ્વુન્ન ॥

રવિદાસ ચમાઁ જાતિ હોવા છતાં શાલગ્રામ દેવ તથા
તુલસીપૂજન પોતાને ઘેર નિત્ય નિયમ આપુ ગણરાથી મામના
રહેવામીઓ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય વૈશ્યાદિ વર્ણના અગ્રિસરો રાગને
કહેતા હતા કે અમાર બાલક શાલિગ્રામનું પૂજન કરે છે તે
અયોગ્ય (શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ) ગણાય છે જેથી ગમગમે ખોલાવી તિગરકાર
કરી કહ્યું કે તું ચમાઁ જાતિમા જન્મ લઈ પવિત્ર દેવ (શાલિગ્રામ)
નું પૂજન કરે છે તે તને અધિકાર નથી માટે કાઈ બ્રાહ્મણને
આપી દેવા.

રવિદાસ (ચમાઁ બાલક) રાગને વિનયથી મ્હે કે મેં દેવને
હજી સ્પર્શ કર્યો નથી માટે બ્રાહ્મણ પોતાને હાથે લઈ જાય તો
હું ખુશી છુ, ગમગમે બ્રાહ્મણને આટા કરી કે દેવને પયગમ્ય
વિગેરે પવિત્ર વસ્તુ લઈ સ્નાન કરાવી સેવા પૂજન કરો. અમાર
બાલક (રવિદાસ) ગમગમે પ્રણામ કરી ઘેર ગયો બીજે દિવસે
બ્રાહ્મણ પાસેથી આપોઆપ મૂર્તિ રવિદાસને ઘેર પાછી આવવાથી
રાગ પાસે બ્રાહ્મણ કહે છે કે શુદ્ધ સ્નાન કરાવી સારી રીતે
પૂજન કરતા છતાં મારી પાસે રાત્રે જોવામા આવી નથી એક
ધૂત (કગારો) ગમગમે ખોદુ સમજાવતો હતો કે અમાર બાલક
(રવિદાસ) યંત્ર મત્ર જાણવાથી શાલિગ્રામ દેવ પાછા ગયા, ગમગમે
બ્રાહ્મણને ફરી મોકલી શાલિગ્રામ લાવવા હુકમ કરતા દેવ
સિંહાસનમા વિરાજમાન હતા. રાગને દેવ સ્વપ્ન થયું કે રવિદાસ
અમાર જાતિમા હાજ ઉત્પન્ન થવા છતાં જન્મજન્મમાતરમા
મારો પરમ ભક્ત હોનાથી રવિદાસને ઘેર મારી મૂર્તિ કાયમ મ્હેરો

રાજા ગામના સાગ સભ્ય મનુષ્ય સાથે રવિદાસને ઘેર જઈ કહે છે કે તારે કાઈ લાય ગળવો નહી, તારૂં અપમાન કાઈ કરશે નહીં રવિદાસ લગત વૈષ્ણવ સાથે દરરોજ ધરમા શાલિમામ પૂજન કરતો હતો, રાજા થોડો સમય જતા ચિતોડગઢની રાજકુમારી સાથે વિવાહ કરે છે રાણીને પૂર્વે દેવસેવાનો મસ્કાર હોનાથી દરરોજ રવિદાસ (અમાર)ને અજ વસ્ત્ર વિગેરે સાધુ સત સેવા માટે સહાય કરતા બ્રાહ્મણોએ ગણી પાસે દાન વિગેરે સેવા બંધાવડત કર્યો, કે આપણે કાઈએ જવું નહીં એક વખત ગામમા બ્રાહ્મણ બોજન માટે રાણીએ નિમત્રણ કરાવતા બધા એકમતથી બોજન માટે નિષેધ કરતા હતા કે તમે કાસુ અન્ન અમને આપશો તો ખીજી જગ્યામા જઈ રસોઈ તૈયાર કરશુ, પણ તમારા સ્થાનમા જમના છજી નથી, જેથી રાણીએ કાસુ અન્ન આપ્યું, પકિતમા રવિદાસને જોઈ એક બ્રાહ્મણ બોજન કરતા ઉઠી જતા ખીજી બ્રાહ્મણ ક્રોધાતુર થઈ રવિદાસને પકિત બહાર કાઢી મુક્યો પાછો બોજન કરના બેઠા હતા જ્યાં અમાર બાલક (રવિદાસ) પાછો બ્રાહ્મણ પકિતમા જોવામા આવવાથી બ્રાહ્મણો વિચાર કરવા લાગ્યા કે રવિદાસ (અમાર બાલક) ને ભગવાન મહાય છે, હવે આપણે કાઈ બોલવું નહીં શી ભગવાન પતિતપાવન છે, સર્વ-વ્યાપક છે આટલું કહી બોજન દક્ષિણા લઈ બ્રાહ્મણો વિદાય થયા

સર્ગ ૮૧ મા

અથાપર પ્રવક્ષ્યામિ રવિદાસસ્યચેષ્ટિતમ્ ॥

અમાનુષ્ય યદા જાત પ્રસિદ્ધં પૃથિવીતલે ॥

રવિદાસનું જીવન અનૌકિક જતાત કહે છે અમાર જાતિમા જન્મ થયા છતા પોતાના પૂર્વ સરકારની (ગમનામ) શુદ્ધ ભાવ પ્રમાણે એક પ્રત્યક્ષ દષ્ટાન્ત થયું ગામમા ગહેવા સ્ત્રી પુરો ગંગા સ્નાન કરવા જતા હતા, જ્યારે રવિદાસ વિચાર કરના લાગ્યો

કે મારે પણ યાના નિમિત્તે જવું પરંતુ જુદાનસ્થા યનાથી હું
આવીશ નહીં છતાં મારા તરફથી બે સોપારી આપુ છું જેને
ગંગા નદીમાં પધરાવતા પ્રાર્થના કરવી કે રવિદાસ જુદા હોવાથી
ગંગાસ્નાન કરવા આવ્યો નથી માટે ક્ષમા કરજો બીજા દિવસે
ગંગાસ્નાન કરતા પાદ્મજી રવિદાસની કહેલી પ્રાર્થના કરી બે ક્ષત
અંદર અર્પણ કરવાથી રાત્રિમાં પાદ્મજીને સ્વપ્ન થયું કે ગંગાદેવી
પ્રમત્ત થઈ જે કાંઈ આપશે તેટલું રવિદાસને આપવું જ્યાં સોનાનું
કંકણ રવિદાસને આપના (પ્રસાદરૂપે) યાનાજી પાદ્મજી લઈ ગયો
જેને જોઈ બધા ખુશી થયા

રવિદાસ કંકણ લઈ ગણીને આપે છે. કંકણ પહેરી પોતાના
મહેનમાં જઈ, જ્યાં દિવ્ય તેજવાળું શરીર ધવાથી રાત્રિ અંત પુર
(જનાના) માં આવનાથી રાણી બીજી કંકણ મેળવવા ગમ્મને
કહે કે મને બીજી કંકણ તમે મને ત્યાંથી લાવી આપો. ગમ્મ
કહે કે રવિદાસને દેવને પ્રસાદ મળવાથી તને આપ્યું હવે બીજી
કંકણ મળવું અશક્ય છે, પણ બીજી વસ્તુ (કંકણ સિવાય) જે
જોઈશે તે હું લાવી આપીશ રાણીએ નિશ્ચય કર્યો કે બીજી
કંકણ નહીં મળે ત્યાં સુધી અનન્યલ મદલું કરીશ નહીં ગણીને
દુરામદ જોઈ રાત્રિએ પ્રધાનને કહ્યું કે હવે મારે શું કરવું
રવિદાસ પામે જઈ ગમ્મ તથા પ્રધાન વિનયથી જહે કે તમારી કૃપા
ચાલ તો બીજી કંકણ રાણીને મલશે તો બધા સુખ મેળવશે, નહીં
તો રાણી પોતાનો પ્રાણ છોડશે

રવિદાસ વિચાર કરે કે ગંગાદેવી મને શી રીતે પ્રમત્ત થાય ?
ગંગાદેવીએ પ્રસાદરૂપે કંકણ આપ્યું હવે બીજી મેળવવા યત્ન કરીશ,
પરંતુ કદાચ નહીં મળે તો રાણી પ્રાણત્યાગ કરશે, જેથી મારું
જીવન સાધુસત્ત સેવાધર્મ નાશ પામશે આટલું કહી મનમાં
ભગવાન સ્મરણ કરી લાકડાના પાત્ર (ચાળી)માં ખવિત ગંગા-
જળ ભરી પૂર્વનું એક કંકણ મુકવાથી ગંગાદેવીનું જન યાગીમાંથી

બહાર નીકળનાં અંદર ખીચું કેકણ અકસ્માત મળવાથી રાગને પ્રસાદરૂપે આપે છે. પ્રમત્ર થઇ રવિદામનો યોગ્ય સત્કાર કરી રાગ રાણી ભક્તિભાવથી પ્રભુ સેવા કરતા હતા. રવિદાસ (અમાર) જાતિમાં ઉત્પન્ન થવા છતાં ઇશ્વર ભજન સેવા કરતાં ઉત્તમ ધ્યાન મેળવે છે. હવે કબીરજીનું શુદ્ધ ચરિત કહેવામાં આવશે.

સર્ગ ૮૨ મેા

કબીરજી ચરિત

કબીરભક્તિ માહાત્મ્યં કથયामि यथाश्रुतम् ॥

यस्य स्मरणमात्रेण हरिभक्तिर्भवेत् नृणाम् ॥

કબીરજી પૂર્વ જન્મમાં પોતે બ્રાહ્મણ હતા, તે વખતે વેદાંત શાસ્ત્ર, વેદ, બ્યાકરણ વિગેરે વિદ્યાભ્યાસ કરી જગતમાં મર્વ દસ્ય પદાર્થ મિથ્યા છે આત્મ નિશ્ચય કરી શ્રદ્ધા રહિત થઇ બ્રાહ્મણ છતાં ક્રિયા, કૌશલ્યરૂપે દરેક પ્રકારનું વસ્ત્ર (કાપડ) બનાવવા આરંભ કર્યો. થોડો વખત ગયા પછી જાતે સુતર બનાવી એક વણ-કરને ઘેર જઇ તેનો ધધો રાજગાર શીખવા માંડ્યો, ન્યાં થોડા વખતમાં તાવ આવવાથી મરણ પામ્યા. અંત સમયે વણકરનો સંબંધ હોવાથી ખીજો જન્મ વણકર જાતિમાં થયો. બાલ્યાવસ્થામાંથી સાધુ સન વૈષ્ણવોનો મમાગમ થતાં માતાપિતા કપડું વણવા શીખવવા મહેનત કરે છતાં પૂર્વજન્મનો બ્રાહ્મણ જાતિનો હોય સંસ્કાર હોવાથી અસાર સસાગસુખ ત્યાગ કરી બ્રહ્મઉપદેશ મેળવી કાંઈ ગુરૂ બનાવી મત્રદિક્ષા ગ્રહણ કરીશ. ગુરૂ વિના મત્ર-ઉચ્ચારનું ક્ષય મળતુ નથી. જેથી પવિત્ર કાશીપુરી જઇ કાંઈ ગુરૂમત્ર દિક્ષા લઇશ.

કબીરજી કાશી ક્ષેત્ર ગયા પછી સાધુ સંન્યાસી મહાત્મા પાસે જઇ વિનયથી બોલ્યા કે હું વણકરજાતિનો સેવક છું, મારે રામાનંદજી ગુરૂ પાસે કાંઈ મત્રદિક્ષા ગ્રહણ કરવા ઇચ્છા થઇ છે, ત્યારે

બીજા કહેતા હતા કે તારા જેવા વણકરના રામાનંદજી ગુરૂ ચાપ નહીં, આ વાર્તા હવે કાઈને કહેશે તો તારો તિરસ્કાર કરશે, તને એક માર્ગ બતાવીશ જેથી તારો ઉદ્ધાર થશે. ત્યારે ચાર ઘડી રાત્રિ બાકી રહે ત્યારે ગુરૂજી દરરોજ ગંગાસ્નાન કરવા પોતાના રહેવાના મહામાંથી જળ તે અગાઉ દરવાજા આગળ સુધ રહેલું. બહાર નીકળતાં પેલે પગ મુકશે, ત્યાં કાંઈપણ શબ્દ બોલશે તે મંત્રરૂપ માની ઉચ્ચાર કરવો, હવે તને સાચો ઉપાય બતાવ્યો, બીજો કાંઈપણ ગુરૂ ચાપ નહીં.

વૈષ્ણવ સાધુનું વચન સાંભળી વણકર (કબીરજી) હસતાં હસતાં પ્રણામ કરી કહેવા લાગ્યા કે તમે મારા પ્રથમ ગુરૂ થયા, તે દિવસે મહોત્સવ માની આનંદમાં રહી રાત્રિ થવા પછી મહાના દરવાજા આગળ સુધ ગયા. રામાનંદજી ગુરૂ દરરોજ નિયમ પ્રમાણે સ્નાનવિધિ સામાન લઈ ગંગાસ્નાન કરવા જતાં દરવાજા ઉપાડતાં કબીરજીના શરીર ઉપર પગ મુકતાં (ગુરૂ) રામરામ શબ્દ ઉચ્ચાર કરતા હતા, કે આવી જગ્યામાં કાંઈ સુધ ગયો જેની ખબર મને નહીં હોવાથી મારો પગ જેના શરીર ઉપર પડ્યો. કબીરજી જિભા થઈ મનમાં આનંદ પામી પ્રણામ કરી ચાલના થયા. ગુરૂ રામાનંદજી કહે કે અહિંયાં કાંઈ માંડો વ્યવસ્થિતવાળો પાછળથી આવ્યો હશે. કબીરજી રામશબ્દ સાંભળવાથી દરરોજ સ્નાન કરી તુલસી માતા, તિલક, મુદ્રા ધારણ કરી રામનામ જપ કરે છે. જેવી રીતે બીજા વૈષ્ણવો કાશીપુરી રહે છે તેવી રીતે કબીરજી આનંદમાં રહ્યા કેટલાક નિદેકા કબીરજીને પુછતા હતા કે તને મત્રદિક્ષા ક્યા ગુરૂએ આપી, જેથી વૈષ્ણવ લાલણો પ્રમાણે આડંબર કરવા લાગ્યો, ત્યારે કબીરજી બોલ્યા કે મને રામાનંદજી ગુરૂ પાસેથી દીક્ષા મલવાથી ગુરૂ આજ્ઞા પાળી રામનામ ભજન કરું છું. હવે હું વૈષ્ણવ થયો.

કબીરજીનો દેવ કરનાર રામાનંદજી પામે જઈ સાચું બોલું

સમજાવતા હતા ત્યારે ગમાનં ગુરુએ પુછ્યું કે મેં તને મનદીક્ષા શી ગીતે આપી ક્ષીગ્જી બોલ્યા કે હું મનાદરાખામાં સુતો હતો, જ્યારે તમે ગમાસ્નાન કરવા જતા મારા શરીર ઉપર તમારા ચગથુ સ્પર્શ થવાથી રામ રાજા ઉચ્ચાર સાબળતા મનરૂં મહાથુ કરો દરેક રામમન જપ કરવા વિધ્યુદીક્ષા મહાથુ કરી ગુરુ પ્રમત થઈ કહે કે દેવે તું પરમભક્ત થશે જેઓ તારો દેવ વરશે તેને પાછળ છૂટીપણ થશે આ પ્રમાણે રામનામ ભજન કરવાથી ક્ષીગ્જી મનાભક્ત થયા

પોતે વણકર હોવાથી કાઈ નવીન વસ્ત્ર તૈયાર કરી પૈમા સારી અન્ન સર્પ માતાનો નિર્વાહ કરે એક વખતે કહીના મમયમા સારૂં નસ્ત્ર બનાવી કુકાને વેચવા જતા રસ્તામા કાઈ વૃદ્ધ પુરુષ હતો તેણે કહ્યું કે મને આ વસ્ત્ર આપવાથી તારૂં ન્વાથુ થશે અર્ધું વસ્ત્ર આપવા ક્ષીગ્જીનો વિચાર થયો ત્યારે પાછું કહે કે મને બધું વસ્ત્ર આપવાથી શ્રીગમ પ્રસન્ન થશે, જેથી આપુ વસ્ત્ર આપુ બખમમા જઈ ઉભા રહી વિચાર કરે કે દ્રવ્ય મેળવી અનાજ ઘેર મોકલવું જોઈએ કારણ કે એક કબીરજીની આવજથી માતા, બહેન તથા સ્ત્રીનું પોશ્ય થવું હતું આવો વિચાર થતા શ્રીભાવાન ક્ષીગ્જી રૂપ સર્પ અનાજ વિગેરે બધું ઘેર આપી ગયા

ક્ષીરજી બીજે દીનસે ઘેર આન્યા તેને માતા કહે કે હે પુત્ર અમને ખાવા માટે ધન દિસે કાઈ દ્રવ્ય અલ વિગેરે આપરા આન્યા કબીરજીએ નિશ્ચય જ્યો કે મારી માતાને સાક્ષાત્ શ્રીહરિ પોતે માધુ સ્વરૂપ લઈ જોઇતું આપી ગયા, કાષ્ઠપથ પોતાના સ્વાર્થ માટે નહોં ગખતા સતસાધુઓનો સતકાર કરી આનંદ પામતા કહે છે કે મારી માતાનો જન્મ માર્થક થયો જેણે ભગવાનનું દર્શન કર્યું કબીરજી તે દેવસથી પોતાનો વણકર (વસ્ત્ર બનાવવા)નો ધવો છોટી દે છે ગામમા વાર્તા થઈ કે કાષ્ઠ માધુ કબીરજીને ઘેર માતાને ઘણું ધન આપી ગયા ત્યારે આહાહો ઘર આગળ

આવી કહે છે કે તને ઘણું દ્રવ્ય મળવા છતાં તમને કાંઈ આપ્યું નથી માટે કાંઈ દાનપુણ્ય કર્યો કબીરજી માધુમત પાછાગોનો સત્કાર કરી મંત્રોષ કરતા હતા જેને પ્રભુ પ્રમજ ધાપ તેને જગનમાં અસાધ્ય વસ્તુ કાંઈ નથી

સર્ગ ૮૩-૮૪ મે

હૃદયંકાશ્યા વસન્ મત્ત સાધુસેવાપરાયણ ॥

જાનદાસારસસાર આત્મજ્ઞાનપરોઽભયત્ ॥

કબીરજી કાશીકેનમાં ગઈ માધુમત મદાત્માની સેવાભક્તિ કરવા તત્પર થયા મંત્રાગ્ર મધ્યો અસાગ્ર મમજી આત્મજ્ઞાન મેળવવા સર્વત્ર સમદષ્ટિપણે ગહેતા હતા એ- વખતે કેટલાક દેવભાવથી કબીરજીના નામથી માધુમતને બોજન કરવા નિમત્રણ કરતા હતા કે તમારે બધાએ આજે કબીરજીને મુઝામે બોજન કરવા પધારવું તે વખતે કબીરજી હાજર નહીં હતા મત્રાગ્ર થતા ધણા માધુમત આનવા ભાગ્યા, જેઓને જોઈ આશ્રમમાં ગહેલો શિષ્ય સતાપ કરે છે તેટલામાં શ્રીભગવાન કબીરજીનું રૂપ લઈ માધુમત માટે બોજન તૈયાર કરાવી શિષ્યને કહે છે જે કોઈ સન વિગેરે આવશે તેને તારે મારી ગીતે બોજન કરાવવું અને મને (કબીરજીને) પુછે તો કાંઈ જરાપ આપવો નહીં તે દિનમે પણ માધુમત બોજન કરી પોતાને સ્થાન ગમા પછી શ્રીભગવાન અતર્ધાન થયા

કબીરજી રાત્રે આશ્રમમાં આવી આગણ્યામાં માધુઓનું બોજન કરેલી બધી રચના જોઈ શિષ્યને પુછે છે કે આજે આપણા આગણ્યામાં મતસાધુ બોજન મહોત્સવ સુ કારણ નાટે થયો જેથી શિષ્ય કહે કે તમારી મમજી હજારો માધુ બોજન કરતા તમે હાજર હતા, છતાં આવી જાતિ શી રીતે ઉત્પન્ન થઈ, હાલ ઘોડો વખત તમે જકારે જઈ પાછા આન્યા તેટલામાં જાતિ ધર્મ આવું પુણ્યકર્મ થવાથી કબીરજી વિચાર કરે છે કે મારું કાર્ય શ્રીભગવત

કૃપાથી મંપૂર્ણ થયું શિષ્યને સાચી ખબર નહીં થાય જેથી બીજી રીતે સમજાવ્યું આપી કે તારૂં માનવું માન્યું છે પણ મહેનત વધારે કરવાથી મને ભાતિ થનાથી તને પુછ્યું હવે મને ભૂખ લાગી માટે જલદી બોજન મનવું જોઈએ, ત્યારે માધુસૂત બોજન કરાવતા બાપી રહેલી સામ્રાજીમાથી કબીરજીને બોજન કરાવ્યું આવે! માયો ભક્તિભાવ થનાથી દ્વેષ કરનારા હતા તેઓ વિનયથી કહેતા હતા કે તમે શ્રીભગવાનના માયા ભક્ત છો, અમારો અપગ્રાધ ક્ષમા કરશો, તમારી ભક્તિ તપાસવા તમને કહ્યા શિવાય તમારા નામથી અસખ્ય સાધુમતને બોજન નિમગ્ન કર્યું ત્યારે કબીરજી કહે કે તમે બધા મારી માથે દુષ્કાલે વર્તન કરતા છતાં મને કાંઈ શત્રુ ભાન નથી પોતે રામ નામ રાત્રિ દિવસ જપ કરતા હતા.

એક વખતે કોઈ વેશ્યા કબીરજી પાસે આવી વિનયથી કહેતી હતી કે તમારી સાથે ગ્રહેવા ભજન ગાયન નૃત્ય તથા સુખ વૈભવ ભોગવના મારી ઇચ્છા થઈ આવી ગ્વરૂપનાળી વેશ્યાને કબીરજી કહે કે તું સાચું કહે છે પણ મને સુખ ભોગવના ઇચ્છા નથી હું પુરૂષ અથવા સ્ત્રી કાંઈ નથી તારા કન્યાળું માટે સાચો માગ બતાવીશ મારા ઘરમા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન છે જે પોતે રાગી તથા ભોગી છે તે દેવ સન્મુખ નૃત્ય ગાયન શ્રી ગાત્રિમા શ્રીભગવાન સાથે ઇચ્છા હોય તો સુખ ભોગવી ભાગ્યનાળી થશે વેશ્યા એક વનમા જતી હતી જ્યાં એમ્દમ અતર્પ્યાન (અસોપ) થઈ ત્યારે કબીરજી વિચાર કરે કે વનમા ગયેલી વેશ્યા પાછી આવી નથી માટે કોઈ દેવની અપ્પરા હોવી જોઈએ.

કબીરજીએ કાશીસ્થાનમા શિષ્યદ્વારા જાહેર કરાવ્યું કે આજે હું પરલોકમાં જઈશ તે વખતે સારા વિદ્વાન પડિતો પોતાના શિષ્યમંડલ સાથે ગયના જેવા મણિમણિમ સ્થાનમા એમ્દા થયા કબીરજી પડિતોને પ્રણામ કરી કહે છે કે આજે સ્વર્ગસ્થાનમા જઈશ (હું મરણપામીશ) મારી ભક્તિ ઉદ્ધાર કરશે મારો મોક્ષ

મગધ દેશમાં યશે, જેનો નિશ્ચય થવા (તમને વિશ્વાસ માટે) એક વચન કરું છું. પ્રથમ હું એ-છ છતાં સાચું કર્મ કરવાથી વૈષ્ણવ થયો, આ દેવનો સંસ્કાર કાણ કરશે, જેથી મારા શરીર (દેહ)નો લપ (નાશ) કરી મિથ્યાભૂત વસ્તુ જગતમાં શું છે તે સમજતવવા શિષ્ય મંડલ સાથે ગંગા નદી કિનારે ગયા, જ્યાં પોતાનું પહેરેલું વસ્ત્ર માટે બ્રાહ્મણ કરે, જ્યારે જમીન ઉપર સૂઈ જઈશ ત્યારે આ વસ્ત્ર લઈ મારા શરીર ઉપર ઢાંકી દેવું, જે ધડી પછી વસ્ત્ર પાછું લઈ જવું, આવો બોધ કરી કબીરજી સુધ ગયા, થોડા વખત પછી સ્થૂલ શરીર જોવામાં આવ્યું નહીં. આવા પ્રત્યક્ષ અમત્કાર જોઈ દુર્જનો મનમાં પશ્ચાત્તાપ કરતા હતા કે કબીરજી આપોઆપ સ્વધામ પધાર્યા. પવિત્ર કબીરજીનું ચરિત શ્રદ્ધાથી શ્રવણ કરશે તેને સાચો ભક્તિભાવ શ્રીમત્તવાનમાં ઉત્પન્ન થશે. શાસ્ત્રનું પ્રમાણ માનનારાઓ પ્રેમપૂર્વક હૃદય લલન પૂજનથી સત્સાર સંગર તરવા સમર્થ થશે.

સર્ગ ૮૫ મેા

પીપારાજ ચરિત

પીપામક્તમ્ય માહાત્મ્યં કથયामि यथाश्रुतम् ॥

महाश्रयप्रदं नृणां हरिमक्तिप्रदायकम् ॥

હુન્દિતનાપુર (દિલ્હી)ના ઉત્તર ભાગમાં નામર શહેરમાં પીપા રાજા, વિષ્ણુ તથા દેવીનો (મને દેવનો) પરમ ભક્ત હતા. પોતાના રાજ્યમાં પુત્રપરિવાર સહિત સુખ ભોગવી મર્વ પ્રાપ્તનું રક્ષણ કરતા હતા. ભગવતી દેવી ભક્તિભાવથી પ્રસન્ન થવાથી રાજાને કહે કે જે મનુષ્ય મારી નિષ્કામ ભક્તિ કરે છે તેને યોગિ પ્રમાણે શુદ્ધ જ્ઞાન મળે છે એવી મારી પ્રતિજ્ઞા છે. રાજા વિચાર કરે કે રાજ્ય વૈભવ સુખ મંમારમાં મિથ્યા હોવાથી દેવની આરાધના કરવી મુખ્ય ધર્મ છે. થોડા વખત ગયા બાદ દેવી પ્રસન્ન થઈ રાજાને આશિષ આપે છે.

હે રાજા! પ્રાણીમાત્રને દેવનું દર્શન થતું દુર્લભ છે મારી આશિયથી તને એક વખત શ્રીકૃષ્ણનું પ્રત્યક્ષ દર્શન થશે આવું દેવીનું સ્વપ્ન થવાથી સવારમાં સ્નાન કરી દેવીનું તથા શ્રીકૃષ્ણનું પૂજન કરી રંગમઝપમાં આવતા રામાનંદજી ગુરૂના શિષ્યવર્ગ આવતા સંવેને વિનયથી કહે છે કે હે વૈષ્ણવો મારે ગમાનંદજી ગુરૂ પાસે કાંઈ મત્ર દીક્ષા ઉપદેશ માટે ઇચ્છા થવાથી મારે ઉદ્ધાર થશે, પીપા રાજા પ્રધાનને કહે કે મને ગઈ ગત્રિમા સ્વપ્ન થયું હતું મારે આયુષ્ય પુરૂ (મરણ) થશે જેથી થોડી મેના તૈયાર કરી કાશી પાના જતું આવું માલગી થોડા મમયમાં રામાનંદજી ગુરૂ પાસે સેના સાથે જતા શિષ્યએ કહ્યું કે ગુરૂ પાસે તમારે એકલા જ તમારું ગાંધ્ય ચિન્હ (જન ચમકાવે સેના)નો ત્યાગ કરવો

પીપા રાજા ગુરૂ પાસે જઈ પ્રણામ કરતા શિષ્ય માથે કુવા પાસે જઈ સ્નાન કરી ગુરૂ મન્મુખ બેઠા, ત્યારે ગુરૂ (ગમાનંદજી) કહે કે હે રાજા શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિ તથા માધુ મતમેરા કરવી ગાંધ્ય ચિન્હથી કહે કે એક વખત મારી નગરીમાં પધારી પાવન કરે. ગુરૂ રાજા સાથે આન્યા પોતાના પુત્રને રાજ્યગાદી સોંપી પ્રધાન મહતને સાચો બોધ આપી નગરમાં ગઈ વૈષ્ણવ માધુ મત સાથે દુરિભજનમાં તત્પર થયા ગમાનંદજી ગુરૂ શિષ્ય (પીપારાજા)ને મત્રદીક્ષા આપી પાછા કાશીક્ષેત્ર ગયા પીપા રાજા એક વર્ષ નિત્ય નિયમ આવું રાખતા ગુરૂને પત્ર લખી પાછા બોલાવી રાજધાનીમાં પધગવી પ્રણામ કરી પ્રાર્થના કરે છે કે હવે મારું રાજ્યગ્યાન મારા પુત્રા મારી રીતે ચલાવે છે, માટે નગર છોડી તમારી સાથે ગુરૂસ્થાનમાં રહેવા પ્રાર્થના કરું છું

રામાનંદજી ગુરૂ રાજા (પીપા)ને પોતાના આશ્રમમાં રહેવા આજ્ઞા કરે છે, ગાંધ્યને એકદર બાગ ગણીએ હતી જેઓને પોતાના નગરમાં રહેવા હુકમ કર્યો હતા રીતા નામે ગણી ગાંધ્ય સાથે રહેવા ગુરૂ પ્રાર્થના કરે છે કે ગાંધ્યવંશનું સુખ બોધવા ઇચ્છા નથી,

પરતુ મારા પતિ (રાજા) માથે વાનગ્રસ્થ ધર્મ પાળી પતિસેવા તથા ગુરુ સાધુ સંત સેવા કરવામાં મારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરશે. ગુરુ સાથે રાત્રરાણી તીર્થયાત્રા કરવા પ્રયાણ કરેછે. પ્રથમ દ્વારિકાપુરી ગયા, ત્યાં સ્નાન દાન વ્રતનિયમ પાળી ગુરુ સાથે આનંદમાં રહી થોડા મમયમાં કેટલાક સાધુ વૈષ્ણવોને લઈ રામાનંદજી ગુરુ પાછા કાશીક્ષેત્રમાં નિવાસ કરતા હતા.

સર્ગ ૮૬ મો

અથત્યક્ત્યા સમાયાતા દ્વારકાંતિયયેષ્ણવા : ॥

પીપાસ્તભૈવ સંતસ્થૌ સીતયા સદ્દ સુમતઃ : ॥

શ્રીદ્વારિકાપુરીથી વૈષ્ણવ માધુઓ સાથે રામાનંદજી ગુરુ કાશીક્ષેત્રમાં ગયા, પીપારાજ પોતાની રાણી સીતા સાથે દ્વારિકામાં રહી પ્રભુસેવા વિગેરે નિયમ વ્રત પાળતા હતા. એક વખતે વહાણમાં બેસી સમુદ્રના મધ્ય ભાગમાં બેઠા દ્વારિકા યાત્રા માટે ઇચ્છા થવાથી કુદકો માર્ગતાં પીપા રાજાના રક્ષણ માટે શ્રી. પુરુષોત્તમ ભગવાને નિજસ્વરૂપ પ્રકટ કર્યું દ્વારિકામાં દિવ્યધામ ગણાય તે પ્રમાણે દર્શન થતા તત્ત્વમુદ્રા (છાપ) સખચક્ર વિગેરે નિશાની કરાવવા (પ્રતિજ્ઞા) લેવાથી શ્રીભગવાન રાજાને કહે કે નારે આંખ બંધ કરી વહાણમાં બેસી જવું પીપારાજ સમુદ્રમાં કુબી જશે આવું સમજી સીતારાણી રડતી હતી. પરતુ શ્રીપ્રભુ કૃપાથી મજબૂત બેવાથી ચળવા પડી પતિના જીવન માટે મોટા ઉત્સવ કરતી હતી. રાજા પોતાની રાણી માથે રાજનગર તરફ જવા નીકળતા કેાઈ મલેચ્છ (વવન) આવી ગણીનું હરણ કરતાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી પોતે થોડા ઉપર બેસી હાથમાં શસ્ત્ર લઈ મલેચ્છને કહે કે પરસ્ત્રીને લઈ જવાયો તારો પ્રાણ હરણ કરીશ, જેથી સીતાને છોડી તરત નાશી ગયો.

સીતા રાણીનું રક્ષણ કરનારા (શ્રીભગવાન)ને પ્રણામ કરી

પીપા રાજ કહે છે કે મલેચ (ધાતકી)ના હાથમા અધોર જગલમા મારી સ્ત્રીનું રક્ષણ તમે કર્યું પછી રાજ (પીપા) રાણીને મમળવે છે કે આની જગ્યામા સ્ત્રીઓને રહેનામા વારવાર દુષ્ક સહન કરવું પડે છે માટે બીજી બધી રાણીઓ સાથે આપણી રાજધાનીમા સુખરૂપે ગહેના તને આચા કર છુ, ત્યારે સીતારાણી કહે કે જ્યા તમે ગહેશો ત્યા તમારી માથે રહેના (સુખ દુષ્ક ભોગવના) મારા સ્ત્રીનો ધર્મ ગણાય મારે તમારા શિવાય વૈભવ સુખ ભોગવવા ઇચ્છા નથી, મારી ગૂંઠા અધોર જગલમા શ્રીમંત્ર સદૈન કરશે, જેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હાલ મળ્યો

સીતારાણી તથા રાજ બને આગળ ચાલતા હતા, ત્યા એક વાઘ મોડુ પહોળુ કરી ગતામા બેઠો હતો, જેને જોઈ રાણીને ભય ઉત્પન્ન થનાથી વાઘ પાસે રાજ ઉભો ગદી કહે કે તું આવુ ધાતકીપણુ દર્શાજ (હિંસા) શા માટે જરૂર છે તુ સાચો રાધ નથી, આપી દશા શી રીતે ભોગવે છે પ્રથમ રાજ થયો હતો, ક્ષાય પશુઓની (જાતિ)મા તારો જન્મ થવાથી ધાતકી (કૂર) સ્વભાવ છોડી મારા જેવો સાત સ્વભાવવાળો થવુ જોઈએ, મરણ પામેના પશુનુ માસ ખાવુ પગ્ગુ જીવતા પ્રાણી (પશુ)ની હિંસા કરવી નહીં તાગ કહમા તુલસી માલા બાધુ છુ, હવે તારે મારો ઉપદેશ પાળવો

પીપા રાજનું કહેવું સાંભળી વાઘ સાત થઈ રાગતના ચરણમા પડી ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી આગળ ચાલતો હતો હજુ સુધી તેટલા જગલમા વાઘ તથા સિકારી પશુ કાંઈ હિંસા નહોં કરતા કોઈ પશુ મરણ પામે તેનું માસ ભક્ષણુ કરતા હતા પીપારાજ સીતા રાણી સાથે આગળ જના મધ્યાન્હ (જપોર) સમયે એક પ્રાચીન મંદિર જેવામા આવ્યુ ત્યા એક લિપ્તુક (ચોવરી) જાતિનો ભક્ત રાજ તથા રાણીને જોઈ પ્રસન્ન થઈ પોતાને ઘેર લઈ જઈ સ્ત્રીને કહે કે આપણે બંનેને ભોજન કરાવવુ ■ પણ કાંઈ

મોજ વૈભવ કરવો નહીં, ખીજે દિવસે ઘડો લઈ આવતા મહો-
રને બદલે અંદર સર્પ જોયો. ચોધરીને ઘેર ઘડો લઈ ગયા.
નીચેથી એક છિદ્ર અંદર પાડતા સોના મહોર જોવાથી ચોધરીને
રાગ કહે કે આ (ઘડો) ભગવત પ્રસાદરૂપે તને આપુ, સાધુ
સંત સેવામાં આ દ્રવ્ય ખર્ચવું આટલું કહી ગજરાણી બને
પ્રયાણ કરતા હતા.

સર્ગ ૮૭ મો

અથ પીપા સમાગચ્છન્ માર્ગે રાજાતિમક્ષિતમાન્ ॥

શૂરસેન હતિરબ્યાતો તસ્થો તન્નગરે મુદા ॥

પીપારાજા પોતાની સીતા રાણી જોડે આગળ જતા એક
નગર જોતામા આવ્યું, જ્યાં શૂરસેન નામે રાજા હતો, જેને ખમર
પડવાથી પીપારાજાને રાજ્યસ્થાનમા બોવારી વિનયથી કહે કે
તમે ગાન છો. શ્રીભગવાનના પરમભક્ત હોવાથી તમારો શિષ્ય
ચંદ્રશ અને કહેશે તે પ્રમાણે આજ્ઞા પાળી સેવા ધર્મ (સાધુ સતસેવા)
માટે કાંઈ ઉપદેશ આપશો, ત્યારે પીપારાજા કહે કે હું જે કાંઈ
આજ્ઞા કહીશ તેવી રીતે પાળવાથી મારો શિષ્ય થવા યોગ્ય થશે
હાલ તારી પાસે જે કાંઈ ધન ખજાનો હોય તે સઘળું મને સોંપી
દેવું તથા રાણી મને અર્પણ કરવાથી મારી દીકરી પ્રમાણે
માનીશ આ પ્રમાણે રાજા શૂરસેન સર્વ વસ્તુ અર્પણ કરી રાજા
(પીપા) પાસે રહેવાથી ગામમા નિંદા કરવા લાગ્યા કે પીપા
રાજા શૂરસેન (આપણા રાજા)નું સઘળું રાજ્ય લઈ જશે.

શૂરસેનને સંસારતારક મત ઉપદેશ કર્યો, કે હવે પછી જે
કાંઈ હોય તે કૃષ્ણાર્પણ કરવું સર્વ પ્રજાનું પાલન કરવું સાધુસંત
સેવા કરી પ્રજા ભજનમા તત્પર થવું તારી રાણી સાથે સાચા
ભાવથી વર્તન કરવું આવો સારો ઉપદેશ કરવાથી શૂરસેન સર્વ
વસ્તુ દ્રવ્ય લગાર પીપારાજાને સમર્પણ કરે ॥ જે દ્રવ્ય પોતાના

ઉપયોગ (સ્વાથ)માં નદી ડરતા સાધુસત સેના કરી પીપારાજ
શરસેન સાથે નગરમાં રહે છે એક વખતે ગામથી કાંઈ વૈશ્ય
ગામમાં બળે વેચાતો હોના આવતો હતો, જેને નિંદકો મશ્કરી
કરતા કહે છે કે તારે બનદ જોઈએ તો ગામમાં પીપાભગત
મોટા મહત્ત રહે છે તેની પાસે જોઈએ તે મળશે આવું
ધૂતનું કહેવું સાક્ષી બળે ખરીદવા પીપા પાસે જતા ઉત્તર
કહ્યો કે જગતમાં ધાસ ચગા ગયેના બળદો સાયકાલે આવશે
તને જોવો જોઈએ તેવો ખરીદ કરવો, મોટા બળવાળા સુવ
બળદો જોઈ વૈશ્ય ગણ ધણ રોકડી કિંમત આવી લઈ ગયો
જેટલું દ્રવ્ય મળ્યું તેમાંથી ગામના ધૂતોને આપ્યું બાકી રહેલું
ધન સતસાધુઓને આપનાથી કુમારા (ધૂતો) જેઓ પીપાની
નિંદા કરતા હતા તેઓ રાગને પ્રણામ કરી ક્ષમા માગતા હતા

શરસેન ગામને પીપાને આપેલો ઘોડો મદલી લઈ જઈ મધ
ધૂતપુષ્પ પોતાનો ઘડો ઘોડો મુકી ગયો પીપા બહાર મામ જતા
રાણીને કહે ? જે કાંઈ માધુસત આવશે તેનો લોજન વિગેરે
સતકાર કરવા મા. હો આવીશ પીપા બહાર ગયા પછી ધણી
સતસાધુઓ લોજન જવા આવતા (પીપા) રાણી સીતા ગોક
વૈશ્યની દુકાનમાંથી જોઈએ તેટલું સગસમાન તૈયાર કરાવી ગણી
કહે કે પૈસા બ લે હું રાત્રિમાં તારે ઘેર રહીશ આટલું કહી
નુકામે આવી સતસાધુઓને લોજન કરાવી વિદાય કર્યા સાયમલ
ચતા પીપા ગામ આવ્યા જેને સવ જ્ઞાત કહી પતિ (પીપા) સાથે
લોજન કરતી હતી રાત્રિ ચનાથી રાણી (સીતા)ને કહ્યું કે તારૂ
વચન પાળવા વૈશ્યને ઘેર તને હું લઈ મુકીશ વસ્તામાં વરસાદ
આવવાથી પોતાના વસ્ત્રથી ઓઢાવી વૈશ્યના ઘર આગળ મુકી
જતા વૈશ્ય પુછે છે કે વરસાદમાં માગ ઘેર શી રીતે આવી જેને
રાણી કહે કે મારા પતિ તારા ધન સુધી વસ્ત્ર ઓઢાવી મુકી ગયા

વૈશ્યને સીતાનું રૂપ જોતા મનમાં શુદ્ધ ભાવના ઉત્પન્ન થઈ

સીતા (રાણી)ને માતા સમાન જોઈ બીજો નમણો વ્યવહાર બંધ કરી મનમાં પમાતાપ દરી સીતાને માતારૂપે પ્રણામ કરતા ગામજો સાચો બોધ કરવાથી પરમ વૈષ્ણવરૂપ વૈશ્ય થયો જેને સાચો સમાગમ થાય તેને પરમગતિ મેળવવા પ્રભુ મહાપ દર્શો

સર્ગ ૮૮ મો

શુભવેદંસકલ રાજાસીતા વૃત્ત મહાદ્ભૂતમ્ ॥

શૂરસેન શુકોપાથ પૌરાનાશાપયત્તદા ॥

શૂરસેન ગામ મતી સીતા (રાણી)નું જ્ઞાન સાબળતા નગરમાં મર્મ પ્રજ્ઞને કુલમ કરેછે કે પીપા રાજા મારા ગુરુ તથા સીતાને માતા સમાન માનુષુ, એ જાનેનો તિગ્રસ્કાર કરશે તેને મોટો દડ કરીશ પીપા રાજા શૂરસેનને કહે કે તારી રાણીને હજી સુધી કાંઈ સનાન (મગ્ન) નથી માટે મારી પાસે મોકલવી ગુરુ વચન પ્રમાણે શૂરસેન પોતાની રાણીને કહે કે તને માગ ગુરુ (પીપા) મોલાવે છે, બને જાણ્યા ગુરુ પાસે આવતા પીપા રૂપ બદલી ગુરુ પોતે વાધરૂપ થવાથી બીજા બધા નાસવા લાગ્યા રાજા શૂરસેન લય પામતો હતો જતા રાણી નિર્ભય થઈ વાધ પાસે ઉભી રહી તે વખતે વાધનું રૂપ અતર્ધાન (અદશ્ય) થઈ પીપા (રાજા) આવકરૂપે રાજાના બોલામાં એમતા કહે કે તારી રાણીને સતતિ (પુત્ર) નહીં હોવાથી શ્રીભગવત પ્રસાદ મતવાથી એક પુત્ર થશે જે બાલક તારા વશનો ઉદ્ધાર કરશે

શૂરસેન રાજા પુત્ર જન્મ થવાથી મોટો ઉત્સવ કરી સાધુ-મંત્ર સેવા કરે છે, પીપા પોતાની સ્ત્રી સીતા સાથે પોતાના સ્થાનમાં વિદાય થયા, ન્યા મંત્રસાધુ સેવા નિયમ ચાલુ રાખ્યો એક વખતે કપટ વેષ લઈ વૈષ્ણવ થઈ ધૂર્ત ડગારો પીપા પાસે બાની સામકાવે કહે છે કે હું પરમ વૈષ્ણવ છું તારી સ્ત્રી (રાણી) સાથે ગૃહસ્થાશ્રમ જોગવવા ઇચ્છા થવાથી એક રાત્રિ મારી સાથે

રહે, સવારે હું પાછો વિદાય કરીશ, આવુ ધૂર્ત (વૈષ્ણવ વેષ)નું વચન સાંભળી પીપાએ પોતાની રાણીને હુકમ કર્યો કે જે કાંઈ સાધુ વૈષ્ણવ કહે તેવી રીતે એક રાત્રિ રહી કાલે સવારમાં પાછુ આવવું.

સીતા રાણી પતિનુ વચન પાળવા ધૂર્ત વૈષ્ણવ સાથે પાછળ જતી હતી, શ્રીભગવાનની કૃપાથી તે ધૂર્ત ઠગારો ભુદ્ધિ ભ્રમ થવાથી, રહેવાનું ઘર બૂલી ગયો, આખી રાત્રિ આમતેમ ફરતાં મનુષ્ય જોવાથી પોતાનુ નબળુ કામ કરી ચક્ર્યો નહીં. સવારમાં પીપાના સ્થાનમાં આવ્યો ત્યારે સીતા ગણી કહે છે કે હવે રાત્રિ પુરી થવાથી મારે ઘેર જઈશ. સીતાનુ કહેવુ સાંભળતા નીચુ મોઢું ધરી ધૂર્ત વૈષ્ણવ ચાલી ગયો. જતી વખતે પીપારાજએ ધૂર્તને પૂછ્યું કે ગઈ રાત્રિમાં મારી સ્ત્રીએ તારી જોડે વર્તન પાળી કાંઈ પ્રકારનો નિયમનો ભગ કર્યો નહીં હશે? આવું માંભળી સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી ધૂર્ત વૈષ્ણવ ચરમાઈ ચાલતો થયો. થોડા દિવસ ગયા બાદ બીજી વખતે કાંઈ ધૂર્ત આવી પીપાને કહે કે મારે તારી સ્ત્રી સાથે મૃગાર ભોગ ભોગવવો, તે વખતે રાત્રિમાં સીતાનું ફર (ભયફર) સ્વરૂપ જોઈ ધૂર્ત તથા બીજા બધા નાસવા લાગ્યા, જેને જોઈ પીપારાજ કહે કે તમે બધા વૈષ્ણવ રૂપ લઈ આવ્યા પછી વાધણ જોઈ શા માટે ભય રાખો છો? આ સ્ત્રી કાણુ છે? હું તથા તમે કાણુ છો? અમે માધુ સતના દામ છેએ, તે વખતે ધૂર્ત ઠગારાઓ કહેવા લાગ્યા કે અમે તમારી પરીક્ષા કરી, તમારા સમાગમથી અમે પાવન થયા. આવી રીતે રાજા શ્રીકૃષ્ણના પરમ ભક્ત હોવાથી છેવટ સુધી પોતાની રાણી સાથે પવિત્ર રહી કલિયુગમાં સાચા ભાવે હિદ્દાર કરવા સસાર સાગર તરવા પ્રત્યક્ષ દષ્ટાંત સિદ્ધ કરવા પીપારાજ તૈયાર થયા.

સર્ગ ૮૯ મો

ધનાગોવાસચરિત

અથાપરં પ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિ માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥

મહાશ્ચર્યપ્રદં નૃણાં સદ્યો ભક્તિ પ્રદાયકમ્ ॥

ચાલુ સર્ગમાં ધના ગોવાવનું ચરિત કહે છે મથુરા પુરીમાં આબીર (ભરવાડ) જ્ઞાતિમાં ધના ગોવાસીયો માતાપિતા સાથે રહેતો હતો, દરરોજ સવારમાં જંગલમાં ગાયો ચારવા જઈ સાંજે પાછો ઘેર આવે, એક વખતે કાંઈ આઘણુ પવિત્ર ભૂમિ (ગોઠાણુ) જોઈ ધના ગોવાસની ગોસાક્ષામાં ગાયના ઝાણુથી લીપી પવિત્ર સ્થાન કરી મંથ્યા જપ પૂજન કરતાં ધના ગોવાસ પૂછે છે કે હે મહારાજ તમે ભક્તિભાવથી ક્યા દેવનું પૂજન ધ્યાન કરો છો, મને તમારી કૃપા હોય તો પૂજન સેવા માર્ગ બતાવશો જેથી નિયમ પાળી પૂજન કરીશ.

ધના ગોવાસને શ્રદ્ધા ચવાથી શાસ્ત્રિઆમનું પૂજન કરનાર આઘણુ એક માપ (જોખ)નો પાપાણુ લઈ પૂજન માટે ધના ગોવાસને આપવાથી દરરોજ સવારમાં પૂજન કરી વસ્ત્રમાં બાંધી ગાય ચારતાં પોતાના ગળામાં બાંધી સાથે લઈ, બપોરે ખાવા અગાઉ રોટલા શાક પોતાને ઘેરથી જ કાંઈ લાવે તેનો ભોગ (નૈવેદ્ય) ધરાવી પોતે ભોજન (ખાવા) માટે વિચાર કર્યો, ઉપર વસ્ત્ર ઢાંકી વાટ જુવે કે અંદર કાંઈ કમી થાય તો મને વિશ્વાસ થાય કે ભગવાને પ્રસાદ સ્વીકાર કર્યો, પરંતુ જોટલું-ધરાણું હતું તેમાં કાંઈ કમી થયું નહીં, જેથી તે દિવસે કાંઈ ગોવાસે ખાધું નહીં. બીજે દિવસે જંગલમાં ગાય દરરોજ અમાણુ લઈ ગયો, બપોરે નદીમાં સ્નાન કરી પવિત્રપણે રહી નૈવેદ્ય (ભોગ) ધરાવતાં શ્રી ભગવાનની પ્રાર્થના કરે છે કે આજે નૈવેદ્ય ભોગ

પવિત્ર જ્ઞાન કરી તમને ધરાવુ છુ, તમને મારા (જીવ) સોગન છે, તમે બોજન નહોં કરશો તો મ્રાણુ છોડીશ, તે વખતે શ્રી ભગવાન ગોપ સ્વરૂપ ઘર્ષ બોજન કરે છે બાકી ગહેલી પ્રમાદ રૂપે ધના ગોવાલ ખાતો હતો.

એક વખતે ધના ગોવાલને ઘેર પૂરનો ધાહણુ આવ્યો, તેને કહે કે હે મહારાજ તમે મને દેવ આપ્યા તે દેવ વનમા મારી સાથે બોજન કરે છે, તમારો મોટો ઉપકાર છે તમને જે ઘર્ષ જોઇએ તે ચધાશક્તિ આપીશ, ત્યારે ધાહણુ કહે કે મને ઘર્ષ જોઈતુ નથી પણ એક વસ્તુ મારે જોઈએ છે, તુ જગતમા જાપ ત્યા ભગવાન તારી સાથે બોજન કરે તે બાલગોપાલનું મારે દર્શન કરવુ, ત્યારે ધના ગોવાલ સાથે જઈ ગાય ચારતા બપોરે નદીમા સ્નાન કરી દેવને નૈવેદ્ય (બોજ) ધરાવી ગોવાલ કહે કે હે દેવ આજે મારા ગુરૂને પ્રત્યક્ષ દર્શન કરાવવા લાવ્યો બાલગોવિંદ દેવ કહે કે તારે આવી ગુપ્ત વાર્તા કોઈને જગી નહોં, તારા ગુરૂ મારે શાલિગ્રામ રૂપે દર્શન કરે પણ તે ગુરૂને સોમન (શપથ) આપવાથી તારા ભક્તિ ભાવે પૂજન સમયે મારે દર્શન કરશે, બોજન સમયે પ્રભક્ષ દર્શન કોઈને થાય નહોં, ત્યારે ધના ગોવાલ શ્રી બાલગોપાલ દેવની પ્રાર્થના કરે કે બોજન કરતા એક વખત ગુરૂને દર્શન કરાવવા મારી પ્રતિજ્ઞા સત્વ કરશે. ધના ગોવાલની દૃઢ ભક્તિ થવાથી બાલસ્વરૂપનુ પ્રત્યક્ષ દર્શન (બોજન કરતા) થવાથી ધાહણુ પ્રમત્ત ચર્ષ કહે કે જે દેવ પાપાશુરૂપે પૂજન માટે આપ્યા તે દેવ તને પ્રસન્ન થતા મોટો ભાગ્યશાલી થયો, તારે સાધુ સતની સેવા કરવી થોડો સમય ગયા બાદ ધના ગોવાલને પિતાએ ઘઈ લાવવા ખેતરમા મોકલ્યો તે વખતે સાધુ સન ધણા આવ્યા તેઓને ઘઈને ભુજાવી (સેકી) સાચવો (વાકુ) કરી બધાને બોજન કરાવી વિદાય કરી પાછો ઘેર આવી પિતાને કહે કે ખેતરમા ઉંઘેરા પડવાથી ઘઈ થયા નથી, તે વખતે

પિતાએ ક્રોધ કરી ડહુ કે તુ ખોડુ મોલે છે, બીજી વખતે ઘઉં લેવા જતા શ્રી ભગવાનની કૃપા ચવાથી પ્રથમ કરતા દશ ગણો ઘઉંનો પાક ચરેવો જોઈ પિતાને કહે કે હવે તમને જોઈએ તેટલા ઘઉં લાવીશ ધના ગોવાલનો પિતા પ્રમત્ત થયો. આવી રીતે જેને ભગવાનની કૃપા હોય તેને કોઈ વસ્તુ અસાધ્ય નથી

સર્ગ ૯૦ મે।

સેનાનાપિત ચરિત

અથાન્યત્ સમ્રવક્ષ્યામિ ભક્તિ માહાત્મ્યમુત્તમમ્ ।

પરમાશ્ચર્યજનક હરિભક્તિ પ્રવર્ધનમ્ ॥

શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિ કરવાથી મનુષ્ય ઉત્તમ સુખ મેળવે છે. જુલખડમા બાધવગદ નામે શહેરમા રામ રાજા શ્રી ભગવાનની ભક્તિમા પ્રવીણ હતા. પોતે એક પત્નીવ્રત નિયમ (એકજ રાણી) પાળી પ્રજાનુ તથા માધુ મંત્રનું મારી રીતે પાનન કરે તે નગરમા સેના નામે નાપિત (હામ) રાગને દરરોજ સવારમા તેન મર્દન કરવા જાય એક વખતે રાજદગબારમા રાગને તેલ લગાવવા તથા હામમત કરવા જતા રસ્તામા સાધુ સત મનનાથી તેઓને ઘેર લઈ જઈ બોજન મામત્રી તૈયાર કરાવતા અધ્યાન્હ સમય થઈ જવાથી ગજસેવા ભૂલી ગયો.

રાજા સવારમા ઉઠી પ્રાત કાનમા ટેવનું સ્મરણ કરી સેના નાપિતની વાટ ભુવે છે, જ્યાં ભગવાને સેના નાપિત બંને એક બીજાને મોકલતા દરરોજ નિયમ પ્રમાણે સેના નાપિતનુ સઘણ રાગનું કાર્ય ચયુ રાગને કોઈ મમજણ પડી નહોં કે સેના નાપિતના બદલામા કોઈ બીજો આવે, ગાગનુ નિયમિત કાર્ય કરી બીજો જે કોઈ આવે હતા તે ગામ બહાર જતા કોઈને દેખાયો નહોં (અંતર્ધાન થયો)

સેના નાપિત (મૂવ) સર્વ વૈષ્ણવોને બોજન કરાવી વિદાય કરી

મનમાં વિચાર કરે કે હું ગજદારમાં સવારે રામ ગજની સેવા ચાકરી (દગ્ગમત તેલ મર્દન) કરવા ગયો નથી. જેથી તરત મહેલ આગળ જઈ એક રાજમેવકને કહે છે કે આજે રાજા ક્રોધાવમાન થયા હશે. મેં મોટો અપરાધ કર્યો. ખજર પુછી જેતુ હોય તેવું સાચુ કહેવાથી મારા મનમાં સંતાપ દૂર થાય. હું વાટ જોઈ ખેસી ગઈશ. સેવકે રામ રાજા પાસે જઈ સર્વ વૃતાત કહેવાથી રાજાએ કહ્યું કે મવારે નિયમ પ્રમાણે કામ કરી ગયો છતાં તેને ખાતિ થવાથી મારી પાસે લઈ આવ.

સેના નાપિત ગમ રાજાને પ્રણામ કરી કહે છે કે આજે સવારે તમારી સેવા કરવા આવતાં રસ્તામાં ધણા સાધુ મંત વૈષ્ણવો મલવાથી મારે ઘેર લઈ જઈ તેઓને ભોજન તૈયારી કરાવી સત્કાર કરી વિદાય કરતાં મધ્યાન્હ સમય થવાથી તમારી પાસે સ્થમા માગવા આવ્યો, મારો અપરાધ સ્થમા કરગો. રામ રાજા કહે કે તું દરરોજ નિયમ પ્રમાણે સવારે હાજર થઈ બધું કામ કરી ગયો જેના આક્ષિ માગ મનુષ્યછે, માટે મારી માંગવાનું કાંઈ કારણ નથી. ત્યારે સેના નાપિત કહે કે હું મવારમાં જાને હાજર થયો નથી. ગજા વિચાર કરે કે સેના નાપિત શ્રી લગવાનનો ભક્ત હોવાથી પોતાનું કામ બીજા મનુષ્ય (શ્રી પ્રભુ) દ્વારા પ્રેરણા થઈ કરી ગયો, હવે તારે મારી સેવા છોડી સાધુ વૈષ્ણવની સેવા કરવી. તારી જીવિકા સાધત માટે એક ગામ બક્ષોમ આપુ છું. રામ-રાજાનું કહેવું સાંભળી સેના નાપિત રાજાને પ્રણામ કરી ઘેર ગયો.

સર્ગ ૮૧ મે

સુખાનંદ ચરિત.

રામાનંદસ્ય શિષ્યો યઃ સુખાનંદ ઇતિશ્રુતઃ ॥

મહામન્તોઽવસત્પ્રાપ્તે સર્વમાનવિજ્ઞારદઃ ॥

ર[માનંદના શિષ્ય સુખાનંદ લગવાનની દદ ભક્તિ કરી ગાયનમાં કુશલ સંસાર વૈભવમાં નિરુદ્ધ (ઈન્દ્રિય ગદિત) માધુ

સેવામાં દુશિયાર હતા. પવિત્ર તીર્થયાત્રા કરી શાંતપણે શ્રીકૃષ્ણ ભજન કરતા, હાથમાં વીણા લઈ શ્રીકૃષ્ણચરિત્રનું ગાયન કરે, ત્યારે આખી સભા સ્થિર થતી હતી, એટલું જ નહિ પણ પર પક્ષીઓ એકાદ થઈ સુખાનંદના સરીરે સ્પર્શ કરે. એક વખતે શ્રી મથુરાપુરીમાં શ્રી રાધિકાજીના મંદિરમાં વૈષ્ણવો એકઠા થયા. સુખાનંદજી વીણા વગાડતા કૃષ્ણચરિત્રનું ભજન કરતા સર્વ વૈષ્ણવો ઊભા થઈ વિનયથી પૂછે છે કે હે મહારાજ, શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન દ્વારિકાપુરીમાં નિવાસ કરતા હતા, ત્યારે શ્રી ગોકુલમાં વિરઠ પામતી ગોપિકાઓ ગીત ગાતી હતી તે વર્ણન અમારે સાંભળવું છે. સુખાનંદજી શ્રી કૃષ્ણ રાધા સ્મરણ કરી પરસ્પર થયેલો વિરઠ ભાવ સાંભળતાં ધણા વૈષ્ણવો પ્રેમાશ્રુ ધાગ છોડી મૂર્છિત થયા, કેટલાક મંમાર છોડી એકાંત રહેવા નિશ્ચય કરતા હતા.

વિરઠ મમયનુ ગાયન સાંભળનાં જટ (ઝાડ) વેધી વનસ્પતિઓ પવન વાય છતા સ્થિર થયા હોય એવો ભાસ જોવામાં આવ્યો (અર્થાત્ જડ વૃક્ષને પણ પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો.) તેમજ શ્રીરાધિકાજીના મંદિરમાં પ્રતિમા (મૂર્તિ) હતી તેનાં પ્રેમાશ્રુ નિકળતાં ઢાંચ વખતે રૂદન કરે, આવો દેખાવ થયો. આ પ્રમાણે બધાને ચક્રિત થયેલા જોઈ સુખાનંદજીએ પાછો ખીજો ભાવ હર્ષરૂપે ગાયન કરતા જોવા હતા તેવા સાવધાન કર્યા. સર્વ વૈષ્ણવો પ્રણામ કરી ધન્યવાદ આપતા હતા કે હે સુખાનંદજી મહારાજ તમે મોટા ભાગ્યશાળી છો, શ્રી ભગવાનના ગુણાનુવાદ ગાયન કરનાગ તમારા મહાન ખીજ નથી શ્રી કૃષ્ણ ભજન કરતાં કૃષ્ણકુળમાં ફરતા હતા, સુખાનંદજી આવી રીતે યાત્રા કરી શ્રી મથુરાપુરી પાછા આવ્યા ત્યાં શ્રી યમુના નદી કિનારે જેસી ભગવતભજન કરતાં મુક્તિ મેળવતા હતા. આવું પવિત્ર સુખાનંદ ચરિત્ર શ્રવણ કરવાથી સુખ મેળવશે

સર્ગ ૯૨ મેા

રામાનંદ શિષ્ય ચરિત

રામાનંદસ્ય શિષ્યો યઃ સુરસુરાનંદ વિશ્રુતઃ ॥

મહાવૈરાગ્યસંયુક્તઃ શ્રીકૃષ્ણધ્યાનતત્પરઃ ॥

શ્રી રામાનંદજીના શિષ્ય સુર સુરાનંદ નામે મહા વૈરાગ્યશાલી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના પરમ ભક્ત હતા. તીર્થયાત્રા સર્વ ઠેકાણે કર્યા પછી એક વખતે શ્રી જગદીશ ગયા. શિષ્યમંડલ સાથે રહી શ્રી જગદીશને પ્રણામ કરી કાશીપુરી ગયા. શિષ્યવર્ગ ધણી હોવાથી નગર બહાર રહ્યા. દુકાનમાં (અટકા) રંધિકા ભાતના માદીનાં સફેદ વાસણુ(પાત્ર) જોવામાં આવવાથી દુકાનદારને પૂછે કે સફેદ વાસણુમાં શું છે ? ત્યારે અટકા વેચનારા કહે છે કે શ્રી જગદીશપ્રસાદ (રંધિકા ભાત) છે. તમને ઇચ્છા થાય ત્યારે આપીશ, જોને સુર સુરાનંદ ગુરુ પ્રસાદરૂપે ગ્રહણ કરે છે, જેમાંથી એક શિષ્ય અટકા (ભાત) ખાવાથી તેને બધા શિષ્યમંડલ એકઠા થઈ કહેવા લાગ્યા કે રંધિકો ભાત દુકાનમાં હોય તેનું બોજન કરવાથી તને પકિત બહાર કરવામાં આવશે, ત્યારે બીજો શિષ્ય કહે કે આપણા ગુરુ સુર સુરાનંદે પ્રસાદ (ભાત) ગ્રહણ કર્યો નથી આ શિષ્યે પણ પ્રસાદરૂપે (ભાત) ગ્રહણ કર્યો તેમાં પકિત બહાર કરવો અયોગ્ય ગણાય.

સુર સુરાનંદજી કહે કે મેં જે કંઈ ગ્રહણ કર્યો તેને ભગવત પ્રસાદ રૂપ માનું છું; પરંતુ આ શિષ્યની મંદ મતિ હોવાથી કેવલ પેટ ભરવા ઇચ્છા થઈ, પછી બીજો શિષ્ય કહે કે અમે અમાન શિષ્યો શી રીતે પ્રત્યક્ષ સમજી શકીએ કે તમે પ્રસાદરૂપે તથા શિષ્યે બોજનરૂપે (પેટ ભરવા) ગ્રહણ કર્યું, તે વખતે સુર-સુરાનંદ ગુરુ બોલ્યા કે મારામાં તથા બોજન કરનાર શિષ્યમાં શું ફેરફાર છે તે કહું છું. પ્રથમ આધેતું ગ્રાહ તારે વચન (ઉલટી)

કરી કાઢી નાખવું, પછી હું વચન (ઉલટી) કરીશ. આ પ્રમાણે નિશ્ચય થવાથી ગુરૂની ઉલટી (વચન)માંથી ગુલસીપત્ર નીકળતાં ગુરૂએ બધા શિષ્યવર્ગને બોધ આપ્યો કે મેં પ્રસાદરૂપે પ્રત્યક્ષ અદ્વૈત કરવાથી મને બાધ નથી, માટે આ શિષ્ય પોતે કાશી જઈ પ્રાયશ્ચિત કરી પાવન થશે ત્યારે સાથે બોજન કરશું. આવું સુર સુગાંધ (શ્રીરામાનંદ શિષ્ય)નું પવિત્ર ચરિત જોઈ બધા શિષ્ય આનંદ પામ્યા. બોજન કરનાર શિષ્યને પ્રાયશ્ચિત કરાવી બધા શિષ્યવર્ગ મંડળ એક પકિતમાં બોજન કરતા હતા.

સર્ગ ૯૩ મે।

સુરસુરિ ચરિત

રામાનંદસ્થાપરોઽમૃત્ શિષ્ય સુરસુરિઃ શુભઃ ॥

તસ્ય મપતેસ્તુ ચરિતં પ્રવક્ષ્યામિ યથા શ્રુતમ્ ॥

શ્રી રામાનંદજીના બીજા શિષ્ય સુરસુરિ નામે હતા, થોડા વખતમાં મંમાર વાસના દૂર કરી સ્ત્રી પુત્ર ધન મિત્રમડલમાં વૈરાગ્ય રૂપે ગયા. શ્રી ભગવાનના ભજન કરવા અરણ્યમાં જઈ સ્ત્રી સાથે કદમ્બલ આહાર કરી સાધુમંત સેવા સત્કાર કરતા હતા.

એક વખતે સાયંકાલે કોઈ ધૂત (હાથો) માધુ વૈષ્ણવ બની ન્યા સુરસુરિ રહેતા હતા ત્યા આપ્યો, જેનો અતિથિ સત્કાર કર્યો, પરન્તુ તે ધૂતની ઇચ્છા થઈ કે રાતે બધા સુષ્પ જશે ત્યારે સ્ત્રીનું હરણ કરી ચાલતો થઈશ. આવું મનમાં દૃઢ નિશ્ચય કરી સુરસુરિ ગુરૂને ફસાવવા (સ્ત્રીહરણ કરવા) કાઢી વાર્તા કરવાથી ગુરૂને વિશ્વાસ થયો કે આ સાધુ વૈષ્ણવ મારો હોવાથી રાત્રિમાં પોતાની ખર્બુકટ્ટી પાસે રાખવા બધી તૈયારી કરી, મધ્ય રાત્રિ થઈ ત્યારે તે ધૂત ઉઠી સુરસુરિ (ગુરૂ)ને મારી નાંખી સ્ત્રીને લઈ જવા વિચાર કરતો હતો તેટલામાં એક બલકર વાધ

આવ્યો જોજો કપડી ધૂત સાધુને ઉપાડી વનમાં લઈ જઈમારી નાખ્યો.

સુરસુરિ ગુરુ જાગી ઊઠી ધૂત ઠગારા (સાધુ)ને બોલાવે છે કે તુ ક્યા ગયો પણ જવાબ નહીં મળવાથી પાછા સુરસુરિ સુધ ગયા, સનારમાં તપાસ કરવાથી થોડે દૂર વાધે મારેલા ધૂત સાધુનું શબ જોઈ સત્તાપ કર્યા લાગ્યા કે અરેરે મધ્ય રાત્રિમાં મારા સ્થાનમાંથી શા માટે બહાર નીકળ્યો જ્યો આરી દશા થઈ કર્મની ગતિ ધણી ગઢન હોય જેને દેવતાઓ મમજી શકે નહીં મનુષ્ય પોતાના કર્મોનુસાર સુખદુઃખ ભોગવે છે, પછી સુરસુરિ (રામાનંદ શિષ્ય) પોતાની ઓને લઈ પાછા ગામમાં આવી ઘર આગળ શ્રી કૃષ્ણપૂજન લગ્નન વરતાઉત્તમગતિ (ભોજ) ભેળવતા હતા.

સર્ગ ૯૬ મે.

નરહરિ ચરિત

અથાપરો વમૂષેફો નામ્ના નરહરિ શુભ. ॥

પરાનવસ્ય શિષ્યોઽસૌ તત્ત્મન્તિ કથયામ્યહમ્ ॥

ચાહુ સર્ગમાં નરહરિચરિત કહેવાય છે શ્રી લગ્નવાનની પરમ અક્તિ થવાથી સમાગ્ર સુખ ત્યાગ કરી ગામ બહાર એક આશ્રમ બનાવી ઇશ્વર લગ્ન રી સામકાય સુધી જે કેઇ માધુ સંત મહાત્મા આશ્રમ પામે આવતા હતા તેઓને ભોજન તૈયાર કરાવી સંતોષ કરી વિદાય કરે થોડો વખત ગયા પછી બીજા વૈષ્ણવો આશ્રમમાં આવ્યા, જેઓની રસોઇ માટે મધુ મરસામાન તૈયાર કરવા પછી રસોઇ માટે સુકા કાષ્ટ (લાકડા) જંગલમાં શોધ કરતા નહીં મલનાથી ગામ બહાર જીનુ દેવીનું મંદિર હતું ત્યાથી જોઈતા કાષ્ટ લાવી રસોઇ તૈયાર કરી વૈષ્ણવોને ભોજન કરાવી વિદાય કરી બાકી રહેલ અન્નમાંથી પોતે કાષ્ટ પણ (ઉપયોગ) ભોજન કર્યું નહિ બીજે દિવસે લગ્નવતી દેવીએ

નરહરિને સ્વપ્ન આપ્યું કે હે ભક્ત નગરિ હું તને પ્રમત્ર થઈ એક વચન કહીશ. અકરમાત લાકડા ગસોઈ માટે મયસે ફરી માગ મદિરમાથી એક પશુ ગાઈ લાવવું નહિ.

નરહરિને દેની સ્વપ્ન થવાથી એકદમ જાગી ઊઠી આજુ-બાજુ તપામ કરતા આશ્રમ આગળ સુકા લાકડાનો મોટો જથ્થો જોતા નગરિ ભક્ત દેનીને પ્રણામ કરે છે આવું જતાત થવાથી એક બીજો પાછળ મદિરમાથી કાઢ લઈ જતા સ્વપ્ન થયું કે હે મૂર્ખ પાછળ તું તારા સ્વાર્થને માટે મદિરમાથી લાકડા લઈ ગયો માટે મસ્તકમા શૂન્ય વેદના થવાથી તારા કુનનો (તારો) નાશ થશે નગરિ મારો પગમ ભક્ત છે, છતાં સ્વાર્થ માટે કાંઈ ઉપયોગ કર્યો નહોં, કેવલ વૈષ્ણવોને માટે મરં મામત્રી તૈયાર છતાં કાંઈ નહોં મળવાથી પરાપકાર માટે લઈ ગયો રસોઈ (ભોજન) પાઠ બાકી રહ્યું છતાં તેમાથી કાંઈ પશુ મદલું કર્યું નહોં નરહરિને બીજી વખતે લાવના નિષેધ કર્યો, હવે તું જગલમાથી સુકા કાંઈ લાવી નગરિના આશ્રમમા એક બારો મોડવજે જેથી તારી મસ્તક વેદના (શૂન્ય) દૂર થશે આ પ્રમાણે ભક્તિભાવે દુર્ગાદેવી નરહરિ ભક્તને પ્રમત્ર થવાથી છેવટ સુધી નિત્ય નિયમ કાયમ રાખી પ્રભુચરણમા ઉત્તમ સ્થાન મેળવતો હતો.

સર્ગ ૯૫ મો

કબીરગિણ્ય (પદ્મ)ચરિત

કવીરસ્યચ શિષ્યોઽમૂત્ નામના પદ્મ ઇતિસ્મૃત ॥

સતુ નામેવ સદ્ગુરો રામનામપરાયણ ॥

શ્રીકબીરજીના શિષ્ય પદ્મનું ચરિત કહે છે કેવલ ગમનામ જપ કરવાથી ઉત્તમ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ, રામ અથવા હરિ આવા બે અક્ષર મનનો ઉચ્ચાર કરતા અગમિય (પાછળ)નો ઉદ્ધાર

ચળો, પોતાના ગુરુ કળીરજી પામે રામનમ (દીક્ષા) લઈ કાશીપુરીમા રહી માધુ વૈષ્ણવ સેવા કરે છે. એક ધનવાન વણિક પોતે કાઠ રોગથી પીડા પામતો ગળામા પાપાણુ બાધી ગયા કિનારે જલમા ડુબી આત્મહત્યા કરવા વિચાર કરતો હતો તે વખતે આઠણ (પદ્ય) કહે કે પ્રાણિ માનને સુખદુઃખ પોતાના કર્મનુસાર ભેગવતુ શાસ્ત્ર પ્રમાણુ સિદ્ધ છે, માટે આત્મહત્યા કરવામા વિશેષ પાપ ઉત્પન્ન થશે, તારો શરીરનો કપરોજ દુઃખ જરીક આવુ સાક્ષી પદ્ય આઠણને પ્રણામ કરી વિનયપણે વાણિયો પૂછે છે

પદ્ય આઠણ કહે છે કે હુ ગંગાનદી કિનારે મણિર્ણિકા કુડમા સ્નાન વખતે રામનામ જપ કરતા તણુ વખત કુડમા કુબકી મારતા નિરોગી થશે વૈશ્ય પોને કુમી નહીં જાય માટે પાસે એક રક્ષા પુરુષ રાખી તણુ વખતે કુમી મારતા રામનામ જપ કરૂં કરતા હાથપગનો કાઠરોજ તદ્દન શાત થયો આન કરતા રામનામ ઉચ્ચાર કરવાથી શરીરનો મધળો કાઠ રોગ નાશ થઈ (નિરોગી) તેજસ્વી થવાથી પદ્ય આઠણને સાદાગ પ્રણામ કરી ભગવતી ગંગાનદી કિનારે આઠણને દાન દક્ષિણા આપી સાધુ સતને વૈશ્ય (વણિક) ભોજન કરાવતો હતો આવુ મત્વક્ષ જોનાથી ગયા કિનારે રહેલા વૈષ્ણવો પ્રસન્ન થયા, ઉવટે પદ્ય નામે આઠણ રામનામ જપ કરનાથી સિદ્ધિ મેળવે છે

સર્ગ ૯૬ મે

તત્વા શ્રવા ચરિત

દક્ષિણસ્યાં ઝમૌ જાતૌ તત્વાજીવેતિ નામતઃ ॥

આતરૌ સાધુ પૂજાયા નિયુક્તૌ ક્ષત્રવચ્ચજૌ ॥

શુદ્ધ ક્ષત્રિય વચમા ઉત્પન્ન થયેલા તત્વા તથા શ્રવા બને ભાઈઓ શ્રીભગવાનના ભક્ત હતા શુદ્ધ બાનથી સાધુમન સેવા

સત્માન પ્રતા હતા, બનેનો વિદ્યાબ્યામ (જ્ઞાન) માધારણ હોવાથી મનમાં સત્તાપ કરતા હતા કે આપણે કોઈ મારા વિદ્વાન પામે જઈ સાચો ઉપદેશ લઈ ગુરૂ મન દીક્ષા લઈ ઈશ્વર ભજન કરું, આગળ જતા રસ્તામાં એક સાધુ મળ્યા, જેને પૂછે કે અમારે બને ભાઈઓને કોઈ ગુરૂ થઈ સારો બોધ આપે બને ભાઈઓનો સાચો આગ્રહ જોઈ સાધુ કહે છે કે તમાના ઘર આગળ મુકુ ઝાડ (વૃક્ષ) છે તેના મૂળ આગળ જે કોઈ સાધુસત આવશે તેના ચરણ (પગ) ધોવાથી મૂળમાં જલ પડનાથી મુકુ વૃક્ષને નવા અકુર (પાદકુ) ઉત્પન્ન થાય તેને ગુરૂ માનવા આવી રીતે ઘણો વખત સેના કરતા છતાં (અકુર) નવા પાદકુ ઉગ્યા નહીં, કબીરજી એક વખતે દેશદેશાતર ફરતા તત્વાન્નુવાના ઘર તરફ સાયકાસે આવ્યા જ્યાં મુકુ વૃક્ષ (ઝાડ) ના મૂળ પાસે બીજા માધુ સતના ચરણ ધોવા હતા તે જગ્યામાં કબીરજીના ચરણ ધોવાથી સવારમાં ઝાડને નવા પાદકુ (અકુર) ઉત્પન્ન જોઈ બને ભાઈઓ ખુશી થયા.

કબીરજી બીજે દિવસે રત્ન લઈ બીજી જગ્યામાં પ્રયાણ કરતા બને ભાઈઓ પ્રાચના કરે છે કે એ દિવસ અહિં આ રહી અમારી ઇચ્છા પૂર્ણ કરો તમને ગુરૂ માની મન દીક્ષા મંડળ કરવા ઇચ્છા થઈ કબીરજી બોલ્યા કે હું તમારા કરતા હીન જાતિમાં ઉત્પન્ન થનાથી ગુરૂ થના યોગ્ય નથી બને ભાઈઓ વિનયથી કહે કે ગમે તેવા તમે હશે અમે જ્ઞાતિ બહાર નહીં એ તેનો ભય નથી બધું સર્વસ્વ ત્યાગ કરી તમારી સેનામાં તત્પર થઈ આટલું મહી કબીરજીને રોકવાથી રામ નામ જપ ઉપદેશ કરી નીકળત હતું કે તમને જાતિમાં વિરોધ થાય ત્યારે મને મશી ફોનમાં આવી મળશે, તમારું કષ્ટ દૂર કરવા સાચો ઉપાય જતાવીશ આટલું કહી કબીરજી કાશી પુરી ગયા.

તત્વા તથા જીવા બને ભાઈઓ રામ નામનો અખડ જપ કરવા લાગ્યા, જાતિમાં અંબર પડી કે કબીરજી પાસે ગુરૂ મન

દીક્ષા લેવાથી જ્ઞાતિ બ્યવહાર આપણે બંધ કરવો, જેથી તત્વા તથા જીવાને જ્ઞાતિ ઘર્ષ કે આપણા પુત્ર તથા દીકરીનો વિવાહ હવે શી રીતે થશે, જેથી કાશીપુરી જઈ કબીરજીને કહેતા હતા કે અમને સગા સબંધીઓએ પકિત બહાર કર્યો, ત્યારે કબીરજી શાત વચન કહે છે કે તમને શ્રીરામ સહાય કરશે આતુ સાબગી પાછા પોતાને ગામે ગયા

શ્રીરામ કૃપાથી સગા સબંધીઓએ તત્વા તથા જીવાને જ્ઞાતિ બ્યવહારમાં જોડી દીધા કે તમને નિર્દોષ ઠરાવી પ્રથમ પ્રમાણે સધજો બ્યવહાર ચાલુ રાખી એક પકિતમાં બેસી ભોજન કરશુ, જ્ઞાતિ બ્યવહાર ચાલુ થવાથી પોતાના દીગરા તથા પુત્રીનું લગ્ન સ્વજ્ઞાતિમાં સારા કુલવાન સાથે થવાથી પ્રસન્ન થયા છેવટે સમાર સુખ વૈભવ ત્યાગ કરી શ્રીરામ નામ પ્રભાવથી સ્વર્ગસ્થાન ભોગવતા હતા.

સર્ગ ૯૭ મે

માધવદાસ ચરિત

अथ माधवदासस्य कथां वक्ष्ये मनोरमाम् ॥

यस्य स्मरणमात्रेण विष्णुभक्तिमवाप्नुयात् ॥

ઉત્કલ દેસ (જગદીસ પાસે)માં વિષ્ણુ ભક્તિ પરાયણ માધવદાસ નામે આજીવું હતા, પોતાનો આશ્રમ નિવસિત પાળી ધર્મ પ્રમાણે સત સાધુ સન્માન કરતા હતા, વૃદ્ધ અવસ્થા થવા છતાં કોઈ કામ માટે બહારગામ ગયા, પોતાનું જામ કરી પાછા આવતા રસ્તામાં એક વૃદ્ધની જાયામાં બેઠા, દૈવ યોગે શરીરમાં વેદના (દુ ખ) થવાથી બેભાન ઘર્ષ જમીન ઉપર સુઈ જતા પાછા શુદ્ધિમાં આવતા વિચાર કરે કે આના નિર્જન જગલમાં દુ ખ ભોગવતા શ્રીપ્રભુ શિવાય કોઈ પણ સ્ત્રી પુત્ર સગા વહાલા સહાય

કરનાર નથી, જે વસ્તુ થવાની હોય તે મિથ્યા થાય નહીં, મેં નિશ્ચય કર્યો કે જીવતા સુધી સગા વહાલા સનધ હોના છતાં બધું સંમારમા અનિત્ય (નાશવત) છે, હવે મને કાઈ સહાય કરશે નહીં મનમા દૃઢ નિશ્ચય થવાથી ધીમે ધીમે ઘેર જઈ એકાંતમા બેસી પરલોક (સ્વર્ગ) સાધન મેળવવા પ્રભુ રમણજી કરીશ આવો વૈરાગ્ય થનાથી પોતાની સ્ત્રી પુત્ર વિગેરે (મગા)ને કહે કે તમારા બધાના સુખ (યોગક્ષેમ) માટે આજ દિવસ સુધી ઘર સમાર થય વી તમારે રક્ષણ કરું, શુભ અશુભ કર્મ કરી સુખ દુખ ભોગબુ, હવે પરલોક સાધન (સુખ) સ્વર્ગ મેળવવા પવિત્ર સ્થલમા જઈ શ્રી જગદીશનું રમરણ કરીશ, મારા મરણ પછી કાઈ ધર્મ (ઉપકાર) થશે નહીં તમે બધા સુખ રૂપ રહેશો, હું ઉવટ સાધન મેળવવા જઈશ આટલું કહી માધવદાસ ચાલતા થયા ત્યારે સ્ત્રી પુત્ર સગા વહાલા પાછા લાવના મહેનત કરતા છતાં એકાંત સ્થનમા પ્રયાણ કરતા હતા.

માધવદાસ ધીમેધીમે નીલાચલ પર્વત પાસે પવિત્ર શુક્ષ્મા ગ્દી આહાર (ભોજન) લાગ કરી આખો દિવસ શ્રીજગદીશનું ભજન (ધ્યાન) કરતા હતા, ત્રણ દિવસ ગયા બાદ ચોથે દિવસે શ્રીજગદીશ દેવ પ્રસન્ન થવાથી સોનાના પાત્રમા (વાસણુમા) પૂજકોએ લાકુ ધર્યા હતા તે મોદક (લાકુ)નું પાત્ર લઈ શ્રીભગવાન લક્ષ્મીજીને કહે છે કે, જે લાકુ ભોગ (નૈવેદ્ય)મા ધર્યા તે ભોજન પાત્ર મારા ભક્ત માધવદાસ નીવાચલ પર્વતની શુક્ષ્મા મારે ભજન અહર્નિશ (રાત્રિદિવસ) કરે છે, તેને પ્રસાદ આપવા જનુ મોઢાએ, તે વખતે શ્રીલક્ષ્મીજી નૈવેદ્ય (લાકુ) લઈ માધવદાસ (નીવાચલ પર્વત) પાસે જઈ દિવ્ય સ્વરૂપે દર્શન કરાવતા માધવદાસને કહે કે આ પ્રસાદ મારા પતિ(શ્રીજગદીશ)એ તારા ભોજન માટે મોકલ્યો, જેને માધવદાસ પ્રેમથી ભોજન કરે છે.

દેવપૂજકો સવારમા મંત્રિમા ગયા, નવા સોનાનું પાત્ર તથા

લાડુ જોવામાં નહીં આવતાં વિચાર કરે કે મંદિરમાં આપણા શિવાય કોઈ બીજો દાખલ થયો નથી છતાં મોઢક (લાડુ) જોવામાં આવ્યા નહીં, રાજા પાસે દેવપૂજકો જઈ સર્વ વૃત્તાંત કહે છે. રાજા સેવકોને કહે કે સોનાનું પાત્ર ગમે ત્યાંથી શોધી લઈ આવો, તે વખતે મોટા પર્વતો, આશ્રમ, તીર્થમાં શોધ કરતાં નીલાચલ પર્વતની ગુફામાં ગયા, જ્યાં માધવદાસ આંખ બંધ કરી શ્રીજગવાનનું ભજન કરતા હતા, સોનાનું પાત્ર લાડુ શિવાય જોઈ માધવદાસને બાધી રસ્તામાં માર મારતાં રાજા પાસે લઈ ગયા, આટલું દુઃખ ભોગવતાં છતાં કાંઈ જોલ્યા નહોં, ઘણો માર પડવાથી માધવદાસના શરીરમાં પીઠ ઉપર સોજો (સોઠ) થયો, એક રાજ સેવકને દયા થવાથી મારવા બંધ કર્યું.

માયંકાલે સેવા કરતાં દેવની પીઠમાં સોજો થવાથી પૂજકોને મોટો લય ઉત્પન્ન થયો કે જગદીશ દેવને આનું એકદમ શું થયું હશે. દેવપૂજકો આહાર (ભોજન) છોડી ભયભીત થયા, રાત્રિમાં શ્રીજગદીશ દેવપૂજકોને સ્વપ્નમાં કહે કે માધવદાસ નીલાચલ પર્વતની ગુફામાં રાત્રિદિવસ મારૂં ખ્યાન ધરે છે. જોને પ્રસાદરૂપે મેં લાડુપાત્ર સાથે મોકલ્યા, હાલ રાજસેવકોએ ચોર સમજી માધવદાસને પીઠ ઉપર મારવાથી પાછળ દુઃખ સોજો (સોઠ) થયો તેવો સોઠ અને પાછળ થયો. આનું સ્વપ્ન થવાથી પૂજકો રાજા પાસે જઈ વૃત્તાંત કહેવાથી એકદમ માધવદાસને છોડી દઈ શુદ્ધ સ્નાન કરાવી શ્રીજગદીશ પ્રમાદ (ભોજન) લઈ સુખરૂપ નિવાસ કરે છે.

સર્ગ ૯૮ મો

एकदा निशिपूजायां जगनाथस्यसंनिधौ ॥

गतो माधवदासस्तु दृष्ट्वा स्थित्वाक्वचित् मठे ॥

માધવદાસ શ્રીજગદીશ સન્મુખ રાત્રિમાં ખ્યાન કરતાં પૂજકોને બળર નહોં થાય તેવી રીતે મંદિરમાં રહ્યા, પૂજકો મંદિરનો

દરવાજે બધ કરી બહાર ગયા, સિયાળાના દિવસ હોવાથી દેવ સન્મુખ માધવને મુતેયો બેઠો શ્રીજગદીશ દેવે પોતાનું વસ્ત્ર ઓઢાડવાથી ઠડીનો ભય દૂર થયો, મનારમા દેવપૂજકો દરવાજે ઉઘાડતા માધવને પૂછે કે તારા શરીર ઉપર દેવ વસ્ત્ર શી રીતે આવ્યું, ત્યારે માધવદાસ કહે કે હું ગત્રિમા દેવ મમીપ બેસી એકાત જ્ઞાન ધરતા તમે બાદણા બધ કરી ગયા, પાછળથી મેં ઘણી તપાસ કરી હતી કે દરવાજા (મંદિર) બહાર જઈશ, પરંતુ કોઈ ઉપાય નહોતો થવાથી અંદર સુધી ગયા બાદ એક સાધુ વૈષ્ણવે કૃપાસ ભરેલું તૈયાર વસ્ત્ર ઓઢાડ્યું ઠડી નહીં લાગવાથી ઉધ આવી સુધ ગયો, પછી તમે આવતા જાગતો કર્યો

માધવદાસનું વચન સાંભળી પૂજકો પ્રણામ કરી સન્માન વચન કહે કે તમને કોઈ વસ્તુ અમાધ્ય નથી બધા એકાં થઈ શ્રીજગદીશનું પૂજન કરતા હતા, માધવદાસ જગદીશથી બીજી જગ્યામા જવા તૈયારી કરતા પેટમા શૂન રાગ થવાથી ઝાડાથી નનગાર્થ થઈ, જમીન ઉપર સુધ ગયા, આખો દિવસ વેદના યજ્ઞ માધકાલે શ્રી જગદીશનું સ્મરણ કરું કે હવે મારી મરવા તૈયારી થઈ, તે વખતે શ્રીજગદીશ (વૈષ્ણવ) રૂપ લઈ જન લાવી શુદ્ધસ્નાન કરાવી માધવદાસને દેવ સમીપ મંદિર પાસે લઈ જતા પ્રણામ કરી સ્તુતિ કરે કે હે નાથ તમારી પૂર્ણ કૃપા મારા ઉપર થવાથી મારે જીવન સાર્થક થયું, ત્યારે દેવ (સ્વપ્નમા) કહે કે હું તથા તું આપણે બંને એક જ હોઈએ, જેથી પોતાની દેહશુદ્ધિ પોતે કરે તેમા હરમન નથી. આણુ સાંભળી માધવદાસ કહે કે આણુ હોય તો મને દુઃખ થવાથી મારે માટે કામ કરવું પડ્યું શ્રીભગવાન (જગદીશ) કહે કે હે માધવ હાલ તને કશું થયું તે પૂર્ણજન્મ કર્માનુસાર ભોગવવું પડ્યું હવે તને કાંઈ કષ્ટ થશે નહોતું

શ્રીજગદીશનું શુભ વાક્ય સાંભળી માધવ નિરાગી થઈ નિયમ પાળી પ્રજુલકિત કરે છે લિપ્ત મારી દેવને નૈવેદ્ય ધરાવી

પ્રસાદ (બોજન) કરતા હતા એક વખતે ગામમાં લિહ્યા માટે જતા એક અભાગિણી (કર્કશા) સ્ત્રી જોવામાં આવી જેણે જન્મથી કોઈને કાંઈ આપ્યું નથી, માધવને લિહ્યા માગતા જોઈ ધરમાં જાણુ (ગોમય) લઈ માધવના શરીર ઉપર ફેંટી ગાળ દેતી વખતે માધવદાસે નિશ્ચય કર્યો કે આ સ્ત્રીને કોઈ સારા ઉપદેશથી એનો ઉદ્ધાર કરવો પછી સમુદ્ર કીનારે જઈ પાછા મંદિર પાસે આવી શી વસ્ત્ર દીવા બનાવી દેવને પ્રણામ કરી કહે છે કે હે દેવ (જગદીશ) તમે અજ્ઞાનીને જ્ઞાન આપો છો, આ દુર્ભાગ્યવાળી (હરીલી) સ્ત્રીને સારો બોધ થાય તેવો ઉપાય કરો કર્કશા સ્ત્રીના પુણ્ય માટે શીના દીવા દેવમંદિર આગળ મૂકવાથી બીજે દીવસે તે સ્ત્રીને પશ્ચાત્તાપ થયો, અરેરે મારું ધન કોણુ ભોગવશે ? જન્મ ધારણુ કરી આજ સુધી ગરીબ, સાધુ મત અથવા અનાથને તેમજ પડિતાને કાંઈ આપ્યું નથી, મેં જ્યતે વૈભવ ભોગવ્યો નથી, તેમજ હાન એક માધવ નામે સાધુ આવ્યા જેને માળ-દઈ શરીર ઉપર જાણુ ફેંટ્યું મારા જેવી દુર્ભાગિની સ્ત્રી કોઈ નથી મારા જીવતર (જન્મ)ને ધિક્કાર છે, હું દ્રવ્યવાળી છતાં કોઈ ધર્મ કર્યો નથી, આવી રીતે શોક ચિંતા કરતા એક રાત્રિ પુરી થઈ

બીજે દિવસે વિચાર કરે કે જે માધુ (માધવ)ને મેં ગાળ દીધી હતી, તે (માધવ) હવે મને કયા મળશે, એક વખત પાછા પધારશે તો પ્રસન્ન કરીશ આવો વિચાર કરી ધર આગણામાં ઉભી હતી તે વખતે માધવ પાછા સ્ત્રી અગ્નિ જોવા આવ્યા, જેના ચગલુમાં સાષ્ટાંગ દડવત પ્રણામ કરી અપરાધની ક્ષમા માગતી હતી, હે મહાગજ, ગઈ કાલે તમે મારે ઘેર આવ્યા તે કારણુ શિવાય તમને મેં બધી ગાળ દીધી, મને ક્ષમા કરી ઘેરપધારો, કર્કશા સ્ત્રીની સારી શુદ્ધિ થવાથી ગઈ રાત્રિમાં દીપ દાન દેવમંદિરમાં કર્યું હતું રસોઈની સર્વ સામગ્રી તૈયાર થયેલી જોઈ માધવદાસ કહે કે હવે આવો નિયમ દરરોજ પાળવાથી તારો ઉદ્ધાર થશે માધવદાસના ઉપદેશથી કર્કશા સ્ત્રીનો છેવટે મોટો મંદિરમાં ગણાયો

સર્ગ ૯૯ મો

અપર ભક્તિમાહાત્મ્ય વક્ષ્યામિ પરમાદ્ભુતમ્ ॥

શ્રીમન્માધવદાસસ્ય શૃણ્વતાં પ્રીતિવર્ધનમ્ ॥

માધવદાસ એક વખત યાત્રા નિમિત્તે કાશિક્ષેત્રે ગયા, ત્યાં પંચકોશી યાત્રા કરવા ધણો સમય રહ્યા, ત્યાં એક બહાર ગામથી આવેલો પડિત બધાને સાંભાર્યું કરવા આમ્રહ કરે છે કે હું દેશ-દેશાન્તગ્ના પડિતોને જીની હાલ કાશીમાં આગેા મારી જોડે સાંભાર્યું નહિ કરેશો તેા જીતપત્ર લખી આપવો આવુ ગર્વ વચન સાંભળી બધા પડિતો એકઠા થઈ કહેવા લાગ્યા કે અમારે વાદવિવાદ કંવો નથી, પરંતુ બિંદુ માધવ સમીપ માધવદાસ નામે બ્રાહ્મણ રહે છે તેની માથે તમારે સાંભાર્યું કરવો, જેને જીતશો એટલે અમે કાશીના સમગ્ર પડિતો જીતાઈ ગયા માનવું, પછી માધવદાસ પાસે તે પડીત ગયો, જ્યાં પોતાની બઝાઈ મારતો હતો કે બધી જગ્યામાં જીતપત્ર મેળવી છેવટે અદ્વિત્યા આવ્યો, જ્યાં પડિતોએ સાંભાર્યું કરવા તમને બતાવ્યા, તમને જીતવાથી બધા પડિતોનો પગજય થશે, માટે વાદ નહોં કરવો હોય તેા મને માશીપત્ર લખી આપશો.

માધવદાસ દસીને બોલ્યા કે હું તમને જયપત્ર લખી આપીશ ખોટા પત્ર લઈ બધા પડિતોને બતાવ્યો કે મેં માધવદાસનો પગજય કર્યો કાશીના પડિતો હમના લાગ્યા કે આ પત્રમાં માધવદાસના હસ્તાક્ષર નથી, છતાં માધવદાસ પાસે કાશીના પડિતો જઈને કહેતા હતા કે તમે વિપરીત પત્ર ચા માટે લખી આપ્યો, માટે સોગન (સપય) પ્રતિજ્ઞા લઈ આજે સાંભાર્યું કરવો, આપણા બન્ને પક્ષમાં જે કોઈ હારી જાય તેને ગધેડા ઉપર બેસાડી કાશીક્ષેત્રમાં ફેરવવો માધવદાસે પડિતને કળૂવ કરી કહ્યું કે તારૂં કહેવું સાચુ છે હું સ્નાન કરી ગયા કિનારા ઉપર

શાસ્ત્રાર્થ માટે આવીશ માધવદાસ પોતાના ઇષ્ટદેવ જગદીશનું હૃદયમાં ધ્યાન કરી ગંગાસ્નાન કરવા ગયા થી ભગવાન માધવદામના શિષ્યરૂપે આઠાણુ રૂપ લઇ ગમેડા ઉપર બેસી હાજર થયાથી ખીજા ઘણા પડિતો હાજર થયા, થોડા પડિતો મધ્યસ્થ (તટસ્થ) રહ્યા શાસ્ત્રાર્થ સર થતા બહારથી આવેના પડિતનો પરાજય (શ્રી જગદીશ) આઠાણુ શિષ્યે કરતા હાજ પામેલા બહારના (ખોટા) પડિતને ગમેડા ઉપર બેમાડે છે, ત્યાં માધવદાસ ગંગાસ્નાન કરી આવ્યા તેણે ના પાડી કે આવું અવદિત અપમાન થાય નહીં માધવના શિષ્યરૂપે (શ્રી ભગવાન) આઠાણુ આવ્યા હતા તે અતર્ધાન થયા

માધવદાસના શિષ્યે પરાજય કર્યો આવી વાર્તા ઠાશી ક્ષેત્રમાં પ્રસિદ્ધ થવાથી બહારનો પડિત આવી ગયો માધવદામની જગતમાં મોટી કીર્તિ થઇ, જેને ભગવાનનો સહાય હોય તેને વાંછ કષ્ટ થતું નથી સાત વર્ષની વયવાળા આઠાણુ બાળકે (શ્રી ભગવાને) પડિતનો પરાજય કર્યો માધવદાસ એક બાલક માથે મથુરા ગયા. રસ્તામાં ઝાઝ નીચે વિશ્રાંતિ માટે બેઠા ત્યાં એક વૃદ્ધા સ્ત્રી અમજલ આપતી હતી તે માધવદાસને પૂછે કે તારી સાથે જે બાલક છે તેની માતા કોણ છે, નાની વયમાં અરણ્યમાં માતા શિવાય શી રીતે રહે છે આવું સભળી બાલક પૂછે કે તું શોક કેમ કરે છે ત્યારે સ્ત્રી કહે કે નાની વયમાં જગલમાં લાવ્યા તેની ત્રિતા મને ધણી થઇ માધવ કહે કે આ જગતમાં કોઇને કોઇનો સંબંધ નથી, બાલસ્વરૂપ (શ્રી જગદીશ)ને ભક્તિભાવથી ભોજન કરાવતી હતી, માધવદાસ પોતાના સદ્ગુરુ (બાલક શ્રી જગદીશ) ને પ્રણામ કરી આગળ પ્રયાણ કરતા હતા

સર્ગ ૧૦૦ મે।

અથ તસ્માત્ યજન્ સ્યાનાત્ માધનો દિવસાતરે ॥

મધ્યાન્હે કુત્રચિત્ ગ્રામે સમાયાતો જલાતિકે ॥

માધવદાસ મયુરાપુરી જતા રસ્તામા એક ગામમા સ્નાન કરી શ્રીજગદીશનું સ્મરણ બજન કરી જે કાંઈ માથે બાતુ (ખાવાનું) હતું તેને નેવેઘણે ધગની બેડા હતા એક વૈષ્ણવ માધવને વિનયથી પ્રાર્થના કરે છે કે આજે મારે ઘેર આવી બોજન કરી પ્રયાણ કરશે. આટલું કહી ધગ તરફ જતો હતો જેને રસ્તામા રાજદૂત પકડી ગજબલન લાઇ ગયા, માધવનાંસે વૈષ્ણવે ઘેર જઈ મુકામ કર્યો ત્યાં વૈષ્ણવીએ માધવદામનું રહેવાનું સ્થાન રાખ્યું, પરંતુ એક સાધુ વૈષ્ણવ પ્રથમ રહ્યો હતો તેને બીજી જગ્યામા રહેના ક્યું હતા તેણે હક કરી કે મારી જગ્યામા કાંઈ બીજો વૈષ્ણવ માધુ ગહે નહીં આવુ સાબળી વૈષ્ણ સ્ત્રીને મંતાપ થયો કે આવા (માધવનાંસ) પવિત્ર માધુને બીજી જગ્યામા લઈ જવા શી રીતે ફેરફાર થાય જેથી માધવદાસને વિનયથી વૈષ્ણ સ્ત્રી કહે કે તમે અહિંયાં નિવાસ કરો ત્યારે માધવદાસ સ્ત્રીને કહે કે મારે માટે તમારે કાંઈ પણ મહેનત કરવી નહીં કેવન દૂધ આપશે તેને બોગ ધરાવીશ મને બોજન કરવા હચ્છા નથી આવુ સાબળી વૈષ્ણવીએ દૂધ આપ્યું જેને હાથ (શ્રી જગદીશ) દેવનું માનસિંહ ધ્યાન ધરી તેટલું દૂધ પ્રસાદ રૂપે લઈ મયુરા તરફ પ્રયાણ કરતા વૈષ્ણ સ્ત્રીને શુભાશિષ્ય કહે કે તને એક પુત્ર થશે થોડો સમય પોતાને ઘેર રહેવા માધવદાસની પ્રાર્થના કરતા કહે કે હાલ મયુરાપુરી યાત્રા માટે જઈશ ત્યાંથી પાંચ આવતી વખતે પુત્રજન્મ સમય થતા અહિંયાં આવીશ આટલું કહી આજતા થયા

માધવદાસના સાચા ઉપદેશથી વૈષ્ણ તથા તેની સ્ત્રી (દયતી)

ખતે જળ સાધુ સંત સેવા કરતા હતા. થોડા સમયમાં પુત્ર જન્મ
યયો, મથુરામાં નિયમ વ્રત પાળી માધવદાસ રહ્યા. એક વૈષ્ણવ
દરરોજ સાધુ સંતને ભુજેલા ચણા આપતો હતો, તેણે માધવ-
દાસને આપ્યા. ચણા લઈ શ્રી યમુના નદી કીનારે જઈ હાથ પગ
ધોઈ નૈવેદ્ય (ભોજ) શ્રીભગવાનને ધરાવતાં પાત્રમાં થોડા ચણા
શ્રીભગવાને આરોગી (ખાઈ) ખાઈ રાખતાં દેવ પૂજકો મંદિરમાં
ચણા જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યા કે કોઈ ધરી ગયો, આપણા શિવાય
મંદીરમાં પ્રતિમા પાસે કોઈ જઈ રોકે નહીં, પૂજકો ભય પામી
સહી ગયા, રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે તમે (પૂજકો) ચિંતા રા
ખાટે કરો છો, તમને જતાંત કહું છું.

માધવદાસ મારો પરમભક્ત, નીલાચલ પર્વતની ગુફામાં રહી
માઈ ધ્યાન કરતો હતો. હાલ મથુરા યાત્રા માટે આવતાં મંદિર
પાસે રહી ભક્તિ ભાવથી માઈ ભજન ધ્યાન કરે છે, તેણે નૈવેદ્ય
(ભોજ)માં ચણા ધર્મો, મેં થોડા ખાઈ તમને જાણવા માટે
પાત્રમાં ગમ્યા જે હાલ તમારી નજરે જોવામાં કોઈ બીજો
હોય નથી. આવું સ્વપ્ન થવાથી દેવ પૂજકો માધવદાસ પાસે ગયા,
ઘેર બોલાવી સારો સત્કાર મથુરામાં સર્વ વૈષ્ણવો કરતા હતા,
માધવદાસ આજીવન કરતાં એક વખત ભાડીરવટ (વૃક્ષ)
પાસે બેઠા, ત્યાં જેમા નામે ભક્ત મળવાથી પરસ્પર બેટવા લાગ્યા.
દરરોજ મવારમાં રસોઈ કરાવી જે કોઈ સાધુ સત વૈષ્ણવ સાંજ
સ્ત્રી આપે તેને પાકું ભોજન કરાવી પોતે રાત્રે ભોજન કરે.
માધવદાસ જેમા ભગતને કહે કે સાધુ સત ભોજન કરી વિદાય
આય પછી તરતજ ભોજન કરવું, રાત્રે ભોજન કરવાથી અત્તમાં
જીવજતુ ઉત્પન્ન થાય, તમારે પરીક્ષા કરવી હોય તો આજે તપાસ
કરવી. આ પ્રમાણે રાત્રે વાસી અન્નમાં જીવજતુ જોવામાં આવ્યા.
માધવદાસના ઉપદેશ પ્રમાણે જેમા ભગત સાધુ સંતને દિવસે-
ભોજન કરાવી પોતે પ્રસાદ (ભોજન) ગ્રહણ કરે, મથુરા પ્રદેશ

પામે અથવા કોઈને ત્યાં પુત્રજન્મ ઉત્સવ હોય, પુત્ર, મિત્ર, શત્રુ વિગેરેમાં સમદષ્ટિરૂપે વર્તતાં કોઈ વખતે રસવાણું, ખાહું ખાઈ (સ્વાદશિવાય) હંકું અથવા ગરમ સમય વિના ખાવા મળે છતાં જેને કોઈ રાગદ્વેષ હતો નહોતો, કોઈ સાથે રનેહ વેરભાવ રાખતા નહોતો.

નિત્યાનંદ એક વખતે બહાર ગામ ગયા, ત્યાં સુકા ધાસના મોટા દગલામાં અહરમાત પવનનું જોર થઈ આગ લાગવાથી શાંત કરવા ધણી મનુષ્ય ભેગા થયા, છતાં નિત્યાનંદ પાછા ફર્યા નહોતો. ધાસના જે ભાગમાં પોતે બેઠા હતા તેટલો ભાગ-કાયમ રહ્યો. જડભરત યોગી પ્રમાણે પ્રારબ્ધ કર્મવશથી સંસાર મુખ ત્યાગ કરી મોક્ષ મેળવતા હતા.

સર્ગ ૧૦૩ મો

શ્રી કૃષ્ણચૈતન્ય ચરિત

અધાપરો ઘંગદેશે યો વૈ મક્ષિતમતાં ઘરઃ ॥

કૃષ્ણચૈતન્ય નામ્નાભૂત ગૌડદેશે દ્વિજોત્તમઃ ॥

વૃંગદેશમાં કૃષ્ણચૈતન્ય નામે ગૌડ બ્રાહ્મણ હતા. સમસ્ત ગૌડદેશી પ્રજામાં શ્રી કૃષ્ણ ભક્તિમાર્ગ પ્રચાર કર્યો. શૃદ્ધધાશ્રમ ધર્મ પાળી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી શ્રી કૃષ્ણ સેવા લીલાનો અર્ક તાંડવરૂપ ધારણ કરે. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન અષ્ટ પટરાણી તથા બીજી રાજકુમારિકાઓને પરણ્યા હતા. તે પ્રમાણે કૃષ્ણ ચૈતન્ય ધણી સ્ત્રીઓને વશ કરી તેઓ સાથે કૃષ્ણલીલા પ્રમાણે અનુકરણ કરે. શ્રી યમુના નદી કિનારે ગોપિકાઓનાં વલ્લહરણરૂપે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કદંબ વૃક્ષ પાસે લીલા કરી હતી. તેવી રીતે નદી કિનારે જઈ વાંસળી વગાડી કુંજલીલા બનાવી વલ્લહરણ કરતાં કહે કે હું કૃષ્ણ છું.

એક વખત કૃષ્ણ ચૈતન્યનું કપટવેષ બહાર પાડવા એક દુર્જન મનુષ્ય વિચાર કરતો હતો કે આપણા ગામમાં કૃષ્ણરૂપ બની રાજપૈલવ પ્રમાણે મોજસૂજ ભોગવે છે, કાંઈ ઉદ્યોગ કરતો નથી તેમજ બહારગામ જઈ કાંઈ મહેનત કરી દ્રવ્ય મેળવતો નથી, છતાં ગામમાં આવે કાઠમાઠ (ધૂતપણું) રાગને જાહેર કરવાથી દડ કરશે પછી બધું પોઠળ બહાર પડશે. કપટી બ્રાહ્મણ રાગને સર્વ વૃત્તાંત કહે છે કે આપણા ગામમાં એક ઢોંગી બ્રાહ્મણ (કૃષ્ણ ચૈતન્ય) કૃષ્ણલીલાતો આડખર કરી દરરોજ ઘણી સ્ત્રીઓ સાથે અધટિત કામ કરે છે. તમારી સર્વ પ્રજા એના મોહપાશમાં પડવાથી તમારો હુકમ માનશે નહીં. માટે તે ધૂત કૃષ્ણ ચૈતન્ય માટે જેવું પગલું ભરવું હોય તેવું કરવું.

રાગએ ધૂત વચન સાંભળી હિતર કહ્યો કે મેં ઘણા વખત ચર્ચા માંલબધું હતું કે કૃષ્ણ ચૈતન્ય મારા ગામમાં રહી વૈષ્ણવ ધર્મ ઉપદેશમાં દુરાચાર કરે છે તે કાંઈ ખબર નથી માટે આજે તપાસ કરવા તારી માથે છુપી રીતે રાત્રે જઈ કાંઈ ઢોંગ હશે તે માલમ પડવાથી મોખ શિક્ષા કરીશ.

રાગ ધૂત બ્રાહ્મણ સાથે રાત્રે તપાસ કરવા નીકળતાં અરધે રસ્તે ગયા પછી બ્રાહ્મણ ઘર આગળ પાછો આવ્યો. રાગ બીજું વાહન નહોં લેતાં એક માણસની ખાંધ ઉપર બેસી મધ્યરાત્રિમાં બધી લીલા જેવા જય છે શબ્દયક ગદા પદ્મ તથા ચતુર્ભુજ ધારણ કરનારા કૃષ્ણ ચૈતન્યને ધૂત બતાવે છે, હે મહારાજ આ ઢોંગી કૃષ્ણરૂપ બની બધાને ફસાવે છે. પ્રથમ બે હાથ હતા, જેણે ચતુર્ભુજનો વેષ લીધો, જેની સાઠ વર્ષની ઊંમર થઇ, આવું ખોટું સમજાવતાં ધૂત બ્રાહ્મણ રાગ સન્મુખ બહાંડ (કપોલ) ફોડી દઇ મગ્ન પામ્યો.

શ્રી કૃષ્ણ ચૈતન્ય (બ્રાહ્મણ) પાસે રાગ સદેહ દૂર કરી ભક્તિ સાધથી પ્રણામ કરે છે. પોતાના રાજદૂતો બોલાવી, જે ધૂત બ્રાહ્મણ ખોટું બોલી મગ્ન પામ્યો હતો તેના અગ્નિસરકાર

કરાયો. ગમ્મએ મજ્ઞામાં મર્ષ ગતિમાં જે થયું હતું તે સર્વ
 જ્ઞતાંત કર્યું, છેવટ શ્રી કૃષ્ણ ચૈતન્ય વિષયમાં ગમ્મ તથા પ્રજ્ઞનો
 ભક્તિભાવ પ્રથમ કરતાં વિશેષ થયો, કમળ કે પરમ વૈષ્ણવ
 ભાવથી કૃષ્ણ ચૈતન્યએ બધાને માયો ઉપદેશ કર્યો, રામ
 વિનયથી પ્રભુભ કરી કહે છે કે હું તમારો શિષ્યરૂપ થઈ તમારી
 સેવા ભક્તિ કરીશ, અને ત્રિમાસમાગર તરવા માયો માર્ગ બનાવો
 રાત્ર્યમાગર, ખજનો ધર્મકાર્ય સાધુ મન મેરા કરવા અર્પણ
 કરીશ, પ્રમાનમંડવની સંમતિ વધ અર્ધ અર્પણ કરતાં શ્રી કૃષ્ણ
 ચૈતન્ય મોહ્યા કે મને કાર્ષ્ણ્ય પણ જોઈતું નથી વ્યવહારિક રીતે
 ગુરુશિષ્યભાવ હોવાથી મન ઉપદેશ કરીશ, હવે ધર્મરૂપે પ્રજ્ઞ
 પાવન કરવું, મનમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું ધ્યાન મગ્નુ છવ
 માત્રમા દયા ગમ્મવી, નિગતર દાનધર્મ કરવો, મને જે કાર્ષ્ણ્ય
 અર્પણ કરવા કર્યું તે બધું તને પાછું આપીશ આટલું કહી
 વિત્રાતિ લેવા જોમે છે.

ગુરુની આજ્ઞા લઈ રામ પ્રધાન તથા પ્રજ્ઞ માથે વિચાર
 કરી જે કાંઈ દ્રવ્ય ગુરુ માટે આપવા કમળ ગમ્મનું હતું તેટલું
 ધન પાછું વૈભવમાં ઉપયોગ નહીં કરતાં સાધુ સત વૈષ્ણવોને દાન
 કરે છે, શ્રી કૃષ્ણ ચૈતન્ય પોતે મિદાન આનંદ રૂપે, પરમ ભક્ત
 થવા વગરેશમાં ભક્તિ પ્રયાગ સારી રીતે કરતા હતા હાલ
 પોતાના શિષ્યમંડલ માથે વિષ્ણુદીક્ષા લઈ મોડેશમાં ભક્તિપ્રવૃત્ત
 થઈ રામો ધર્મ પાવે છે

સર્ગ ૧૦૪ મો

સુરદાસ ચરિત

અથ વક્ષ્યે કથાં રમ્યાં સુરદાસસ્ય ચિન્તતામ્ ॥

પરમાશ્ચર્યજનનો હરિભક્તિ પ્રદાયિનીમ્ ॥

સુરદાસનું શુભ ચરિત કહે છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના
 પરમ મિત્ર શરણે (ચાલવ) હતા દારિકામાં નિવાસ કરતા

શ્રીવૃદાવનમા નગાય પાસે જઈ શ્રીકૃષ્ણને કહે છે કે તમે મથુરા
ક્યારે જશો, મને ભાડીગઠ, શ્રીવસુનાથ, ગિરિરાજ (ગોવર્ધન
પર્વત) જોવાની ઇચ્છા થઈ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન દ્વારિકાપુરીથી
યાદોને કઈ વૈકુંઠસ્થાન જોવા ગયા શૂરસેન (યાદવ) બીજી
વખતે પ્રાર્થના કરે કે નાય હું વૃદાવન જોવા પછી તમારી સાથે
મથુરા આવીશ જેથી શ્રીકૃષ્ણ હમતા હમતા કહે કે હે શૂરસેન
હું મથુરા જઈશ નહીં મારા પરિવાર સાથે દ્વારિકાપુરી રહીશ
કૃષ્ણકુળમા મોગી લીના ચાય છે હે શૂરસેનમિત્ર વૈકુંઠ કરતા
દ્વારિકાપુરી મને ઘણી પ્રિય છે, જેની રીતે ચક્ર ભગવાન વારા
ભૂશી (ગાંધી) ક્ષેત્ર છોડી બીજી જગામા જાય નહીં તે પ્રમાણે
મને દ્વારિકાપુરી છોડી બીજા સ્થાનમા રહેવા ઇચ્છા થતી નથી,
જતા મથુરા મને ઘણું પ્રિય છે હું બાલ્યાવસ્થામા વૃજભૂમિ
(મથુગાંધેશ)મા હતો તેનું સ્મરણ હજી સ્થિત (કાયમ) છે,
બાલપણે મૃતિકા (મટોડી) આધી પૂતના નાશ ચક્ર(ગાકુ) ઉધુ
વજ્રુ વમલાર્જુન (કુમેર પુત્રો) વૃક્ષનો ઉદાર બકાસુર તમા
અધાસુર વધ, ગાંધીવંશન બહાદેવે માયાણે હરણ કરેલા
વાછગા, પ્રલયાસુર તથા ધેનુગાસુરનાશ શ્રીગોવર્ધન મહોત્તમ,
ગિરિરાજનું સાત દિવસ ધારણ કરવું રાસકોડા વર્ણન કેશી
દેવ વધ ચાણુર વિગેરે મહાનો નાશ વરણદેવના પાશમાંથી
નદરાયને છોડાવવા આ પ્રમાણે મારી કૃષ્ણ લીલાનું વર્ણન કરનારો
પરમ ભક્ત થશે

યશોદા માતા મારો જન્મ મહોત્સવ હજી શ્રીગોકુલમા
આનંદરૂપ કરે છે, મને બાલ સ્વરૂપ માની પ્રેમભક્તિ લક્ષણા
ભક્તિભાવે પૂજન કરે તેને ઘણું પ્રિય થઈશ મથુરામા નિવાસ
કરી જે મનુષ્ય મારા નામનો ઉચ્ચાર કરશે તે મોટો ભક્ત થશે
હવે જવાની ઇચ્છા હોય તો એક વચન કહું છું તુ કનિયુગના
અત્યંત સમયે મથુરા નગરીમા ઉત્પન્ન થઈ મારી લીલા વર્ણન

ગાયન રૂપે નવીન પદ બનાવી વર્ણન કરવાથી શ્રવણ કરનાર પવિત્ર યર્ધ કલિયુગમાં મોટો ભગત થશે, જેનો ઉદ્ધાર ઉવટે હું કરીશ, પરંતુ હે શરસેન તુ બીજા જન્મમાં બાલકરૂપથી આંધળો થશે. તારી માતા લાલનપાલન કરશે, બીજું કોઈ સહાય કરશે નહીં, શરસેન (યાદવ)ને શ્રીકૃષ્ણે સૂરદામનું જન્મવૃત્તાંત કહ્યું. થોડાં વર્ષ ગયા પછી મથુરાપુરી પાસે એક ગામમાં શરસેન (યાદવ) નો એક પાછાણુને ઘેર જન્મ થતાં આંધળો જોઈ સંતાપ કરે છે, બીજાં સગાં વહાલાં ઉદાસ થયા, સૂરદાસને આઠ વર્ષ થતાં પિતાએ યજ્ઞોપવિત (જનોપ) સસ્કાર કર્યો, ગામમાં સૂરદાસ નામ પ્રસિદ્ધ થયું.

સૂરદાસ મથુરાપુરી યાત્રા કરવા માતા પિતા સાથે જાય છે, થોડો વખત રહી પાછા પોતાને ગામ જવા વિચાર કરતાં સૂરદાસ માતાપિતાને કહે કે આપણે બધી યાત્રા કરી છતાં મારે થોડો વખત અહિંયા રહેવા વિચાર છે, તમે પાછા ઘેર જાવો, મારાથી તમારી સેવા તથા ધરતું કામ યર્ધ શકે નહીં, જેથી તમારા સદૈવ અપરાધી છુ, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પવિત્ર જન્મભૂમિ (મથુરા) છોડી હું આવીશ નહીં, શ્રી ભગવાન મારું રક્ષણ કરશે. આણું કરણ વચન સાંભળી સૂરદાસના માતા પિતા રડતાં હતાં કે તું આંધળો હોવાથી તને એકલો રાખી અમે ઘેર જશું નહીં. એક દયાળુ વૃદ્ધ પુરૂષ ત્યાં આવી સૂરદાસના માખાપને કહે છે કે બાલક (સૂરદાસ) ની ચિંતા કરશો નહીં, તમે સુખરૂપ ઘેર જાવો, તમારા અંધ બાલક (સૂરદાસ)ને મારે ઘેર લઈ જઈ લાલન પાલન કરીશ. સૂરદાસ શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર વર્ણન વૈષ્ણવો સાથે પ્રેમ ભક્તિથી ગાયન કરે, શ્રીકૃષ્ણ જન્મનું બાલલીલાથી જે જે ચરિત્ર જગતમાં પ્રસિદ્ધ થયાં તે વિષયમાં બીજાં નવીન નવીન પદ રચી શ્રીકૃષ્ણકુજમાં રહી આનંદરૂપે ગાયન કરે, આગળ જતાં રસ્તામાં એક કુવો આવ્યો, સૂરદાસ અંધ હોવાથી

કુવામા પડશે આવી ચકા ચવાથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ગોવાવ
વેપમા સુરદામનો હાથ પકડી રક્ષણ કરતા સુરદાસ પૂછે છે કે
તમે કોણ છો, આટલું પૂછતા પ્રેમાશ્રુધારા છોડી પ્રાર્થના કરે કે
હું જેનું ધ્યાન ધરે છું તેનું દર્શન થવું જોઈએ શ્રીભગવાન
સુરદામને પ્રસન્ન થઈ ગોપ વેપ રૂપે પ્રકટ થયા ત્યારે પ્રણામ કરી
સુરદાસ પૂછે કે તમે કોણ છો તથા ક્યા ગહો છો (ગોપ વેપ)
શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન કહે કે હું ગોવાવ યઈ વ્રજમા ગહુ છું, મારો
જન્મ મથુરામા થયો ગાયો આગ્વા આવ્યો, ॥ અધ હોવાથી
કુવામા પડશે જેથી તારો હાથ પડડ્યો હે સુરદામ તું ઇચ્છા
આપ ત્યા જઈશ હું ગાયો ચારવા વનમા જઈશ

શ્રીકૃષ્ણ (ગોપ) રૂપે વનમા ગાયો લાઇ જતા હતા, સુરદાસ
એક ઝાડની છાયામા બેસી ચોતરફ જુવે છે પણ કોઇ જોવામા
નહી આવવાથી નિરાશ થયો, જે કોઇ માર્ગમા મને તેને પૂછે
કે આ જગલમા ગાયો ચાગતા એક ગોવાવ તમારી નજરે
જોવામા આવ્યા કે નહીં જેના કડમા પુષ્પમાયા (વનમાયા)
તથા હાથમા (વેત્ર) છડી હતી જેનું મુખ તેજસ્વી તથા આનંદ
રૂપ હસતું દેખાતું હતું, આવું સુરદાસનું દેહનું માલગતા રસ્તામા
જતા વટેમાર્ગી કહે છે કે તને જામ થયો આ વનમા કોઇપણ
ગોવાવ અથવા ગાયો જોવામા આવ્યું નથી હવે જ્યાં જવું હોય
ત્યા પાછા જવું આવું સાલગતા સુરદામ વિસ્મય થઇ અગ્રેર
વનમા શોધ કરતા ચાડી ગયો, જ્યાં ઝાડ નીચે બેસી વિશ્રાન્તિ
લાઇ પ્રભુ સ્મરણ કરે છે

સર્ગ ૧૦૫ મો

अथ तत्रोपविष्टस्य सुरदासस्य स्थितम् ॥

रात्रि समागता तत्र सुरदासोऽपि सस्थितः ॥

શ્રીકૃષ્ણ ચરના દર્શન માટે સુરદાસ કુજમા ફરતો હતો
આખો દિવસ પુરો થયો છતાં દર્શન નહીં ચવાથી બીજા જગ્યામા

જ્યાં નિયાર કરતાં રાત્રિ થવાથી બહાર વનમાં ભય ઉત્પન્ન થાય માટે પ્રભુ સ્મરણ કરી ઝાડ નીચે સુતો, મધ્યગાત્રિમાં સ્વપ્ન થતા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન દસતા દસતા કહે કે તું જ્યારે કુવામાં પડતો હતો ત્યારે સાથ પકડી બચાર કર્યો જ્યાં માઈ પ્રત્યક્ષ દર્શન કરના તને દષ્ટિ આપવાથી દેખતો થયો, ગોપ વેપ તથા ગાયો માયા રૂપે કલ્પના કરી મધ્યુ જોવામાં આ મુ દહે મધુરા જઈ પૂર્વ પ્રમાણે માગ ગુણોનું વર્ણન (ગાયન) કરી સમય વ્યતીત કરવો આ પ્રમાણે સ્વપ્નમાં શ્રી કૃષ્ણ વચન સાભગતા પ્રાર્થના કરે કે હે પ્રભુ હું બાબચાલી થયો, તમારું દર્શન થયું, હવે મને કાંઈ જોઈતું નથી પણ મારા મનમાં તમારું સ્મરણ હાયમ રહ્યો, તમારી માવાનો લેપ લાગે નહીં, જે નેત્રથી મેં તમારું દર્શન કર્યું તે નેત્રથી જગતને જોવા ઇચ્છા નથી, મને પાછો બધ બનાવો, આ પ્રમાણે સ્વપ્નમાં પ્રશ્ન ઉત્તર થતા સુરદાસ એકદમ બોલતા બધ થતા શ્રી ભગવાન સ્વપ્ન રૂપમાં કહે કે હે સુરદાસ, જે તું માગે છે તે હું આપીશ એમ કહી અંતર્ધાન થયા સુરદાસ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું શુષ્ક વર્ણન માટે દરેરાજ સવાગમાં શ્રી યમુના નદી કિનારે આવે છે, જ્યાં ખાવા પહેરવા રહેવા આપોઆપ બંદાબસ્ત થયો.

એક વખતે દિલ્હીના બાદશાહ પોતાની રાજધાનીમાં બોલાવી લખિત બાવે સન્માન કરી કહે છે કે હે સુરદાસજી, તમે શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્રના પરમ ભક્ત છો, તથા પૂર્વ જન્મમાં મિત્ર (યાદવ) હતા, આવો ઇતિહાસ મારા પ્રધાનો જાણે છે જોયો તમને એક પ્રશ્ન પૂજવા ઇચ્છા થઈ, મને ધણી રાણીઓ છે તેમાં યાદવ વંશમાં પૂર્વ જન્મમાં ઉત્પન્ન થયેલી કેટલી છે તેનો નિર્ણય કરવો બાદશાહનો પ્રશ્ન સાભળી સુરદાસ કહે કે હે રાજા સાહેબ તમારી બધી રાણીઓ અતુકમે મારી પાસે આપશે ત્યારે આજખીશ, તેમાં જેઓ લાજ વાળી હશે તેઓ મને જોઈ પ્રાણ છોડી દેશે

આવુ સાંભળતા બાદશાહે બધી રાણીઓને સુરદાસ પાસે જવા હુકમ કર્યો કે તમે એક પછી એક રાણી સુરદાસને પ્રણામ કરી પાછા આવશો. હુકમ પ્રમાણે રાણીઓ સુરદાસને વિનયથી પ્રણામ કરવા ગઈ, તેમાં બાદશાહને માનીતી રાણી (વહાલી) હતી તે પાછળથી આવતા સુરદાસને પૂછે છે કે તમે મને ઓળખો છો, તે વખતે સુરદાસ બોલે છે કે હું તમને ઓળખું છું, ત્યારે રસ્તામાં પાછી વળતા છાછાડ (ગપાળ) ફૂટી જવાથી મરણ પામી. આવુ થવાથી દાસીઓ ગાળને મધ્યસ્થ વૃત્તાત કહેતી હતી, જે સાંભળતા રાજા સતાપ કરે છે, તે વખતે સુરદાસ બાદશાહને કહે કે જે રાણી (વહાલી) હતી તે માર્ગમાં મરણ પામી તેનું પૂર્વ વૃત્તાત કહીશ.

હે બાદશાહ માહેળ, તારી રાણી પૂર્વજન્મમાં મયુરા નગરીમાં સુલોચના નામે વેશ્યા હતી, ગાયન તથા નૃત્યકલામાં પ્રીણુ હતી, જેને રાજસભામાં ગાયન ગાતાં જોઈ હતી એક વખતે કાંઈ વૈશ્યને ઘેર પુત્રના લગ્ન મમમે ગાયન નૃત્ય કરતા મન્માન કરી રાજાએ ધણુ દ્રવ્ય આપ્યું, બીજી વખતે રાજમહેલમાં નૃત્ય ગાયન કરવા આવી, જ્યાં એકાતમાં ઘણી રાણીઓ બેઠી હતી, તેઓનાં વસ્ત્ર અલંકાર પહેરેલા જોઈ વિચાર કરતી હતી કે હું સુ દાન મત ધર્મ કરે જેથી આવતા જન્મમાં રાજાની રાણી થઈ આવે. વૈભવ ભોગવીશ. આવુ અહર્નિશ ધ્યાન ધરતા ધર્મ પુણ્યમાર્ગમાં પવિત્ર મન યથા સુલોચના વેશ્યા મરણ પામી હતી, તે હાલ તમારી રાણી (બેગમ) થઈ, તેમ મહાનદા નામે જે વેશ્યા હતી તે અપ્સરા લોકમાંથી મયુગમાં આવી શ્રી ભગવાનના ગુણવર્ણન કરતી હતી, તેને તાવ આવવાથી મરણ પામી. છેવટે રાજવૈભવ ભોગવવા ઇચ્છા રહી જવાથી પૂર્વના સરકાર અનુસાર બીજી રાણી થઈ.

દિલ્હીનો બાદશાહ (રાજા) સુરદાસને પ્રસન્ન થઈ ધણુ દ્રવ્ય આપવા તૈયારી કરે છે છતાં ગાળ પાસે કાંઈ પણ વસ્તુ અદણુ

નહોં કરતાં, રાગ લઘ મયુગપુરી જવા માટે તૈયારી કરતાં રાગ સાદાંગ પ્રણામ કરે ■ આવી ગીતે સગદાસ મયુગ ગદી શ્રીકૃષ્ણ ભજન ગાયન ગુણવર્ણન કરી છેવટે મોક્ષપદ મેળવે ■

સર્ગ ૧૦૬ મેા

હરિવ્યાસ ચરિત

અથૈપાં મધુરાયાં ચૈ ચમૂર્તુર્મક્તવત્સલા ॥

તેપાં નામાનિ ચરિતં વક્ષ્યામીહ યથાશ્રુતમ્ ॥

શ્રીમધુરાપુરીમાં ભગવત ભક્ત વૈષ્ણવો કાણુ દતા તેઓનાં નામ તથા કેટલાક ચરિત કહેવામાં આવે છે પરમાર્નક નામે મહા ભક્ત (સંત) દતા, તેઓ સારગ રાગ સારી રીતે જાણતા હતા, જેણે પ્રેમ વિષય ગાયન કરી શ્રીગદાકૃષ્ણને પ્રમત્ર કર્યા. કાશ્મીર દેશમા કેશવપદીત થયા, જેણે ભટ્ટાચાર્ય માથે શાસ્ત્રવાદ કરી સારી કીર્તિ મેળવી. પંડી ખીજ ભક્ત યદુકુળમાં શ્રીભટ્ટ નામે થયા, તેમજ દિવાકર થયા; પછી હરિવ્યાસ ભક્ત થયા જેનું ચરિત કહે છે. હરિવ્યાસ પવિત્ર તીર્થક્ષેત્ર યાત્રા કરતાં અદ્વાવલી ગામમા ગયા, જ્યાં ઉત્તમ નિવાસ સ્થાન શોધી શિષ્ય સાથે રહ્યા, બાળુમા સુદર જલ રૂપ સુગંધ તથા નદીનું સ્વાદિષ્ટ ઠંડુ જલ હતું. હરિવ્યાસ પોતાના શિષ્યને કહે કે દેવ નૈવેદ્ય ભોગ ધરાવતા (પાક) રસોઈ તૈયારી કરજો, તેટલામા દેવપૂજન કરવા જઈશ, બાળુબાળુ તપાસ કરતાં નજીકમાં ભવ્ય (સુંદર) દેવીનું મંદિર જોવામા આવ્યુ, જ્યાં ધાતકો મનુષ્ય દેવીના મંદિર આગળ બકરા મેઘાં વિગેરે ગરીબ પશુનું બલિદાન આપતા હતા. આવું જોઈ હરિવ્યાસ કહે કે તમે બધા મૂર્ખ છો, દેવીને પાવસ (દૂધપાક) બલિદાન છોડી જીવંતિસા ચા માટે કરો છો, હવે દૂધપાક તૈયાર કરી દેવીને બલિરૂપ ધરતુ આવું

હરિવ્યાસનું કહેવું સાંભળી (ધાતકી) પશુ હિંસા કરનારા હસવા લાગ્યા, દરરોજ નિયમ પ્રમાણે સન્ન લઈ, પશુ હિંસા કરવાથી હરિવ્યાસ ક્રોધાવમાન થઈ શિષ્યને કહે કે આજે તારે રસોઈ (પાક) તૈયાર કરવી નહીં, હું દેવીને પ્રસન્ન કરી હિંસા માત્ર દૂર નહીં કરીશ ત્યાં સુધી જ્યાં જ્યાં કાંઈ ગ્રહણ કરીશ નહીં, કારણ કે જીવ હિંસા ચવાથી મારા અતરાત્માને ઘણું દુઃખ થાય ■ ચોડા વખતમા હરિવ્યાસ સ્તોત્ર પાઠ બણી દેવીને પ્રમદ કરવા સ્તુતિ કરે કે હે બદ્રકાલી દેવિ, આજથી પાપસ (દૂધપાક) બલિ ગ્રહણ કરી જીવ હિંસા બંધિ છોડી દેશો, નહિ તો આવતી કાલે મારે મસ્તક તમને અર્પણ કરીશ દેવી સન્મુખ પ્રતિજ્ઞા લઈ હરિનું સ્મરણ કરીને શિષ્યવર્ગ એકઠા થઈ ગુરુજીને સહાય કરે છે, રાત્રિ ચવાથી દેવમંદિર આગળ હરિવ્યાસ શિષ્યવર્ગ સાથે સુખ ગયા રાત્રિમા ચોથા પ્રહરમા બી બરાનીદેવી મંદિર બહાર આવી સ્વપ્ન રૂપે કહે કે હે હરિભક્ત, હવે પશુવધ માગ મંદિર આગળ કાઈ કરશે નહીં, તે રાત્રિદિવસ અવજાલ કાઈ લીધું નથી માટે મને નૈવેદ્ય ધરાવી બોજન કરવું જે કાંઈ પાપસ (દૂધપાક) બલિ મને ધરશે તે ગ્રહણ કરીશ

હરિવ્યાસને સ્વપ્ન ચવાથી આનંદ પામ્યા બીજે દિવસે જેઓ પશુવધ કરવા આવ્યા તેઓને દેવીએ કહ્યું કે હવે તમારે પશુ (જીવ) હિંસા કરવી નહીં હરિવ્યાસ શિષ્ય દ્વારા રસોઈ કરાવી નૈવેદ્ય ધરાવી દેવીની સ્તુતિ કરી બોજન કરે છે કાંઈ પણ શાકત તથા વૈષ્ણવ હોય તેઓ શુદ્ધ આચાર (પુષ્પ પાપસ)થી પૂજન કરતા હતા પરંતુ શાકત વૈષ્ણવોમા કાંઈ ભેદ નથી પરંતુ માર્ગ દોરાવનારા જે માર્ગમા જ્યાં તે પ્રમાણે બીજાઓ વર્તન કરે છે

સર્ગ ૧૦૭ મો

ત્રિપુરદાસ ચરિત

ચ પૂર્વે વલ્લભાચાર્ય સપ્રદાય પ્રવર્તક ॥

મોક્ષસ્તસ્ય સુતો નામ્ના વિઢ્ઢલેશો ઘમ્ભવહઃ ॥

પૂર્વ સપ્રદાય (વૈષ્ણવ સંપ્રદાયક) પ્રવર્તક શ્રીમદ્ વલ્લભા-

ચાર્ય (શ્રી મહા પ્રભુજી) થયા જેઓના વસમા પુત્ર રૂપે શ્રી વિઢ્ઢલેશજી પ્રકટ થયા પોતે જીતેન્દ્રિયપણાથી સંયમ નિયમ મારી રીતે પાળતા હતા, તેઓ મધુગમા રહી કલિયુગ ધર્મપ્રવૃત્ત જના દાપર યુગ (શ્રી કૃષ્ણાવતાર) પ્રમાણે મનાતનધર્મ પ્રચાર કરતા હતા, જેમણે શ્રીકૃષ્ણના ચાત્રાનુસાર (દાર) શ્રીપરિમલ (ગૃહસ્થાશ્રમ કર્યો) પરતુ વસવદ્ધિ ધર્મપાવન માટે જ પોતાનો જન્મ થયો હતો જેઓને સાત પુત્ર બાલક થયા પ્રથમ રઘુનાથજી, બીજા ધનસ્થામજી, ત્રીજા ચંદુનાથજી, ચોથા શ્રીમદ્ ગોકુલનાથજી, પાંચમા શ્રીચાલકૃષ્ણભાવજી, છઠ્ઠા શ્રીગોવિંદજી સાતમા શ્રી ગિરિધરલાલજી આ પ્રમાણે સાત બાલકો વૈષ્ણવ ધર્મ પ્રવર્તક થયા શ્રી વિઢ્ઢલેશજીની આરાધનામાર પોતપોતાના જુદા સ્થાન (સાન સ્વરૂપ) બનાવી સાત મંદિરો બનાવ્યા, જેઓ માત પ્રમારની શ્રીવલ્લભાલ મૂર્તિઓ પધરાવતા હતા, જેઓ સર્વ પાતક દૂર કરે છે શ્રી ગોવિંદેવ, શ્રીનાથજી, શ્રીગિરિધરજી, ચતુર્ભુજ, હરિદેવ, હરાવ, વશીધર, આ પ્રમાણે દેવના નામથી સપ્રદાય માર્ગ દ્વારા પૂજન કરે છે હજી સુધી શ્રીવૈષ્ણવ સપ્રદાય આપણી પવિત્ર આર્યભૂમિમા કાયમ ચાલુ છે શ્રીવિઢ્ઢલેશજીના પગમ શિષ્ય ત્રિપુરદાસજી થયા જેનું ચરિત કહે છે

શ્રીવૈષ્ણુપુરીને દાલ નાથદાગ કહે છે, ત્યા શ્રીનાથજી પ્રભુ, વૈભવ તથા યુગ્મિત આપનારા અત્યંત દેવ છે, ત્યાં ત્રિપુરદાસ

કૃષ્ણદાસચરિત

નામે રાજ્યકારભારી કાચરથ (વાણિયા) જાતિ હતા, પોતા-
મહાભક્ત હોવાથી વૈષ્ણવોનું સન્માન કરતા હતા, શ્રીનાથજીને
દરવર્ષે ઉત્તમ વસ્ત્ર તૈયાર કરાવી સમર્પણ કરતા, દૈવયોગે થોડો
વખત ગયા પછી નિર્ધન થતા મનમાં કષ્ટ થયું કે મારે વ્રત
(ભગવત સેવા) છૂટી જશે, ગમે તેમ સામગ્રી લાવી સેવાધર્મ
નિયમ છોડ્યો નહોં એક વખત નિર્ધન થતા દેવને જાડું વસ્ત્ર
અર્પણ કર્યું જે વસ્ત્ર પૂજકોને પ્રિય નહોં હોવાથી બાળુમા
રાખ્યું, પણ દેવને ઓઢાવ્યું નહોં, ન્યારે ઠડીતો સમય (શિયાળો)
આયો ત્યારે દેવ પૂજકોને સ્વપ્ન થયું કે જે વસ્ત્ર ત્રિપુરદાસે
મને ઓઢાવ્યું હતું તે વસ્ત્ર તમે બાળુમા રાખી મૂક્યું મને તે
વસ્ત્ર ધણ પ્રિય હોવાથી રાખન વખતે દરરોજ ઓઢાવવું જેથી
ઠડી લાગશે નહોં આવી રીતે સ્વપ્ન થવાથી વસ્ત્ર ઓઢાવી
પૂજકો સૂઝ ગયા બીજે દીવસે ત્રિપુરદાસ જીવે છે કે જે વસ્ત્ર
અણુ (શ્રીનાથજી)ને મેં અર્પણ કર્યું હતું તે વસ્ત્ર નિજ સ્વરૂપને
ઓઢાવું તેથી આનંદ પામી ભક્તિ સેવા કરે છે શ્રીભગવાનની
સેવા જેની ભાવનાથી કરશું તેવું ક્ષણ ભોગવશું

સર્ગ ૧૦૮ મો

કૃષ્ણદાસ ચરિત

अथैवं मथुरावासी कृष्णदासोऽति भक्तिमान् ॥

कथामस्य प्रवक्ष्यामि महाश्चर्यप्रदायिनीम् ॥

શ્રીમથુસાંપુરીમાં કૃષ્ણદાસ નામે મહાભક્ત થયા જેનું

ચરિત કહેવાય છે, દરરોજ શ્રીકૃષ્ણ સેવા કરી ભોજન (ભોગ)
તૈયાર સામગ્રી ધરાવી સંત સાધુને ભોજન કરાવતા જે કાર્ધ
બાકી રહે તેમાંથી પ્રસાદરૂપે ગ્રહણ કરે છે એક વખત (દિલ્હી)
હસ્તિનાપુર જવા નીકળતા માર્ગમાં વૃદ્ધાવનની દુકાનમાં સંદેહ

કુંડલીકા (જલેખી) જોવામાં આવી જેને લાઇ મદિરના દરવાજા પાસે બેઠા, દેવપૂજકો મોદક (લાડુ) ભોગ ધરાવી મદિર બહાર ગયા, પછી કૃષ્ણદાસ જલેખી ધરાવે છે, જેમાંથી થોડો ભોગ પ્રભુએ આરોગ્યો હતો, જેને જોઇ દેવ પૂજકો મદિરમાં આવતાં સતાપ કરતા હતા કે બહારની દુકાનની મીઠાઈ ધરેલી હવે શું થશે; રાત્રિમાં દેવ સ્વપ્ન થયું કે તમે ચિંતા કરશો નહીં કારણ કે કૃષ્ણદામ પરમ ભક્ત છે, દિલ્હીજતાં વૃંદાવનમાંથી પવિત્ર મીઠાઈ લઈ મને ધરાવી હતી જેમાંથી થોડી મેં ગ્રહણ કરી તમને વિશ્વાસ માટે બાકી રાખી હતી.

ખીજે દિવસે સવારમાં સેવા સમયે દેવપૂજકો કૃષ્ણદાસને પૂછતા હતા કે ગઈ કાલે તમે ક્યાં ગયા હતા, દેવને ધરાવેલી સામગ્રી ક્યાંથી લાભ્યા, જેથી કૃષ્ણદાસ સર્વ વૃત્તાંત કહે છે. થોડા વખતમાં દિલ્હી ગયા ત્યાં એક વેશ્યા જોવામાં આવી તેને કૃષ્ણદામ પૂછે કે કુળવિહારી શ્રીકૃષ્ણદેવ સન્મુખ બાલલીલા વર્ણન (ગાયન) કરશે તો મુક્તિ થશે, જ્યાં કું જાઉં ત્યાં પાછળ મારી સાથે આવવું. પછી બને જણા દેવ સન્મુખ નૃત્ય ગાયન કરતાં મથુરા નગરીમાં મેટા મહત્સવ થયો.

સર્ગ ૧૦૯ મેા

વિકુલભક્ત ચરિત

एवं अन्यौ महामक्तौ वल्लभाचार्यशिक्षितौ ॥

गंगलो वर्धमानश्चेत्युभौ वैष्णवसत्तमौ ॥

શ્રીવલ્લભાચાર્યના ખીજ બે શિષ્ય ગંગલ તથા વર્ધમાન

નામે થયા. શ્રીમદ્ભાગવતશાસ્ત્રનો સારો અભ્યાસ હોવાથી પડિતો જોઈ પ્રસન્ન થતા હતા, ગરીબ તથા માધુર્ગતનો મતકાર કરતાં કાઈ દુરાચારી દાબિક હોય તેને સાચો બોધ આપતાં શ્રીમત્તત્ત

સેવામાં પ્રતીણ હતા, બીજા બેમ નામે લક્ષ્મી દરરોજ રામનામ જપ કરતા જેને હનુમાનજી પ્રમત્ર યથા

મથુરામાં વિઠ્ઠલ નામે ધ્યાનમાં હતા જેનું ચરિત કહે છે. વિઠ્ઠલના પિતા તથા કાકા (બને) ગામના પ્રગૃહિત હતા, થોડા વખતમાં પરસ્પર કલેશ ક્રમશઃ થવાથી મગજ પામ્યા, વિઠ્ઠલ પોતે શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત હોવાથી મદિમા નૃત્ય ગાયન ભજન કરે છે, જ્યારે રામને જરૂર પડે ત્યારે વિઠ્ઠલને બોલાવતા પોતાનું કામ કરે, એકાદશી હોય ત્યારે આખો દિવસ પ્રભુ ભજન ગાયન કરી આનંદમાં રહે વિઠ્ઠલના શત્રુ (દેવી)એ ગામ પાસે જઈ ખોદુ ખોનતા હતા કે વિઠ્ઠલ ધર્મનો દેવ કહે છે, છતાં રામ વિનયથી વિઠ્ઠલને કહે કે આજે એકાદશી (પનિત્ર) દિવસ માટે ગાત્રિ દિવસ ભજન ગાયન કાયમ ચાલુ રાખવું, ગાનનું કહેવું સાલણી વિઠ્ઠલ પોતે ભક્તિલાવથી ભજન કરતા તેના દુશ્મનો એકાત (શુભ) સ્થાનમાં ખેરી બધી ગયના જોતા હતા વિઠ્ઠલની દૃઢ ભક્તિથી ગામ પ્રસન્ન થયો આખો દિવસ રાત્રી ભજન ગાયન ગજરણ કરવાથી વિઠ્ઠલ બેભાન થઈ જમીન ઉપર પડી જવાથી રામને સતાપ થયો, દુશ્મનો હમવા લાગ્યા પરંતુ સાધુસત મહાત્માઓ જેઓ વિઠ્ઠલ સાથે ભજન કરતા હતા તેઓ સારી રીતે વિઠ્ઠલને ધેર લઈ ગયા આવી સ્મિતિ થવાથી રામએ ધણો મત્કાગ કરી રાજસેનિકોને માગનાગ કરવા હુકમ કર્યો ત્રણ દિવસ બેભાન થવા પછી શરીર માફ થયું મથુરામાં પોતાને ધેર વિઠ્ઠલ મુખમાં રહ્યા એ વખત મથુરામાં ગતે હોય વિઠ્ઠલ (માતા તથા સ્ત્રીને હોડી) બહાર ગામ જવા નીકળતા “ હમી” ગામ આવ્યું જ્યાં ગામ વૈષ્ણવો હતા, ગામમાં ગંગા ગોવિંદ દેવની સુગ મૂર્તિદર્શન થતા હવે ગામમાં કૃષ્ણનું સ્મરણ થયું, જ્યારે માતા તથા સ્ત્રી મથુરામાં શોધ કરવાથી વિઠ્ઠલનો કાઈ શોધ નહોતો મળવાથી બને ગડવા લાગ્યા.

રાગ્નએ ગામેગામ સેવકાને મોકલતાં છટીકર ગામમાં શોધ મળવાથી માતા તથા સ્ત્રી મળવા આવ્યાં, જ્યાં માતા કહે કે હે પુત્ર (વિઠલ) મારી સાથે મયુરામાં આપણે ઘેર નહીં આવશે તો અમે બંને તારી સાથેજ રહેશું.

વિઠલ પોતાની માતા તથા સ્ત્રી સાથે મયુરા આવ્યા, ધરમાં ઠાંઈ વસ્તુ (અન્ન) મળે નહીં, જેથી રાત્રિમાં ત્રીગોવિદ દેવે સ્વપ્ન દીધું કે હે વિઠલભક્ત, તારી માતા સ્ત્રી બધાં આશ્રમમાં (ધર) રહી માઈ નિવસ તત પાળશે મર્વ સંકટ દૂર થશે. આવું દરરોજ ત્રણ રાત્રિ સુધી સ્વપ્ન થયું. થોડો વખત ગયા બાદ દ્વેષ ભાવથી વિઠલને સગાં સંબંધીઓ તથા જ્ઞાતિવર્ગએ પક્તિ બદલે દાઢયો, વિઠલ પોતાના એક મિત્રને ઘેર ગયા. થોડો મમય ગયા પછી વિઠલની સ્ત્રીને ગર્ભ રહ્યો, જેથી વિઠલને શરમ લાગવાથી નીચું મોઢું કરી જમીન ઉપર કાતરતાં થોડો ખાડો થયો જ્યાં એક ઘડો જોયો જેમાં મુદર સ્યામ મૂર્તિ હતી, વિઠલ પોતાની માતાને કહે કે આપણુ ખરૂં ધન આટલુંજ છે, બ્રાહ્મણો બોલાવી મૂર્તિની પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરાવી. થોડા વખતમાં પાછું મન સમૃદ્ધિ થવાથી દાન ધર્મ સાધુ સંત સેવાધર્મ ચાલુ થયો સ્ત્રીને પુત્ર થયો જેનું રંગીલાલ નામ રાખ્યું. નાની વયમાં વિલ (પિતા) પ્રમાણે પ્રભુભક્તિ સેવાપરાયણ થયો.

થોડો વખત ગયા પછી એકે નદી (નૃત્ય ગાયન કરનારી) વિઠલને ઘેર આવી દેવસન્મુખ લજ્જન ગાયન કરતી હતી, વિદાય કરતાં સારો સત્કાર કર્યો, છતાં નદીએ કાંઈ વસ્તુ લીધી નહીં ત્યારે વિઠલ કહે કે મારી કોઈપણ વસ્તુ ગ્રહણ કરતી નથી, માટે તારી જે ઇચ્છા હતી તે પૂર્ણ કરીશ, ત્યારે નદી કહે કે તમારો પુત્ર રંગીલાલ મને આપો, તે વખતે વિલે પ્રિય પુત્ર નદીને આપતાં રંગીલાલને ઘેરે વર્ષ ગાળ્યું. થોડો વખત પછી નદી રંગીલાલને ગણી પાસે લાઈ ગઈ જ્યાં કહે કે આ પુત્ર મને કાંઈએ

દત્તક રૂપે આપ્યો છતાં મને વધારે દ્રવ્ય આપશે તેને સોંપી દઇશ,
રાણીએ નદીને નૃત્ય ગાયન માટે બોલાવતાં પ્રસન્ન થઇ નદી
કહે કે આ બાલક તમને સોંપીશ. આટલું કહી રંગીલાલને
ત્રીપોપાક પહેરાવી પાલખીમાં બેસાડી ભક્તિલાવથી શ્રી કૃષ્ણને
અર્પણ કરે છે, થોડો મમય ગયા બાદ રાણીએ રંગીલાલના
શરીરે સ્પર્શ કર્યો ત્યારે રંગીલાલ કહે કે મહારાણિ તમે બીજી
વખતે સ્પર્શ કરશો નહીં, હું પ્રભુ લજ્જન સેવાભક્તિ કરી સંમાર
સુખ દૂર કરીશ. આટલું કહી શ્રી બાલમુકુદ મૂર્તિ સન્મુખ નૃત્ય
ગાયન કરતાં પોતાનું શરીર છોડી પ્રભુ ચરણમાં નિવામ કર્યો.
મથુરાપુરીમાં વિઠ્ઠલ ભક્ત થયા. જેના સાચા ઉપદેશથી નદી તથા
રાણી પોતાના વૈભવ(સુખ)ત્યાગ કરી છેવટે મોક્ષપદ મેળવતી હતી.

સર્ગ ૧૧૦ મે

હરિશચરિત

एवमेको हरिरामो दठोलैत्युपनामकः ॥

महाभक्तो यभूवाय सख्यामे तन्नुपेणच ॥

હરિશચ નામે પ્રાહ્લણ પરમ વૈષ્ણવ હતા, જેને રાજા
સાથે મિત્રભાવ હતો, તે ગામમાં એક સાધુ મહાત્માની પવિત્ર
જગ્યા (જમીન ખેતર) હોવાથી પોતાનું જીવન તથા સાધુ
સંતનો સત્કાર ચાલુ હતો, થોડા વખત પછી એક ધૂર્ત સંન્યાસી
સાથે સાધુનો પરસ્પર દ્વેષભાવ થવાથી રાજા પાસે સંન્યાસી
જઈ ખોદું બોલતો હતો કે આ જગ્યા સાધુની નથી, વૈષ્ણવ
આડંબર કરી પોતાની જાગીરી કાયમ રાખવા ઢોંગ કરે છે, માટે
તમે સાધુની જગ્યા જપ્ત કરો. આવું ધૂર્ત સંન્યાસીનું વર્તન
ગામમાં સાંભળતાં વૈષ્ણવ સાધુ રડતાં રડતાં હરિશચ પામે આવી
સર્વ વૃત્તાંત કહે છે.

હરિરામ કહે કે સાધુ મહારાજ તમે ચિંતા કરશો નહીં, હું રાજા પાસે જઈશ ત્યારે મારી પાછળ આવવું, પછી જે થવાનું હશે તે થશે. હરિરામ રાજા પાસે ગયા, પાછળ સાધુ પણ ગયા જેને જોઈ રાજા કાપાલમાન થતાં હરિરામ કહે કે આ જમીન સાધુ વૈષ્ણવોના સત્કાર માટે ઘણો વખત (પરંપરા) સાધુ વૈષ્ણવ વહીવટ કરે છે. ત્યારે રાજા કહે કે એક સંન્યાસી મને કહી ગયો કે આ સ્થાન સાધુની માલિકીનું નથી, માટે સંન્યાસીના કહેવાથી મેં બધું લઈ લીધું; હરિરામ કહે છે હે મહારાજ મારી સમક્ષ સંન્યાસી આવી સત્ત્વ વચન કહેશે તો કંકાસ કલેશ દૂર થાય, માટે રાધાકૃષ્ણ દેવ સન્મુખ તમારી તથા મારી હાજરી વખતે બોલાવો, સંન્યાસી જોઈને બોલશે તો મુગો થઈ જશે, જે કુષ્ટ સંન્યાસીએ દેવ ભાવથી સાધુ વૈષ્ણવોનું જીવન બંધ કર્યું, શ્રી ભગવાન સર્વ સાક્ષી છે, ભક્ત પ્રહ્લાદના રક્ષણ માટે સ્તંભમાથી શ્રી વૃસિહરપ્ર પ્રકટ થયા, દવાલુ ભગવાન ભક્તના કાર્યમાં સદાય કરે છે, પછી હરિરામ રાજા સમક્ષ કર્ણ સ્વરથી ભગવતનામ સ્તોત્રપાઠ કરતાં પ્રાર્થના કરે છે કે સાચું કાર્યમાં તમે સદાય કરશો.

રાજા સમીપ સંન્યાસી ગ્રુપ ગ્રુપ બેસી ગયો, જેથી પૂછે છે કે તમે સાધુની જમીન બાબત જે વાત મને કહી ગયા તે સઘળું સાચું હોય તે પ્રજા સાક્ષી રાખી પાછું કહો, ત્યારે સંન્યાસી બોલે છે કે હાલ મારાથી બોલી શકાય તેમ નથી, મારી વાણી બંધ થઈ. આવું સાંભળતાં રાજા વિસ્મય થઈ હરિરામને પ્રણામ કરી પૂર્વ પ્રમાણે સઘળી જમીન સાધુને પાછી આપી. રાજાએ સ્વામીનો તિરસ્કાર કર્યો કે સંન્યાસ આશ્રમ પાળી જોઈને બોલ્યા તેનું ફલ મળ્યું. સંન્યાસી પશ્ચાત્તાપ કરી પોતાનો દેવ ભાવ છોડી સાધુ વૈષ્ણવ તથા હરિરામ રાજા પાસે દુઃખ માગે છે. આવા પરમભક્ત હરિરામ થયા.

બીજાં વર્તાત કમલાકર બદનું કહેવાય છે. પોતે શાસ્ત્રનિપુણ

મહાસાની તથા મધ્વર્ષપ્રદાવના સિદ્ધાંત તત્ત્વ જાણનારા હતા. શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાં નિત્ય અભ્યાસ હોવાથી ઉવટે જીવન્મુક્ત થયા.

આ પ્રમાણે નારાયણ ભદ્ર થયા જેણે મથુરામાં ધણા દેવ મંદિરો બનાવ્યા, પુરાણ તથા શાસ્ત્રનો ઉત્તમ પ્રચાર કર્યો, પોતાને સદેહ થાય ત્યારે શ્રીભગવાન સ્વપ્રમા જ્ઞાતાત કહે. એક વખતે માધ માસમાં પ્રયાગગંગ જળા તૈયાર થતા કેટલાક વૈષ્ણવો પૂજતા હતા કે તમે પ્રયાગ આવશો કે નહીં, ત્યારે નાગાયણ ભદ્ર કહે કે શ્રી પ્રયાગરાજ અહિંઆ છે, તમે બધા મારી માથે આવશો તમને ત્રિવેણી દર્શન કરાવીશ, જ્યાં પ્રત્યક્ષ દર્શન પ્રયાગ પ્રમાણે થવાથી બધા વૈષ્ણવો પ્રમત્ત થયા, જેના વશમાં જન્મવક્ષસનામે મહાભક્ત થયા જેણે રાસલીલા મહોત્સવ કરી ઉવટે ઉત્તમ સ્થાન મેળવ્યું.

સર્ગ ૧૧૧ મો

રૂપસનાતન ચરિત

રૂપ સનાતનશ્ચોમો ભ્રાતરો મોહસંભવો ॥

તયો' કથાં પ્રવક્ષ્યામિ પરમાશ્ચર્યદાયિનીં ॥

ગૌડ દેશમાં રૂપ તથા સનાતન બે ભાઈઓ રહેતા હતા, પેતાની જન્મભૂમિ છોડી શ્રી જીદાવનમાં રહેવા ગયા, જ્યાં નદરાય વિગેરે જળવામીઓ પાસેથી અચાચિત્ત વ્રત લાઇ યથાસાધે પેતાની જીવિજા ચલાવતા હતા, રૂપ નામના ભક્ત કૃષ્ણ લીલામાં તક્ષીન હતા, બે ભાઈઓ નદગ્રામની આજુબાજુ ભુદી જગ્યામાં દરેક ભાઈઓ રહ્યા એક વખતે રૂપભાઈને મવવા સનાતનભાઈ આવતા રૂપ વિચાર કરે કે આજે દૂધપાક (રસોઇ) કરી શ્રી ભગવાનને ભોગ ધરાવી ભોજનમાં ઉપયોગ યશે આવો વિચાર

ચતાં સાક્ષાત્કાર રાધાજી (ગોપિકા) લક્ષ્મી સ્વરૂપે હાથમાં દુધનું પાન લઈ સાથે મુગધી ચોખા શાકર લઈ રૂપને કહે કે દૂધપાક બનાવવા બધી સામગ્રી તને આપીશ. આવું દિવ્ય સ્વરૂપ જોઈ સનાતન પૂછે કે તમારાં માતૃપિતા કોણ છે, ત્યારે ગોપિકા (શ્રી રાધા) કહે છે હું વૃષભાનુ (ગોપ) પુત્રી છું. રૂપભાઈએ દૂધપાક તૈયાર કર્યો સનાતનને કહે કે તમારા આવવાથી ધારેલું કાર્ય થયું; જ્યાં ગોપિકા સર્વ સામગ્રી આપી ગયા ત્યારે સનાતન કહે કે આપણે બંને પરદેશી છંદ્રએ માટે કાંઈ વસ્તુમાં લોભ કરવો નહોં. લોભ થવાથી તપ તથા એશ્વર્ય નાશ થાય; જે આપણને ચોખા દૂધ શાકર આપી ગયા તે કાંઈ સાધારણ ગોપિકા નથી, પરંતુ સાક્ષાત્ રાધાજી હતા. માતૃભાવે આપણને પુત્રરૂપ સ્નેહ કરી આપવા આવ્યાં આવું થવા પછી બંને ભાઈઓ ગોપિકા (શ્રી રાધાજી) ના દર્શન માટે વૃષભાનુનું સ્થાન પૂછવા લાગ્યા, જ્યાં ગોપ તથા ગોપિકાઓ કહે કે અમે વૃષભાનુનું સ્થાન જાણતા નથી. નિરાશ થઈ પાછાં આવતાં સનાતનભાઈ રૂપને કહે કે તારા લોભ માટે રાધાજીને ઘણો પરિશ્રમ થયો હવે કાંઈ પાસે કાંઈ માંગવું નહોં. આટલું કહી સનાતન પોતાને મુકામે ગયા.

એક દિવસ રાસલીલા વર્ણન જોવા માટે ઘગની ભીંતના પાછળ રૂપ બેઠો ત્યાં લગવતભક્ત (દેવ પૂજારી) કર્ણપુર નામે આવ્યો, જેણે રૂપના શરીર ઉપર હાથ ગમ્ખ્યો કે જીવે છે કે મરણુ વશ છે, નાક ઉપર હાથ રાખતા અગ્નિની જ્વાલા જેવું ગરમ લાગવાથી હાથ કાઢો થયો, જેથી નિશ્ચય થયો કે હજી જીવે છે, થોડો વખત ચતા ગત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે ગોવિંદ દેવ ગામની બહાર જ્યાં ગાયો ઉભી રહે છે ત્યાં પૃથ્વીમા અંદર થોડે વિરાજમાન છે. જેથી ગાયો ત્યાં ઉભી રહેવાથી આચળભાથી દૂધ આપે આપ નીકળે છે. જમીન ખોદતા શ્રી ગોવિંદમૂર્તિ નીકળી હતી જેનું નિત્યપૂજન કરે છે, બધા ગામના પ્રતિષ્ઠિત

પુરૂષ (વિદ્વાનો) પ્રમન થયા, પછી તે ગોવિંદદેવને જ્યપુ મહારાજન પોતાના રાત્રીમાં પધરાવી લઈ મંદિર બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરતા હતા કારણ કે ત્યાં મેચ્છ (પાન)નો ભય ઉત્પન્ન થયો, જે રાત્રીનું નામ જ્યપ્તિ હોય તેણે ગોવિંદ દેવનું મંદિર બંધાવ્યું.

સનાતન એક વખત નદીમાં ગયા જગલમાં ફરતા માયાના કેશ કાઢવાના કાંડમાં ભેગાઈ જવાથી કોઈ ખીજે મહાય (કેશ કાઢવા) નહીં હોવાથી બે દિવસ ઉભો રહ્યો, ત્રીજે દિવસે સુદર ગોપ બાલક આવતા સનાતનને દૂધ પાઈ કાઢી સાથે વીટલાઈ ગયેના કેશ છુટા કર્યા, જ્યાં સનાતન (ભક્ત) વિનયથી પૂછે તમે કાણ છો, ત્યાં બાલક કહેતા છે, ત્યારે ગોપવેપમાં શ્રી ભગવાન બોલ્યા કે હું એક ગોપ કુમાર છું મારે ચાર ભાઈઓ છે, મારે રહેવાનું સ્થાન નદીમાં છે, આટલું કહી ગોપકુમાર ચાલતા થયા સનાતન પોતે નદીમાં જઈ શીથલ કરતા હતા પણ કાંઈ પત્તો લાગ્યો નહીં, જ્યાં નિશ્ચય થયો કે સાધારણ ગોપ બાલક નહીં હતા, પરંતુ સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતે હતા જેથી પશ્ચાત્તાપ કરી કંઈક સ્વચ્છી રડવા લાગ્યા સનાતન પોતાના ભાઈ રૂપને ઘેર જાય છે.

એક વખતે રાધાજીના મસનકમાં પુષ્પવેણીનું વર્ણન કરતા કાંઈ મોતી નામણું હોય તેના કાગી કેશ હતા, જે વિષયમાં સનાતનને એક મુદ્દો મનોહર કાવ્ય બનાવ્યું ત્યાર પછી રૂપભાઈ વર્ણન કરના સરોવર કીનારે ગયો જ્યાં કલ્પવૃક્ષ ભેતા ડાળીમાં બે શુભચરણારવિંદ ભેરામાં આવતા અમિત ચિત્ત યયુ ત્યારે સનાતન ભાઈ રૂપને પૂછે કે તને શુદ્ધિનો ભ્રમ શું કારણ થયો, હવે તારે બંને ચરણનું ધ્યાન કરવું ચોડા વખતમાં શુદ્ધ ચવાથી શ્રી ચરણનું ધ્યાન કરે છે આ પ્રમાણે ગૌડ દેશમાં બંને ભાઈઓ પ્રજુના પરમ ભક્ત થયા.

સર્ગ ૧૧૨ મો

ગોસ્વામી વ્યાસ ચરિત

હરિવદોતિનામૈવ ગોસ્વામી મન્તિમાનમૂલ્ ॥

રાધા રુષ્ણજપાસકતો મનસાતત્પૂજક ॥

ગોસ્વામી હરિવદ નામે રાધાકૃષ્ણ નામનો જપ મંત્ર કરતા માનસિકપૂજન ભક્તિભાવે કરતા હતા, જે કાષ્ઠ અન્ન વસ્ત્ર આવે તે પ્રથમ પ્રભુને અર્પણ કરી તેહનું મહણ કરે પરંતુ બહારની કાષ્ઠ ખીજ વગર મહણ કરે નહો, જન પીણ હોય તે પ્રથમ પ્રભુને ધરી પોતે પીએ, સંસારવામના કાષ્ઠ નહોં હતી, થોડો સમય ગયા પછી એક બ્રાહ્મણને સ્વપ્ન થયું કે તારી કન્યા મારા ભક્ત હરિવદને આપવી, આવું વૃત્તાત કન્યાના પિતા પોતાની જીને કહે છે, જેથી જીએ કહ્યું કે જેવી પ્રભુની આજ્ઞા હોય તે પ્રમાણે કન્યા આપવી એ આપણો ધર્મ છે, કારણ કે હરિવદના કુલમાં સિદ્ધમહાત્માઓ ધણા થયા આસાધીર નામે શુન્દરાતી બ્રાહ્મણ હતા જેને હરિદામ નામે પુત્ર હતા જેણે રાજદરબારમાં મોટું માન મેળવ્યું હરિદાસને જે કાષ્ઠ ખાવાનું મળે તે સધણું વાનરોને આપતા હતા, અર્થ વસ્તુ પ્રભુએ ઉત્પન્ન કરી આવું મમજી પશુપક્ષી હરણું જે કાષ્ઠ નજરે જોવામાં આવે તેને સધણું ખાવાનું આપે એટલે દહાડો હરિદામ યમુના નદી ગયા, જ્યાં રાજસેવકે હરિદાસને સુગંધી તેનું અન્ન આપતાં યમુના નદીમાં નાખ્યું જેથી સેવક વિચાર કરે કે ધણું લેવું મૂલ્યવાનું તેલ નદીમાં શા માટે ફેંકી દીધું, આવું સેવકનું બમિતચિત્ત થવાથી પોતાના શિષ્યને સેવક સાથે દેવ સમીપ મોહ્યો, ત્યાં સુગંધ ઉત્પન્ન થયો શ્રીકૃષ્ણમૂર્તિને પ્રત્યક્ષ અર્પણ થયું આ પ્રમાણે સેવકને નિશ્ચય થવાથી રાજા પાસે જઈ સર્વ વૃત્તાત કહે છે

ખીજે દિવસે કાઈ તીર્થ યાત્રા કરવા આવતા હરિદાસને પારમમણિ આપ્યો, જેને યમુના નદીમાં હરિદાસે ફેંકી દીધો, જેથી યાત્રાળુ સતાપ કરતા હરિદાસે ખીજા ધણા પારમમણિ ખતાવી પોતાનો મણિ યાત્રાળુને પાઝે આપ્યો જેથી હરિદાસ પાસે શિષ્યરૂપે ધણો સમય રહી આનંદ પામ્યો.

હિંચા ગામમાં વ્યાસ નામે જ્ઞાનજી પરમજ્ઞાન હતો, પોતે ગૃહસ્થાશ્રમ પાળતા હતા વિરક્ત દશા ભોગવવા સ્ત્રી સહિત વૃદ્ધાવનમાં રહ્યા, રાજ્યએ ભજન માટે બોલાવ્યા હતા રાધાકૃષ્ણ દેવમાં દૃઢ ભક્તિ હોનાથી વૃદ્ધાવન છોડી રાજસ્થાનમાં ગયા નહોં એક વખતે રામકૌડા સમયે શ્રી રાધાજીના ચરણમાં પહેરણુ ઝાઝરતી ધુધરી ભાગી ગઈ ત્યારે વ્યાસે પોતાનું યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) નું સુતર લઈ સરખું બાંધ્યું, જેથી વ્યાસ કહે કે મારા યજ્ઞોપવીત સુતરનો સાચો ઉપયોગ થયો આટલું થવાથી વ્યામના કંકમાં આપોઆપ નવું જનોઈ મળવાથી બધા ખુશી થયા શ્રી કૃષ્ણ મૂર્તિની સેવા કરતા વચ્ચે આજીવણુ ધગવી મોનાના તારવાળો પીળો પીતાબર પહેરાવી મસ્તાક ઉપર પીળો પટકો (સાફો) બધાયો નહોં, ઘણી મહેનત કરતા જોઈએ તેવું બધાનું નહોં, જેથી સતાપ થતા વ્યાસ દેવ સન્મુખ સ્તુતિ કરે છે કે હે મહારાજ હું થાકી ગયો છું, માટે તમારા હાથે બાંધશો, હું બહાર જઈ છું, આટલું કહી વ્યાસ બહાર નીકળતા શ્રીહરિએ પોતાના હસ્તથી મસ્તાક ઉપર શિરપેચ (સાફો) બાંધ્યો, વ્યાસ પ્રસન્ન થઈ પ્રણામ કરે છે એક વખતે વ્યાસ પત્ની સાધુસતને સત્કાર કરતા ભિન્નભાવથી સેવા કરતી હતી, જેને કાઈ જોઈએ તેટલું સાધન આપનામાં કસર કરે, જેથી વ્યાસ કહે કે આપણે સાધુ સતને સત્કાર કરવામાં ભેદ શુદ્ધિ રાખવાથી ધર્મ વસ્તુ નાશ પામે છે, માટે હું એક ભાવથી સેવા કરીશ તુ ધર છોડી બહાર જઈશ આ પ્રમાણે હરિવ્યાસનું તિરસ્કાર વચન સાંભળી ધર બહાર જઈ જઈ અન

આહાર છોડી દેવાથી ત્રીજે દહાડે વ્યાસને સ્વપ્ન થયું કે, અપરાધ શિવાય તમે શા માટે સ્ત્રીને ત્યાગ કરી બહાર જવા કહ્યું, હવે ન્યા સુધી તારી સ્ત્રી પાછી ઘેર આવી મને નૈવેદ્ય (ભોગ) ધગવશે નહીં ત્યાં સુધી નૈવેદ્ય ગ્રહણ કરીશ નહીં.

વ્યાસને સ્વપ્ન થતાં પોતાની સ્ત્રીને બહાર ગામથી પાછી બોલાવી ઘર આગળ સુખમાં રાખે છે કે તું પતિવ્રતા સ્ત્રી છે, તારો ત્યાગ કરતા મને સંદેહ થયો, હવે સુખરૂપ ધર્મ પાળી સાધુ સત સેવા કરવી, આ પ્રમાણે બને દષ્ટી સુખરૂપ રહેતા હતા. એક વખતે વ્યાસના ઘર આગળ ધણા સાધુમંત આવ્યા. પોતાની કન્યાના લગ્નની તૈયારી કરતાં ઘણી મીઠાઇ હતી જે બધુ સાધુ સતને ભોજનમાં વિવાહ પ્રસંગનો આશાન (મીઠાઇ) ખપી જતાં વ્યાસ વિચાર કરે કે વિવાહ સમયનું ભોજન (પકવાન) પુર થયુ, હવે સમા સંબંધી વેવાઇ વિગેરે આવશે તેઓને માટે ભોજન શી રીતે તૈયાર ધરો, પરંતુ મને શ્રીહરિ કૃપા હશે ત્યા સુધી હરકત નથી; મને સહાય પ્રભુ કરશે. થોડો વખત ગયા પછી એક મહત સાધુ વૈષ્ણવ આવ્યા, જેને બે દિવસ આગ્રહ કરી રાખી ત્રીજે દિવસે જતી વખતે સાધુ વૈષ્ણવ પાસે શાલિગ્રામ દેવ હતા તે લઇ દાખડામાં દેવને બદલે એક પક્ષી મુકી દાખડાને સરખો બાધી સાધુ વૈષ્ણવને વ્યાસ કહે કે તમને બહાર ગામ જતાં રસ્તામાં બૂખ લાગશે માટે ગામથી ચાર માઠિ દૂર જઈ સરોવરમાં સ્નાન કરી દાખડામાં રાખેલું ભાતુ તૈયાર છે, આવું સાંભળી વ્યાસની રમ્મ લઇ સાધુ વૈષ્ણવ ગયો, રસ્તામાં સરોવર આવ્યું ત્યાં સ્નાન કરી વ્યાસે આપેલો દાખડો (ખાવાનું ભાતુ) છોડતાં દાખડો શાલિગ્રામ શિવાય જોવામાં આવ્યો, જે પક્ષી હતું તે અંતગિહ (અલોપ) થયુ. સાધુ વૈષ્ણવ વ્યાસ પાસે આવી કહે કે મારા દેવ દાખડામાં હતા તે ક્યા ગયા; ત્યારે વ્યાસ કહે કે તમારા દેવ થોડા સમયમાં પાછા આવશે, જેથી સાધુ વૈષ્ણવ વ્યાસને ઘેર રહ્યા.

વ્યાસની પરીક્ષા માટે એક વૈષ્ણુન મધ્યાન્હ સમયે આવ્યો, જેને બ્રૂખ વધારે લાગવાથી વ્યાસને પૂછે કે મને કાંઈ ખાવા નોંધ્યે, તે વખતે જવાબ કહ્યો કે દેવને નૈવેદ્ય ધરાવી ભોજન કરાવીશ, થોડા વખત પછી વ્યાસ વૈષ્ણુને ભોજન કરાવતા સાધુને પેટમાં દુખ (વેદના) ઉત્પન્ન થવાથી વ્યાસ સાધુની સેવા કરતા થોડા વખતમાં આરામ થવાથી વ્યાસને વિનયથી માધુ કહે કે તમે મારી સેવા કરતા ઘણું કષ્ટ સહન કર્યું જેની ક્ષમા માગુ છું

સાધુવેપરે આવેલા શ્રી જગદ્ગુરુ વ્યાસને પ્રસન્ન થયા, પોતાનું સર્વ જીવન વૃત્તાત માલમ થવાથી છેવટે ત્રણ પુત્રોને બોલાવી સરમામાન દ્રવ્ય વિગેરે ત્રણ ભાગ વહેંચતા વ્યાસ કહે કે હવે તમે (પુત્રો) ત્રણ વસ્તુ સારી રીતે ઉપયોગ કરશો. દરેકને એક વસ્તુ આપીશ, જેનો સાચો ઉપયોગ કરવો, દ્રવ્ય, શ્રી કૃષ્ણ મૂર્તિસેવા તથા તિલક મુગટ આ પ્રમાણે ત્રણ વસ્તુ તમે ત્રણે પુત્રો સભાળી સાધુ સત સેનાધમ કાયમ રાખશો તો સુખ ભોગવશો, આવું પોતાના પુત્રોને ઉપદેશ આપતા સ્વર્ગસ્થાન મેળવતા હતા

સર્ગ ૧૧૩ માં

જીવાલક્ષ્મીચરિત

एवं रूपस्य शिष्यो मूत्तनाम्ना जीवेति विभ्रुतः ॥

गोस्वामीति च विख्यातो राधाकृष्णो जजापस ॥

રૂપના શિષ્ય જના નામે ગોસ્વામી પદ ધાગણ કરી

રાત્રિદિનસ રાધાકૃષ્ણ નામનો જપ કરી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાથી સર્વસિદ્ધિ મેળવી સર્વ મનનો સાર સમજી તત્ત્વજ્ઞાન મેળવે છે, એક વખતે કાંઈએ અયોગ્ય ભોજન તેવાર કરતા સર્વ સામગ્રી લઈ યદુના નદીમાં ફેંકી દીધું, ત્યારે શિષ્ય કહે કે નદીમાં ફેંકવું

નહો પણ સાધુ સતને ઉપયોગ ચાચ જોયી ગુરૂએ ઉપદેશ કર્યો કે જેવું પવિત્ર અન્ન આપણે ખાઈએ તેવું અન્ન માધુસતને આપવું જોઈએ, આપણે બેઠલાવ રાખવાથી ધર્મ સેવામાં વિઘ્ન થાય, હે શિષ્ય સાધુસેવામાં અભિમાન તથા ગર્વ (ખર્ખા) વસ્તુ છોડી દઈ પ્રેમ રાખી સંતસતકાર કરવો, ગોપાલ ભક્ત થઈ રાધાકૃષ્ણ મનજીવ કરવો આ પ્રમાણે ગુરૂ (જીવા)ના માયા ઉપદેશથી શિષ્યનું અતઃકરણ પવિત્ર થવાથી સીતાગમ સ્વરૂપ સમજવા લાગ્યો.

એક વખતે મથુરાપુરી જઈ રાધાકૃષ્ણનું દિવ્ય સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતા ગસલીયા સમયે નૃત્ય ગાયન કરી પ્રસન્ન થઈ ગુરૂને પ્રણામ કરી કહે છે કે, તમારા ઉપદેશથી મારું અતઃકરણ પવિત્ર થયું, ત્યારે ગુરૂ (જીવા) કહે કે જે રાધાકૃષ્ણ અર્હિઆ દર્શન કરે છે તેને સીતારામ સ્વરૂપ માની સાચો ભાવ (સેવા) કરવાથી આગળ તારો મારો ઉદય થશે આ પ્રમાણે ગુરૂની આજ્ઞા લઈ શિષ્ય ચાલતો થયો.

ખીજે શિષ્ય બ્રાહ્મણ પુત્ર હતો તે પણ ગુરૂને ઇશ્વરરૂપ માની સેવા કરતો હતો, થોડા વખત પછી ગુરૂની વૃદ્ધાવસ્થા થવાથી ભગવત સ્મરણ કરી ચારીર ત્યાગ (મરણ) થયું ખીજા શિષ્ય લોકનાથ નામે હતા, મથુરામાં રહી શ્રી કૃષ્ણલીલા ગાયન વર્ણન કરી આનંદમાં રહેતા હતા, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન મયુગ પ્રદેશમાં (જન્મ-ભૂમિમાં સદૈવ નિવાસ કરે છે, આવું સમજી આનુબાનુ ધણી કુળ તથા વન અને ગુપ્તસ્થાન તપાસતા હતા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપનું દર્શન થયું નહો ત્યારે અન્ન જલ છોડી દીધું, આવી રીતે ત્રણ દિવસ ગયા પછી ચોથે દિવસે શ્રી યમુના નદી કીનારે વધીવડ પાસે ગોપસ્વરૂપમાં શ્રી ભગવાનનું દર્શન થતા આનંદ થયો.

શ્રીભગવાન માવારૂપ મોહપાશ નાખી કૃષ્ણ ચૈતન્યને પૂછે કે તું કાણ છે, મને શું કારણથી ઉભો થઈ બેઠ્યો, ત્યારે ગોપ-સ્વરૂપ ભગવાનને કૃષ્ણચૈતન્ય (ગોસ્વામી) કહે કે તમે ત્રોપવેશવાળા

શ્રીકૃષ્ણ પોતે છે, જેથી પ્રેમભક્તિથી તમને બેટયો. પછી રાત્રે સ્વપ્ન થયું કે તું શુદ્ધ ભાવથી મારું ભજન કરવાથી જલદી મારા સ્થાનમાં આવશે. આવું સ્વપ્ન થવાથી શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય (ગોસ્વામી) છેવટ મુઘી મથુરામાં નિવાસ કરતા હતા.

૩૫ના ખીમ્મ શિષ્ય કૃષ્ણદાસ નામે થયા, પોતાના ગુરૂની આજ્ઞા પાળી રાધાકૃષ્ણ મંત્રજપ કરી સેવા પૂજન કરતા હતા, જેને નારાયણ નામે શિષ્ય હતા. આ પ્રમાણે શ્રીકૃષ્ણભક્તિ કરતાં પવિત્ર ભક્ત ધણા થયા.

સર્ગ ૧૧૪ મો

હરિદાસ ચરિત

મુરારિ નામ્ના ભક્તોઽભૂત રસિકેત્યુપનામકઃ ॥

કથામસ્ય પ્રવક્ષ્યામિ પરમાશ્ચર્યકારિણીમ્ ॥

હરિદાસ ચરિત કહે છે. મુરારિ નામે ભક્ત હતા જેનું ઉપનામ રસીક હતું, જેણે પોતાની રહેવાની જગ્યામાં એક કુડ બનાવ્યો, જે કોઈ સાધુ સત ભોજન કરવા આવે તેના પગ ધોઈ ચરણનું જલ તે કુડમાં એકઠું થાય પછી કોઈ રોગી આવે તેને કુડનું જલ આપવાથી મારો કરવો, આવો હરિદાસનો નિયમ હતો.

એક વખતે ગુરૂની ક્ષયતિથિ (માંવત્સરીક મરણ તિથિ)ના દિવસે ધણા સાધુ સંતને ભોજન કરાવવા નિશ્ચય કરતા એક કોઢ રોગવાળા મનુષ્યને માલા તિલક મુદ્રા ધારણ કરાવી વૈષ્ણવ માધુ બનાવી પરીક્ષા માટે લઈ ગયા. તે વખતે મુરારિ(ગુરૂ)એ શિષ્યને કહ્યું કે આ સાધુ વૈષ્ણવ (બનાવટી વૈષ્ણવ) ના પગ ધોઈ બધું જલ એકઠું કરી કુડમાંથી થોડું જલ લઈ આવ. આવું મુરારિ ગુરૂનું વચન સાંભળી શિષ્યે તૈયાર કરેલું જલ પોતાના મસ્તક ઉપર છાંટ્યું પછી કોઢ રોગવાળા (વૈષ્ણવ) ને પૂછે છે કે તું

કાણુ છે, ક્યાંથી આવ્યો, ત્યારે રાગી વૈષ્ણવ બોલ્યો કે તિલક માલા ધારણ કરનારો હું વૈષ્ણવ છું, મને દુષ્ટ રાગ ઉત્પન્ન થવાથી દુઃખ ભોગવું છું. આવું સાંભળી મુરારિએ વૈષ્ણવના પગ ધોવાથી શરીરનો કાદ રાગ શાત થયો. સર્વ વૈષ્ણવો ધન્યવાદ આપના હતા. બાર દિવસ પોતાની પાસે રાખી નિરાગી બનાવ્યો.

એક સાધુ કેવલ ધૂમાડો પાન કરી બેડો દતો, જેણે મુરારિને વિનયથી કહ્યું કે મને પેટમાં દુઃખ થવાથી હું કાંઈ ખાઈ શકતો નથી. મુરારિએ એક નાગ્વિજ કોડી મત્ર ભણી પ્રસાદરૂપે આપવાથી દુઃખ દૂર થઈ નિરાગી થયો. જેઓ સાધુવૃત્તિમાં રહી શ્રી ભગવાનનું ભજન કરે તેને કાંઈપણ કષ્ટ થતું નથી. થોડો વખત ગયા પછી એક માધુ દસ ધારણ કરી આવ્યો તેણે કહ્યું કે મારા દસ માટે ખીજું જુદું ભોજનપાત્ર ગમવું છતાં શિષ્યએ જવાબ આપ્યો નહિ, તેથી સાધુને ક્રોધ થવાથી પીરસેલું ભોજનપાત્ર મુરારિના શરીર ઉપર ફેંકી દીધું, મુરારિને કાંઈ ક્રોધ થયો નહોતો, સાધુને શાત કરી પોતાના શિષ્યને કંપકો આપતા હતા. આ પ્રમાણે ધણા સાધુ સંત વૈષ્ણવો ભોજન કરી મુરારિને પ્રણામ કરી પોતાને સ્થાન ગયા.

મુરારિના ગુરૂ સ્વામાનંદને રાત્રીએ એક ગામ આવ્યું હતું, તે ગામ મ્હેન્ડ (યવન) રાત્રીએ છીનડી લીધું, જેથી ગુરૂ (સ્વામાનંદ) એ મુરારિને પત્ર લખ્યો કે મારી પાસે જસદી આવવું. મુરારિ પોતે મ્હેન્ડ રાત્રીના નગરમાં જતાં પ્રધાનોને ખબર થવાથી રહેવા માટે મારી તૈયારી કરી સન્માન કરવા લાગ્યા; થોડો વખત ગયા બાદ પ્રધાન મંડળ રાત્રીને કહે કે તમે મુરારિના ગુરૂનું ગામ શું કારણથી જાત કર્યું જેનો નિશ્ચય (નિર્ણય) કરવા મુરારિ અદિઆં આવ્યા છે, ત્યારે રાત્રી (મ્હેન્ડયવન) પૂછે છે કે તમારા ગુરૂ (મુરારિ) મા શું તત્ત્વ છે, જેની ખાત્રી થાય તો હું પાછું આપીશ પ્રધાન મંડળ મુરારિને રાત્રી પાસે લઈ ગયા.

તે વખતે મહેલના દરવાજા પાસે એક હાથી હતો જેની રચના જેવા દરબારમાં બધા એકઠા થયા, ન્યાં રાજા બેઠો હતો ત્યાં મુરારિ ગયા, હાથી પાસે જઈ ઉભા રહ્યા તે વખતે ચિત્ચિત્ શબ્દ બોલનાં એકદમ દોડી હાથી તોફાન કરવા લાગ્યો, જેથી આજીઆજી નામનાજ યઈ, કેટલાકને હાથીનો ભય થવાથી રડવા લાગ્યા, તે વખતે મુરારિ બહાર આવી “હરેકૃષ્ણ, હરેકૃષ્ણ” “રાધાકૃષ્ણ” નામ ઉચ્ચારણ કરનાં હાથી શાંત થઈ મુરારિના ચરણ પાસે સુધ ગયો. મુરારિએ હાથીના કાનમાં રાધાકૃષ્ણ મંત્રનો ઉચ્ચાર કરી ગળામાં તુલસીની માલા પહેગવી હાથીનું ગોપાલદામ નામ ગાખ્યું.

રાજાએ જન્મ કરેલું ગામ મુરારિને પ્રણામ કરી સોંપી દીધું; તથા ખીર્જ ગામ અને હીરા રત્ન વિગેરે ધણું દ્રવ્ય આપ્યું, ગોપાલદાસ હાથી પોતાની પીઠ ઉપર માધુમંતને બેસાડી ન્યાં જવું હોય ત્યાં લઈ જાય; પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જંગલમાં ચરવા જાય, પરંતુ રાજાનું કાંઈપણ કામ કરે નહીં, જેને માવન અંકુશ મારે છતાં તેની દરકાર કરે નહીં. વાણિયાની દુકાને જઈ થઈ વિગેરે અનાજ લઈ જઈ સાધુસંતને આપતો હતો. આવું થવાથી બધા નેપારીઓ એકઠા થઈ મુરારિને વિનયથી કહે કે તમારો ગોપાલદાસ હાથી અમારી દુકાન પાસે ધણું તોફાન કરે છે, જેથી મુરારિએ હાથીને શાંત કરતાં માલમલિદા મિષ્ટાંજ ખવરાવી ખુશી કર્યો. તે દિવસથી રાજાનું કાંઈપણ (અન્નદાસ) ખાય નહીં. રાજાને સતાપ થયો કે મારું અન્નદાસ શા માટે ખાય નહીં. બીજે દિવસે ગોપાલદાસ હાથી ગંગામાં સ્નાન કરી અન્ન તથા પાન ખાય. ગંગા કીનારે શ્રીભગવાનનું પવિત્ર નામ સ્મરણ કરી પોતાનું (હાથી) શરીર છોડતો હતો, આવું મુરારિ તથા હરિદાસનું પવિત્ર ચરિત શ્રવણ કરવાથી સુકિત મળે છે.

સર્ગ ૧૧૫ મો

સદનભક્ત ચરિત.

સદનેતિ મહામ્લેચ્છ વંશજો ભક્તિમાનભૂત ॥
કથામસ્ય પ્રવક્ષ્યામિ પરમાશ્ચર્યકારિણોમ્ ॥

સદન પોતે પૂર્વજન્મમા બ્રાહ્મણ હતો, હાલ મ્લેચ્છ જાતિમા ઉત્પન્ન થયો છતાં પૂર્વજન્મના સંસ્કાર હોવાથી ભક્ત થયો હતો. ત્યારે બ્રાહ્મણજાતિમા ઉત્પન્ન થયો હતો ત્યારે અધર્મવૃત્તિ (છપ્પભેદ) થી દ્રવ્ય અંપાદન કરી કાંઈને દાન આપ્યું નહોતું પરંતુ એક નિયમ પાળતો હતો કે દરરોજ શાલિગ્રામનું પૂજન શિવાય બીજા જાલ મહણ કરે નહીં. સદને પૂર્વજન્મ (બ્રાહ્મણમા) એક મ્લેચ્છને બાળ લાઇ દ્રવ્ય આપ્યું, જે મ્લેચ્છ માંસ વેચતો હતો. થોડો વખત ગયા પછી મ્લેચ્છએ સદનને પોતાના પૈમા આપવા બધું કરવાથી મરણ વખતે મ્લેચ્છનું સ્મરણ ચલાવી સદન મ્લેચ્છ જાતિમા ઉત્પન્ન થયો માતાપિતાને બીજી મંત્રિતિ નહોતી હોવાથી સદન ઉપર વધારે પ્રીતિ હતી.

સદનની વય બાર વર્ષની થઇ. મ્લેચ્છ જાતિમા ઉત્પન્ન થવા છતાં પૂર્વમા બ્રાહ્મણ હોવાથી શાલિગ્રામ પૂજન કરતો હતો તે સંસ્કાર કાયમ હતો જેથી જંગલમાથી એક પાવાણુ લાવી પૂજા કરતો હતો, પરંતુ મામ વેચતા એક ત્રાજવામા માસ રાખે બીજામા માપ માટે શાલિગ્રામ (પાવાણુ માની) રાખે, કાંઈપણ દિસા જાતે કરે નહીં, માતા પિતા મરણ પામતા ઘર બાર દ્રવ્ય વિગેરે પોતાના સ્વાધીનમા ચલાવી સઘળી સત્તા ભોગવતો હતો. એક વખતે સદનને શ્રી જગદીશ યાત્રા જવા ઇચ્છા થઇ, ન્યા ધણુ વૈષ્ણવો સદનના ઘર આગળથી જતા શાલિગ્રામ દેવ જોવામા આવ્યા, સદનને (મ્લેચ્છ જાણી) કહે કે તોગ ધર્મમાં અમારા શાલિગ્રામ

દેવ છે તેની પૂજા કરવા તને અધિકાર નથી, માટે અમને આપના. તુ પૂજા કરે તેતુ દેવ તને મળે નહીં, મદને વૈષ્ણુવોને પોતાના દેવ આપ્યા શાસિઆમને પયગવ્ય સ્નાન કરાની શુદ્ધિ કરી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા કરાવી નૈવેદ્ય (ભોગ) ધરાવી બધા વૈષ્ણુવોને પ્રમાદ ભોગ્યન કરાવી એકાનમા બેઠા. જ્યારે મધ્ય ગત્રિ યદ્ય ત્યારે વૈષ્ણુવરૂપે શ્રી ભગવાને સ્વપ્ન દીધુ કે હે સાધુ વૈષ્ણુવ, તુ મને મદનને ઘેરથી લઇ આવ્યો, પરતુ કાલે સવારમા પાછો મૂકી આવતુ, આવુ વચન માનશે નહીં તે તારૂ ખરામ થશે.

આવુ સ્વપ્ન મવાથી માધુ વૈષ્ણુવ જાગી ઉઠી બ્રમ થના પાછો સુઈ ગયો. શુરૂએ સિધ્ધને કહ્યું કે આ શાસિઆમ દેવ મદનને ઘેર યદ્ય જઈ કહેતુ કે તારા દેવ પાછા લાવ્યો, જેથી મદનને દેવ આપી દીધા થોડા વખત પછી ઠાઈ લિક્ષા માગના આવ્યો જેની સાથે એક સ્ત્રી હતી તે સદનનું સુખ સપત્તિ ભોધ કહી છે આપણે મને સાથે રહીએ, મને તારા સિવાય બીજો પુરુષ ભોધએ નહીં, ત્યારે મદન કહે કે તારૂ આચરણ ભોધ મને તારી માથે ગહેના ઈચ્છા નથી, તારો પતિ માથે છે જેની માથે સુખ સપત્તિ ભોગવતી.

મદનનું વચન આભળી તે સ્ત્રી પતિ સાથે ઘેર ગઈ, પછી વિચાર કરે કે મારા પતિનું મસ્તક છેદી મારી નાખી પાછી જઈશ ત્યા જઈ સદનને કહે કે મારે તારી માથે જ રહેતુ મદન પોતાનુ ઘર છોડી ચાલતો થયો, પાછા સ્ત્રી ગતી ચાલતી હતી જેને બીજા મનુષ્ય પૂછતા હતા કે તુ શા કારણે રહે છે જેથી, પતિ મારી નાખવાનુ ખોટું કનક મૂકવાથી સદનને બાધી ગાળ પાસે લઇ ગયા, જ્યા રાગ્ય કોપાયમાન થઈ મદનના બને હાથ કાપી નાખી ગામ બહાર કાઢી મૂક્યો, (આઘવ પામે હાથ કપાવ્યા) સદન પોતાના કરેલા પાપકલ્મ ભોગવતા બાધ ઉપર ભેગી ગઈ લિક્ષા માગી પોતાને ઘેર ગયો બીજે દિવસે શ્રીજગદીશદેવ પૂજકોને સ્વપ્નમા કહે કે આવની કાચે સદન કેટલાક વૈષ્ણુવ સાધવો.

સાથે અહિઆ આવશે જેના હાથ કાપી નાખવાથી તેને પાલખીમા બેસાડી દેવમંદિર પાસે લાવવો આવુ સ્વપ્ન થવાથી દેવના પૂજારીઓ પાવખી લઈ રસ્તામા વૈભવ્યવો સાથે સદનને આવતા જોઈ પાલખીમા મેમના જલ્દી છતાં સદન કહે કે હું પાવખીમા મેસના ચોગ્ગ નથી બીજી વખતે આગ્રહપૂર્વક પૂજારીઓ કહે છે તે વખતે સદનના હાથ પૂર્વમુખે હતા તેવા થતા પાવખીમા બેસી મદન શ્રીજગદીશ યાના ડગ્વા પછી નીનાયન પર્વત જઈ શ્રીકૃષ્ણ નામ જપ કરવા પાછો વૃદ્ધાનન (વજ)મા આવ્યો જ્યાં થોડા સમયમા સ્વર્ગસ્થાન ભોગવતો હતો

સર્ગ ૧૧૬ મો

સોજીભક્ત ચરિત

પોજીનામ ધમ્મૈકોમક્તોડતીવ મુસત્તમ ॥

રુઝગુરુ કૃપ્પવત્ પશ્યન્ પૂજયાત્માસ ભક્તિ ॥

સોજી નામના પરમ ભક્ત હતા તેમજ દયારામ વિગેરે મહા ભક્ત થતા નાજદાસ વિમલાનન્દ, પતિગમ ચામરામ પદ્મ મનોરથ વિગેરે મહાભક્ત શ્રીકૃષ્ણભક્તિ કરતા હતા સોજી ભગત પોતાના ગુરૂને શ્રીકૃષ્ણરૂપે માનતો હતો એક વખતે ગુરૂનો પ્રસ્થાન (મરણ) સમય થયો ત્યારે એક જગ્યામા ધન બાધી શિખતે કહે ■ કે જાારે મારૂ મૃત્યુ થશે ત્યારે ધનનાદ થશે અને શ્રીકૃષ્ણપાર્શ્વે મને વૈકુંઠમા લઈ જશે જ્યાંસુધી ધનનાદ થાય નહીં ત્યાંસુધી કદાચ મારો પ્રાણુત્યાગ થાય છતાં હું બીજા સ્થાનમા ગયો છું આવુ સમજવુ ગુરૂવચનમા શ્રદ્ધા રાખી સમય જાણવા શિખનર્ગ ઉત્સુક થયા

એક વખતે સોજી (શિખ)ને પોતાના ગુરૂએ કારણમગ બીજી જગ્યામા મોકલ્યા પછી થોડા વખતમા ગુરૂજીને વેળા (દુ ખ)

યવાથી મૂલરથાનથી બહાર કાઢ્યા, ત્યાં ખીખ શિખ્યો વાટ જોઈ રહ્યા, થોડા સમયમાં ગુરુ પ્રાણત્યાગ કરતાં ઘંટાનાદ થયો નહીં, પરંતુ સોજ શિખ્યની વાટ જોઈ છેવટે શખને સ્મરણ બુમિમાં લઈ ગયા. એક રાત્રિ શખને રાખી મૂક્યું.

સોજ શિખ્ય ખીજે દિવસે સવારમાં ઘર આગળ આવતાં ગુરનાં મરણ સમાચાર સાંભળી મોટેથી રડનાં ધીમે ધીમે સ્મરણ બુમિ જઈ ખીખ શિખ્યવર્ગને પૂછે કે ગુરુ કયા સ્થાનમાં મરણ પામ્યા, ત્યારે બધા શિખ્યોએ કહ્યું કે છેવટે આંખાના વૃક્ષ નીચે સુતા પછી મરણ પામતા હોયું મુખ થયું હતું. આવું સાંભળી સોજ શિખ્ય ગુર પ્રમાણે સુઈ જઈ હોય મોડું કરતાં એક આંખાનું પાકુ ફલ જોવામાં આવ્યું, પછી ઉભા થઈ તે ફલ પડાવી કટકા કરતાં મધ્યભાગમાંથી એક કીડા ગોટલી પાસેથી નીકળ્યો, તે વખતે ઘંટાનાદ થયો.

બધા શિખ્યવર્ગ એકઠા થઈ સોજ (મોટાશિખ્ય)ને પૂછવા લાગ્યા કે આ ઘંટા નાદ પાછળથી તમે આવ્યા ત્યારે શી રીતે થયો હશે, ત્યારે સોજએ સર્વ વૃત્તાંત કહ્યું કે છેવટે મરણ વખતે આંખાના ફલમાં મન રહેવાથી વામના રહી ગઈ, હું ગુર પ્રમાણે સુઈ ગયો. આંખાના ફલમાં દષ્ટિ પડવાથી ફલ મેં જાતે પાડી અંદરથી કીડા નીકળતા ઘંટાનાદ થયો, તે વખતે ગુરુ પ્રભુ ચરણમાં પ્રાપ્ત થયા. મનુષ્યમાત્રને અંત સમયે જેવી મતિ હોય તેવી ગતિ થાય, મુમુક્ષુ પ્રાણિએ પ્રયત્નથી મારો અવ્યામ (ભક્તિ માર્ગ) શરૂ રાખવો આવું સોજ જગતનું વચન સર્વ શિખ્યવર્ગ માનતા હતા.

પુંડરીક નગરમાં એક રકા નામે શરૂ હતો, જેની સ્ત્રી બકા નામે ધણી હુશિયાર હતી, વૈષ્ણવમાર્ગ(ભક્તિ)માં જન્મથી બંનેની ધણી પ્રીતિ હતી, મમય પ્રમાણે જે કાંઈ મળે તેટલામાં અંતોષ માનતા હતા, જંગલમાં જઈ સૂકાં લાકડાં લાવી ગામમાં

વેળી જે કાંઈ દ્રવ્ય મળે તે પ્રમાણે અન્ન લાવી પોતાનો આશ્રમ નિર્વાહ કરતા હતા, અને દંપતી શ્રીવિકૃલ (પઢરીનાથ) દેવનું ભક્તિ ભાવથી સ્મરણ કરે, જ્યાં રક્ષા જાય તેની પાછળ સ્ત્રી (બકા) જાય આ પ્રમાણે થોડો સમય ગયા પછી નામદેવે શ્રીવિકૃલદેવની પ્રાર્થના કરી કે હે સ્વામિનાથ તમાગ ભક્ત રક્ષા તથા બકા (સ્ત્રી) ને કાંઈ ધન આપવું જોઈએ, ત્યારે શ્રીવિકૃલ પ્રભુ નામદેવને સ્વપ્નમાં કહે કે જ્યારે સવારે વનમાં લાકડાં લેવા જશે ત્યારે ધન આપીશ, પરંતુ એની માથે કાંઈ બીજો ભક્ત હાજર ગેવો જોઈએ.

બીજે દિવસે રક્ષા તથા બકા (સ્ત્રી) બંને જણ સવારમાં દરેરાજ પ્રમાણે લાકડાં લેવા વનમાં ગયા, જ્યાં નામદેવ જોવામાં આવ્યા, જેને વિકૃલદેવે દ્રવ્ય આપી કહ્યું કે રક્ષા તથા બકા માટે આદિમાં ધન રાખ્યું છે. આટલું કહી વિકૃલદેવ અંતર્ધાન થયા.

રક્ષા જગલમાંથી લાકડા લઈપાછા આવતાં ધન જોવામાં આવતાં કાંઈપણ લીધું નહોતું. જેને દ્રવ્યની કાંઈ ઈચ્છા નહોતી હોવાથી ઉપર ધૂળનો ઢગલો બનાવી ધનને ઢાંકી ઉભો રહ્યો, પાછળથી પોતાની સ્ત્રી (બકા) આવતી હતી જેણે પતિને ખૂંચવું કે તમે ધૂળનો ઢગલો શા માટે બનાવ્યો છે, ત્યારે રક્ષા કહે કે આ જગ્યામાં, ધનસંચય જોવામાં આવવાથી મેં ધૂળ નાંખી ઢાંકી દીધી કારણ કે દ્રવ્ય હોવાથી લોભ વધવાથી ભગવાનનું ભજન થાય નહોતું, ત્યારે સ્ત્રી (બકા) કહે કે આપણે ધનનો સ્વાર્થ (પોતાને) માટે ઉપયોગ કરવો નહોતો પરંતુ લોકઉપકાર (સાધુર્ગત સત્કાર) માટે ધન લઈ જવા હરકત નથી, જેથી રક્ષાએ ધૂળનો ઢગલો દૂર કર્યો.

રક્ષા પોતાની સ્ત્રીને સાચો ઉપદેશ કહે છે કે હે સ્ત્રી, જ્યારે નિર્ધનને ધન મળે ત્યારે મહામોહ થાય, તેમ જ શોક તથા ક્રોધ વારંવાર થાય, દ્રવ્ય થવાથી માતાપિતા ગુરૂ સાથે કલેશ થાય, ધન મળવાથી સ્ત્રી પોતાના પતિનો તથા પતિ સ્ત્રીનો નાશ કરે, માટે આપણે ધન સંચય કરવો નહોતો. ભક્તિમાર્ગનો કોટા ધન કહેવાય, આવું

ગકા (પતિ)નું વચન માનગી બકા(સ્ત્રી)એ પતિનો હાથ પકડી (વાધનો બચ હોય તે પ્રમાણે) ચાલતા ચલા.

બીજે દિવસે પાછા બને (ગકાબંકા) સ્ત્રીપુરુષ લાકડાં લેવા જંગલમાં જતા પહેલાં નામદેવ વૈષ્ણવરૂપે જઈ લાકડા તૈયાર કરે છે, જેને મહેનત વિના મેઝ લઈ ગયા, થોડા વખતમાં નામદેવ વૈષ્ણવરૂપ લઈ રકા તથા બંકાને દ્રવ્ય તથા વસ્ત્ર આપે છે તે વખતે બકા (સ્ત્રી) કહે છે કે ધન મળવાથી મરે (અભિમાન) થાય, જેથી પતિ (રકા)ને ધન લેવા ના કહી છેવટે એક વસ્ત્ર આપ્યું આવું ગકા (ભગત) તથા બકા (સ્ત્રી)નું આચરણ જોઈ નામદેવ ધણા ખુશી થયા. બને દંપતી (રકાબકા) જીવના સુધી શ્રીવિદ્યનું ભજન કરતાં છેવટે હરિચરણ પ્રાપ્ત થયા આ પ્રમાણે લક્ષમણદાસ ભક્ત થયા, ત્યાર પછી લાકુ (લાકુ) ભટ થયા જેનું જ્ઞાન કહે છે એક વખતે લાકુ ભટજી માત્રા પ્રમત્રે ધણા દુઃખ ગયા, જ્યાં દેરીની(રાગકુવદેરી) મુર્તિ હતી. જેને દરરોજ એક મનુષ્યનું બલિદાન આપવામાં આવતું હતું, જેને ઘેર લાકુભટ ગયા તે ઘેરથી તે દિવસે મનુષ્ય બલિદાન માટે લાકુભટને લઈ ગયા, જ્યારે પૂજન કરી મસ્તક ઉઠાવે ત્યારે લાકુ ભટ કહે છે કે મારો વધ થયોથી અહિં આ કાઈ બાકી ગહેમે નહીં પરંતુ બધાનો નાશ થશે આવું સાંભળી રાગ એકદમ નાશી ગયો, પછી લાકુ ભટ દેરી (ભદ્રકાલી)ની દદ ભક્તિભાવથી ગુણિ કરતા પ્રમત્ર થઈ લાકુ ભટને વગ્દાન આપતા ભટજી કહે કે હે જગદાંબે (માતા) હવે પછી મનુષ્ય બલિદાન છોડી પાપમ (દુધપાન) બલિદાન ગ્રહણ કરો, ગાળ તથા પ્રમત્ર કહ્યાણુ થાય ફરી બીજી વન્દાન દેરી આપવા કહે છે ત્યારે લાકુભટજી બોલ્યા હે માતાજી તમારી કૃપાથી શ્રીભગવાનમાં દદ ભક્તિ રહે. આ પ્રમાણે બને વગ્દાન આપી દેરી અંતર્ધાન થયા. રાત્રિમાં સ્વપ્ન થતા મનુષ્યવધ (બલિ) બધ કરતા લાકુભટનો શિષ્ય (રાગ) થયો.

સર્ગ ૧૧૭ મેા

સંતભક્ત ચરિત

સતનામા વમૂવૈકો કુટુંબી વેષ્ણવોત્તમ ॥

મિલ્લયાત્રં શ્રીત્વા સ મોજ્યામાસ વેષ્ણદાત્ર ॥

સંતનામે શુદ્ધ વૈષ્ણવ ભક્ત થયા, મદ્દાગ્ધી મિલ્લા માગી
લાવી ચત સાધુ વૈષ્ણવોને ભોજન કરાવે, કોઈ સાધુ ભોજન
સિવાય જાય નહીં આવો નિયમ ચાલુ ગાખ્યો એક વખતે કોઈ
સાધુ આપી મંત (ભક્ત)ની સ્ત્રીને પૂછે કે તા ! પતિ હાય કયા
ગયા, ત્યારે સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો કે મારા પતિ (મંત) ચૂલામાં
ગયા. આવુ સાંભળી ભોજન સિવાય માધુ ચાનતા થયા રસ્તામાં
સાધુ તથા સંત(ભક્ત) એકઠા થયા, ત્યારે માધુને પુછ્યું કે
મારે ઘેર ભોજન મિલ્લા કરી પાછા આવ્યા છો કે શું કહે, ત્યારે
સાધુએ મંતને કહ્યું કે તમાગ મમાચાર સ્ત્રીને પૂછતા જવાબ
મળ્યો કે મંત (માગ પતિ) ચૂલામાં ગયા, જે સાંભળી મને
ખેડ (દુ:ખ) થવાથી પેરાગ ઉત્પન્ન થવાથી હું ચાલ્યો થયો
તમારી સ્ત્રી કંઈકા જોઈ મારે ફરીથી તમારે ઘેર જવું નથી,
સાધુનું કહેવું સાંભળી મંત (ભક્ત) કહે કે મારી સ્ત્રી કંઈકા
નથી તેણે સાચુ કહ્યું હતું કે હું ચૂલામાં ગયો, કાગળુકે મિલ્લા
લેવા બહાર ગયો હતો, મારે કૃપા કરી મારી માથે પાછા ચાલો
વૈષ્ણવ (માધુ)ને ઘેર લઈ જઈ ભોજન કરાવી વિભાવ કરવા પછી
સંત (ભક્ત)ને ઘેર અક્ષય અજ કાયમ રહેવું હતું

શ્રીભગવાનનો બીજો ભક્ત ત્રિલોક નામે (સોની) હતો,
અલકા જનાની દ્રવ્ય લઈ જે કાંઈ મળે તે અધણુ દ્રવ્ય મેન સાધુ
સગા સંપત્તીને આપતો હતો, એક વખતે પાતાના નગની ગળ-
કુમારિકાના લગ્ન દેવાથી ત્રિલોક મોનીને બોવાની મેનું આપી

અલકાગ તૈયાર જાલદી કરવા કમલ કરી મોતુ ઘેર લઈ ગયો,
ધરમા સોનું કાપમ રાખી માધુ સત મેવા કરવા દાખર થયો,
વિવાહ નજીક આનતા છતા અનકાર તૈયાર કરવાનું જૂલો ગયો બે
ત્રણ દિવસ બાકી ગયા છતા દાગીના તૈયાર નહીં થવાથી રાજાએ
હુકમ દ્યો કે ત્રિલોક સોનીને બાકી પકડી લાવવો, રાજદનો લઈ
આખ્યા ત્યારે ત્રિલોક સોની કહે કે બધા અનકાર તૈયાર થતા
હજુ બે દિવસ વિલગ થશે આવું જોડું જોવી ગમતો ભય
હોવાથી છુપી રીતે ઘર છોડી જગનમા નાસી ગયો ત્યા શ્રીજગ-
દીશનું ખ્યાન કરતો હતો.

શ્રીભગવાને ત્રિલોક સોનીના વેષમા અનકાર લઈ રાજાને
સોપી દીધા જેથી પ્રસન્ન થઈ રાજાએ ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું આવી
ગુપ્ત વાર્તા કાઢતે ખમર પકડી નહીં ઘર આગળ માધુ સતને
ઉત્તમ ભોજન કરાવ્યું મોટા મહોત્સવ ત્રિલોક સોનીને ઘેર થયો
બાકી અન્ન લઈ જગનમા ત્રિલોક સોની હતો ત્યા શ્રીજગદીશ-
દેવે પ્રસાદરૂપે મોકલ્યું ત્યારે લખગદિત થઈ સોની જગનમાથી
ઘેર આવી સ્ત્રીને પૂછે કે આવો મહોત્સવ શી રીતે થયો સ્ત્રીએ
કહ્યું કે હાલ તમને જાતિ થવાથી મન રિચર નથી ગઈ કાલે
તમને રાજાએ મોકલું બક્ષીસ આપના મહોત્સવ થયો.

ત્રિલોક સોની સ્ત્રીનું કહેવું સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યો કે મને
જગદીશદેવની પૂર્ણ કૃપા થઈ શ્રીભગવાન ભક્તનું ગુણુ કરે છે
છેવટે ત્રિલોક સોની ભક્તિભાવથી પ્રભુચરણ પ્રાપ્ત થયો
ખીન ભક્ત કાણુ યયા તેનું નામ કહેવામા આવે છે મોમદાસ,
ભીમદાસ, ત્રિવિક્રમ, રધુ મુકુદ ગોપાલભટ્ટ ગણેશ્વર, વાલ્મીકી,
વૃદ્ધન્યામ, વિક્રમાચાર્ય, ડડ બોલા હરિદાસ, શ્રીધર, ઉદ્ધવ, કપુરી-
ભક્ત, દેવાનંદ, નરહરિ આનંદ સતરામ જેમરામ, શ્રીરંગ, નંદ,
વિષ્ણુશ્રી, દ્વારિકાદાસ માધવ રૂપ દામોદર, મડન લોહાગ,
કેશવ, પાલકધર, પ્રવાગદાસ, બરીદામ, હરિનાથ ગોવિંદ બલ-

ચારી, બાલકૃષ્ણ, જગદ્ગુરુ, ગોપિનાથ વિગેરે મહાભક્ત થયા
 નીલાચલ પર્વત પાસે પ્રતાપ રૂપ નામે રાગ્ય હતો, જોકૃષ્ણ
 ચૈતન્યનો શિષ્ય હતો એક વખતે ગુરુ કોપાવમાન થઈ ગળતે
 કહે કે હવે મારું દર્શન કરવું નહીં, તે વખતે કૃષ્ણ ચૈતન્ય (ગુરુ)
 એકદમ અદસ્ય થવાથી ગળતે ચિંતા થઈ કે મને ગુરુ દર્શન
 ક્યારે થશે, ગળ્ય ગાદી પુત્રને સોંપી સુખ સંપત્તિ ત્યાગ કરી
 વિધ્ય ભક્ત હોવાથી શ્રીજગન્નાથપુરી ગયો, રથયાત્રા દિવસે
 (આષાઢ સુદ ખીજ) રથ આગળ નૃત્ય કરવા લાગ્યો, જ્યાં ગુરુ
 (કૃષ્ણ ચૈતન્ય) આવી ગળની પૂર્ણ ભક્તિ જોઈ પ્રમદ થયા,
 પરસ્પર ભેટી આનંદ થઈ જોઈ કે હે ગળ, તારો મર્વ દૂર થયો,
 મારો ભક્ત હોવાથી શ્રીભગવાનમા ભક્તિભાવ થઈ તારો ઉદ્ધાર
 થશે, છોડે રાગ્ય જીવન્મુક્ત થયો આ પ્રમાણે ગંગારામ,
 ગોવિંદ, લાલદાસ, પ્રિતાદાસ, રમિક, મહાગસિક, કેશવદાસ વિગેરે
 મહાભક્ત થયા

સર્ગ ૧૧૮ મે

ગોવિંદભક્ત ચરિત

ગોવિંદસ્વામી નામામૃત્ મનસ્તત્પૂજકાત્મજ ॥
 કથામસ્ય પ્રચક્ષ્યામિ પરમાશ્ચર્યકારિણીમ્ ॥

શ્રીભગવાનના પૂજક ગોવિંદ સ્વામી હતા, જેને એક
 પુત્ર હતો તે મથુરાપુરીમા રહી બાલ્યવસ્થા પ્રતિમા પૂજન કરી
 નિત્ય મગય મહોત્સવ કરવાથી ગામમા ગોપાલરૂપે ઓગળતા
 હતા એક વખતે પૂજક (ગોવિંદ) પુત્ર બહાર જઈ મીઠાવસ્થરૂપે
 શ્રીકૃષ્ણની સાથે મતમગમત કરતા છડી રાખી બાલલીલા કરતાં
 જામીનમા ખાડો ખોદી દડને સ્થિત રાખ્યો. કાંઈ વખતે દડને
 બહાર દાટે કાંઈ વખત પાછા ખાડામા રાખતા જે જીવ

તે લાકડી (છડી) ઝાળગી જાય આવી રીતે ગમતગમત થતા પૂજક પુત્ર ગોવિંદ શ્રીહરિ (ગોવિંદ પ્રભુ)ને જીતી ગયો, કારણકે ભગવાન લક્ષ્મીઆધીન (લક્ષ્મીનરય) છે શ્રીમાલસ્વરૂપ ગોવિંદ પ્રભુ પ્રેમવશ થવાથી પૂજક પુત્ર ગોવિંદ પ્રેમ અશ્રુધારા છોડી પોતાને ઘેર ગયો, થોડા સમય પછી અન જલ ત્યાગ કરવાથી રાત્રિમા સ્વપ્ન થયું કે માગ મકે (મદિર) આગળ તારા પુત્ર ગોવિંદને સામાટે બધું કર્યું તારો પુત્ર ગોવિંદ મને ઘણો પ્રિય છે, સવારે ભોજન કરાવી ગોવિંદ મારી પાસે લાવવો આવું સ્વપ્ન દેવ પૂજક (ગોવિંદ પિતા)ને થવાથી દેનને નૈવેદ્ય ધરાવી પોતાના પુત્ર ગોવિંદને ભોજન કરાવી દેન મદિર (મકે) પાસે ગયા, એક વખત ગોવિંદ માનક રડતો રડતો એકાતમા ખેડો હતો ન્યા આકડાના ફૂલ લઈ શ્રીમાલસ્વરૂપ (શ્રીગોવિંદ મૂર્તિ) ઉપર ફેંકી દઈ પાછો ઘેર આવી માતાને કિનદુ ખોદુ વચન કહે કે મને ગોવિંદ પ્રભુએ આકડાના ફૂલ ફેંક્યા, શરીર સ્વચ્છ કરવા પાછું સ્નાન કરેલું છે દેવપૂજક પુત્રને સ્નાન કરાવી દેનને નૈવેદ્ય ધરાવવા સમય થતા પુત્ર ગોવિંદ પોતાના પિતાને કહે કે મને પ્રથમ ભોજન કરાવવું પુત્રને જોઈ દેવપૂજકને ઘણો સંતાપ થયો ત્યારે ગોવિંદ દેન કહે કે મને તારો પુત્ર (ગોવિંદ) ઘણો પ્રિય છે, માટે જેવી ભક્તિભાન હોય તે પ્રમાણે દેવતાઓ લક્ષ્મીઆધીન રહે છે આ પ્રમાણે રમુનાથ ગોપિનાથ, રામભદ્ર વિગેરે પરમ વૈષ્ણવો શ્રીભગવાનની પૂર્ણ ભક્તિભાવે પૂજન કરતા મોક્ષ પાન્યા

સર્ગ ૧૧૯ મો

ગુણમાલી ચરિત

ગુણમાલોવભૂવેક પશ્ચિમેવિષ્ણુમક્ષિમાન્ ॥

લાઢાહર ઇતિચ્યાતેગ્રામે ધનસમૃદ્ધિવાન્ ॥

પશ્ચિમ દિશામા લાઢાહર ગામમા એક મનવાન ગુણ માલી નામે વિષ્ણુ જકિત ખરાયણુ લક્ષ્મી હતો, જેને પુત્ર હતો

તે યુવાવસ્થામાં મરણ પામ્યો, જેથી ગુંગમાલી ધર મમાર વૈભવ સુખ ત્યાગ કરી પોતાની સઘળી શીવક્તના બે વિભાગ કરી એક ભાગ પોતાની જીને તથા બીજો ભાગ પુત્રની સ્ત્રી (વિધવા વદુ)ને વેહેવી આપનાં કહે કે તમે બધું મધ્યું સમાળી સંપ રનેદમાવથી રહેશો. હું મધુરા જઈ એકાંત સ્થાનમાં રહી શ્રીભગવાનનું ભજન કરીશ. આટલું કહી પોતાનું ગામ છોડી બહાર નીકળતી વખતે પુત્રવધુ (વદુ) કહે કે હે સમરાજી (પિનાજી) મને હવે ધન વૈભવ તથા કોઈ પણ સુખ મેળવવા ઇચ્છા નથી. હું તમારી જોડે મધુરામાં રહી પ્રભુભજન કરીશ.

ગુંગમાલી આનું સાંભળનાં થોડું ધન લઈ પુત્રવધુ (વદુ)ને માથે લઈ મધુરાપુરી ગયો, ત્યાં એક પ્રાચીન (જુનું) શ્રીકૃષ્ણના મંદીરની બાજુમાં પર્ણકુટી (ઝૂંપડો) બાંધી રહ્યો. પોતે બને જણા મદાચાર પાળી શ્રીભગવાનની ભક્તિ સેવા કરતાં હતા, નૈવેદ્ય ધરાવી બહાર આવે ત્યારે પાત્ર (ચાળ)માં આંગળીની નિશાની નૈવેદ્યમાં જોવામાં આવે, જેથી ભક્તિભાવ વધતો થયો, એક વખતે ઘણાં બાલકો ધૂલ રમતાં આવ્યા, શ્રીભગવાનની મૂર્તિ ઉપર ધૂળ પડતી હોવાથી પુત્રની સ્ત્રીએ બાલકોને સમજાવી બહાર કાઢ્યા, બીજે દિવસે નૈવેદ્ય ધરાવતાં પ્રથમ દિવસ પ્રમાણે જોવામાં આવ્યું નહોતું. ગુંગમાલી પોતાની વદુને કહે કે આજે મારે ખાતું નથી પણ તું ભોજન કરીશ, ત્યારે વદુએ સસરા (ગુંગમાલી) ને કહ્યું કે મારે પણ ખાતું નથી. તે દિવસે રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે હે ગુંગમાલી (ભક્ત), જે બાલકો ગઈ કાલે રમત રમત કરતાં ધૂલ નાખતાં તારી પુત્રવધુએ મંદિર બહાર કાઢી મૂક્યા, જેથી નૈવેદ્ય સ્વીકાર કર્યો નથી. પાછા આવતી કાલે સવારે બાલકો આવશે પછી મારી મૂર્તિ ઉપર ધૂળ નાખશે ત્યારે હું પ્રસન્ન થઈ તારા ધરાવેલો નૈવેદ્ય ગ્રહણ કરીશ. બાલકો મને ઘણા પ્રિય છે. ગુંગમાલીને સ્વપ્ન થવાથી બીજે દિવસે મંદિરમાં બાલકો આવતાં પ્રેમ

લક્ષ્મીપણે પૃથ્વીવદન કરતા હતા છેવટે ગુણભાષી તથા પુત્રવધુ મોક્ષ પામતા હતા.

મહાગાંધારી (દક્ષિણ) દેશમાં વિઠ્ઠલ નામે ભક્ત થયા. તેમજ મુરલી, રઘુનાથ, હરિદાસ, મુકુદ વિષ્ણુદાસ, ચતુર્ભુજ કેશવ વિગેરે મહાભક્ત થયા, તે પ્રમાણે ધણી સ્ત્રીઓ ભક્તિવાળી થઇ, એક દાલિક કન્યા, મીતા, ઉમા, ગંગા, ગૌરી, ગોપાલા, ગણેશદેવી, (ગણી) ભક્તિવાળી હતી ભક્તિભાવથી શ્રીકૃષ્ણ પૂજન ભજન, તથા માધુ સતસેવા દરરોજ કરતી હતી એક દોગી પુરુષ વૈષ્ણવ બની રાજા રાણી પાસે દરરોજ આવતો હતો, સાધુને મહાભક્ત બાણી રામજી જનનામાં રાણી પાસે આવવા જવા રાજા આપી ન્યા જમ ત્યા કોઇ હંગામ કરે નહો, એક વખતે તે ધૂત રાણી પાસે જઈ એક છરી લઈ ગણીની ગ્રાંધમાં ભેંસી દેતા ધૂત કહે કે તુ મારી જોડે પ્રીતિ ભાવથી રહેતી નથી આટલું કહી રાણીને ભોલી નીકળવાથી ગમને ખબર પડે નહો તેવી રીતે નાસી ગયો. રાણીને જ્ઞાન આવનાથી દાસીને બોલાવી કપડાનો પાટો બાંધ્યો જતા રાણીને દાસી સિવાય બહાર કોઇ સમજી સકે નહો રાજા રાણી શય્યામાં ભેગા સુતા પછી રાજાએ સામાન્ય રીતે પૂછ્યું કે હું રાજપતિ (રાણી) તારા વચ્ચે ભોલીવાળા કેમ દેખાય છે; ત્યારે રાણી કહે કે હાલ હું ગજસ્વલા (અટકાવવાળી) થઇ છું, માટે મારી પાસે બેસવું નહો ગમત તરત બહાર ગયો પરંતુ ભોલી થઇ નીકળતા રાણીને ઘણી વેદના થઇ, ત્યારે રાજાને સંબળુ ધૂત વૈષ્ણવનું વૃત્તાંત કહ્યું કે તમારો વિશ્વાસુ વૈષ્ણવ મારી ગ્રાંધમાં છરી મારી ધન લેના આવતા નાસી ગયો જે સાધુ વૈષ્ણવ દોગ કરી ભક્ત થઇ આવું કામ કરે તેને ગોગર શિક્ષા કરવી રાજાએ તે દિવસથી મૂર્ખ સાધુ વૈષ્ણવોનો સત્કાર બંધ કરી સાચા મંત્ર-સાધુની સેવા કરવા સંકલ્પ કર્યો, છેવટે રાજારાણી સદાચાર પાળી પ્રભુચરણ પ્રાપ્ત થયા, આ પ્રમાણે કલાલસા, સત્યભામા, કાલી, મ્હાનવતી, ચમુના, કમલા, દેવા, મૃગા, હિરણા, દેવકી વિગેરે સતી સ્ત્રીઓ ભગવાનની ભક્તિ કરતી હતી

સર્ગ ૧૨૦ મેા

લખા લક્ષ્મી ચરિત

અંતર્વેદેકાન્ય કુચ્છગ્રામસ્યતુ સમીપત ॥

ભૂમિગ્રામોસ્તિત ગ્રામ્ભૂત નરવાહનનામત. ॥

અંતર્વેદી કાન્યકુચ્છ (કનોજ) ગામ મીપ ભૂમિ ગામમાં નરવાહન લક્ષ્મી થયો, વહાણની સફર કરી વૈશ્યવૃત્તિ (વ્યાપાર) કરતાં જે કાંઈ ઉત્પન્ન થાય તે દ્રવ્ય દ્વારા સાધુમતનો સત્કાર થાય, એક વખતે કાંઈ છુટારો વહાણમાંથી ધણી વસ્તુ લઈ ગયો. પાસે કાંઈ રહ્યું નહીં ત્યારે છુટારાની સ્ત્રીએ ખાવાનું આપ્યું, બાક કહે કે હે નરવાહન આ હરિવંશનો શિષ્ય અહિંઆ રહે છે માટે રાધાવલ્લભ નામનો હિરણ્ય કંઠના અહિંઆ જે કાંઈ આવશે તેને કહેવું કે હું ગોસ્વામિ હરિવંશનો શિષ્ય છું, આટલું કહેવાથી તમારો સત્કાર થઈ દ્રવ્ય મળશે. આવું થવાથી છુટારો નરવાહનને બહુ પાછું આપી ગયો, છુટારો કહે કે આવી વાર્તા કોઈને કંઠવી નહીં, હારણકે ખગર પડવાથી અવિશ્વાસ થાય આ પ્રમાણે નરવાહનને ધન મેળવી છુટારાને લક્ષ્મી બેનાવી ગયેલું ધન મેળવતો હતો, છેવટે પ્રભુ શરણ પ્રાપ્ત થયો.

શ્રીગોવિંદ. જનાર્દન દામોદર, હંશ્વર, માધ્વનંદ, ગુણ, તુલ્સીદાસ, ગૌરીદાસ, જટી વિગેરે મહાભક્ત થયા આનંદપુર (બૈનાપુર)માં ભાઉદાજી મહાભક્ત થયા, સવખાનપુરમાં ગોપાલભક્ત થયા તથા વનેરપુરમાં બીજા ગોપાલભક્ત થયા. મોટા કુટુંબવાળા છતાં નિરપૃથક્ષણમાં રહેતા હતા.

એક વખત પોતે વસ્ત્રાગ્ન્યમાં ગયા, ત્યાં બીજા ગોપાલદાસે પરીક્ષા કરવા માટે દરવાજા આગળ બિંદા રહી સામાન્ય વૈશ્યવ પ્રમાણે સન્માન કર્યું, ચેતાને યેગ લઈ ગયા પછી કહે કે હે

ગોપાલદાસ તમે કુટુંબ પુત્ર પરિવારવાળા મોટા છો. હું નાનો ગોપાલ છતાં કાઈપણ સ્ત્રીનું મુખ જોતો નથી. તમે કુટુંબી હોવાથી તમારે ઘેર ગંદીશ નહોં, જેથી ગોપાલદાસે નાના ગોપાલને કંઈ કે સ્ત્રીઓ આમતેમ થોડો સમય જશે, આટલું કહી એકાંતમાં બને બેઠા. માર્ગમાં એક સ્ત્રીનું મુખ જોઈ નાના ગોપાલ ક્રોધાતુર થયા કે મારો નિયમ લગ કર્યો જેથી મને સ્ત્રીમુખ બતાવ્યું, ત્યારે ગોપાલદાસ (મોટા) કહે કે ભગવાનના ભક્તપણામાં વિરક્ત (એકલા) અથવા સ્ત્રી મહિત રહેવામાં કાઈ દોષ નથી, છતાં તમારો આવો દડ જોઈ ઘેર બોલાવી અતિથિ સત્કાર કર્યો, જે સ્ત્રી પોતાનું મુખ હડધી બતાવશે તેને શોખ દેશ થશે. આવું સાલણી ગોપાલદાસ કહે કે સ્ત્રીઓને કાઈ દેશ કરે નહોં, તેમજ તમારો દોષ નથી, તમારી પરીક્ષા માટે અહિંઆ આવ્યો, જેણે ક્રોધને વશમાં ગણ્યો તેને મર્વ વસ્તુ છતવા હરકત નથી લેભ મોહ પણ ભક્તિમાર્ગના વિગ્રહ ગ્રન્થારા છે, આટલું કહી ગોપાલમક્ત પોતાને સ્થાને ગયા

મારવાડમાં (લખા) લખા ભગત થયા બિશ્વા માગી લાવી સાધુ સંતને સત્કાર કરે, એક વખતે દુકાળ પડવાથી મંતાપ થયો કે આમ નિયમ કેવી રીતે પાળી શકાય, છતાં સાધુ સંતને બોજન કરાવી પોતે ઉપોષણ કરે, તે પ્રમાણે લખા ભગતની સ્ત્રીએ અન્ન આદાર ખાવાનું બધ કર્યું પછી લખા ભગત સ્ત્રીને કહે કે આપણે દુકાળ સમયમાં બીજે ઠેકાણે જઈએ, ત્યાંસુધી અહિંઆ ગંદી સાધુસંત સેવા ચાપ તો વધારે સારું કહેવાય. આવો સ્ત્રીપુરુષનો નિયમ ચાલુ રહ્યો એક વખતે સાધુ વેશમાં વૈષ્ણવ આવી કહે કે તારે ચિંતા કરવી નહોં, કાલે સવારે એક પટેલ (મામાધીશ) જે એક ભેંસ તથા અન્ન લાવશે, તે અન્નને એક કાઠીમાં નાખી દઈ ઉપર દાંકણ દાકવું, પછી દરરોજ જોઈએ તેટલું જ માપ વળનથી કાઢવું. બાકી ભેંસની જાણ તથા ઘી મળવાથી સાંડુ

સત્કાર થશે દુકાળ હોવા છતાં મરણ માટે નિશ્ચય કરવો નહીં. આત્મ સાલગતા બને ખુશી થયા

લખા ભગત સવારમા ઉઠી હરિસ્મરણ કરે છે તેટલામા ગામનો મુખી આવી પોતાના સગાસમીઓને કહે કે હાલ મોટો દુકાળ છે માટે જે કાર્ધ જોઈએ તે લખા ભગત પાસે જઈ એક વર્ષ સુધી જોઈવું લઈ જવું. કાર્ધ ઓછું થાય ત્યારે મારે લાગવું લખા ભગત કહે કે મારી પાસે જવું તૈયાર છે આટલું ઠીક ગામનો મુખી (પટેલ) પોતાને સ્થાને ગયો એક વર્ષનો દુકાળ સમય પુરો થયા પછી શ્રી જગદીશના દર્શન માટે પ્રયાણ કરતા તે શ્રી પુરુષોત્તમ નગર ગયો. દુકાળ સમયે શરીર સુકાઈ ગયું છતાં સેવા ધર્મ નિયમ પાળવાથી તેજસ્વી શરીર થયું દેવપૂજકને સ્વપ્ન થવાથી લખા ભગત માટે પાલખી તૈયાર કરાવી પોતાને ઘેર ઉતારો ગામ્યો તે ગત્રિમા રાત્રને સ્વપ્ન થયું કે તારી કુમારી (કન્યા) લખા ભગતને પરણાવની બીજો દિવસે તૈયારી કરી ગામ કન્યાદાન કરે છે, તે વખતે લખાભગત વિનયથી રાત્રને સમજાવે કે મને રાજકન્યા સુખ ભોગવવું નથી, હના દેવસ્વપ્ન વૃત્તાત કહેવાથી વિધિપૂર્વક લગ્ન થયું જે રાજકન્યા પરણી લખા ભગત વિદાય થયા ઉવટ સુધી નિત્ય નિયમ પાળી સાચી ભક્તિભાવથી વૈકુંઠસ્થાન મેળવે છે

સર્ગ ૧૨૧ મે

નરસિંહ મહેતાચરિત

તદાજાગ્રામવાસ્વાસીત્ શુર્જરેષુ ચ નાગર ॥

ચિમ્નોનામ્નાતુ નરસો મદ્દતેત્યુપનામક ॥

ગૂજરાતમા (કાઠિયાવાડમા) તત્કાળ ગામમા નાગર બ્રાહ્મણ માતિમા નરસિંહ મહેતા (મદ્દત) મદ્દાભાગ્યસાક્ષી શ્રી કૃષ્ણના

પરમભક્ત હિતપત્ર ચપા. સૌરાષ્ટ્ર (મોરઠ) દેશમાં જન્મ ધારણ કરી દારિકાપુરીથી આઠ યોજન (બત્રીસ ગાઉ) છેટે પશ્ચિમ દિશામાં રૈવત પર્વત પાસે જુનાગઢ નામે શહેર છે ત્યાં રહેવા આવ્યા. નરસિંહ મહેતાના માતા પિતા પોતાની નાની વયમાં સ્વર્ગસ્થ થયાથી મોટાભાઈ તથા ભાભી સાથે રહ્યા. પોતે પરણેલા નહીં હતા. નાની વયમાં આમ તેમ ખીજા ગામમાં ગયા પછી માછા જન્મભૂમિમાં આવતાં ભાભી પાસે પીવા માટે પાણી માંગ્યું કે મને ધણી તરમ લાગી છે. ભાભી ધરના કામમાં શેકાવાથી એકદમ ક્રોધ કરી કહેવા લાગી કે હાલ માફ કામ છોડી પાણી આપવા વખત નથી, માટે હાલ જાતે જઈ પાણી લઈ પીવું અથવા ખીજાને ઘેર જવું.

ભાભીનું વજ, (કઠોર) વચન સાંભળી નરસિંહમહેતા ધરથી બહાર જતા વિચાર કરતા હતા કે આવો કપકા (અપમાન) સહન કરતાં મરણ થાય તો સારૂ થાય, દરરોજ કઠોર વચન સાંભળવું મને ઠીક લાગે નહીં, ગમે ત્યાં જઈ રહેવું. આવો વિચાર કરી જુનાગઢથી ત્રણ ગાઉ દૂર ગોપનાથ મહાદેવનું પવિત્ર મંદિર જોઈ સાત દિવસ (મહાઠ) સુધી અનજલ ત્યાગ કરી શરનું ધ્યાન ધરતા હતા. આવું થવાથી કાઈ કષ્ટ થયું નહીં, જેથી ખીજે હિપાય શાખ્યો. એક મોટા પાપાણુ લઈ શિવલિંગ પાસે બેઠી ભાભીતો કપકા રમરણ કરી માથામા પથ્થર મારી આત્મહત્યા (દેહત્યાગ) કરવા વિચાર કર્યો, તે વખતે બ્રાહ્મણરૂપ લઈ દયા કરવા શ્રી શકરદેવ હાથ પકડી કહે કે અરેરે તું આત્મહત્યા શા માટે કરે છે. જે કાઈ જોઈએ તે હું આપીશ.

નરસિંહ મહેતા બ્રાહ્મણ વચન સાંભળી કહે કે તમારી જેવી મુખ્ય યાય તેટલું આપો, તે વખતે શકરદેવ (બ્રાહ્મણરૂપ) પ્રસન્ન થઈ કહે કે તને શું જોઈએ છે. નરસિંહ મહેતા આંખ બંધ કરી બેઠા હતા તે વખતે મથુરાનગરીનું દર્શન થયું, મોટા તેજ

વાળા દીવા લઈ સ્વીસ્વરૂપ લઈ નરસિંહમહેતાને શકર ભગવાને
રાસકીડાનું નૃત્યરૂપે આ રાધિકા તથા અર્ધિઆં શ્રી કૃષ્ણ બંને
વસ્તુ મને પ્રિય છે આટલું કહી રાધાકૃષ્ણ નામનો પ્રિયમંત્રનો
ઉપદેશ કર્યો.

શકરદેવ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને કહે કે તમારી દીપ ધારણ કાણુ
ચાય. આ નરસિંહ ભક્ત તમારી પાસે રાખીશ જેને મહાભક્ત
ખનાવી કૃતાર્થ કરે. આવું સાંભળતાં શ્રી કૃષ્ણ કહે કે જે ભક્ત
તમારો હોય તે મને ધણો પ્રિય હોય છે. જે તમારી નિંદા કરે
તથા મારી સ્તુતિ કરશે તે પરમ શત્રુ સમજવો, મારો દેષ
કરનાર અધાર નર્ક દશા ભોગવશે, યમહતો લઈ જઈ વિષ્ટા
(અપવિત્ર) કૃમિકુંડમાં નાખી છેવટે કુકર (ભુંડ) પશુ થઈ
વિષ્ટ ખાઈ જન્મ જન્મમાં મોઢું કષ્ટ ભોગવશે. આટલું કહી
નરસિંહ મહેતાને નૃત્ય ગાયન શીખવ્યું. જેથી સંસારમાં સ્વર્ગ કરતાં
ઉત્તમ સુખ ભોગવશે. તથા પરલોકમાં દિવ્યસ્થાન મળશે. જ્યારે
કારણસર મારી જરૂર પડશે ત્યારે ખીજો વેષ લઈ મને જોઈતી
વસ્તુ લાવી આપીશ.

નરસિંહ મહેતાને શુદ્ધ જ્ઞાન મળવાથી ગોપાનાથ મહાદેવ પાસે
એસી રાધાકૃષ્ણ નામનો જપ કરતાં શંકરને છેવટે પ્રણામ કરી
ખીજા ગામમાં ગયા, ત્યાં પોતાની નાગરબાહણી જ્ઞાતિના એક
પુરૂષ કહે છે કે મને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને મારી દીકરીનો વિવાહ
તમારી જોડે કરવા સૂચના થવાથી મારો નિયમ (વચન) સત્ય
કરવા આવ્યો; આ પ્રમાણે લગ્નવિધિ થયા પછી થોડા સમય
જતાં પુત્ર તથા દીકરી (પ્રજા) ઉત્પન્ન થયાં. શ્રી ભગવાનનું
નિત્યનિયમ ચાલુ રહ્યું. દરરોજ સાધુસંત સાથે ગાયન નૃત્ય
વાદિત વગાડી સ્ત્રીઓના સમૂહમાં ફરવા લાગ્યા, જેથી કેટલાક
નાગર બાહણો દેવભાવ રાખી નરસિંહ મહેતા સાથે જ્ઞાતિ વ્યવહાર
છોડવાથી પંક્તિ બહાર રાખ્યા. આવું થયું છતાં નરસિંહ મહેતાને

કાંઈ રાગદ્વેષ થયો નહો. જે કોઈ આવે તેની જોડે મિત્રના ભાવથી યોગ્ય સત્કાર કરે.

થોડો સમય ગયા બાદ એક ગૃહસ્થ દારિકાપુરી યાત્રા જવા નીકળતાં નરસિંહ મહેતાનું ઘર આવતાં ગામના મનુષ્ય રચના જોવા આવ્યા. યાત્રાળુ કહે કે મારે યાત્રા કરવા દારિકા પુરી જવું છે, પરંતુ મારી પાસે દ્રવ્ય ઘણું છે, માર્ગમાં છુટારાનો ત્રાસ હોવાથી ત્રા ગામમાં કોઈ શાકુકાર (ગેઠ) હોય તેને ધન સોંપી પહોંચ પત્ર લઈ હું જઈશ, જેથી મને જોઈતું દ્રવ્ય શ્રી દારિકામાં મળે. આવું સાંભળનાં નરસિંહ મહેતાના દેવિ (શત્રુ)એ કહે કે આ ગામમાં નરસિંહ ભક્ત સારો છે, જેથી નરસિંહ મહેતા પુછે છે કે તમારી પાસે દ્રવ્ય કેટલું છે તે વખતે યાત્રાળુ કહે કે મારી પાસે રૂપિયા સાતસો (૭૦૦) છે, જેની પહોંચ પત્ર હુંડી લખી આપી કે દારિકામાં સ્વામલાલના નામે પત્ર લખી આપ્યો કે જે કોઈ આ પત્ર લઈ આવશે તેને રૂપિયા સાતસો એક (૭૦૦) આપવા મારી પાસે યાત્રાળુના પૈસા જમા છે. થોડો સમય ચતાં યાત્રાળુ દારિકાપુરી ગયા પછી ગામમાં સ્વામલાલનું ઠેકાણું પૂછતાં બધા મનુષ્ય કહેવા લાગ્યા કે અહિંયાં સ્વામલાલ કોઈ પુરુષ રહેતો નથી. યાત્રાળુને ચિંતા થવાથી ગામ બહાર જઈ જોતાં એક રથ જોવામાં આવ્યો, જેમાં બે ઘોડા જોડ્યા હતા તેને પૂછે કે તમે કોણ છો, ત્યારે ઉત્તર કહ્યો કે હું સ્વામલાલ છું. તારે શું કામ છે ? યાત્રાળુ કહે કે ગામમાં તમારી (સ્વામલાલ) તપાસ કરતાં કોઈએ સાચો જવાબ કહ્યો નહો, જેથી હું પાછો જુનાગઢ નરસિંહ મહેતાને મળવા નીકળ્યો, જેણે મને તમારા ઉપર પત્ર આપ્યો (સાતસો રૂપિયા લઈ લખી આપ્યો). નરસિંહ મહેતાએ લખેલો પત્ર આપે છે, જે વાંચી સ્વામલાલભોલ્યા કે નરસિંહ મહેતા મને ઘણા પ્રિય છે, તમને રૂપિયા સાતસો (૭૦૦) આપીશ, હવે યાત્રા કરી જ્યારે જવું હોય ત્યારે નરસિંહ મહેતાને કહેવું કે આવા

કુશળ પત્ર સર્વ લખતા ગ્દેશો, યાત્રાગુ સાતસો રૂપિયા લઈ યાત્રા સારી રીતે કરે છે (સ્વામનાન ચોડા વખતમા અતર્ધાન થયા)

યાત્રાગુ જુનાગઢ નગર્મિહ મહેતા પામે ગયો, સ્વામનાનનો પત્ર તથા યાના મહોત્સનર્તુ વર્ણન કરતા ધન્યવાદ આપે છે હે નર્સિહ મહેતા તમે મોટો પુણ્યશાલો છો, તમે દ્વાગિમમા જેને પત્ર લખ્યો તે કાઈ મજાપુરુષ છે, જે પત્ર વાચી નરર્મિહ મહેતા ખુશી થયા યાત્રાગુને ત્રણ દિનમ નર્સિહ મહેતાએ આનિધ્ય સત્કાર માટે રાખ્યા જેથી દુસ્મનો નીચું મોડું મરી આવતા થયા

સર્ગ ૧૦૨ મો

ષકદા નરસી પુત્રી સ્વપતેર્મદિરે સતી ॥

જાતા ગર્ભવતી તસ્યા સપ્તમે માસિ ચાગતે ॥

નૃસિંહ મહેતાની પુત્રી સામરે રહી ગર્ભવતી થતા માત્ર માસ પુરા થયા પુત્રીના સાસરીયાનો ભોજન વગ્ન અન્કાર વિગેરે આપતા મારો સત્કાર કર્યો (પોતાનો રીત રીવાજ કર્યો) ગર્ભવતી વહુને જોઈ માથુ નિચાડ દગ્તી હતી કે હવે હું શુ કરીશ, એનો બાપ (નરર્સિંહ મહેતા) દરિદ્ર છે, બિખારી માથુ સંત સાથે પગમા ઘુઘરી બાધી ગાયન નૃત્ય કરે છે, મને સારો મનથી સગો મળ્યો નહીં આવુ સાસુનુ (કપકા) મહેલુ સાબળી પુત્રોએ પિતા (નર્સિંહ મહેતા)ને એક કાગળ લખ્યો, હે પિતાજી તમારી પાસે જે કાંઈ દ્રવ્ય હોય તે લઈ અહિંઆ આવી મગન પ્રમંગ (સીમત કાર્ય) પુરું કરવુ મારે સાસરે તમારી નિંત થાય છે પુત્રીનો પત્ર વાચી નર્સિંહ મહેતાએ એક જુનો રથ જેમા ધરડા બળદ જોડી ગસ્તામા હગિભજન ગાતા જમાઇને ઘેર આવ્યા, જેને જોઈ બધા વેવાઈ સગા સંનધી હમવા લાગ્યા એકાતમા ભગતને પુત્રી કહે કે જે કાંઈ લાગ્યા હોય તે આપી દેવુ પછી તમે જલદી ઘેર જાઓ

નરસિંહ મહેતા પુત્રોને કહે કે તારે ગર્હ ચિંતા કરવી નહીં, તારો મનનો મનોરથ શ્રી લગનાન પૂર્ણ કરશે, તારી સાસુ પાસે જઈ જે કાંઈ જોઈએ તે પત્ર લખાવી આપવો તારે આનંદમાં રહેવું પિતાનું કહેવું સાંભળી પુત્રી સાસુને કહે કે મારા પિતા જોઈવું તૈયાર કરશે મટે એક પત્ર લખી આપો તે વખતે સાસુ બોલી કે તારા બાપ જે આપશે તે ખરાબ છે, છતાં સાસુ પાસે દાગળ લખી માગવાથી ક્રોધથી પત્ર લખ્યો નરસિંહ ભગત રાધાકૃષ્ણનું ભજન કરતાં ગેર ગયા તે વખતે શ્રી લગનાન વૈષ્ણવ ૩૫ (નરસિંહ પ્રમાણે) લઈ જોઈવું જોઈએ તેટલું તૈયાર કરાવ્યું. સીમત મસ્કાઈ સમયે પુત્રીના સાસરીઆ મળા સમઘીને બોલાવી વસ્ત્ર અલાર ભોજન વિગેરે મત્કાર કરી બધાને મનોપ ક્યાં સાસુને વિશેષ દ્રવ્ય આપવાથી ખુશી થઈ ગામમાં આવી શોભા જોઈ બધા પ્રમજ થઈ ધન્યવાદ આપતા હતા પરંતુ એક (નણુદ) સગી હતી જેને બૂલી જવાથી પુત્રીએ પોતાનું નસ્ત્ર આશ્રૂપણ આપ્યું આ પ્રમાણે સીમત મસ્કાઈ થવા બાદ પૂર્ણ માસ થતાં એક પુત્રનો જન્મ થયો જે બાલકને મામરે સોપી પોતે પિતાને (નરસિંહ મહેતા) ગેર ગઈ

પિતાને વિરક્ત (વૈરાગ્ય) દશા ભોગવતા જોઈ પોતે સમાર મુખ ત્યાગ વ્યર્થ ખીજી કન્યા હતી તે બાલ્યારસથામાં વિરક્ત પણે રહી બને બહેનો પિતા માથે શ્રીલગનાનની ભૂતિ સન્મુખ ગાયન નૃત્ય કરતી હતી. એક વખતે કોઈ મણિજી (વેસ્થા) આવી જેને નરસિંહ મહેતાનું ઘર બતાવ્યું ત્યાં પોતાનો ધંધો છોડી નૃત્ય ગાન કરવા લાગી નરસિંહભગતના મામા રાગના પ્રધાન હતા જેણે રાગને કહ્યું કે મારો ભાણેજ (નરસિંહમહેતા) મારા કુપને કનક લગાડે એવું એક વેસ્થા માથે બને પુત્રીઓ ભેગી કરી નૃત્ય ગાયન કરે છે, માટે ગામ બહાર કાઢી મૂકવો પ્રધાન (મામા) નું કહેવું સાંભળી નરસિંહમહેતાને બોનાવવા રાગને હુકમ કર્યો

કે જ્યારે નરસિંહને પકડી લાવવો. રાજસેનકો નરસિંહને પકડી દરબારમાં હાજર કરતાં ગગ્ગએ કહ્યું કે બહાર ગામની વેશ્યા સાથે દીવરીઓને લઈ નૃત્ય ગાયન કરવાથી કુલને કલક લાગે છે, ત્યારે ભગત કહે કે મને જાતિકુલ સગા મનથીનો કાંઈ ભય નથી, જે કાંઈ મારે માટે તમારી આગળ જોડુ બોવશે તેનું ફલ તેને મલશે, આવું સાબળી રાજા વિનવથી કહે કે તમારે કાંઈ ચિંતા કરવી નહોં મારા નગમ્મા સુખરૂપ રહેવું આવું થવાથી નિત્ય નિયમ પાળી નરસિંહમહેતા નિર્ભય થઈ ભજન ગાયન કરતા હતા.

એક વખતે નરસિંહમહેતા પાસે ઘણા માધુમેત ભોજન કરવા આપ્યા, જેથી શાહુકાર વણિકને ઘેર જઈ કહે છે કે તારે ઘેર દરરોજ કેદાર રાગ ગાઈ તારે સેણુ (દેવ) પૂર્ કરીશ, ત્યાં સુધી બીજાને ત્યાં આ કેદાર રાગ ગાઈશ નહોં, સાધુઓને ભોજન તથા સત્કાર માટે એક હજાર રૂપિયા જોઈએ છે આવું લખાણુ (ખત પત્ર) લખી એક હજાર રૂપિયા આપ્યા શાહુકાર વણિયાને બે સ્ત્રીઓ હતી, તેમા એક ભક્તિનાળી હતી તેણે નરસિંહ મહેતાને કહ્યું કે મને શીકૃષ્ણ દર્શન કરાવશે નરસિંહે હા કહી, બાદ માધુઓ માટે ભોજન સામગ્રી તૈયાર કરાવી નેવેઘ (ભોગ) ધરાવી ઉત્તમ ગગગગણી ગાઈ ભજન કરતાં છતાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન પ્રસન્ન થયા નહિ જેથી મનમા સતાપ થયો કારણ કે મૂર્તિના કંઠમા માલા હતી તે પડી ગઈ નહોં, પાછા બીજે દિવસે કેદાર રાગ ગાનાથી મૂર્તિના કંઠગ્રાનથી પ્રસાદરૂપે માલા પડવાથી ગાયન બંધ કર્યું માલા પડવાથી દુર્ગનો પાછા રાજા પાસે જોડુ કહેવા લાગ્યા કે નરસિંહ ભગતના ગાયન વખતે દેવના કંઠમાંથી માલા પડી ગઈ તેનું કારણુ નરસિંહભગને પોતાના ધરમાંથી કાઢ્યા સુતરમા પુપ્પમાલા બનાવી હતી, જે દોરામા તાર લાગવાથી આપોઆપ તુડી ગઈ માટે તમારી સમક્ષ નરસિંહને બોલાવી પરીક્ષા કરશે.

રાગ્નએ ધૂતોનું કહવું સાંભળી પાછા નરસિંહ મહેતાને કહ્યું કે
મારી સમક્ષ દેવમૂર્તિ આગળ ગાયન ગાઈ કંઠમાંથી માલા પડશે
તો હું જાણીશ કે તમે આત્મા ભગત છો નહિ તો કપરી સમજી
સકીશ. આવું થવાથી એકદમ મજબૂત દોરામાં પુષ્પમાળા તૈયાર
કરાવી કંઠમાં પહેરાવી ગાયન વૃત્ત ચર્ચે થતાં માલા તુટી નહી,
ત્યારે દુર્જનો વધારે દસવા વાગ્યા, તે વખતે નરસિંહ મહેતા દદ
ભક્તિ ભાવથી ભગવાનની રતુનિ કરે કે પુષ્પમાળા ગાયન કરતાં
તમારા કંઠમાંથી તુટશે નહીં તો હું તમારા ભક્ત હોવાથી તમને
હાનિ થશે, મને કાંઈ ઇચ્છા નથી. થોડા વખતમાં ધ્યાન કરતાં
નરસિંહરૂપ થઈ માલા તૂટવાથી ભગવાન પોતે (નરસિંહ બની)
શાહુકારને ઘેર જઈ પૂછે કે નરસિંહભક્ત ક્યાં છે, જોજો એક દગ્ગર
રૂપિયા લઈ તારે ઘેર કેદાર રાગ બદલામાં મૂક્યો, હવે રૂપિયા લઈ
સેખિત પત્ર તથા રાગ મને પાછો આપવા બંધાયો છે. પત્ર સોંપી
રૂપિયા લઈ વાણીઓ ખુશી થયો પરંતુ વાણીઆની સ્ત્રીને સંદેહ થયો
કે આ નરસિંહભગત નથી, પણ તેના રૂપમાં કોઈ બીજા આભ્યા,
આવું પતિને ગમજાનું. પત્ર લઈ શ્રીભગવાને નરસિંહ મહેતાને
આપ્યો, જ્યાં કેદાર રાગથી રાગ સન્ધુષ દેવનું ગાયન ગાઈ
પ્રસન્ન થવાથી માલા તુટી હતી, બધા દુર્જનો પ્રત્યક્ષ ચમત્કાર
જોઈ વિશ્વમય થયા, રાગ નરસિંહમહેતાને વિનયથી કહે કે દુર્જનોના
કહેવાથી તમારું અપમાન થયું, માટે ક્ષમા માંગું છું. ઉપરે રાગની
આગા લઈ નરસિંહ મહેતા કાંઈ પણ દ્રવ્ય નહીં માંગતાં ઘર
તરફ ગયા.

સર્ગ ૧૨૩ મો

एकदाधनिकः कश्चित् नागरो ब्राह्मणं द्विजम् ॥

कन्यार्थं च वरं द्वातुं प्रेषयामास तत्र द्वि ॥

નરસિંહ મહેતાનું બીજું વૃત્તાંત કહે છે. કોઈ એક નાગર

ગૃહસ્થ પોતાની દીકરીનો વિવાહ માટે વર શોધવા પોતાના ગોર બ્રાહ્મણ-
ને મોકલતાં નરસિંહ મહેતાને ઘેર આવી કહે છે કે તમારા પુત્ર સાથે.
એક ધનવાન નાગર બ્રાહ્મણ ગૃહસ્થ પોતાની પુત્રીનો વિવાહ કરવા
તૈયાર થવાથી હું આંદોલો કરી તમને વધામણી આપી પાછો જઈશ;
ત્યારે હાથ જોડી વિનયથી નરસિંહ મહેતા કહે કે આના ધનવાન.
કન્યાના પિતા સાથે સંબંધ કરવા હું યોગ્ય નથી, હું પોતે ભિક્ષુક છું.
માટે કોઈ બીજો વર શોધી કાઢવો. આતું સંભગતાં છતાં તે,
બ્રાહ્મણે નરસિંહ મહેતાના પુત્રને તિલક કરી સેનાની વીંટી તથા
નાળિયેર આપ્યું. ગોર બ્રાહ્મણ કન્યાના પિતા પાસે જઈ કહેવા
લાગ્યો કે તમારી પુત્રીનો વિવાહ નિશ્ચય નરસિંહ મહેતાના પુત્ર.
જોડે કરી આવ્યો. જે સ્થાન ઘણું યોગ્ય મળ્યું.

બ્રાહ્મણ (પુરોહિત)નું કહેવું સંભળી કન્યાના પિતાએ ક્રોધાતુર
થઈ ડપકો દીધો. અરે મૂર્ખ બ્રાહ્મણ આ શું કર્યું, હું લક્ષ્યાધિપતિ.
અને નરસિંહ મહેતા દરિદ્ર છે જેનો સંબંધ શી રીતે થાય ? તે
વખતે ગોર કહે કે મંગલ તિલક ક્યાં પછી પાછો સંબંધ શી
રીતે બંધ થાય ? કન્યાનો પિતા શાંત થયો. જેવું લાગ્યું હશે તેવું
થાય, બધાં સગાં સંબંધીઓ સાચો બોધ આપતા હતા, વિવાહ
તિથિ નિશ્ચય કરી કુંકુમપત્રિકા લખી નરસિંહ મહેતાને મોકલતાં
રાધા કૃષ્ણદેવનું બજબ કરે કે ત્રણ દિવસ બાકી રહ્યા, હવે શું
કરીશ, ત્યારે શ્રીપ્રજુ નરસિંહ વૈષ્ણવરૂપ લઈ સ્ત્રી સહિત રાગ
મહારાગના ઠાઠગાઠ પ્રમાણે ત્યાં ત્યાં નિમંત્રણ કરી બધાને
એકઠા કરી બોજન કરાવી શિરપાવ (સત્કાર)થી સંતોષ કર્યા,
લગ્નની તૈયારી કરી વરવાલા લઈ નરસિંહ મહેતાને કહે છે કે ત્યાં
જઈ લગ્ન (વિવાહ) સારી રીતે કરી સુખરૂપ આવશે, જેથી
તમારો શાંતિ સંબંધ પાછો સારી રીતે જોડાઈ જશે.

કન્યાના પિતા લગ્નના દિવસે પોતાના પુરોહિતને કહે કે તમે
મારી પુત્રીનો વિવાહ સંબંધ બરાબર જોડ્યો નથી, આજે લગ્નનો

દિવસ છે, સાવકાન મમલ થતાં આવશે કે નહીં જોનો સંદેહ રહે છે. કન્યાના પિતાનું વચન સાબળી પુરોહિતને મનમાં મટેલ ચરાચી ગામ બહાર ચાલી ગયો. ઘોડા વખતમા વરયાત્રા ઠાઠમાડથી આવતી જોઇ કન્યાના પિતાને કહે કે વરયાત્રા ધામધૂમથી આવે છે, જોને જોઇ બાબજીને કહે કે હું ધનવાન છતાં બધાનું મન્માન શી રીતે કરીશ, ગામ બહાર હું કન્યા લઇ આવીશ, જ્યાં લમ વિધિ થાય, તમારું મન્માન મારાથી ચર્ચ શકશે નહીં, આવો સંદેશો નરમિદ મહેતા (વિવાહ) ઉપર મોકલ્યો, ત્યારે પ્રથમ મોકલેલો બાબજી કહે કે તુ ધનવાન (લક્ષાધિપતિ) મોટો કુળવાન હતો તે બધો આડબાર કમા ગયો.

નરમિદ મહેતા પામે બાબજી જઇ કહે કે તમારી વરયાત્રાને મોટા ઠાઠ જોઈ કન્યાના પિતા મોટો ધનવાન છતાં ગમરાયો છે, દહે પરસ્પર કલેશ ન થાય તેવી રીતે મગ્નકાર્ય કરવું ગામમા બધા આશ્ચર્ય પામ્યા કે નરમિદ મહેતા પોતાની નાગર જ્ઞાતિમા મોટા ગણાયા. તથુ દિવસ લમ પ્રસંગ લગવતકૃપાથી મારી રીતે થયો. આવી રીતે શ્રીગણકૃષ્ણને લકન હોવાથી છેવટ સુધી મંમાર વૈભવ ભોગવી છેવટે પ્રત્યુપદ (મોક્ષ) મેળવતા હતા.

સર્ગ ૧૨૪ મે.

અંગદ ચરિત

દિવોદાસકુલે જાત. સદનોડતીવ મન્તિમાન ॥

નંદદાસ તથા રામપુર ગ્રામે વમૂચહ ॥

દિવોદાસના વરામા મદન નામે લક્ત થયા, રામપુરમા નંદદાસ તથા વેગદેશમા ગોપાલજ્ઞાત થયા, જેણે નરહરિ ગામમા મોક્ષપદ મેળવ્યુ શ્રીકૃષ્ણ જ્ઞાતિસેવા પગથણુ હતા, જદા નગરમા

માધવદાસ ભક્ત ગયા. એક વખતે કેટલાક દુર્જનો રાજને કહેવા લાગ્યા કે માધવ ઠાઠપણુ દેવને માનતો નથી, પોતે વેદાંતી યર્ષ બ્રહ્મરૂપે પોતાનું પૂજન કરે, નૃત્ય ગાયન કરતાં બમિત ચિત્ત ચવાધી શરીરનું જ્ઞાન નહોં રહેવાથી જમીન ઉપર પડ્યા, જેથી રાજ પ્રમત્ત યર્ષ જીવિકા માટે નિયમ (વર્ધાશન) બાધી માધવને કહે કે દુર્જનો તમને કપકો કરે છતાં બોલવું નહોં. રાજ્ય નગરમાં અંગદ નામે મહાપુરુષ હતો. બને જીપુરુષ સેવા ભક્તિમાં રહેવાથી રાજ્યને નોકરીમાંથી રજા આપી અંગદની સ્ત્રી ગુરૂ પાસે બેઠી હતી, ઘેર આવતાં સ્ત્રીને પૂછે કે હું બીજા પુરુષની ભક્તિ કરૂં છું પણ તારે માગ સિવાય બીજા સાથે વાત કરવી નહોં. બાલું સાંભળી સ્ત્રીએ ઉત્તર કહ્યો કે ગુરૂને પિતા સમાન માનું છું. બીજી વખતે અંગદે સ્ત્રીનો તિરસ્કાર કર્યો, જેથી ગુરૂ ક્રુદ્ધ પામી પોતાને સ્થાન ગયા. અંગદની સ્ત્રી રોક કરતી એકાંતમાં સુઈ ગઈ, જેથી અંગદ પૂછે કે તું રોક શા માટે કરે છે, ત્યારે અંગદને સ્ત્રી કહે કે મારા ગુરૂ સાથે બેમતાં બોલું કલક મૂકવાથી મારો પ્રાણ ત્યાગ થાય તો ધણુ સારૂ થાય, જેને પિતા સમાન સમજી ઠાઠ સાચો ઉપદેશ સાંભળવા બેઠી હતી. અંગદ કહે કે હું જાણુતો નહોં હતો કે તારી આવી દશા થશે.

અંગદની સ્ત્રી કહે કે પુત્ર, સ્ત્રી, ધન, સંસાર, પતિ સર્ગાવહાલાં વિગેરે મોહ (અજ્ઞાન) કરનારૂં છે, તમને તથા મને ઠાઠ પણ મહાય કરશે નહોં, શ્રીકૃષ્ણભગવાનની ચરણસેવામાં હાજર થઈ ગુરૂસેવા કરવાથી મોહું સકટ (દુઃખ) દૂર થાય, હવે મારી પૂર્વ પ્રમાણે ગુરૂભક્તિ સેવામાં હાજર રહો તો આપણે સાથે સુખ ભોગવશું. આવી રીતે સ્ત્રીનું કહેવું સાંભળી ગુરૂસેવામાં અંગદ હાજર થયો. એક વખતે રાજનો પ્રધાન બીજે ગામ શત્રુઓને જીતવા સાથે અંગદને લઈ ગયો, શત્રુઓ નાસવા લાગ્યા, જેનું ધન લઈ જઈ રાજને ગ્વાધીન કર્યું માથાનો સુક્રુદ અંગદ પાસે

હતો જેમાં મોટો કોમતી હીરા હતો, તે જગદીશને અર્પણ કરવા સકરપ કર્યો, ખાકી ખીજા હીરા વેચી દ્રવ્ય લઈ અમ વસ્ત્ર વડે સાધુસંત સતકાર કરતો હતો. થોડો વખત ગયા પછી આબુખાબુ વાર્તા થઈ કે અંગદ પાસે એક મોટો હીરા છે જેની મોટી કોમત ગણાય, જેથી અંગદે રાજાને આપ્યો નથી. રાજાએ પ્રધાનને કહ્યું કે તારા કાકાના દીકરા અંગદ પાસે મોટો હીરા છે તે મણિ મને આપવો, આખું થયું છતાં અંગદે આપ્યો નહીં.

અંગદને જોલાવવા રાજાએ તેની બહેનને કહ્યું કે તારા ભાઈ અંગદને ઝેર દઈ મારી નાંખી મને હીરા લાવી આપશે તો જે માંગશે તેટલું આપીશ. આખું સાંભળી બહેન ઝેર આપવા વિચાર કરતાં રહ્યા છતાં ત્યારે અંગદ પૂછે છે કે તું શા માટે રહે છે. તે રાજાનું હૃદયભેદનું મર્વ વૃત્તાંત કહેતી હતી. અંગદને મારી નાંખવા બીજાને ઉપાય શોધ્યો. કાંઈ મીઠાઈ બનાવતાં અંદર ઝેર નાંખી અંગદને મોકલતાં બગવત પ્રસાદ ખાની અંગદ ખાઈ ગયો. છતાં કાંઈ (મરણ) થયું નહીં, પણ શરીરમાં તેજ બળ વધવાથી પુષ્ટ થયો. રાજાએ વિચાર કર્યો કે હવે મારે બીજાને ઉપાય કર્યો શોધી કહાડવો. છેવટનો ઉપાય રાજાસેવકોને કુકમ કર્યો કે અંગદને મારી નાંખી હીરા જલદી લઈ આવો. આવી બનર થવાથી અંગદ હીરા લઈ એકસો ગામ બહાર ચાલી ગયો. રાજાદતો અંગદ પાછળ પાછળ દોડતા હતા, થોડે દૂર જતા અંગદને ચોતરફ ઘેરી લઈ રાજાદતો કહેવા લાગ્યા કે મણિ નહીં આપશો તો મારી નાંખશું, ત્યારે અંગદ કહે કે હું સ્નાન કરી આવીશ પછી આપીશ. આટલું કહી સ્નાન કરવા અંગદ ગયો, બહાર નીકળતાં કહે કે મણિ મેં જગદીશને અર્પણ કરવા મારી પાસે રાખ્યો હતો, આટલું કહી રાજાસેવકો ગમદા જોડા જલમાં મણિ ફેંકી દીધો. રાજાસેવકો જલમાં ઉતરી શોધવા લાગ્યા છતાં હીરા નહીં મળવાથી રાજાને બહેર કરવાથી ખીજા ધણા મનુષ્યને ઉતરવા

કયું, છેવટે તલાવનું પાણી બહાર કઢાવ્યું છતાં અંદર દીરા મળ્યો નહોતો. સાધુ વેષમાં સ્વપ્નમાં રાગને જગદીશ દેવ બોલ્યા કે તું -શા માટે શોક કરે છે, જે એકદય (વિચાર) અંગદે શ્રી પુરુષોત્તમ દેવ માટે કર્યો હોય તે સત્ય માય છે. આવું સ્વપ્ન ચર્તા રાગ સાંત થયો. અંગદ પોતાનું કુટુંબ લઈ કાઠને ખજાર યામ નદી તે પ્રમાણે ગામ છોડી ચાલતો થયો.

રાગને નિશ્ચય કર્યો કે અંગદ મને મળે નહોતો ત્યાં સુધી અલગલ છોડી દેવું. પ્રધાન તથા દુષિયાર સેવકો તથા બાહણોને જે અંગદનો શોધ કરવા મોકલ્યા, ત્યાં બાહણે અંગદને કહે છે કે રાગ અભયવચન આપશે, જેથી રાગ પાસે અંગદને લઈ ગયા. છેવટે રાગ અંગદને સાધુપુરુષ માની પ્રણામ કરી શિષ્ય થયો. આવો ભક્તિભાવ હોય તેને પ્રભુ સહાય કરશે.

સર્ગ ૧૨૫ મે

ચતુર્ભુજ ચરિત

કરોલી ગ્રામે નૃપતેઃ કથાં વક્ષ્યે મનોરમામ્ ॥

ચતુર્ભુજેતિ નામ્નસ્તુ મક્તરાજસ્ય પાવની ॥

કુરોલી ગામમાં ચતુર્ભુજ નામે રાગ શ્રી ભગવાનની ભક્તિ સેવા પરાયણ થઈ પોતાના રાજ્યના ચારે બાજુ સીમામાં જે કોઈ સાધુ વૈષ્ણવ હોય તેનો સત્કાર કરી ઈચ્છા બોળન કરાવી વિદાય કરે આવું રાગનું વર્તન જોઈ બીજા દેશના એક રાગને વિચાર કર્યો કે પાત્ર અપાત્ર (ચોખ્ખ અધોખ્ખ) તપાસ કર્યા શિવાય ગમે તેવું માગે તે કોઈ અપામ નહોતો. આવું રાગનું કહેવું સાબળી એક પડિત પુરાણિક રાગને કહે કે રાગનું તમારા કરતા ચતુર્ભુજ રાગ ધર્મશીલ તથા નિર્ભય બુદ્ધિવાળો ઉદાર છે, કાંઈ અનાય ગરીબ આવે તેને આપવું હોય તેમા પાત્ર અપાત્રનો વિચાર

કરવો નહીં. ભક્ત ભાવનું લક્ષણ સર્વ ઠેકાણે સમાન છે, આવું સાંભળી રાજાએ પોતાના બંદીવાનને ભગત (વૈષ્ણવ) બનાવી ચતુર્ભુજ રાજા પાસે મોકલ્યો. બંદીવાન વૈષ્ણવ યર્ધ ચતુર્ભુજ (રાજા) પાસે ગયો, તે વખતે રાજા રાણીએ બંદીવાનનું પૂજન કર્યું. આ કાંઈ સાચો વૈષ્ણવ નથી પણ આરી પરીક્ષા જોવા આવ્યો. જેથી રાજાએ ચતુરાર્ધ બતાવી, એક દાબડામાં કાણી કાડી મૂકી ઉપર દાબડાને સોનાનો તાર વીંટાળી જરીના કપડામાં બાંધી વિદાય કર્યો, બંદીવાન પ્રસન્ન યર્ધ પોતાના રાજા પાસે જઈ સત્કારનું વર્ણન કરતાં સંપુટ (દાબડો) બતાવ્યો. રાજાએ દાબડો ઉઘાડતાં અંદર એક કાણી કાડી જોઈ. પુરાણિક પંડિત રાજાને કહે કે તમારો બંદીવાન ખરો વૈષ્ણવ સાધુ નહિ. હોવાથી ખોટો વેપ લઈ ગયો. જેથી કાણી કાડી મક્કવાથી પરીક્ષા યર્ધ કે સાચો સાધુ વૈષ્ણવ નથી.

રાજા પુરાણિકને કહે કે હવે તમે જાતે જાઓ, ત્યારે ચતુર્ભુજ રાજા પાસે પુરાણિક ગયા. જેને પૂજન કરી વિદાય કરતાં રાજાને કહે કે તમારી પાસે પોપટ તથા મેના છે તેમાંથી એક પક્ષી મને આપો, ત્યારે રાજાએ પોપટ આપ્યો, જેને લઈ પાછા પુરાણિક ચતુર્ભુજ રાજા પાસે ગયા, જેને રાજા પાસે સોંપવાથી રાજા પોપટને પૂછે કે તું કાણુ છે ત્યારે પોપટ બોલ્યો કે તું કાણુ છે અને હું કાણુ છું આવી જાંતિ મનુષ્યમાત્રને યાવ છે, પરંતુ હું પક્ષી છતાં જધું જગત્ત્રી કૃષ્ણ સ્વરૂપમાં જોઉં છું, વારંવાર શ્રી કૃષ્ણ નામ ઉચ્ચાર રાધાકૃષ્ણ, કૃષ્ણ, ગોવિંદ આવા નામનો જપ કરવો, પોપટનું કહેવું સાંભળી ચતુર્ભુજ રાજા આશ્ચર્ય પામી શ્રીભગવત નામ કથા શ્રવણ કરવાથી મુક્તિ મેળવતો હતો. પુરાણિકનો રાજાએ સારો સત્કાર કર્યો.

સર્ગ ૧૨૬ મો

મીરાંબાધ્યરિત

રાજાસોત્ત મેરતગ્રામે જયમહતિ વિશ્રુત. ॥

કન્યાવમૂલ તસ્યૈકા મીરાવાઈતિ વિશ્રુતા ॥

મેરત ગામમાં જયમલ રાજ હતો, જેને મીરાંબાધ નામે એક દીકરી હતી. રાજમહેલમાં સુંદરસ્થામ શ્રીકૃષ્ણ મંદિર હતું; જે દેવનું શ્રીગિરિધર નામ રાખી ભક્તિભાવથી પૂજન ભજન કરે, મીરાંબાધની યોગ્ય વય થવાથી વિવાહ કરવા નિશ્ચય કરતાં મીરાંબાધે પોતાના મનમાં શ્રીગિરિધર (દેવ) ને પતિ કરવા ધાર્યું. જયમલ રાજાએ પુત્રી મીરાંબાધનો વિવાહ સંસ્કાર સેના રાજકુમાર સાથે કર્યો. લગ્ન થયા પછી મીરાંબાધને સાસરે જવા તૈયાર કરતાં ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું, છતાં મીરાંબાધએ ગિરિધરદેવ શિવાય સાસરે જવા ના પાડી, જેભાન ચર્ચ રહવા લાગી માતા પિતા બંને મીરાંબાધને સમજાવે છે કે હે પુત્રિ, તારા મનમાં શું વિચાર છે, સાથે ગિરિધર દેવ લઈ જવા નિશ્ચય કરતા વિદાય કરતી વખતે મીરાંબાધને ગિરિધર દેવ સાથે પાવખીમાં પધરાવી સેના રાજકુમાર (પતિ) સાથે વિદાય કરી.

સાસરે ગયા પછો માસુ પોતાના પુત્ર (સેના) તથા વહુ (મીરાં) ને કહે કે પ્રથમ આપણી મામદેવતા કુલદેવી પાસે જઈ પૂજન કરી તમારે જને દપતીએ પ્રણામ કરવા. મીરાંબાધ હાથ જોડી સાસુજીને કહે કે હું ગિરિધરદેવ શિવાય ખીન્ન કાઈ દેવને નમસ્કાર કરતી નથી, ત્યારે સાસુ કહે કે સૌભાગ્ય વધારનારી આપણી કુલદેવી કહેવાય છે, માટે પ્રણામ કરવો જોઈએ, ત્યારે મીરાંબાધ કહે કે મારા પતિ કાઈ વખત મરશે નહીં, જેથી મારે સૌભાગ્ય કાયમ રહેશે, તમારા નગરમાં શું વિધવા સ્ત્રીઓ ઘણી

છે, આતું સાંભળી મામુને ક્રોધ થવાથી રાણી (જયમલ) પતિને કહે કે આવી અશુભ દુર્ભાગિની વડુ ક્યાંથી મળી. હજુ લગ્ન થતાં થોડા વખતમાં આપણું માંભળતી નથી તો આગળ સું કાગે, હવે મારે કાંઈ કહેવું નથી

રામ (જયમલ) એકદમ ક્રોધાતુર થઈ રાણીને કહે કે દેવીને પ્રણામ કરવાથી વડુને કાંઈ કસંક લાગતું હશે, હવે વધારે કહ્યું તો આત્મહત્યા કરશે જેથી મને પાપ લાગે, પણ જુદી જગ્યામાં રાણી ખાવાપીવા બંદોબસ્ત કરી બીજાં કાંઈ પામે જાય નહીં, આવો રાજસેવકોને હુકમ કર્યો. મીરાંબાઈ દરદાજ શ્રી ગિરિધરદેવની પૂજા કરે, માસુ મમરાની કાંઈ દરકાર રાખે નહી, કુલાચારનું જ્ઞાન નહીં, માધુમેત માથે ધર્મચરભજન કરે, મીરાંબાઈના મસગ (રાણા જયમલ) ચોતે દુઃખ પામી કહેવા લાગ્યા કે આપણા કુવને કસંક લગાડશે મારે ક્યારે મરણ પામશે.

મીરાંબાઈની નજર કહે કે હે ભાણી ! આતું આચરણ કરવાથી તારા માબાપ તથા સાસુ મમગને (બને કુવને) કસંક લાગશે, નિર્વિતજ થઈ વૈધ્યુવ માધુમન સાથે એકલી જેમે છે જેથી તારા સાસુમમરા ધણું કષ્ટ ભોગવે છે તારા બાપ જયમલે તને મારા ઉપદેશ કર્યો નથી. નજરનું કહેવું સાંભળી મીરાંબાઈ કહે કે હું મારા ગિરિધરદેવ શિવાય બીજા કુવ અથવા માતાપિતા તથા માસુમમગ પતિનું કાંઈ જાણતી નથી, મારે મન બીજા વસ્તુ નેષને વિક્ષેપ મા, મેં કુવ, શીવ, જાતિ, ધર્મ વિગેરે બધું છોડી દેવલ ગિરિધરને સરણે રહી છું

ભાણી (મીરાં) નું વચન માળળી નજર પિતા (રાણા) પાસે આવી કહે કે મેં ધણો લોભ મોહ લાય જતાવ્યો, જોટણ કહેવું થટે તેટલું કહ્યું છતાં ગાનતાનમાં મગન રહેવાથી કાંઈનો ઉપદેશ સાંભળતી નથી, પુત્રીનું વચન સાંભળતા રાણાને ક્રોધ થવાથી સોનાના પ્યાલામાં ઝેર તૈયાર કરી મીરાંબાઈ પાસે મોકલ્યું કે આ ગંગાજલ (વિધ્યુ મરણાલ) છે તેને પીવું, આટલું કહી

રાજસેવકો સાથે મોક્ષતાં મીરાંનાથ હાથમાં લઈ શ્રીગિરિધર ભગવાનનું ગમરણ કરી ઝેર પીતી હતી, દેવની કૃપાથી કાંઈ થયું નહીં, પણ શરીરની કાંતિ વધવા લાગી. આવું થવાથી રાણો (સમરો) વિસ્મય થયો, દેવની પ્રાર્થના કરે કે આ વડુ (મીરાં) ક્યારે મરશે.

એક વખતે મીરાંનાથનું દુરાચરણ રાજને સાંભળવામા આવ્યું; દરવાજા આગળ રાજદૂતેને કહ્યું કે કોઈ પણ સાધુ સત મીરાં (વડુ) પાસે આવે ત્યારે ખબર આપવી. થોડા મમયમાં એક સાધુ આવતાં રાણો દરવાજા આગળ સતાર્થ રહ્યો, મીરાં તથા સાધુનો શબ્દ સાંભળતાં રાણો દરવાજા ઉઘાડી મીરાંને પૂછે કે તારી માથે કાણ વાત કરે છે? મીરાંનાથ નીચું મોઢું કરી બેસી ગઈ. રાણાએ બીજી વખત પૂછ્યું કે તું પરપુરુષ સાથે શામાટે બેલે છે? તે વખતે નિર્ભય થઈ મીરાં કહે કે તમે મારી યુક્ત વાર્તા શોધ કરો છો પરંતુ મારા સ્થાનમા ગિરિધરદેવ શિવાય બીજું કાંઈ માલમ પડશે નહીં. આવું થવાથી રાણો પોતાની રાણી પાસે આવી સર્વ વૃત્તાંત કહે છે.

એક વખતે ધૂર્ત વૈષ્ણવ સાધુ મહાક્રમી મીરાંનાથના સ્વરૂપમાં મોહિત થઈ કહે છે કે મારી ઇચ્છા (કામ વાસના) તારી સાથે પૂર્ણ કરવી, જે સાંભળી ક્રોધ નહીં કરતાં શાંતપણે મીરાંનાથ તે ધૂર્ત સાધુને કહે કે હાલ બોળન કરો, જ્યારે રાત્રિ થશે, ત્યારે તારી ઇચ્છા (કામવાસના) પૂર્ણ થશે. મીરાંનાથએ ગિરિધરદેવ સન્મુખ સુંદર રૈયા તૈયાર કરાવી, સાયકાલે પૂજન ભજન સમાપ્ત કરી રાત્રિ થયા પછી તે ધૂર્ત સાધુ વૈષ્ણવને બોલાવી રૈયામાં સાથે સુતી વખતે મીરાંનાથનું રૂપ પોતાની માતા પ્રમાણે જોવામાં આવવાથી હાથ જોડી ક્ષમા માંગી કે માતા મીરાંનાથ! મારી દુષ્ટ કર્મવામનાથી હું મહાપાતકી થયો મને ક્ષમા કરશે આવું જોઈ બીજા સાધુ વૈષ્ણવો વિસ્મય પામ્યા. ધૂર્ત સાધુ સાચાભાવથી પશ્ચાત્તાપ કરે છે.

એક વખતે દિલ્હીનો (હસ્તિનાપુર) રાજા મ્હેન્દ્ર (ખાદશાહ) મીરાંબાઇનો પ્રભાવ જાણવા કેટલીક સેના લઈ ત્યાં આવ્યો, બીજો વેપ લઈ મીરાંબાઇને ખેલાવતાં દેવ ગિરિધર ૨૫૨૫ (મીરાંબાઇ) માત્રમ થવાથી વિસ્મય પામી મુંદર પ્રેમભક્તિ બંધનનું એકપદ (ગાયન) બનાવ્યું કે આજે મારી દૃષ્ટિએ તમે નંદરાયના પુત્ર શ્રીકૃષ્ણ દેખાયા છો, આવું ભગ્ન ગાઇ મીરાંબાઇને પોતાની માતા સમાન માની ઉત્તમ સેવા કરવા લાગ્યો. મીરાંબાઇ જુદાવન જઈ જીવન ગોસ્વામી ટૂંકાંત માંબગતી હતી. આબાસ સ્વયંચરણ પાળી તે જીવનગોસ્વામી કોઈપણ સ્ત્રીનું મુખ છુપે નહીં. મીરાંબાઇ ત્યાં જઈ ગોસ્વામીનું દર્શન કરે છે તે વખતે સોળ વર્ષના બાલ સ્વયંચરણ તેજસ્વી પુરૂષના દર્શનથી એકદમ ઉભી થઈ બેઠી હાથ પકડી આસન ઉપર બેઠાડે છે, ત્યારે જીવન ગોસ્વામી મીરાંબાઇને કહે કે હું કોઈપણ સ્ત્રીનું મુખ જોતો નથી. આવું મારું નિત્યમત છે. બાઇ મીરાંબાઇ પ્રજ્ઞામ કરી દારિકાપુરી ગઇ. ત્યાં સસરા (રાણા)એ મીરાંબાઇને લેવા માટે બાહ્યો મોકલ્યા તે વખતે મીરાંબાઇ કહે કે મારે હવે માસરે તમારી જોડે આવવું નથી, ત્યારે બાહ્યો કહેવા લાગ્યા કે ત્યાં સુધી તમે આવશો નહીં ત્યાં સુધી અમ જલ છોડી અદિઆં રહેશું.

મીરાંબાઇ શ્રી કૃષ્ણ મંદિર (દારિકા) માં બેસી કહે કે હવે શ્રી ભગવાન કહેશે તે કરીશ. પછી દેવની પ્રાર્થના કરે કે હું તમારી દાસી થઈ રહીશ. મારે બીજી જગ્યામાં જવું નથી. જેવી રીતે ગણિકા (પિંગલા) ચમ્પરી, જટાયુ, વિગેરેનો ઉદ્ધાર થયો તે પ્રમાણે મારો ઉદ્ધાર કરશો. આટલું કહી વિલાપ કરતી હતી તે વખતે સદ્ગાંડ (કપાલ) કૂટતાં વિજયી પ્રમાણે દિવ્ય તેજ નીકળ્યું જે ભગવાનમાં સીન થયું. આવું થવાથી જે બાહ્યો મીરાંબાઇને લેવા આવ્યા હતા તેઓ રોકાતુર થઈ મીરાંબાઇનો અગ્નિચંદ્રકાર કરી પોતાને સ્થાને ગયા. આવું મીરાંબાઇનું પ્રેમભક્તિમાત્રનું વર્ણન કર્યું.

સર્ગ ૧૨૭ મેા

પૃથુરાજ ચરિત

કચ્છવાહઃ ક્ષત્રિયેષુ પૃથ્વોરાજો વમૂવહ ।

આમેરકોટે નિવસન્ હરિમકિમતાંવરઃ ॥

કુંભમાં ક્ષત્રિયકુલમાં આમેરકોટ ગામમાં પૃથુરાજ નામે રાજા કૃષ્ણદાસના મહાભક્ત હતા. એક વખતે ગુરૂ દારિકાપુરી ગયા, ત્યાં દેવવાણી થઇ કે તમારી માથે યાત્રાપ્રસંગે પૃથુરાજને લઇ જશે નહીં, કારણ કે રાજા પોતાની રાજધાની છોડી ગમે ત્યાં ફરવા હરવા જાય તો બીજાને રાજા આવી ચઢાઇ કરે, જેથી રાજ્યપદ જતું રહે. ગુરૂએ દેવવાણી સાંભળી રાજાને કહ્યું કે તમારે મારી સાથે દારિકાપુરી યાત્રા માટે આવવું નહીં. આવું કૃષ્ણદામ ગુરૂનું કહેવું સાંભળી પૃથુરાજ કહે કે મારે વધારે વખત ત્યાં (દારિકા) રહેવું નથી. પરંતુ ગોમતીમાં સ્નાન કરી શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિનું દર્શન કરી શંખચક્ર (ચિન્હ છાપ) વિગેરે લઈ મારી રાજધાનીમાં જલદી પાછા જઈશ. આવો મારો નિમમ નક્કી થયો પછી જેવી ગુરૂ આજ્ઞા થાય તે પ્રમાણે કરીશ. રાજાનું વચન સાંભળી કૃષ્ણદામ ગુરૂ બોલ્યા કે તને અદિમાં સ્નાનદર્શન કરાવીશ. રાજધાનીમાં રહી શ્રી પ્રભુદર્શન ભજન થાય. આવું થવાથી રાજા પોતાની નમરીમાં ગ્હી દાન, સ્નાન, ધર્મ વ્રત પાળતા હતા.

પૃથુરાજ રાણીને લઈ એક વખતે ચૂમયા વિહાર (સિકાર) કરવા ગયા પછી વનમાં રાત્રિ થવાથી ત્યાં નિવાસ કર્યો, હરિ-ભજન કરતાં રાત્રિમાં મુના પછી સ્વપ્ન થયું. પ્રથમ ગુરૂ કૃષ્ણદામ જોયા. જાણે પોતે દારિકા જઈ ગોમતી તીર્થમાં સ્નાન કરી શ્રી કૃષ્ણમૂર્તિ તથા શંખચક્ર (ચિન્હ) લઈ પાછા આવ્યા. આવું થવાથી રાણીને ખૂબે કે તે શું જોયું, ત્યારે રાણી કહે કે મેં તીર્થ (ગોમતી) સ્નાન તથા શ્રીકૃષ્ણ દર્શન કર્યું આવું રાજા રાણીને

સ્વમ થવાથી પોતાની રાજધાનીમાં દેવમંદિર તૈયાર કરાવ્યું. શ્રી હારિકાપીઠની ભૂર્તિ સ્થાપન કરી નિત્ય મહેલસવ ચર કર્યો.

એક વખતે કોઈ આંધળો માણસ વૈદ પાસે ગયો. આંખ તપાસી વૈદે કહ્યું કે હે આંધળા તું આમેરકોટ (દુર્ગમાં) ગામમાં પૃથુરાજ છે જે મદા વૈષ્ણવ છે તેનું શરીર સાફ કરવાનું (અંગ લુછવાનું) વસ્ત્ર લઈ તારી આંખ સાફ કરશે તો દેખતો થશે. વૈદનું વચન સાંભળી આંધળો રાજ પાસે જઈ વિનયથી કહે કે મારી આંખ મારી થવા તમારું શરીર સાફ કરેલું વસ્ત્ર આપશો જોથી હું દેખતો થઈશ. રાજાએ પોતાનું અંગ વસ્ત્ર આપતાં આંખ સાફ કરવાથી આંધળો દેખતો થયો જોથી બીજા બધા વિસ્મય થયા. આવો ભક્તિભાવ હજી કલિયુગમાં પ્રત્યક્ષ માલમ પડે છે જેને પ્રભુ કૃપા ધામ તેને અમાખ્ય વસ્તુ કાંઈ નથી.

સર્ગ ૧૨૮ મે.

જયમલ (મીરાંબાઈના પિતા) અરિત.

શ્રુત્વાદ્ભૂતં તુ મીરાયાઅરિતં તત્પિતાનૃપઃ ।

જયમલોઽમિરક્તોઽભૂત્ ભગવત્મજનેરતઃ ॥

મીરાંબાઈના પિતા જયમલનું અરિત કહે છે. ઉંચકે પુત્રી મીરાંબાઈને લેવા માટે હારિકાપુરીમાં બ્રાહ્મણો મોકલતાં છતાં મીરાંબાઈ નહોં આવતાં દેવલોક (શ્વેત) પામ્યા પછી પિતા જયમલ સંસારવાગના (રાજ્યપદ) ત્યાગ કરી વિરકન(વૈરાગ્ય) દશામાં રહી શ્રી ભગવદ્ ભક્તિ પરામણ્ય થઈ એકાંત સ્થાનમાં જ્યાં વિચાર કરતાં (મહેલમાં) સુતા હતા ત્યાં સ્વમ થયું કે પોતે મહેલમાં સુતા છતાં શ્રી ભગવાનની ભૂર્તિ નીચે છે. આવું સ્વમ થવાથી એકદમ જાગી ઉઠ્યો. સવારમાં મંદિર તૈયાર કરાવી પોતે સેવા કરે. બીજું સ્વમ રાણીને થવાથી બને (દેખતી) ભગવતસેવા પરામણ્ય થયા. આ પ્રમાણે અભયરામ, રાજમલ વિગેરે પવિત્ર

મયુરાનગરીમા મદાભક્ત થયા ડોડ છાયામા મધુકર નામે ગાન નિયમ પ્રમાણે આધુમત મેવા સત્કાર કરે છે

કોઇ ધૂર્ત કગારો ગધેડાને માલાતિયક વિગેરે સણગારી વૈષ્ણવ બનાવી ગાન પામે લઈ ગયો જેને જોઈ ગાન પ્રમત્ત થઈ કહે કે મનુષ્ય જાતિમા માધુ વૈષ્ણવનું પૂજન બધા કરે, પરંતુ પશુને સાધુરૂપ માની માટે પૂજન કરવું ગાન શ્રદ્ધાથી પૂજન (ગધેડાનું) કરે તે વખતે મનુષ્ય પ્રમાણે પાત્ર આગળી થઈ શરીરમા સ્યામ રંગ તમા તળીયામા લાલ રંગ દેખાય આવું શુદ્ધ પ્રેમથી પૂજન કરતા ગધેડો લાનનાર ધૂર્ત વૈષ્ણવ એકદમ નાસી જવાથી બધા આશ્ચર્ય પામ્યા ગાનએ ગધેડાને પોતાની અશ્વશાળામા બાંધ્યો ત્યાં પ્રમાણે ગમગાન શ્રીકૃષ્ણના પરમ ભક્ત હતા જે કોઈ પાચના કરે તેની ઇચ્છા પરિપૂર્ણ કરે એક વખતે ગાસલીના સમયે ગાનને કહે કે તમારી કન્યા મારી જોડે પગલાવરો આવું સાબગતા પ્રધાન ત્યાં મેવમ્વર્ગ કોપાયમાન થયા છતાં રાજાએ પોતાની કન્યા તે બાહ્યજીને આપી જેને ઘણું દ્રવ્ય ભડાવતું હતું સુવર્ણ વિગેરે આપતા બાહ્યજી ઉત્તમ સુખ ભોગવતો હતો

બીજા એક ગમભક્ત હતા પોતાની રાણી માથે મધુગ પાના પ્રસંગે ગયા, ત્યાં ઘણું દાન વર્ણુ ઉવટે પાસે કોઈ દ્રવ્ય નહોતું હોવાથી બીજા પાસે લીધેલું ધન આપવા સાધન નહોતું મળવાથી પોતાની રાણીના હાથમા બે સોનાના વક્રજી હતા જેને ઉવડે નાભદાસ ભક્તના હાથમા પહેરાવી રાજા રાણી ચાલતા થયા

નાભદાસ તે કકજી પોતાની સ્ત્રીને આપતા સ્ત્રીએ કહ્યું કે આપણે ફાટ જોઈએ નહોતું પરંતુ ગમગાન પાસે બીજા મનુષ્ય પૈસા માગે છે તેનું લેણું આપણે આપવું બીજા દિવસે રામગાન જતા સાવદાલે પ્રધાનરૂપમા શ્રીભગવાને રામગાનનું માગણું દેતું (કગર) શાહુગર વૈષ્ણવને આપ્યું નાભદાસ પોતાને આપેના કકજીને બલે રૂપિયા (ગમગાનના) આપી ગયો ત્યારે વૈશ્ય

ચાલુકાર કહે કે ગાંધ કાલે મને રામરાજાનું કગ્ગ (પેમા) મુકતે થયું જેથી રાજાએ વિચાર કર્યો કે શ્રીભગવાન દયાળુ પ્રધાનરૂપે આવી માંડે તપ્પ (દેવું) આપી ગયા. મારા ઉપર પ્રભુની પૂર્ણ રૂપા થઈ.

બીજા પેમા ગતન નામે ભક્ત થયા. પોતાનો મરણ મમય થતાં રડવા લાગ્યો ત્યારે પુત્ર કહે કે તમારે જે કાંઈ કહેવું હોય તે કહો, તમારે વચન પાળીશ. ત્યારે પિતા કહે કે એક જાનનો ઘડો લાવી ચદન પુષ્પ તૈયાર કરી વિધ્ધ પૂજન કરી મારે નિયમ ચાલુ ગખવો. આવી રીતે વશપરપરા ભક્તિ માર્ગ વધારવા પુત્ર પૌત્રને બોધ આપી જીવે મુક્તિ પામતા હતા.

સર્ગ ૧૨૯ મો

મદનમોહન ચરિત

ચતુર્ભુજો ષમ્ભુવેકો ભક્તઃ સર્વસુદત્તમઃ ॥

ગોસ્વામી હરિવંશસ્ય શિષ્યઃ પરમધાર્મિક ॥

ગોસ્વામી હરિવંશના શિષ્ય ચતુર્ભુજ નામે પરમભક્ત થયા નાગદેશમાં ૨૨૨૭ ગાળ (વચન) હોવાથી ગૌડ બ્રાહ્મણો દેવી મન્મુખ પશુનું બલિદાન નિમિત્તે જીવ હિંમા કરતા હતા. પરંતુ ચતુર્ભુજ શુદ્ધ વૈષ્ણવ હોવાથી ચડીકા દેવીની પ્રાર્થના કરે કે હે માતાજી પ્રત્યક્ષ પશુનું બલિદાન છોડી દઈ પાપમનસિ (દૂષપાક) મહણ કરવો દેવીનું સ્વપ્ન થયું કે હવે જે કોઈ મનુષ્ય પ્રત્યક્ષ પશુ (જીવહિંમા) બલિદાન આપશે તેનો નાશ થશે ચતુર્ભુજ મારા તથા શ્રીવિષ્ણુના પગમંત્રક છે તે જેની રીતે પૂજન કરે તે પ્રમાણે બધા માંડે પૂજન કરાશે.

એક વખત ધનવાન વાણિયાને ઘેર ચોર ખાતર પાડી ચોરી કરી નાસી ગયો જેની પાછળ વૈશ્ય દોડતા ચોરને પકડી રાત

પાસે લઈ જતા રાજસભામાં ચોર ખોદુ બોલ્યો કે મેં ચોરી કરી નથી, તેમજ હવે પછી કરીશ નહીં જેથી રાજાએ છોડી દીધો. ચોર ચતુર્ભુજ પાસે ગયો, જ્યાં વૈષ્ણવ દીક્ષા લઈ સાચુ કહે કે મેં વાણિયાને ઘેગ ચોરી કરી નથી જેથી ખોદુ બોનવાથી વાણિયાને બદીખાને નાખ્યો. શરીરમાં લોખંડ (ગમ્મ)ના ડામ દીધા, ત્યારે ચોર કહે કે આ વૈશ્ય સાચો ભક્તિનાળો છે હવે મારે જીવતા સુધી ચોરી કમ્પી નહીં મેં રિષ્ટ દીક્ષા મહણુ કરી પછી વૈશ્યને છોડી દીધો. રાજાએ ચતુર્ભુજનું સન્માન કર્યું ચોરે વૈશ્યને પાછુ ધન આપ્યું તે દિવસથી ચતુર્ભુજનો શિષ્ય થયો. છેલ્લે હરિભજન કરી મુક્તિ મેળવતો હતો.

ચતુર્ભુજનુ ચણાનું ખેતર હતું જેમાં સાધુસંત ગયા તેઓ થોડા ચણા ખાઈ ગયા, ખેતરનો રખેવાય ચતુર્ભુજને કહે કે સાધુઓ ચણા ખાઈ ગયા છતાં ચતુર્ભુજ કેંધાતુર થયા નહીં તેઓને ભોજન કગની વિદાય કર્યાં માધુઓ આશીર્વાદ લઈ જતા ચણાનો પાક વિશેષ થયો.

આવી રીતે ચાલક નામે ભક્ત જગદીશની સેવાભક્તિ કરી જે નાઇ મળે તેટલામાં મતોષ રાખી બીજા કોઈની યાચના કરે નહીં એક વખતે વિમલાનંદ શ્રીજગદીશ પ્રીત્યર્થ (૫૬) છાંપન ભોગ કરવા તૈયારી કરી તે વખતે રાજાને સ્વપ્ન થયું કે વૈષ્ણવો સાથે છાંપન ભોગ ધરવો. જ્યાં નીલાચક્ષુનિવાસી ભક્તને ભોજનનો આગ્રહ કર્યો જ્યાં ભોગ ધરાની સંતસાધુ ભોજન કરી ચાલતા મથા રાજા વિમલાનંદને પૂછે કે ગઈ કાલે શ્રીજગદીશને કેવો ભોગ ધર્યો, ત્યારે વિમલાનંદ કહે કે મેં છાંપન ભોગ ધરાવ્યો જેથી વિમલાનંદ મોટા ભક્ત થયા.

હસ્તિનાપુર (દિલ્હી)માં મલ્નમોહન તથા સુદાસ ભક્ત થયા, મલ્નમોહન રાજદ્વારમાં મોટા અધિકારી હતા, જેને રાજાએ ધણા બક્ષીસ ગામો આપ્યા, તેમાં જે કાઈ ઉત્પન્ન થાય તેટલું સંત

સાધુ સત્કારમાં ઉપયોગ કરે. કોઇ ધૂર્ત મનુષ્ય સુરદાસની પરીક્ષા લેવા આવ્યો. સુરદાસ પાસે એક લાખ રૂપિયા હતા તેટલા દુકાળ સમયમાં સાધુમેત સત્કારમાં વપરાઇ ગયા, જે પૈસા રાજદારના હોવાથી સુરદાસ રાજ સિવાય ચાલતા થયા. જેથી ધૂર્તએ રાજાને ખોટું સમજાવ્યું છતાં મદનમોહન રાજાને સમજાવે કે તમે સુરદાસને માશીપત્ર લખી પાછા બોલાવો કારણ કે તમારું ધન દુકાળ વખતે વાપરી સારી સેવા બજાવી હતી. રાજાએ સુરદાસને બોલાવી સન્માન કરી મારી કરી. સુરદાસ છેવટે પૃંદાવનમાં જઇ હાથર ભજન કરી છેવટે શ્રીહરિચરણમાં નિવાસ કરતા હતા.

મર્ગ ૧૩૦ મેા

મુરારિદાસ ચરિત

एव फात्यायनोदासो धमूयातीव भक्तिमान् ॥

यस्मिन् गायति वृक्षादि धभूयस्पंदवर्जितम् ॥

મુરારિદાસ કાત્યાયની દેવીના ભક્ત હતા. જ્યારે ગાયન

ભજન કરે ત્યારે ગ્રાણી માત્ર સ્થિર થાય એટલુંજ નહીં પણ સ્થાવર વસ્તુ (ઝાડનું પાંદડું) પણ હાલતું નહીં આવા મુરારિદાસ ભક્ત મિલિદા ગામમાં થયા. રાજદરબારમાં મોટું માન મેળવી મોટા શાહુકાર વણિકો જેને પૂજ્યભાવથી સન્માન કરતા હતા. એક વખતે નદીમાં સ્નાન કરી પાછા આવતાં એક ચમાર જાતિનો ભગત હતો તેને ઘેર તુલસીનું વૃક્ષ તથા શાલિમામ દેવ જેમ પાછા નદીમાં સ્નાન કરી પોતાને ઘેર ગયા. જ્યારે ચમાર ભગત કહે કે તમારું ચરણોદક મારે લેવા ઇચ્છા થઇ ત્યારે મુરારિદાસ કહે કે તું ચમાર જાતિ છતાં મોટો ભગત હોવાથી તને મારું ચરણોદક આપીશ. ગામમાં બાળુબાળુ નિંદા કરવા લાગ્યા કે મુરારિદાસ ચમારને ઘેર ગયા. રામનંદગીનો મહોત્સવ આવ્યો

ત્યારે અગાઉથી રાગને સ્વપ્ન થયું કે હું રાજન તારા શુદ્ધ મુરારિદાસ શિષ્ય મારો (ગમજનમ) ઉત્તમ કન્યામા કલ્યાણ થશે નહીં

રાગને સ્વપ્ન થનાથી પ્રધાનને મુરારિદામ પાસે મોકલતા પ્રધાને રાગની જૂન ચવાથી ક્ષમા માગી કે તમે પાછા ગંગ પાસે પધારો, ત્યારે મુરારિદામ કહે કે હવે મારે ગંગનું મન્માન જોઈતું નથી, મારે પાછો આવીશ નહીં ત્યારે ગંગ પોતે પધારી ક્ષમા માગી છેવટે ગંગનો વિશેષ જ્ઞાન ભક્તિ થનાથી પાછા રાગ સાથે મિલિદાનગરી આવી ગમજનપતી મહોત્સવ સારી રીતે ઉજવ્યો. જ્યાં રામાયણ કથા તથા કીર્તન ભજન કરતા ગંગ એકદમ મૂર્છિત થઈ પ્રાણ ત્યાગ કરતા મુરારિદામ રામભજનમાં તનીન થનાથી પોતે પણ મોક્ષ પામ્યા.

રાગના પ્રધાને મુરારિદામનું પત્યું થવા છતાં જીવતા હોય પધારી ધણા ઉપાય કરતો હતો. આવા મહા ભક્ત પ્રભુ ભજનમાં આનંદ મોગનતા હતા હવે તુલસીદામજીનું જીવનચરિત્ર કહેવામા આવશે.

સર્ગ ૧૩૧ મે।

તુલસીદાસચરિત

તુલસીદાસ ચરિત્ર વક્ષ્યામિ પરમાદ્ભૂત ॥

યસ્ય શ્રવણમાત્રેણ સ્તુતૃત્વોભવેન્નર ॥

શ્રી ગંગા યમુનાજીના મધ્ય ભાગમાં અતરેદી કહેનાય છે, ત્યાં તરી નામે ગામમાં શુકલ અનંતક નામ ધાગણ કરનારા તુલસીદાસ મહા ભક્ત થતા નાની વયમાં યજ્ઞોપવિત્ર (જનોઇ) સરકાર થયા પછી વિદ્યાલ (લમ) થયા બાદ પિતા સ્વર્ગવાસ (મગણ) થતા પોતાની માતા સતી થઈ, થોડો અમય ગૃહસ્થાશ્રમ

બોગવતાં એક પુત્ર થયો. તુલસીદાસની સ્ત્રી એક વખતે પિતાને ઘેર ગઈ. જે વાર્તા તુલસીદાસને ખબર થવાથી ગ્રોધ કરવા માસરે ગયા, જેથી એકદમ ક્રોધાતુર થઈ સ્ત્રીએ પૂછ્યું કે તમે શા માટે અહિં આવી? તુલસીદાસ કહે કે તારા શિવાય મને કંઈ સુખ મળતું નથી, તેમજ હાથ માં ધર અરણ્ય (વંગલ) સમાન ગણાય. આતું સાંભળી બીજી વખતે વધારે તિરસ્કાર કરી કહે કે હાડકાં, આમકું, માંસ, મેઘથી ભરેલું મારું અપવિત્ર શરીર માટે માયા શા માટે ગયો છો. માગ કરતાં એટલીજ પ્રીતિ ભક્તિથી ગમમાં રાખશો તો લાગ્યશાલી થશો. આતું સ્ત્રી કહેલું સાંભળી તુલસીદાસ આશ્ચર્ય થયા, ત્યારે સ્ત્રી કહે કે તમે મારા પિતાને ઘેર બોજન કરશો તો હું તમારી માથે આવીશ

તુલસીદાસ પોતાની સ્ત્રીનો દષ્ટકો માંભળી કહેતા હતા કે હવે તારે મને કંઈ કહેવું નહીં. કાણુ રહેશે, કાણુ ખાય, કાણુ ધર તથા ધન ગણાય, એ બધું તારે. શબ્દ માંભળી હું બૂલી ગયો છતાં છેવટે મને ખેદ બતાવ્યો. હવે સંસારમાગર તરવા મોટું સાધન મળ્યું. આટલું કહી તુલસીદાસ સામરેથી યાત્રતા થયા, પાછળ સ્ત્રી રડતી આવતી હતી. અયોધ્યા જઈ સીતારામનું દર્શન કર્યું; તીર્થરૂપે મગધ નદીમા સ્નાન કરી ઉપવાસ કર્યો. રાત્રિ થતા મંદિર આગળ સુઈ ગયા. બીજો દિવસે મયાગમા વિચાર કર્યો કે મારે કયા મંત્રનો જપ કરવો, ત્રણુ જુવનમા રામનામ શિવાય બીજો મંત્ર નથી, જેને દેવતાઓ ગર્વ, કિતરો મંત્ર જપ કરવાથી મોટી સિદ્ધિ મેળવતા હતા પ્રાણિ માત્રને ગમનામ જપ કરવાથી મોટું સુખ મળે છે

તુલસીદાસને રાત્રિમા સ્વપ્ન થયું કે હે ભક્ત (તુલસી), તને આવતી કાલે મવારમા કાઈ વૈષ્ણવ ભક્ત તુલસીની માથા આપશે, આતું સાંભળતા જલદી બીડી મરચૂ નદીમા સ્નાન કરી મંથાવદન પોતાનું નિત્ય કર્યું કરી નદી કિનારે બેઠા હતા તે વખતે કાઈ

વૈષ્ણવ માલા આપે છે, તે માલા લઈ રામનામ જપ કરવા લાગ્યા. થોડા વખત પછી કાશીક્ષેત્ર ગયા. ત્યાં અસિ નદીના ઉત્તર ભાગમાં હનુમાનજીનું મંદિર હતું તેના દક્ષિણ ભાગમાં એક પર્ણકુટી બનાવી નિવાસ કરતા હતા. જે કાંઈ લિપ્તા આપી જાય તેટલામા નિર્વાહ કરે, જ્યાં કાશીમાં રામકથા થાય ત્યાં શાંતપણે શ્રવણ કરે. આવું થવાથી શ્રીરામની કૃપાથી સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત (ભાષા)મા સુંદર કાવ્ય બનાવ્યું.

તુલસીદાસ એક વખતે રામનું ધ્યાન કરી રાત્રિમાં સુષ્પન્નતાં સ્વપ્ન થયું કે હે તુલસિ ભક્ત, હું પ્રસન્ન થયો છું. જગતનું કલ્યાણ કરવા ભાષામાં રામાયણ અંથ તૈયાર કરવો, કલિયુગમા અસ્તાની (મૂર્ખ) મનુષ્ય થશે, સંસ્કૃત વિદ્યામાં અભણ રહેશે, માટે રામાયણ તૈયાર કરવું. જે સાબળશે તે મનુષ્ય મારો ભક્ત થશે. આવું સ્વપ્ન થવા પછી ખીજે દિવસે ગણેશ વિગેરે દેવતાઓને પ્રણામ કરી અહોરાત્ર (રાત્રિ દિવસ) ભક્તિપૂર્વક અંથ લખી તૈયાર કર્યો, જેને જોઈ પડિતો પ્રસન્ન થયા. દેશ દેશાતરમાં તુલસીદાસની કીર્તિ પ્રસિદ્ધ થઈ.

તુલસીદાસ પોતે કાશી ક્ષેત્રમા પિશાળ પાણી (ઝાડા જગમ) મલમૂત્ર ત્યાગ કરે નહીં, પરંતુ અસિ નદીના દક્ષિણ ભાગમાં જઈ મલમૂત્ર ત્યાગ કરતા હતા, સ્નાન કરી પર્ણકુટીમા દરરોજ પોતાનું આનંદક કર્મ કરે, એક વખતે શૈવ (ઝાડે) જઈ બાકી રહેતું જલ એક આળાના ઝાડ નીચે નાખ્યું તે જલ (ખાડામા) હોવાથી એક પિશાચ પી ગયો, પછી પ્રેત કહે કે આ જલ પીવાથી મતોય થયો.

સર્ગ ૧૩૨ મો

इत्युक्तस्तुलसीदास प्रेतं प्राह्यतिनिर्भयः ॥

कस्त्वं कथमिमां योनिं संप्राप्याप्रविषीदसी ॥

તુલસીદાસજી પ્રેતને પૂછે કે તુ કાણુ છે, આવી પ્રેત યોનિમાં શું કારણથી જન્મ મર્યો, ન્યાં ઘણું કષ્ટ ભોગવે છે, ત્યારે પ્રેત પોનાનું જન્મ વૃત્તાંત કહે છે, પ્રથમ પૂર્વજન્મમાં વિધ્યામલમાં ગજપુરાહિત હતો, ન્યાં મોજ વૈભવ ભોગવી રાજના ધનમાં મદાંધ થઇ મત્કાર્ય રહિત થઇ માધુ મેનનો દેવ કરનારો, પરધનમાં ધ્રુષ્ટા કરનારો, બાહણોને (કટક) કાંટારૂપ ધર્મ ગણ્યા. રાજ ખીજા બાહણોને કાઈ દાન ધર્મ કરે તેમાંથી અરધુ લઇ બાકી તેઓને હુ આપતો હતો આવી રીતે હજુ કષ્ટથી લુચ્ચાર્ધ કરી આખી જીંદગી પુરી કરી છતાં સાચા ભાવથી મેં કાપને આપ્યું નથી.

એક વખતે મારા ઘર આગળ કાંઈ જલ માગવા આવ્યો તેનો તિરસ્કાર કરી થોડું જલ પીના આપ્યું; મરણ થવા બાદ થોડું જલ પ્રેતરૂપે મળ્યું આવું પ્રેત વચન મળતી તુલસીદાસ પૂછે કે તુ કાશી ક્ષેત્રમાં શી રીતે આવ્યો, ત્યારે પ્રેત કહે કે મારા દેશનો રાજા કાશી ક્ષેત્રમાં યાત્રા કરવા આવ્યો, તેની સાથે દેવ-યોગે હું આવ્યો, ન્યાં મને સર્પદશ (કગડવા)થી મરી ગયો, પછી યમદૂત લઈ ગયા, ત્યાં વિનાવક દેવે કહ્યું કે એને નર્ક દશા ભોગવવા પ્રાપ્ત નથી તારણકે આવા પવિત્ર ક્ષેત્રમાં અકાચ મૃત્યુ (સર્પ દશ) થવાથી ઉત્પન્ન થયું જ્યાં કુધાતૃષા (જૂખ તરસ)નું પાણું કષ્ટ ભોગવી કાલ લેગવની મહા વેદનામાં નમર બહાર રામ ભક્ત તુલસીદાસજી શુકલ બાહણના ચૈત્ય વિધિ (ઝાડે જતાં બાકી રહેલું જલપાન) કરવાથી મારી શુદ્ધિ થઈ છતાં બાકી હોય

તે ઉપાય કર્મ કરના જે કાર્મ યોગ્ય હોય તે કહે, જેથી મારી સદ્ગતિ થાય આવું પ્રેત વચન સાલળી તુલસીદાસ બોલ્યા કે એક વખત મને શ્રીરામના દર્શન થશે તો ઉપાય કરીશ, ત્યારે પ્રેત કહે કે મારી શક્તિ રામદર્શન કરાવના યોગ્ય નથી, પરંતુ એક ઉપાય બતાવીશ જ્યાં રામદર્શન થશે,

હનુમાનજીનું સ્થાન છે, ત્યાં દરેકજ ગમાયણ કયા સાલળવા પોતે પધારે છે, બધા ઓતાઓ ગયા પછી પોતે પાછા જાય છે, હનુમાન ૨-૨૩૫ કોઢનાણુ દુર્ગમ સાધુ વેષ ધારણ કરે છે તે હનુમાનજી જાણવા જ્યારે ત્યાંથી ઉભા થઈ પાછાજાયી જાય ત્યારે તમારે જઈ ચરણમા સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરવો, હનુમાનજી ને વચન કહે તે મત્ત માનવું, હવે તમને મારા પ્રણામ છે આટલું કહી પ્રેત કાશી ક્ષેત્રમા રહી તારક મંત્ર (રામનામ) જપ કરી મુક્તિ પામ્યો તુલસીદાસજી સ્નાન સંધ્યા કરી શ્રીરામ મૂર્તિનું પૂજન કરી જ્યાં હનુમાનનું સ્થાન હતું ત્યાં જઈ કહે કે મને બ્રહ્મ રાક્ષસે (પ્રેતે) કહ્યું તે પ્રમાણે હું તમારી પાસે આવ્યો મારે હે હનુમાનજી મારા ઉપર કૃપા કરો.

તુલસીદાસને હનુમાનજી પૂછે છે કે તારી શી ઇચ્છા છે, ત્યારે તુલસીદાસ બોલ્યા કે શ્રીગમ (પરિવાર સહિત)નું દર્શન મને ક્યારે થશે, ત્યારે હનુમાનજી કહે કે અર્હિઆ થશે નહીં પણ ચિત્રકૂટ જશે ત્યાં દર્શન થશે હનુમાનજીનું શુભ વચન સાંભળી આનંદ પામી નૃત્ય ગાયન બજન કરે છે, હનુમાનજી ચાલતા થયા તુલસીદાસે ખીજે દિવસે ચિત્રકૂટ જઈ મહોત્સવ બોયો ગામના બધા સંજ્ઞનો એકઠા થઈ રામલીલા કરતા હતા જ્યાં ગવણને જીતી પુષ્પક વિમાનમા સાથે સીતાજી, લક્ષ્મણ, જાંશુનાન, બિબીપણ સુગ્રીવ, હનુમાન જતાં ગૃહનો આશ્રમ બોધે અયોધ્યા નગરી આવ્યા, આ પ્રમાણે રામલીલા બોધે

તુલસીદાસ આવું બોધે કર્યું હૃદય હોવાથી નિરાપ કરે કે

મને કાંઈ જાંતિ થઈ અથવા શીરામની માયામાં મોહિત થયો. જ્યેષ્ઠી ખાવા પીવાનું (અન જલ આહાર) ઊંડી મુર્છ ગયા, ત્યાં હનુમાનજી પાછા ભેળા, પછી કહે છે કે આ જગતમાં પ્રભુનું દર્શન કોઈ પુણ્યવાળાને થાય, માટે હે ભક્ત (તુલસીદાસ) હવે કાંઈ ચિંતા કરવી નહીં. શીરામ ધનુષ્ય બાણ ધારણ કરનારા, જટા વસ્ત્ર વસ્ત્ર પહેરી સીતાજી કાળી બાણ તથા લક્ષ્મણ જમણી બાણ છે. ભગત શીરામની પાદુકા મન્ત્રક ઉપર ધારણ કરી પ્રેમનાં આસું ઊડે છે. આગળ હનુમાનજી હાથ ભેડી ઉભા રહ્યા છે, મિળીયણ આગળ ચાલે છે. અયોધ્યા નગરીમાં દેવ-તાઓ સ્તુતિ કરે છે, (પુષ્પ વૃષ્ટિ થાય) આતું સ્મરણ કરી ગમાયણ સાંભળવું આવા હેતુથી કાશી ક્ષેત્રમાં રહી શ્રીવિશ્વેશ્વર સન્મુખ ગમ ભજન કરવા તુલસીદાસ રહ્યા.

સૂર્ગ ૧૩૩ મેા

एकदासो द्विज फद्धित आयातो द्वारि संस्थितः ॥
ब्रह्महत्यायुतोदया चिन्हं चापि समुद्बद्ध ॥

એક વખત કોઈ બ્રાહ્મણ બ્રહ્મહત્યા કરનારો દરતા દરતા તુલસીદાસ પામે આવ્યો. મધ્યાન્હ સમય (બપોર) થવાથી બૂખ લાગવાથી તુલસીદાસને કહે કે તમારા મુખથી રામ નામ અવશ્ય કરવાથી બ્રહ્મહત્યા (માફ) પાપ દૂર થયું. હવે મને ભોજન કરાવો, ત્યારે તુલસીદાસ કહે કે ગયા નદીમાં સ્નાન કરી આવશે તે વખતે સાથે ભોજન કરીશ, તુલસીદાસનું કહેવું સાંભળી બ્રહ્મહત્યા કરનારો સ્નાન કરી આવ્યો તેને કહે કે ત્રણ વખત સીતારામ શબ્દ ઉચ્ચાર કરવા પછી સાથે ભોજન કરશું.

પડિતો એકમત થઈ કહેવા લાગ્યા કે બ્રહ્મહત્યા કરનારા સાથે તુલસીદાસ જન્મ્યા માટે આપણે તુલસીદાસ સાથે બધો વ્યવહાર

બધ કર્યો, ત્યારે તુલસીદાસ કહે કે તમે કાશી વિશ્વનાથ પાસે
એકઠા થઈ સાચી ખોટી પરીક્ષા કરો. તે વખતે એક પડિત કહે
કે અલ્પહત્યા કરનારના હાથે ગાય ધાસ ખાય તો પવિત્ર ગણાય,
ત્યારે તુલસીદાસ બોલ્યા કે ગાય ધાસ ખાય પછી હું પાપાણુના
નદી (વૃષભ પોડીયા)ને ધાસ ખવડાવીશ. શ્રી રામનામ જપ
કરવાથી અલ્પહત્યા કરનાર પવિત્ર થયો. આ પ્રમાણે ઘણા પડિતો
વિશ્વનાથ મંદિર પાસે ગયા, પાછળથી તુલસીદાસ તેને લઈ ગયા
જ્યાં ગાય ધાસ ખાવા પછી એક પાત્રમાં ગધિયુ અજ લઈ
પાપાણુના નદીને ખવરાવતા બધા પડિતો તુલસીદાસને મોટા મહત્ત
માનવા લાગ્યા. રામનામથી આઠાણુ મદાલકત થયો. એક વખતે
રાત્રિમાં તુલસીદાસના ઘરમાં ચોર ભીંત લાગી અંદરથી કંઈ લઈ
જવા તૈયાર થતા કોઈ ધનુષ્યબાણુ ધારણુ કરનારા (શીરામ
સ્વરૂપ)ને જોઈ ચોર નાસી ગયો. આવી રીતે ત્રણ વખતે ચોર
આવ્યો પણ કાંઈ મળ્યું નહીં ચોર પોતાના અપરાધની ક્ષમા
માગતા ચોરીનો ધધો છોડી દીધો. છેવટે તુલસીદાસે પોતાનું દ્રવ્ય
આઠાણુને આપ્યું.

સર્ગ ૧૩૪ મે।

एकदाकोपि तत्रैव फाट्यांविप्रोमृतोयुवा ॥

तेनसाकंतुतत्पत्नी प्रवेष्टुचलिताऽनलम् ॥

શ્રી કાશીક્ષેત્રમાં એક જુવાન આઠાણુ મળ્યું પામ્યો, જેની
સાથે સતી થતા પોતાની સ્ત્રી સ્મરણ જૂમિમાં ગઈ, તુલસીદાસને
પ્રણામ કરતા અખડ સૌભાગ્ય આશિષ આપતા સ્ત્રીએ નીચું
મોઢું કર્યું તે વખતે ઘણા સ્ત્રીપુરૂષો બેગા થયા હતા તેઓ
તુલસીદાસને કહે છે કે આ સ્ત્રી પોતાના પતિ માથે સદગમન
(અગ્નિપ્રવેશ) કરે છે તો તમારી આશિષ શી રીતે મદ્ય થશે.
ઉપર જૂમિમાં નાખેલું અનાજ ઉગતું નથી.

વિચાર કરતા હતા કે અપરાધ સિનાય તુલસીદાસને બદીખાનામાં નાખ્યા જેનું વિપરીત ફળ મળ્યું શ્રીગમના પગમ ભક્ત (તુલસીદાસ) છે

બાદશાહ પોતાની ગણી સાથે તુલસીદાસને બોનાની પ્રણામ કરે છે કે તમારો ચમત્કાર પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવ્યો, ત્યારે તુલસીદાસ કહે કે મેં કાંઈ કર્યું નથી, હું કાંઈ જાણતો નથી પછી શ્રીરામની સ્તુતિ કરવાથી બધું શાંત થયું, બાદશાહ ચરણમા પડી ક્ષમા માગે છે ધણું ધન આપતા તુલસીદાસ કહે કે મને કાંઈ જોઈતું નથી, પણ તમારા નગરમાં મંદિર બધાની સતસાધુ સેવા કરવાથી મોટો ધર્મ થશે આટલું કહી પોતે વૃદાવનમાં ગયા. ત્યાં નાભદામ ભક્ત મગવાથી આનંદમાં ગયા

તુલસીદાસને મગવા વૃદાવનમાં ધણા વૈષ્ણવો એકઠા થયા ત્યાં પરીક્ષા જોવા માટે મંદિરમાં લઈ જવા તૈયારી થતા કેટલાક વૈષ્ણવો (તુલસીદાસ રામના અનન્ય ભક્ત હોવાથી) કહેવા લાગ્યા કે જે મનુષ્ય પોતાના મૂલ (ધર્મ) દેવને હોડી ખીજા દેવને નમસ્કાર કરે તો લઘુતા (હલમર્ધ) મૂર્ખતા ગણાય છે, જેવી રીતે બ્યલિચાર કરનારી સ્ત્રી ખીજા માથે જાય તેવું ગણાય

વૃદાવનમાં શ્રીગોપાલ મૂર્તિ હતી, છતાં ભક્તિભાવથી શ્રી રામચંદ્રની ભાવનાથી દર્શન કર્યું કે હે નાથ (ગોપાલદેવ) તમે ધનુષ્યબાણ ધારણ કરો તો આ તુલસીદાસ તમને પ્રણામ કરે છે આવી પ્રાર્થના કરી શ્રીગોપાલ દેવ પાસે વામણી હતી તે બાણરૂપ દેખાઈ તથા વેત્ર (છડી) હતી તે ધનુષ્ય આકૃતિ થઈ, બધા વૈષ્ણવો તુલસીદાસને લાગ્યશાળી માનવા લાગ્યા શ્રીરામ વિગેરે સર્વ દેવતાઓ શ્રીહરિના અણરૂપ છે તુલસીદાસ પોતે લોકના ઉદ્ધાર માટે પ્રથમ વાર્તિકી ઋષિ થયા, પછી તુલસીદાસ થયા વાર્તિકી ઋષિ હતા ત્યારે સસ્કૃતમાં નામાયણ જના યુ છતાં વિશેષ તૃપ્તિ (સંતોષ) નહીં થવાથી તુલસીદાસ જન્મ લઈ પોતે

શ્રી ગોકુલનાથ ચરિત

પ્રાકૃત (હિંદી ભાષામાં) રામચરિત લખ્યું રામાયણ તથા સસા
સાગર તરવા નૌકાદ્વેષ છે તુલસીદાસ જેવા ભક્ત યથા નથી
તેમજ આગળ કાંઈ ચશે નહીં

સર્ગ ૧૩૫ મે

શ્રી ગોકુલનાથ ચરિત

માનદાસો મહાભક્ત : શ્રીરામચરિતં સ્વયમ્ ॥

અનુકુર્વન્ યયો ધામ શ્રીરામસ્ય મહામના : ॥

મુનિદાસ શ્રીરામના પરમભક્ત હોવાથી છેવટે મુક્તિ
મેળવતા હતા શ્રી આચાર્ય શ્રી વલ્લભાચાર્ય શ્રીમહાપ્રભુજીના ખાસક
શ્રીવિદ્યેશજી (શ્રીગુસાધજી)ના માત ખામશે થયા જેઓનું
વર્ણન આગળ કહી ગયા. તેમા શ્રીગોકુલનાથજીનું પવિત્ર ચરિત
કહે છે ભક્તિમાર્ગ પ્રસિદ્ધ કરવા પોતે શ્રીનાથદ્વારમા ગયા, દર્શન
અહારથી થનામા બધ અડચણ થાય નહીં જેથી આગળ
ભીત બનાની નહીં, ત્યાં એક (ચાકલ)નો નિયમ હતો કે જ્યારે
આરતી ઉતરે ત્યારે મંદિર સન્મુખ ઉભો રહે, કાંઈ સાથે ભાવણ
કરે નહીં આ પ્રમાણે એક વૈષ્ણવની નજરે જોવામા આવ્યું
ત્યારે ગોસ્વામી શ્રીગોકુલનાથજીને કહ્યું કે ધર્મ મર્યાદા સામ્યવના
એક ભીત સામે બતાવવી જેથી ચાકલ વિગેરે દર્શન કરે નહીં
આવુ થવાથી તે ચાકલ અન્ન છોડવાથી બેસાન થયો

શ્રી ગોકુલનાથજીને બીજી રાત્રિમા સ્વપ્ન મયુ કે મામે
ખાધેલી ભીત કાઢી નાખવી કારણકે તે ચાકલ મારા દર્શન કર્યા
શિવાય અન્ન જલ છોડી મરણ પામશે, બીજે દિવસે ભીત કાઢી
નાખવાથી સંપૂર્ણ દર્શન થવાથી પ્રસન્ન થયો દરરોજ કાંધાર
(ચાકલ)ને પ્રસાદ મળના હુકમ થયો બીજા વનમાળી નામે
ભક્ત થયા, પછી નાગવણુ મિત્ર, ગધવદાસ શુર અને યોગાનંદના

શિષ્ય વામને નામે થયા. જંગલ દેશમાં લખ્યા ભગત થયા, જેનું ચરિત આગળ કહ્યું. પરશુરામ તથા શ્રી ભટ્ટ થયા. જેણે હરિબાસ પ્રમાણે વૈભવ સુખ ભોગવ્યું. રાજવૈભવ પ્રમાણે હાથી ઘોડા અજ વિગેરે કાયમ રહે.

એક વખતે પરશુરામ કહે કે તમારે આવો આંધર શા માટે રાખવો જોઈએ. જે કાંઈ જોઈએ તેટલું હું આપીશ, આવું સાંભળી પરશુરામ તેની સાથે પર્વતના શિખર ઉપર ગયા. ત્યાર પછી એક ખીન્ને ધૂત આવતાં કહે છે કે તમને જે જોઈએ તે હું તૈયાર કરીશ. જેથી પરશુરામ કહે કે મારાં કરતાં વિશેષ અંશ્ય (વૈભવ) ભોગવનારા શ્રી ભટ્ટ મહાભક્ત છે, તેના સ્વાધીનમાં હું રહું છું. આવું સાંભળતાં ધૂતએ પરશુરામ પાસે ક્ષમા માંગી ન્યાં હતા ત્યાં ગયા.

સર્ગ ૧૩૬ મો

ગદાધર ભટ્ટ ચરિત.

અંધ દેશે ઘમૂવૈકો ગદાધર इति श्रुतः ॥

મટોપનામકો જાત્યા તૈલંગશ્યાતિભક્તિમાન્ ॥

આંધ્ર દેશમાં તૈલંગ બ્રાહ્મણમાં ઉત્પન્ન થયેલા ગદાધર ભટ્ટ પોતાને ઘેર શ્રી રાધાકૃષ્ણનું પૂજન ભજન કરી એકાંત નિવાસ કરી શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણમાંથી સાર સહ બાધા ગ્રંથ કરવા સ્થામ રાગવડે નવીન (ગાયન) પદ તૈયાર કરી ગાયન કરતા હતા. ન્યાં જી ગોસ્વામી ગિરાજતાં તેમનું પદ સાંભળી પૂજવા લાગ્યા કે આવું પદ કોણે બનાવ્યું. ત્યારે કહેતા હતા કે આંધ્રદેશમાં ગદાધર ભટ્ટ તૈલંગ બ્રાહ્મણ છે જેમણે શ્રીમદ્ ભાગવતમાંથી ઉત્તમ પદ બાધામાં તૈયાર કર્યા.

જી ગોસ્વામી મથુરા આવી સ્થામરાગને અનુમરી ખીર્ન નવીન પદ તૈયાર કરી બે શિષ્યને ગદાધર ભટ્ટ પાસે મોકલ્યા. જેને

પૂછે કે તમે ક્યાથી આવ્યા ત્યારે શિષ્યો કહે કે અમે બન્ને
વૃદાવનથી છવગોસ્વામીના શિષ્ય થઈ તમને મળવા આવ્યા તે
વખતે ગદાધર ભટ્ટ એક દૂવા પાસે બેઠા હતા, થોડા વખતમા
તસ્લીન (બેલાન) થયા કારણ કે ત્યારે ભક્તિપ્રેમ ભાવ વિશેષ થાય
ત્યારે આનંદમા મગ્ન થવાથી બહાર બેલાન અવસ્થા દેખાય છે
થોડા વખતમા બન્ને શિષ્ય બેસા થઈ (પછપત્ર) માથે ચઢાવી
ગદાધરભટ્ટ સાથે ગોસ્વામી પરસ્પર મળતા આનંદ પામ્યા, થોડા
સમય એક જગ્યામા રહેવાથી પુરાણ કથા વાર્તારૂપ શ્રવણ કરવાથી
પોતે શાંતિ મેળવતા હતા.

ધૌહરા ગામમા કલ્યાણસિંહ નામે દ્વિત્રિય રાજા નિધમ પાળી
ગદાધર ભટ્ટ પુરાણ શ્રવણ કરે રાણી યુવાવસ્થામા કામાતુર
થઈ હતા કલ્યાણસિંહ પોતે રાણી સાથે પ્રીતિ બાંધ દૂર કરી વિરક્ત
થયા એક વખતે ગણીએ કોઈ શિષ્યકની સ્ત્રી ગર્ભવતી હતી
તેને કહ્યું કે હું તને ખાનગી મદદ કરીશ પરંતુ વૃદાવનમા જઈ
ગદાધર ભટ્ટ કથા શ્રવણ કરાવે તે વખતે કથા સાંભળતા
બંધી સભામા કહેવું કે તમાગથી અને ગર્ભ રહ્યો છે, મારી
સુવાવડ કથા કરીશ આવું લિખારણું કહેવું માલગી સભામા
શુભચુર બધા બેસી રહ્યા પણ ગદાધર ભટ્ટ પ્રમત ચિત્ત થઈ
કહે કે હે માતાજી મારી કથા સંપૂર્ણ થવા પછી સર્વ વૃત્તાત કહીશ,
તમા પાછા બધા કોધાતુર થઈ કહે કે તું સ્ત્રીજનિતિ હોવાથી તને
અમે તિગ્ગકાર કરતા નથી

રાધાવલ્લભ નામે વૈષ્ણવ હતા, તે હાથમા મોટો દડા લઈ સ્ત્રીને
કહે કે હે રડા બધા (મબા) સમસ્ય ખોલુ બોલી અમારા (ગદાધર)
ભટ્ટ ઉપર કલક મૂકે છે, માટે સાચુ નહીં બાંધો તેા તને મારી
નાખીશ આવો ભય બતાવવાથી તે સ્ત્રીએ બધું સાચુ વૃત્તાત કહ્યું
કે મને કલ્યાણસિંહની રાણીએ વીર રૂપિયા આપવા કબૂલ કરવાથી
હું ખોટું બોલી હતી કલ્યાણસિંહને ખબર થવાથી સ્ત્રીને મારી

નાખના હુકમ ક્યો, છતાં ગદાધર ભટ્ટજીએ કંચુ કે સ્ત્રીકત્યા કરતો નહોં, જે મનુષ્ય જેવું કાર્ય કરશે તેવું ફ્રન ભોગવશે એક સાધુ વૈષ્ણવ શિષ્યવર્ગ માથે આવી પ્રેમાશ્રુ છોડી કયા શ્રવણ કરે છે, તેવું જોઈ બીજો વૈષ્ણવ આખમા આસુ નહો આવવાથી મગીનો બુકો નાખી અશ્રુધારા છોડતા બીજા બધા હસવા લાગ્યા, તે વખતે ભટ્ટજી ખોલ્યા કે હાન બીજો પાછળથી આવેનો ખરો વૈષ્ણવ નથી જેથી કયા શ્રવણ કરતા છતાં સાચો પ્રેમ નહોં હોવાથી આખમા મગી નાખી બીજાને ખોટો પ્રેમ બતાવે છે એક વખતે ગનિમા ચોગ આ ચો ચોડુ ચોગે લઈ જતા ચોર ભટ્ટજીને પૂછે કે તમે કાણ છો ત્યારે ભટ્ટજી ખોલ્યા કે હું જે છું તે છું તારે જે કાંઈ ચોગે કરી લઈ જવું હોય તે લઈ જવા હરકત નથી જેથી ચોગેલો માન મૂકી દઈ ભટ્ટજીનો શિષ્ય ચઈ કહે કે હવે હું ચોગી કરીશ નહોં પણ ગદાધર ભટ્ટજીનું મર્વ કામ ચોગ કરતો હતો

મર્ગ ૧૩૭ મે

નાગચણ્ડામ ભક્ત ચરિત

યવ ચતુર્મુણો ભક્ત આમુદ્ધતથાપર ॥

ચદ્વાસો વમ્બવાય મદામપ્તા રમે મુચિ ॥

આવી રીતે ચતુર્ભુજ તથા ચામુડ નામે ભક્ત થયા તેવી રીતે ચડદામ થયા અને ચોથા ભક્ત કર્માપિનંદ થયા પોતે ચાલિમામ દેવ લઈ જવાવન ગયા ત્રણ પાયાવાળું લાઠડાનું ત્રિપાદિક આમન ઉપર દેવસ્થાપન કરી માજ મુધી વનરાત્રા માટે તૈયારી કરતા સાયમજો પાછા ફરતા ત્રિપાદિ આમન બૂલી ગયા તે વખતે દેવસ્થાપન થયું કે માઈ નિયમ આમન ન્યા રશ્નુ ત્યાંથી ત્રણ માગી મૂર્તિ તે ઉપર ગાખતી

પશ્ચિમ દેશમાં કોરૂ તથા અર્જુન નામે કામસ્થ જાતિમાં ઉત્પત્ત થયેલા બંને ભાઈઓ શુદ્ધભાવે ભગવત સેવા કરતા હતા, પણ નાનોભાઈ અર્જુન હતો તેનો નિયમ આચાર સદાચાર મોટાભાઈ જેવો નહતો. એક વખતે કોરૂ યાત્રા પ્રસંગે દ્વારિકાપુરી જઈ નવીન પદ્મ પોતાનાં રમેલાં ગાયન ગાતાં ભગવાન પ્રસન્ન થવાથી આપોઆપ પ્રસાદ મેલા અર્જુનના કંકમાં પડતાં બધા ભક્ત હતા તેઓ ખુશી થયા, પરંતુ કોરૂએ વિચાર કર્યો કે હું ભગવાનનો ભક્ત છું તથા મારો નાનો ભાઈ અર્જુન પોતે શુદ્ધ રહિત (નાસ્તિક) છે છતાં એને પ્રભુપ્રસાદ મલવાથી મારે પ્રાણ-ત્યાગ કરવો. આવો વિચાર થતાં કોરૂ સમુદમાં ઝાંચ સુધી જતાં શ્રી ભગવાન ભક્તનું સ્વરૂપ લઈ કોરૂને આત્મહત્યા કરતાં રક્ષણ કરતાં હતા, પછી સાચો ઉપદેશ કરી ભોજન માટે તૈયારી કરાવી બે પાત્ર સાથે રાખવાથી કોરૂ પૂછે કે બીજું પાત્ર શા માટે રાખ્યું, ત્યારે ભક્ત વેષમાં શ્રી ભગવાન કહે કે તારા નાનાભાઈ અર્જુન માટે રાખ્યું, જેથી કોરૂને રોષ થવાથી ભોજન કરવા ના પાડતાં શ્રીભગવાન બોલ્યા કે તારા નાનાભાઈ (અર્જુન)નું જન્મ વૃત્તાંત કહું છું. તારો નાનો ભાઈ પૂર્વજન્મમાં રાજપુત્ર હતો, નાની વયમાં ભોજ વૈશ્ય છોડી વનમાં જઈ મારું ભજન કરી છેવટે મને શરણ આપ્યો જેથી મને પ્રિય લાગે છે મારે તારે દેપ કરવો નહીં તને ભોજશે તે આપીશ, ત્યારે કોરૂ આવેશથી પોતાને ધેર ગયો.

અર્જુન પોતાના ભાઈનું સ્મરણ કરે છે, જેથી બંને ભાઈઓ એકઠા થયા. પરસ્પર પ્રીતિ લાવે રહ્યા, વૈભવ સુખ ત્યાગ કરી છેવટે વનમાં ગયા. આવી રીતે જીવાનંદ તથા માધવદાસ ભક્ત થયા. પછી નારાયણ ભક્ત થયા. જેને મોટા ભાઈની સ્ત્રીએ વાસી અન્ન આપવાથી તૈરાગ્ય થવાથી વૃંદાવનમાં નિવાસ કરતા હતા. કનિર ગામમાં (મારવાડમાં) પૃથુરાજ મહાભક્ત હતા. કારણસર બહાર ગામ જતા ત્યારે આનંદિક ખાન ધરે. એક વખતે બ્રહ્મ

ચિત્ત થવાથી રાધાકૃષ્ણનું હૃદયમાં રચિર ધ્યાન થયું નહીં જેથી પુત્રને પત્ર લખ્યો કે આજે નિત્ય સેવા મૂર્તિ ક્યાં રાખી છે, ત્યારે કુમારે પૃથુરાજ (પિતા)ને પત્ર લખ્યો કે આપણું જીવન મંદિર ભાંગી જવાથી બીજી જગ્યામાં મૂર્તિ પધરાવી છે. જ્યાં નિત્ય નિયમ પ્રમાણે સેવા પૂજન કરે છું.

રાજાએ વિચાર કર્યો કે દિલ્હીના રાજા (ખાદશાહ)નો મહેલ મથુરાનગરી પાસે છે ત્યાં સમીપ મરણ પામીશ. તે વખતે દિલ્હીનો રાજા કહે કે હાલ તમે કાળુસના રાજા સાથે લડાઈ કરી પાછા આવશો, બીજો દિવસે મુદ્દ સપ્તમ તૈયાર મતાં ખંડણી ભરવાથી મગરપર વૈરભાવ દૂર થયો, છેવટે પૃથુરાજ પરમ પદ (મોક્ષ) પામે છે.

સર્ગ ૧૩૮ મો

સાગર ચરિત

જાત્યાકાયેતિ વિખ્યાતઃ સીવા તસ્ય સુતોઽમ્ભવત્ ॥
સાગતશ્ચેતિ નામ્ના સઃ સાધુસેવાપરાયણઃ ॥

કૃત્ય નામે શિષ્ય હતો, જેને સીવા નામે પુત્ર હતો, તેને સાગત નામથી બોલાવતા હતા. મહાભક્તિવાળો હોવાથી સંત સાધુ સેવા કરવા તત્પર હતો. હારિકાપુરી માત્રા કરતાં મોટો મહોત્સવ થયો. એક વખતે તુરુષ નામે છુટારો હારિકામાં આવી ગામમાં આજ લગાડી ચારે બાજુ ફેંટ કરતો હતો જેથી ગામમાં લોકો નાસભાગ કરવા લાગ્યા. જ્યાં દેવનું સ્મરણ કરતાં મહા ભય દૂર થવા અકસ્માત મોટું લશ્કર ભગવાને મોકલ્યું જેથી શાંતિ થવા લાગી પણ તુરુષને છુટારાઓ દરિયામાં ફેંટી દેતા હતા. છેવટે સાગત (ભક્ત) વાગ્વાર સ્મરણ કરી મુક્તિ મેળવતો હતો.

સર્ગ ૧૩૯ મો

રત્નાવલી રાણી ચરિત

આતામૂલ્ માનસિદ્ધસ્ય કનિષ્ઠો નાતિમક્તિમાન્ ॥
નામ્ના માધવસિદ્ધેતિ તસ્ય રત્નાવલો પ્રિયા ॥

માનસિદ્ધનો નાનો લાઈ માધવસિદ્ધ નામે હતો. પોતે અધર્મી તથા નારિતક હતો. પરંતુ પોતાની રત્નાવલી રાણી મહા સતી પવિત્ર તથા ભક્તિભાવે પ્રભુ નામ ઉચ્ચારણ કરતી હતી. જેને પ્રેમસિદ્ધ નામે શરવીર કુમાર હતો. એક વખતે રાણી (રત્નાવલી) સમ્યામાં સુતી હતી. પણ ભગતી હોવાથી દાસી પણ દાખતી(ચરણ સેવા કરતા) શ્રીભગવત નામ શ્રીનંદનિશોર, રાધાકૃષ્ણ, બોલતી હતી. જે પવિત્ર શબ્દ (નામ) માળગતી રત્નાવલી રાણી હસતા દાસીને પૂછે કે ભગવત નામ ઉચ્ચારણ તને બોલવા માટે કોણે ઉપદેશ કર્યો, ત્યારે દાસી કહે કે હે રાણીસાહેબ! મને શા માટે પૂછો છો, પૂર્વજન્મમાં પૂણ્યદાન તથા ભગવત નામ સ્મરણ કરવાથી હાલ રાજાવેળવ સુખ તમે ભોગવો છો, મને ગદાકૃષ્ણ નામ ઉચ્ચાર (ઉપદેશ) એક સાધુ પુરૂષે આપ્યો હતો કે પ્રભુ નામ ભક્તિ કરવાથી સર્વ દુઃખ દૂર થાય

રત્નાવલી રાણીએ દાસીનું કહેલું સાંભળી પ્રેમથી ભગવત નામ બોલતા હૃદયમાં મદનમોહન (ભગવાન)માં પ્રીતિ થવાથી સાધુમત સેવા તથા ભગવત કથા શ્રવણમાં પ્રીતિલાવ ઉત્પન્ન થતા નીચમણિની પ્રતિમા તૈયાર કરાવી પૂજન શરૂ કર્યું. ત્યાં સાધુ સતનો મેળો (મમુદાવ) હોય ત્યાં જઈ તેઓને જોઈતી મદદ કરે. એક વખતે સાધુ વૈષ્ણવ આવી પ્રભુ સન્મુખ નૃત્ય ગાયન કરવા લાગ્યો ત્યાં રાણી પોતે મધ, ત્યારે દામી કહે કે તમારે જાતે જવું નહીં પણ તમારી આત્મા લઈ હું સેવા સત ધર્મ પાળીશ

છતાં રાણી પોતે જાય. તે સાધુને ભોજન સત્કાર કરાવી વિદાય કરતાં પ્રધાનને ખબર પડવાથી રાજાને પત્ર લખ્યો કે તમારી રાણી રત્નાવલી આપણી રાજમર્ચાદા (જનાનો પડદો) છોડી સાધુસતના ટોળામાં જઈ તેઓ સાથે ગાયન કરે અને કોઈનું વચન માનતી નથી.

રાજા (માધવસિંહ) પ્રધાનનો કામળ વાંચી એકદમ ક્રોધ કરતાં શુપચુપ બેસી રહ્યો, તે વખતે પુત્ર (ત્રેમસિંહકુમારને) જોઈ કહે હે રાડના છોકરા (રડાપુત્ર) કર્મ ગતિ ગઢન છે. આટલું કહી હાથમાં પ્રધાનપત્ર આપી બીજી જગ્યામાં ચાલતો થયો, પત્ર વાંચી ત્રેમસિંહકુમાર પોતાની માતાને ઈશ્વરપગથણ ભક્તિવાળી સાંભળતાં પ્રસન્ન થઈ પોતાની માતાને ઉત્તર લખ્યો કે હાલ તમે હરિભજન, મેવા, પુરાણ કથાથવણ, સાધુમંત સેવાસત્કાર આરભ કર્યો જેનો ત્યાગ કરવો નહીં. મને ગંડનો પુત્ર કહી પિતાજી એકદમ ચાલતા થયા. રાજકુમાર (ત્રેમસિંહ)નો પત્ર વાંચી માતાએ જવાબ લખ્યો કે તુ મારો હરિભક્ત પુત્ર છે. જે સંકષ્પ (સાધુસંત સેવા) ઈશ્વરભક્તિનો નિયમ લીધો છે તે મત છોડીશ નહીં. શ્રીરાધાકૃષ્ણની કૃપાથી તારી કીર્તિ તથા આયુષ્ય વૃદ્ધિ પામશે. આવો માતાનો ઉત્તર માંભળી ત્રેમસિંહકુમાર ખુશી થયો. સાધુમંત વૈષ્ણવોનો મોટો સમારભ કર્યો. રાજાએ બીજી વખતે પુત્રનો તિરસ્કાર કર્યો, ત્યારે રાજકુમાર પિતા (માધવસિંહ)ને કહે કે તમે આવું ધર્મ વિરુદ્ધ આચરણ કરો છો તે અયોગ્ય કહેવાય, આવું સાંભળી રાજાએ રડાપુત્ર કહી રાણી તથા કુમારને મારી નાખવા વિચાર કર્યો, જ્યાં સેના તૈયાર કરી તે વખતે કુમાર પણ લડવા તૈયાર થયો. પછી રાજા પ્રધાનને બોલાવી કહે છે કે હાલ રાણીને પ્રયત્ન મારી નાખતી ત્યારે પ્રધાન કહે કે હે મહારાજ આવું સાહમ દામ (વિચાર વિના) કનવાથી તમને જગતમાં મોટું કલક લાગશે મોટે બીજી સુકિત શોધી કાઢીશ

પ્રધાન કહે કે આપણા દરબારમાં પિંજરામાં મોટો જંગલી

વાધ છે, તેનું ખારણું ઉઘાડી રાણી સન્મુખ વાધને છોડી દેશું, જેથી રાણી મગ્ધ પામશે, ત્યારે રાજા બોલ્યો કે આવો ઉપાય કાલે જલદી કરવો. બીજે દિવસે વાધને રાણીના જનાના આગળ લાવતાં રાણી શુદ્ધ લાવથી વાધનું ગોપૂજન પ્રમાણે આનંદથી પૂજન કરતી હતી, તમે વાધ અથવા મિંહ (ઘાતજી પ્રાણી) નથી, જેની કૃપાથી શ્રીનૃસિંહસ્વરૂપ લઘ હિરણ્યકશિપુ દૈત્ય મરણ પામ્યો તથા ભક્ત પ્રહ્લાદનું રક્ષણ થયું. આટલું કહી તિલક કરી પુષ્પમાળા પહેરાવી ધૂપદિપ નૈવેદ્યમાં લાકું (મોઢક) બોજન કરાવ્યું, પ્રણામ કરતાં વાધ ગોપૂજન પ્રમાણે શાતપણે રાણી પાસે બેઠો. આવું થવાથી પ્રધાન વિચાર કરે કે હવે મારે શું કરવું. રાણીને વાધ કાંઈ દુઃખ દેતો નથી. રાજાને શુ ઉત્તર કહીશ. બાલુમાં પ્રધાન ઉભો હતો તેને વાધે મારી નાંખ્યો. પછી રાજા વિનયથી રાણી પાસે આવ્યો, ત્યારે રાણી વાધને કહે કે આ મારા પ્રાણનાથ (સ્વામી) છે. માટે એને મારશો નહીં.

એક વખતે આનંદિંહ પોતાના નાના ભાઈ માધવસિંહ સાથે હોડીમાં બેસી યમુના નદીમાં ફરતા હતા, વચમાં જતા તોફાન થતા ખલાસીઓ કહે કે હોડી કુબી જશે માટે ધીંગળ ધરી શ્રી ભગવત સ્મરણ કરવું અહિંઆ કોઈ પુણ્યશાલી હશે તેના પુણ્ય દ્વારા આપણે સંકટ દૂર કરશું આવું માલખતા બધા એકઠા થઈ શ્રીભગવત સ્મરણ કરતા હતા તે વખતે તે અરધી હોડી કુબી હતી છતાં સામે કીનારે ગઈ. દાનધર્મ પુણ્ય માટે અન વત્સદાન કર્યું રતનાવલી રાણી જેવટ સુધી ઇશ્વર ભજન સંતસેવા કરતી હતી.

સર્ગ ૧૪૦ મો

મથુરાદાસ ચરિત

વર્ધમાનસ્ય શિષ્યોઽમૂત્ રામદાસ સુતોદ્વિજ ॥
નામ્તા સ મથુરાદાસો હરિમપિતરત્ત્વ સદા ॥

વૃધમાન ગુરના શિષ્ય રામદાસ નામે થયા જેને મથુરાદાસ
પુત્ર હતા પ્રભુભક્તિ તથા સાધુસેવા પરાયણ હતા મન શાસ્ત્ર
વિદ્યાના પ્રભાવથી ઉદ્ગત પ્રમાણે મોહમત્ત તૈયાર કરી મદિર
સિંહાસન ઉપર શાસિઆમ દેવ પધરાવી તૃત્ય ગાયન કરી દેવને
પ્રસન્ન કરવાથી ગામમા ધણી સેવકવર્ગ તૈયાર થઈ મહાત્મા
પ્રમાણે સેવાધર્મ પ્રચાર થયો, મથુરાદાસના શિષ્યએ આવો ચમત્કાર
જોઈ પોતે બીજા ગુરનો ઢોંગ કર્યો કે મને પણ બધા માનશે,
જેથી મથુરાદાસે એક કૃત્યા ઉત્પન્ન કરી તેથી મથુરાદાસનો શિષ્ય
બેભાન થઈ ગયો પછી શિષ્યને શુદ્ધિમા લાવતા કહ્યું કે આવો
ઢોંગ કરવો નહો સાત્વિક (વિષ્ણુ) દેવનું પૂજન કરવાથી પોતાનું
ઐશ્વર્ય કાયમ રહે છે આવું સમજી ઢોંગ કરનારો મથુરાદાસનો
ખોટો શિષ્ય ક્ષમા માગી ચાલતો થયો.

બીજા નારાયણદાસ ભક્ત થયા તીર્થયાત્રા કરતા કાશી, પુરી,
પ્રયાગરાજ ગયા પછી હુડીયા ગામમા રાજા પાસે જઈ પરાપકાર
કરવા ધણુ દ્રવ્ય મેળવ્યું આની રીતે ગદાધર, ઉદ્ધવ, રામવેણુ,
કૃષ્ણજીવન પરશુરામ, કૃષ્ણદાસ, ગંગાદાસ, ગોપાલ, જયદેવ,
માધવદાસ વિગેરે મહાભક્ત થયા બીજા વિદુરભક્ત હતા. તે
હીયર ગામમા રહી જેનીનો ધંધો કરી અન્ન ઉત્પન્ન કરી માધુ સંત
સેવા કરે, એક વખતે દુકાવ પડવાથી અનાજ ઉત્પન્ન થયું નહો
ત્યારે બીજા ગામ જવા વિચાર કર્યો, ત્યાં રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે
પોતાનું સ્થાન (ગામ) છોડી ગમે ત્યાં જવું નહો તને સતસાધુ

સેવા માટે આપોઆપ અન અવી મળશે ન્યા ધણું અન ઉત્પન્ન થયુ
આ પ્રમાણે દયાલદાસ, દામોદર, મોહન, પરમાનંદ વિગેરે
જાકત થયા પછી ચતુરસ્વામી થયા જેણે સ્ત્રીપુત્ર પરિવાર છોડી
વૃદ્ધાવનમા નિવાસ કર્યો ત્યા મવાગમા શ્રી ગોવિંદજી (પ્રભુ)નું
દર્શન કરવુ, બપોરે નંદન સ્થાનમા શ્રી કેશવમૂર્તિનું દર્શન કરવુ,
ત્યાથી રાધાકુક જઈ પોતાને સ્થાન આવવુ, આવો નિત્ય નિયમ
હતો ત્રણ દિવસ ખાવાનુ મળુ નહો ત્યારે સ્વપ્ન થયુ કે તને
હવે પછી દૂધ મળશે જેથી પાછા મયુરામા આવ્યા જેનું નામ
ચતુરદાસ પયોમતી રાખ્યુ

સર્ગ ૧૪૧ મે

કુવાદાસ ચરિત

મરુદેશે સીધરાચ્ચે ગ્રામશ્ચાતીવ વિશ્વત ॥

તત્રાસીત્ કુમકારસ્તુ કુવાદાસેતિ નામત ॥

મારવાડમાં સીધર ગામમા કુવાદાસ નામે કુબાર પોતાનો
જાતિ ધધો કરી ધણુ દ્રવ્ય મેળવી સતસાધુની સેવા કરે એક
વખતે ધણા સાધુઓ આવ્યા જેથી રાજ પાસે આશ્રય લેવા
માટે વિનયથી કહે કે મને કાંઈ વર્ધાસન (જીવિકા) બાધી
આપો, તે બદલે જે નાંધ મળુરી કામ કરવા કહેશે તે હું તમારા
રાન્યમા રહી કરીશ, ત્યારે રાજાએ એક કુવો ખોદવા હુકમ કર્યો
કુવો ખોદતા અદર રેતી નીકળી, પછી મટોડીનો ચોડો બાગ
એકફમ કુવાદાસ ઉપર પડવાથી દટાર્ધ ગયો, ન્યા અદર પડતા
રામરામ શબ્દ સાંભળવામા આ-ઓ રસ્તામાથી જતા માધુસત
વૈષ્ણવો રામ શબ્દ સાંભળતા વિચાર કરતા હતા કે આ કુવામા
કાંઈનો શબ્દ સંભળાય છે તેને બહાર કાઢવો. એક મહિનો મહેનત
કરતા કુવાદાસ સારી રીતે બહાર નીકળ્યા

પોતે એક ભવ્ય મંદિર બધાનુ દ્વાગિકા જઈ શખચક્રની તમ મુદ્રા (૭૫) લેવા ગયો ત્યાં સ્વપ્ન થયું કે હે કુવાદાસ તું પાછો તારે ગામ જઈ સુખમા રહી બધું સાધન મેળવશે જેવા કુવાદાસ થયા તે પ્રમાણે પ્રયાગદાસ, જગીદાસ, વનમાલી, દિવાદાસ નગસિંહ કિશોર, ખેવ જગન્નાથ કદર વિગેરે મહાભક્ત થયા

કદર ભક્ત મયુગમા જઈ ધન્ય ભજન કરી સાધુસત સેવા કરતા હતા જેને કુવાદાસ કહે કે હું બધું સાધન તૈયાર કરી આપીશ પણ હું કુલાઠ છું માગતી મહોત્સવ જાતે ધામ નહીં જોઈ તમે બધા પૂજા સેના કરી બ્રાહ્મણ ભોજન કરાવી આનંદથી મહોત્સવ કરશો આ પ્રમાણે જયમલ (મીરાબાઈના ૫૫૫) ના વચ્ચમા વસુમાન થયા જે વૃદાવનમા રહેતા હતા શ્રી કાશીક્ષેનમા હરિદાસભક્ત થયા વૈશ્ય જાતિ હોવાથી છેવટે વૃજ્ઞમિમા નિનાસ કર્યો, પણ યાત્રા (વૃદાવન) કરતા માર્ગમા શરીર છુટવાથી રાખને લઈ જઈ વૃદાવનમા અગ્નિ સસ્કાર કર્યો આ પ્રમાણે હરિદાસ મહાભક્ત થયા

સર્ગ ૧૪૨ માં

પરશુરામ પુત્રી (કરમોત્તી) ચરિત

દક્ષિણસ્યા જુ ગોપાલ વિષ્ણુદાસે ત્યુમાવપિ ॥

દાક્ષિણાત્યૌ મહામકૌ સાધુસેવા પરાયણૌ ॥

દક્ષિણમાં ગોપાલદાસ તથા વિષ્ણુદાસ નામે દક્ષિણી બ્રાહ્મણ મહાભક્ત થયા, સંતસાધુ સત્કાર કરતા હતા જ્યાં જાય ત્યાં નિમત્રણ આપતા સર્વ વસ્તુઓ સાથે લઈ જતા હતા એક વખતે પોતાના ગુરૂને કહ્યું કે અમે બધું તૈયાર થી ધણા સાધુમંત્રોને ભોજન કરાવશું જોઈ ગુરૂએ ચારે દિશામા જલ પ્રેક્ષણ કરતા શિષ્ય વચન સત્ય કરવા અક્ષય અનભોગ તૈયાર થતા ધણા સત સાધુ આનતા બને શિષ્ય મનમા સત્કાર કરે કે

હવે આપણી લાજ રહેશે નહીં ત્યારે ગુરૂએ ધીરજ આપી કે કાંઈ ગલરાશે નહીં. પછી નામદેવ તથા કબીરજી આવ્યા. જેઓનો સત્કાર કર્યો.

આ પ્રમાણે ચતુરદાસ છોતી, વાસકર્ણ દમોદર, નાથભટ્ટ, રસિકરાય, અદ્વૈતનરાય કીન્હ વિગેરે મહાભક્ત થયા, શેષાવતી નગરીમાં પરશુરામ રાજપુરોહિત હતા, જેને એક કન્યા હતી. જેનું નામ કરમોતી હતું. નાની વયમાં શ્રી પ્રભુભક્તિ કરવાથી વૈભવ ભોગ સુખ છોડી શ્રી રાધાકૃષ્ણનો જપ કરે, પતિ સાથે રહી છતાં મેસાર વાસના દૂર કરી, ધન્યર ભજનમાં વિશેષ પ્રેમ હોવાથી માતાપિતા તથા પતિનો સંસ્થ છોડી એકલી ચાલી ગઈ. જ્યાં જોડ છોડવાનું શુભ સ્થાન હતું ત્યાં ગઈ. આજીબાજી શોધ કરતાં માલમ નહીં થવાથી તપામ કરતાં પાછા ગયા. પછી ગંગામાં સ્નાન કરી સૌભાગ્યવત્ર અશંકાર પહેરી પાલણીને દાન કરી જંદાવનમાં ચાલી ગઈ.

થોડો વખત ગયા બાદ મથુરામાં રહેનાર એક પાલણી પરશુરામ પામે આવી પુત્રીનું (કરમોતી) સર્વ વૃત્તાત કહે છે કે તમારી પુત્રી જંદાવનમાં છે, જે સાંભળી પરશુરામ ત્યાં જઈ પુત્રીને કહે કે તેં મારે નાક કાપ્યું, આવા જગલ (અરણ્ય) માં સ્ત્રી જાતિમાં એકલા રહેવામાં સારું કહેવાય નહીં. જ્યાં વાધ, વર, રીંછ વિગેરે જગલી પશુઓનો બપ રહે માટે તારે સાસરે જવા તૈયારી કરાવી.

પરશુરામ પિતાનું કહેવું સાંભળી પુત્રી કહે કે હે પિતાજી, મનુષ્ય માત્ર ભક્તિભાવમા પ્રગત રહે છે. પિતા કહે કે તેં મારે નાક કાપ્યું, તે વખતે પુત્રી કહે કે મેં પિતા, માતા, પતિ સગાંઓનો સંસ્થ ત્યાગ કર્યો છે. મેસારરૂપી અંધારા કુવામાં પડતાં સાચો ધન્યર ભજનમાર્ગ શોધવો. મર્ગાવહાલાં તથા ધન છેવટે કાંઈ સાથે આવતું નથી. તમે વૃદ્ધ થવા છતાં મેસાર વાસના દૂર

કરવાં મચ્છા કરતા નથી. પુત્રોનું શુભ વચન સાંભળી પરશુરામ ઘેર આવી દેવમંદિર તૈયાર કરાવી શ્રદ્ધાપૂર્વક સેવા ધર્મ નિયમ પાળી છેવટે ગંગાનું પુરોહિત (ગોરપદ) પાણું છોડી દે છે. થોડા વખત પછી રાગ બોલાવતાં છતાં રાત્ર્યસ્થાનમાં મને પુરોહિત (ગોર) પદ જોઈતું નથી. હવે ગુરુરાજરાજેશ્વરદેવસેવા શિવાય મને કંઈ જોઈતું નથી.

વિરક્ત થયેલા પરશુરામ પામે રાગ આવી તપામ કરે છે આવી દશા કન્યા નિમિત્તે થઈ, જેથી રાગ વિનયથી પરશુરામને કહે છે કે હું જાતે જઈ કન્યાને સમજાવી લાવીશ. શ્રીપત્રના નદી કીનારે જઈ કન્યાનું દિવ્ય તેજસ્વી (ભવાની દેવી જેવું) શરીર જોઈ કંઈ બોલ્યો નહોં, હાથ જોડી પ્રાર્થના કરે કે હે ધ્વજચારિણિ (ખજેન) તારા પિતા પરશુરામ તારા શિવાય વૈરાગ્યદશા ભોગવે છે માટે મારી સાથે આવવા પ્રાર્થના કરૂં છું.

રાત્રને કન્યા પૂછે છે તમે કાણુ છો ? મારા પિતા આજ સુધી રાજવૈભવ સુખ ભોગવી મારે માટે વૈરાગ્યદશા ભોગવતાં તેઓ છેવટ સુખી થશે. મને હાલ કંઈ સાથે આવવા ઇચ્છા નથી. રાગ કન્યાનું કહેવું માંભળી રાત્ર્યસ્થાન સુખ ત્યાગ કરી પુત્ર (કુમાર) ને રાત્ર્ય સોંપી વૃદ્ધાવનમાં નિવાસ કરી સાધુ સેવા તથા ઇશ્વર ભજન કરી છેવટે મુક્તિ મેળવે છે.

ગ્વાલીયર (લશ્કર) માં ખડ્ગસેન નામે મહાભક્ત થયા. પોતે કૃષ્ણલીલાનું શ્રવણ ભજન કરી મુક્તિ પ્રાપ્તતા હતા. ખીંગ ગંગાદાસ નામે ભક્ત થયા. વૃજમાં ખીંગ ગોપાલદાસ ભક્ત થયા, કંઈ જગ્યામાં ગાયના નહોં કરતાં જે કંઈ સમયે મળે તેટલામાં પોતાનો નિર્વાહ કરતા હતા. એક વખતે દિલ્હીના રાગએ ભજન ગાયન સાંભળવા ઇચ્છા કરવાથી પોતાની રાજધાનીમાં બોલાવતાં ગત જલ છોડી દીધું. રાત્રને સ્વપ્ન થયું કે વૃદ્ધાવનથી ગોપાલદાસભક્તને ગાયન નિમિત્તે

એકદમ લઈ ગયો તેને તરત છોડી દેશે નહીં તો તાર ખોડુ
(અકલ્યાણ) થશે જેથી ગોપાલદાસને છોડી દીધા નરહરિના
સતનામે ભક્ત થયા તેવી રીતે લાલદામ, માધવદાસ, તથા
પ્રયાગરાજના અગ્રદાસ નામે મહત્ત થયા આવી રીતે પવિત્ર
આર્યભૂમિમા સત ભક્ત ધણા થયા

સર્ગ ૧૪૩ મે

પ્રેમનિધિ આહ્વાણ ચરિત

આગરાયામમૂ દેવો નામ્ના પ્રેમનિધિર્હિજ ॥
પૌરાણિકો મહામક્ત સદાચારરતઃ સદા ॥

આમા શહેરમા પ્રેમનિધિ નામે આહ્વાણ પુરાણ, શાસ્ત્ર
વિગેરે વિદ્યામા નિપુણ તેમજ સદ્ગુણ પાગનારા મહાભક્ત હતા
એક વખતે જાદરવા માસમા વધારે વરસાદ થવાથી શ્રીયમુના
નદીતુ જલ લેવા જતા અધિકાર થતા સતપ કરવા લાગ્યા તે
વખતે આગળ કોઈએ દીવો ધરેલો જોઈ પોતાના ધર સુધી
જઈ જલનો ધડો બહાર મૂકી વિચાર કરે કે આવા નિર્જન
સ્થાનમા ગરિમા કોઈ મનુષ્ય મને જોવામા આવતું નથી, પણ
મને દીવો ધરનાર શ્રીહરિ સિવાય કોઈ સહાય કરનારા નથી
આવુ દેવતુ જ્ઞાન કરતા શ્રીભગવાન અતર્ધાન થયા પ્રેમનિધિએ
નિશ્ચય કર્યો કે હવે મારે સાવકાવ પછી જલ લેવા જવું નહીં.
મારે મારે શ્રીભગવાનને ખજો પરિશ્રમ થયો દરરોજ ઘર આગળ
લીપુરો બેગા ચર્ધ પુરાણશાસ્ત્ર શ્રવણ કરતા હતા ત્યારે કોઈ
દેવી આહ્વાણ દિલ્લીમા ખાદશાહ પાસે જઈ ખોડુ ખોલતો હતો
કે પ્રેમનિધિ આહ્વાણ ધજો દેખી છે આગ્રા શહેરમા ધણી
સ્ત્રીઓને બેગી કરી પુરાણ નિમિત્તે ધણુ દ્રવ્ય મેળવે છે દુષ્ટતું
તયન સાલળી રાજસેવકોને હુકમ કર્યો કે પ્રેમનિધિ પુરાણિક

‘આઠણુને મારી પાસે’ હાજર કરવો. તે વખતે પોતે માધુસંતને
‘બોજન કરાવતા હતા.

રામ પુરાણિકને પૂછે છે કે તમે ગામમાં સ્ત્રીપુરુષોને એકઠા
કરી શું કામ કરો છો? ત્યારે પ્રેમનિધિ કહે કે હું શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર
(પુરાણ) મારા ઘર આગળ જો કોઈ શ્રવણ કરવા ઇચ્છા કરે
તેને સાચો બોધ કરું છું; સ્ત્રીવર્ગને માતા તથા બહેન સમાન
તથા પુરુષ વર્ગને ભાઈ પ્રમાણે માનું છું. રામએ પ્રથમ દુષ્ટ
આઠણુનું કહેલું ‘સંભળતાંજ’ કુકમ કર્યો કે આ પુરાણિક
(પ્રેમનિધિ)ને ગ્રમસ્થાન(કારાગાર)માં રાખવો. આવું ચવાથી
શ્રવણ કરનારા સ્ત્રીપુરુષો ગમ જલ છોડી ભગવાનનું રમરણ
કરતા હતા. રામને રાત્રિમાં સ્વપ્ન થયું કે હે રાજન! મારે
પ્રેમનિધિ આઠણુના હાથથી જલ પીવું છે. રામ સુતો હતો ત્યાં
છાતીમાં એક લાત મારી રામને જાગતો કરતાં બીજો દિવસે
પ્રેમનિધિને છોડી દેવા કુકમ કર્યો.

પ્રેમનિધિ શ્રી ભગવાનના પગમ લગત હોવાથી દેવ પ્રસન્ન
થયા, જે જગતમાં સત્ય હોય તેને દુષ્ટ થતું નથી. આ પ્રમાણે
ભજનદાસ, ભક્ત થયા. વરેલ ગામમાં હરિનારાયણ થયા. કુશાગ-
ળાદમાં ઉદ્ભવજી ભક્ત થયા. બેલસા ગામમાં તુલસીરામ સાધુ
થયા. તેજ પ્રમાણે કલ્યાણ, રામદાસ, અને પરમાનંદ થયા. સ્ત્રીઓ
ભક્તિવાળી યદ્ધ. રમાબાઈ, હીરાબાઈ, મીરાબાઈ લીલાં મીરાં,
લક્ષ્મી, પાર્વતી, વીચની, કેશિકા, ધાનીમતી, ચમુના, ગંગાબાઈ
જીવા, હર્ષા વિગેરે રાજકુમારિકાઓ ભક્તિવાળી યદ્ધ. તે પ્રમાણે
કધર, કેરાવ, કેવળરામ થયા.

કેવળરામ પ્રેમભક્તિમા લીન યદ્ધ બેભાન થયા જેને પીઠ
ઉપર લાકડીનો ક્ષત (દરદ) થયું હોય તેવી પીઠ માયમ યદ્ધ.
નટવર ગામમાં પૃથ્વીરાજ મહાભક્ત થયા, એક વખતે ગામમાં
નાશકર્ણને જોઈ પ્રેમથી પૂજન કરતાં કાંઈ બોલતા નહો. નેથી

ખડે લઈ પગ છેદી નાખતા લોહી નીકળ્યું છતાં કાંઈ દુઃખ થયું નહીં, છેવટે રાગએ ક્ષમા માગી કે મેં ફોકટ નાશકર્ણના પગ કાપી નાખ્યા, થોડા સમય પછી નાશકર્ણ મરણ પામ્યા, જેથી દિલ્હીના રાગએ પશ્ચાતાપ કર્યો નાશકર્ણની નિત્ય પૂજા ચાલુ કરવા શ્રાદ્ધાણે વર્ષાશન ચાલુ રાખ્યું હરિવશના વશમાં કન્યાણુ, શીરગ, વિકૃલ મદાનદ, શ્યામદાસ, અનુરાગ તથા સારે, નારાયણ, ચોલાદાસ, ગોપાલ તથા ગોપાલશકર વિગેરે હરિભક્ત થયા

સર્ગ ૧૪૪ મો

જગદેવ પરમાર ચરિત.

તુંબુર ક્ષત્રિયઃ કુલે હરિદાસોઽતિભક્તિમાન્ ॥

રાજાપિ ઘૈર્ણવઃ પ્રેમ-શ્રીકૃષ્ણે યસ્ય સર્વદા ॥

ક્ષત્રિય કુલમાં તુંબુર નામે રાગ વિષયુ દિક્ષા લઈ શ્રી પ્રભુ પ્રીત્યર્થ નિત્ય દાન કરે છે ત્યાં હરિદાસ ભક્ત થયા જે કોઈ શરણે આવે તેને સિખિ ગળ પ્રમાણે રક્ષા કરે, દધીચિ પ્રમાણે દાનનીર, બલિરાગ પ્રમાણે સત્ય પ્રતિજ્ઞા પાળનારા, પ્રહ્લાદ પ્રમાણે ભક્તિ કરનારા, શ્રીમદ્ ભક્તિભાવ રાખનારા, જગદેવ પ્રમાણે પ્રીતિ રાખનારા, પોતાનું નાનું રાગ છતાં જગદેવ (પરમાર) પ્રમાણે શ્રી કૃષ્ણ સેવા કરનારા હતા

એક વખતે કોઈ નદી રાગભવનમાં નૃત્ય કરવા આવતા દેવ સન્મુખ ગાયન શરૂ કરવાથી રાગએ પ્રમત્ત થઈ ધણુ દ્રવ્ય આપ્યું છેવટે પોતાનું મસ્તક આપવા તૈયાર થયા, જેને નદીએ જમણા હાથથી પકડતા કહ્યું કે તારે મસ્તક મેં પકડ્યું હવે રાખા હાથથી કાંઈ લઈશ નહીં આ મસ્તક કાયમ રહો આવી રીતે બીજા રાગ્યસ્થાનમાં નૃત્ય ગાયન કરવા ગઈ ત્યાં નદી (કયાવતી)ને નૃત્ય કરતા ગળ કુશલ હોવાથી નૃત્ય બધ ક્યું તે વખતે

નગીએ કામેા હાથ ઉચો કરતા રાજા કોપાપમાન થઈ દ્રવ્ય સત્કાર કરતા બધ થયો છે મૂર્ખ નટિ તે રાજસલામા મારે અપમાન કર્યું । તારો શુ વિચાર છે, ત્યારે નગી કહે કે મારો જમણો હાથ જગદેવ પગમારને અર્પણ કર્યો જેથી જમણા હાથથી કોઈ પાસે ધન લઈશ નહીં રાજા પૂછે કે તને બીજા જે કાંઈ જોઈએ તે માગીશ નટી જગદેવ પાસે જઈ જમણા હાથથી મસ્તક લાવી કોધાતુર થયેલા રાજાને વિશ્વાસ માટે બતાવતા રાજા શાંત થયો, પાછુ મસ્તક લઈ જગદેવના શરીર સાથે સંધાન કરી પ્રભુ સ્મરણ કરતા જગદેવ પૂર્વ પ્રમાણે સજ્જન થયા, આ પ્રમાણે જગદેવ ચરિત્ર જલું

એક રાજકુમારિકા પોતાના પિતાને કહે કે મારે જગદેવ સાથે પરણવું જેથી કન્યાપિતા જગદેવ પાસે જઈ વિનંતિ કરે કે મારી કુવરી તમારી જોડે પરણવા ઇચ્છે છે જગદેવ ના કહે કે જે રાજાએ અપમાન કર્યું હોય તેની કન્યા સાથે મારો વિવાહ થાય નહીં આવું સાબળતા કન્યાપિતાએ જગદેવનું મસ્તક ઉઠાવ કરી પુત્રી પાસે જતાં પ્રથમવાર નગી આવી જગદેવનું મસ્તક સંધાન કરતા પાછા સજ્જન થયા આ પ્રમાણે હરિદાસ મહાભક્ત થયા જેને એક કન્યા હતી ત્યાં એક વૈષ્ણવ યુવાવસ્થાવાળો રાજા માટે પુણ્ય વિગેરે પૂજાસામગ્રી તૈયાર કરતો હતો તેને કન્યા પરણાવી

એક વખતે જિનાળામા અટારીમા સુતો જોઈ કન્યા ત્યાં ગઈ પોતાના મનમા કાઈ ખરાબ વાસના નહીં હોવા છતાં એક સ્થાનમા બનેને સુતા જોઈ હરિદાસે પોતાનું એક વસ્ત્ર ઓઢાવ્યું, નીચે આવતા કોધાતુર થયા બને જણા સવારમા ઉઠતા શરીર ઉપર રાજાનું વસ્ત્ર જોઈ સાધુ વૈષ્ણવ મંતાપ કરી ચાલતો થયો પાછળથી રાજાએ બેલાવી શાંત કર્યો કારણ કે બનેના મનના કાંઈ ખરાબ વિચાર નહીં હતાં જેથી હરિદાસ શાંત થયા

કૃષ્ણદાસ નામે મહાલકત થયા. નૃત્ય કરતાં પગમાં ઝાંઝર પહેરતાં એક ઝાંઝર નીકળતાં એક બાલકને પહેરવા આપ્યું. ત્યારબાદ સંન્યાસલકત થયા, શ્રી દામોદર તીર્થ, માધવ સ્વામી, શ્રીરામભદ્ર સ્વામી, શ્રી મધુસૂદન સ્વામી, જેને સરસ્વતી ઉપનામ મેળાયું. એટલે “મધુસૂદન સરસ્વતી” નામે પ્રસિદ્ધ થયા, જેણે ભગવદ્ ગીતા ઉપર દીક્ષા કરી. પછી જગદાનંદ તથા પ્રમોદાનંદ થયા, જે ચૈતન્ય ગુરૂના શિષ્ય થઈ જંદાવનમાં નિવાસ કરતા હતા. કૌસ્લના એક શિષ્ય દારિકાદાસ થયા, તે પ્રમાણે પૂરણદાસ તથા સદ્ગુણ બદ્ધ થયા. પ્રથમ કૃષ્ણદાસ કહ્યા તે વનમાં જઈ અન્ન છોડી (પયોમતી) દુધ લેવા નિયમ ગ્રહણ કરે છે. એક વખતે જુઓ થયેલા વાઘ કૃષ્ણદાસ મન્મુખ આવ્યો, જેને ધાસ આપતાં કહ્યું કે માંસ શરીર તને અર્પણ કરીશ. જેથી વાઘ ધાસ ઉપર એકો. છતાં કૃષ્ણદાસના શરીરની હિંસા કરી નહોં. કૃષ્ણદાસે પોતાની ઝાંધમાંથી થોડું માંસ કાઢી વાઘને નાંખ્યું, વાઘ થોડું માંસ ખાઈ ચાલતો થયો, અતે વિચાર કરે કે હું બધું માંસ ખાઈ ચાલતો થઈશ તો કૃષ્ણદાસ બહુસે કે વાઘ હજી જુઓ હતા માટે થોડું પાદડાંમાં રાખી ગયો. શ્રી ભગવાન વૈષ્ણવ સ્વરૂપ સદા આવતાં કૃષ્ણદાસના શરીરમાં (ઝાંધમાં) સ્પર્શ કરવાથી જેવા હતા તેવા શરીરબળવાળા થયા, કૃષ્ણદાસ મહા વૈષ્ણવ હતા.

સર્ગ ૧૪૫ મેા

દક્ષિણે વિષ્ણુ મક્તોઽમૂત્ત્ર ધ્રીમદાધરદાસકઃ ॥

સન્નૂપન પુરગ્રામે ષ્કદાગત્ય સંસ્થિતઃ ॥

દક્ષિણ દેશમાં જૂપન ગામમાં ગદાધર નામે મહાલકત થયા, પોતે ભગવત સેવાધર્મ નિયમ પ્રમાણે પાળતા હતા. ત્યાં પરમાદ વધારે થવાથી પોતાનું સ્થાન છોડી બીજી જગ્યામાં જવા નિશ્ચય.

કરતાં એક વૈશ્ય આવી વિનયથી કહે કે તમારે ભગવત સેવા માટે મેં નવીન દેવમંદિર તૈયાર કરાવ્યું તેમાં દેવપ્રતિષ્ઠા કરી નિત્ય નિયમ કાયમ રાખ્યો. જેથી ગદાધરભક્ત પોતાના ગામમાં રહ્યાં. પોતાના શિષ્યને ચિંતા થઈ કે આવતી કાલે સતમાધુ આવશે તેનો સત્કાર કરવા કાંઈ સાધન નથી, જેથી ગદાધરભક્ત શિષ્યને કહે કે તુ ચિંતા ચા માટે કરે છે ? આપણને સંન સેવા કરવામાં શ્રીભગવાન સહાય થશે. તે વખતે શ્રીભગવાન એક વૈશ્ય (સાહુકાર) રૂપમાં રૂપિયા (૨૦૦) બસો આપી ગયા. જેથી ગુરુ ગદાધર પ્રસન્ન થઈ શિષ્યને બોધ આપે છે. બીજા નારાયણદામ ભક્ત શ્રી બદરીનારાયણ યાત્રા પ્રસંગે ગયા, તથા કેશવદેવ શ્રીદ્વાગિકામાં નિવાસ કરતા હતા.

શ્રીમથુરામાં ભગવાનદાસ ભક્ત થયા, ત્યાં યવન રાજાએ હુકમ કર્યો કે જે કોઈ મથુરા પ્રદેશમાં માસાતિલક મારણ કરશે તેને મોત દડ (શિક્ષા) કરીશ આવું યવાથી સાધારણ સત સાધુઓ યવન ગજના ભયથી વૈષ્ણવધર્મ છોડતા હતા, પરંતુ ભગવાનદાસે પોતાનો નિયમ કાયમ રાખ્યો, જેથી રાજા (યવન) કોપાયમાન થઈ ભગવાનદાસને ગામ બહાર કાઢી મૂકવા આંડાલને હુકમ કર્યો.

રાજાના હુકમ પ્રમાણે ભગવાનદાસને આંડાલ અંધાર (ભંકર) જંગલમાં લઈ જતાં પોતાનો નિયમ આણુ રાખતાં આંડાલ ગામમાં આવી રાજાને કહે કે હજુ ભગવાનદાસ નિયમ ત્યાગ કરતા નથી, છેવટે રાજાએ જંગલમાં આવી પ્રાર્થના કરી ઘણુ દ્રવ્ય આપવા કબૂલ કર્યું જનાં ભગવાનદાસે યવન વસ્તુ કાંઈ રાજાની પ્રહાય કરી નહીં. જેથી હામા માગી ચરણમાં પડી રાજા પોતાને સ્થાન ગયો.

આ પ્રમાણે કલ્યાણદાસ, તથા ગદાધરના શિષ્ય આત્મારામ, ગોવિંદદામ વિગેરે મહાભક્ત થયા. જેઓનું સ્મરણ કરવાથી પાનક દૂર થાય

સર્ગ ૧૪૬ મો

વાસવકુમારચરિત

વાસવકુમાર નામામૃત રાજાચાતીવ વૈષ્ણવઃ ॥

સકૃષ્ણમૂર્તિ સર્વત્ર નીત્યા વવ્રાજ સર્વદા ॥

વાસવકુમાર નામે રાજા હતો, જ્યાં બહારગામ ગય ત્યાં પોતાની સાથે શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તિ લઈ પૂજન કરી સતસાધુ સેવા કરે છે એક વખતે દિલ્હી ગયો ત્યાં દેવ પૂજન માટે શ્રી યમુનાજીનું જલ જાતે લાવતાં જયસિંહ રાજા વાસવકુમારની શ્રી કૃષ્ણ સેવામાં દૃઢભક્તિ જોઈ વિનયથી કહે કે તમારો જન્મ સફળ થયો. જાતે રાજા છો, નોકર ચાકર ધણી હોવા છતાં ભગવત સેવા સામગ્રી જાતે તૈયાર કરો છો. જેથી તમારો પૂર્વજન્મ સરકાર ધણો મારો છે વાસવકુમાર રાજા જયસિંહને કહે છે કે હું કાંઈ પણ કરતો નથી સાચી ભક્તિ તમારા બહેન કરે છે, જેનું દીપકુમારી નામ છે, જેની દૃઢ ભક્તિ થવાથી મને સારો સરકાર મળ્યો. જયમિહ રાજા પ્રમજ થઈ વાસવકુમારની શ્રી પ્રભુસેવામાં દૃઢ સંકલ્પ જોઈ પોતે શ્રીકૃષ્ણ સેવા તથા સતસાધુ સંસ્કાર કરવા નિયમ આપુ કર્યો. મારો સમાગમ હોય તેને સારું ફલ મળે. ગિરિધર નામના ભક્ત ગોપકુલમાં થયા. દરરોજ સાધુસતતનુ પૂજન કરી તેઓનું ચરણોદ્ધતીર્થરૂપે ગ્રહણ કરે એક વખતે કેટલાક ધૂતો (કાગાઓ) એકઠા થઈ એક મગજુ પામેલા સાધુને લઈ આવતા ગિરિધરભક્તને કહેતા હતા કે આ કાંઈ વૈષ્ણવ છે જેનું ચરણોદ્ધત તમે ગ્રહણ કરો ત્યારે ગિરિધર ભક્ત સાધુ (શન)નું ચરણ ધોવાથી મગજુ પામેલો જીવતો ચયેલો જોઈ બધા કાગારા (ધૂતો) નાસી ગયા. ગિરિધરભક્ત ધણી પ્રતાપી હતા ગોપિકા મહાભક્તિલાવથી દરરોજ શ્રીજાલગોવિંદનુ પૂજન કરતા મુક્તિ મેળવતી હતી

મયુરામાં ગમદામ ભક્ત થયા, સતસાધુ સેવા તથા

પ્રભુલજનમાં નિપુણ હતા એક વખતે પુત્રીના વિવાહ સમયે સગાસમઘીઓને ભોજન કરાવવા પ્રથમથી મીઠાઈ વિગેરે તૈયારી કરાવતા એકદમ ધણા સાધુસ્ત્રી આવતા રામદાસ લકતનું નામ સાલળી ભોજન માગતા પ્રથમ સાધુસ્ત્રીને ભોજન કરાવી વિદાય કર્યા સાપકાલે રામદાસના સગાસમઘીઓ લગ્નપ્રસંગમાં આવ્યા પછી દીકરીના સાસરીયા (વિવાહ) વિગેરે બધા એકઠા થયા રામદાસને વિચાર થયો કે બપોરે સાધુમંત ભોજનમાં બંધી મીઠાઈ પુરી થઈ હવે મારે સગાવદાલા તથા વેવાઈ સમઘીઓને શી રીતે ભોજન કરાવવું, મારી લજ્જા શ્રીભગવાન રાખશે આવું થવાથી શ્રીભગવાન (વૈષ્ણુવરૂપે) પધારી મીઠાઈના મોટા પર્વત સમાન ઢગલો કર્યો રામદાસનું મગલકાર્ય સારી રીતે પૂર્ણ થયું.

રામરાય નામે મારસ્વત બ્રાહ્મણ મહાભક્ત થયા વૃદાવનમાં રહી સતસાધુ સેવા કરતા મુગ્ધરાગના પ્રધાન ભગવતરાય હતા ગુરૂસેનાધર્મ સારી રીતે પાળવાથી પોતાની સ્ત્રી સાથે વૃદાવનમાં રહી સર્વ ધનસંપત્તિ ગુરૂને અર્પણ કરી થોડા સમયમાં પોતાને સ્થાન ગળા, જ્યાં શરીરમાં બાધિ થવાથી પાછા વૃદાવન જવા નીકળતા માર્ગમાં દેવલોક થવાથી પોતાની સ્ત્રી સતી થઈ આ પ્રમાણે લાલમનોબાઈ, રાધાકૃષ્ણનું ભજન કરતી બસીવટ પાસે કુળમાં તથા યમુનાતટ, શ્રી ગોવર્ધનપર્વત, મુગ્ધરમ્પ વિગેરે બાર સ્થાનમાં શ્રી રાધાકૃષ્ણ નામ ઉચ્ચાર કરતા ઉત્તમગતિ (મોક્ષ) મેળવતી હતી

સર્ગ ૧૪૭ મો

જગન્નાથ ચરિત

મતવેદે ચમૂકેકચ્છિલોલો ગ્રામસમવ • ॥

દ્વિવેદસ્તુ જગન્નાથ નામા શાસ્ત્રધનેર્યુત • ॥

અંતવેદમાં ચિલોલિ ગ્રામમાં જગન્નાથ નામે દ્વિવેદી બ્રાહ્મણ

હતા. શાસ્ત્ર તથા વેદાભ્યાસ કરી ધનસંચય સારો મેળવતા હતા. પોતે વાજપેય યજ્ઞ કરવા નિશ્ચય કરતાં ચંદનપુર ગામમાં સધળા સામગ્રી તૈયાર કરતાં અશ્વર્થુ, ઋત્વિજ, હોતા તથા ઉદ્ગાતા વિગેરે વિદ્વાન પડિતોને કાશીક્ષેત્રમાંથી બોલાવ્યા. બાકી સામાન્ય રીતે પોતાના ગામમાંથી બ્રાહ્મણોને આમત્રણ કર્યું; યજ્ઞ સમારંભ દર્શન માટે આજીવ્યાજીવના રાજા મહારાજાઓ પોતાના પુરોહિતો સાથે આવ્યા. ગામમાં જલ માટે એકજ કુવો હોવાથી બીજા બધા વિચાર કરવા લાગ્યા કે બધી વસ્તુ સામગ્રી મળશે. પરંતુ જલ શિવાય સધળા વ્યવહાર શી રીતે ચાલશે ?

જગન્નાથ પોતે ગંગાદેવીની ઉપાસના કરતાં પૂજન કરવાથી શ્રી ગંગા નદીનો પ્રવાહ (ગબ્ધુતિ) બે ગાઉ દૂર હતો, પરંતુ દેવીનું આવાહન આમંત્રણ કરતાં પ્રાર્થના કરતા હતા. હે દેવિ ! તમે શ્રી વિષ્ણુ ચરણમાંથી ઉત્પન્ન થયાં પછી ત્રણ લોકને પાવન કરે છે. માટે કૃપા કરી મારી સાથે પધારસો.

ગંગાદેવી પ્રસન્ન થઈ યજ્ઞસ્થાન આગળ પ્રવાહ આવતાં જો મનુષ્ય મૃત્તિ હતા તેઓ જલનરંગનો મોટો સખ્દ સાબળી એકદમ ઉડતાં વિગ્રમ્ય પામ્યા. ત્યાં ગંગાદેવીનું ફરી પૂજન કર્યું. જોને જોઇ વિદ્વાન પડિતો દેવીની સ્તુતિ કરતા યજ્ઞમાન જગન્નાથને ઘણો ધન્યવાદ આપતા હતા.

વાજપેય—યજ્ઞમઆસિ સમયે બ્રાહ્મણોને સુવર્ણ (સોના મોહોર) દક્ષિણા આપી મહાલિષેક કરી બ્રાહ્મણો પોતપોતાને સ્થાન ગયા. રાજા મહારાજાઓ આનંદ યઈ જગન્નાથને પ્રણામ કરી પુરોહિત સાથે સરથાન તરફ ગયા. યજ્ઞ મહોત્સવ સંપૂર્ણ થવા બાદ જગન્નાથ પોતે ગંગાદેવીને પ્રણામ કરી પ્રાર્થના કરે છે કે હે માતાજી મારે યજ્ઞ કાર્ય તમારી પૂર્ણ કૃપાથી સંપૂર્ણ થયું. માટે ન્યાં મૂલ સ્થાનમાં પ્રવાહ શાંત થાઓ. આવો યજ્ઞ કરવાથી જગન્નાથે વાજપેયી નામ ધારણ કર્યું હતું સુધી યસ્તાં સમયે શ્રી ગંગાજીનો પ્રવાહ

એક વખત ત્યાં આવે છે આવે પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસ કાન્યકુબ્જ (કનોજ) માં પ્રમાણ મનાય છે

જગન્નાથના વચમાં મણીરામ નામે થયા જેનો બાલક નાની વયમાં મરણ પામવાથી શ્રી ભગવત સ્મરણ ભજન કરતા પુત્ર મળવન થયો આ પ્રમાણે મિથિવનગરીમાં ગોવિંદ ઠાકર નામે પ્લાઠણ હતા વેદ, વેદાંત, ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી શ્રી ગોપાલદેવની ભક્તિ કરવાથી “કાવ્ય પ્રદીપ” અથ તથા દેવી પૂજનની પદ્ધતિ (અથ) મત્રશાસ્ત્ર અને સાધકસિદ્ધિ આપનાર પુસ્તક તૈયાર કરતા હતા, દરરોજ નવીન ગુલસીપત્ર નેવેલમાં અર્પણ કરી બાદ પાતે ભોજન કરે જે દિવસે ગુલસીપત્ર મળે નહીં તે દિવસે જલ અત વિગેરે વાંછ અહણ કરે નહીં

એક વખતે કાશ્મીરમાં મમટ પડિતને મનવા ગયા, જેમણે “કાવ્ય પ્રકાશ” અથ ૨-યો પડિતજી યાત્રા પ્રસંગે બહારગામ ગયા હતા, અમટ, મમટ, તથા કૈયટ ત્રણે મહાસમર્થ પડિતો થયા તેમાં કૈયટ બ્યાકરણ ભાષ્ય ટીકા કરનારા, અમટ વેદ ભાષ્ય કરનાર થયા મમટના ઘરમાં સ્ત્રીને પૂછે કે પડિતજી કયા ગયા, મારે દર્શન કરવું છે પડિતજીની સ્ત્રી કહે કે તમે અહિંઆ બેસો, થોડા સમય પછી આવશે સામે કુવો છે ત્યાં જઈ સ્નાન કરો, આટલું જી મમટ પડિતની સ્ત્રી ધગમાં ગયા પછી ગોવિંદ ઠાકર કુવા પાસે ગયા જ્યાં ધણુ ઉંડુ હોવાથી સ્નાન શિવાય પાછા આ-આ બે ધડી જતા પછી મમટ પોતે આ-આ, જેને મોતી દાઢી તથા ચરીર ઉપર ચામડાનો પટો હતો. પગમાં પહાડી મજબૂત જોડા પહેરેના જોઈ સ્વરૂપપોશાક યવન પ્રમાણે જોષ વિસ્મય થયા

મમટ પડિત નમસ્કાર કરી કહે કે હું મમટ છું તમે અહિંઆ શું કારણે આ-આ ગોવિંદ ઠાકર વિનયથી કહે કે તમને મલવા માટે આવ્યો હવે મારે સ્નાન કરવું છે છતાં કુદામાં જન

ઊંડું હોવાથી પાછો આવ્યો. મમટ પડિત ઘરમાંથી પાત્ર (વાસણ) લાવી કુવા પાસે મત્ર અભિમત્રણ કરવાથી એઠમ કુવો જલથી ભરાઈ ગયો. ગોવિંદ ઠાકર સ્નાન કરી સંધ્યા દેવપૂજન વિગેરે નિત્યકર્મ કરી જધા માથે બોજન કરતા હતા.

મમટ પડીત પોતાના બને ભાઈઓ (અંમટ, કૈયટ) માથે બેસા. " કાવ્ય પ્રકાશ " અથ મમટે બનાવ્યો, જેને એઈ ગોવિંદ ઠાકર પ્રમત્ર થયા. પોતાનો રચેસો " કાવ્ય પ્રદીપ " અથ બતાવતાં પરસ્પર પ્રીતિભાવ થયો. પછી દાસ (ભક્ત) માથે ગોવિંદ ઠાકર મિથિલા નગરીમાં ગયા, રસ્તામાં તુલસીપત્ર નહીં મળવાથી આખો દિવસ અત્ર જલ ગ્રહણ કર્યું નહીં, આગળ મહારણ્ય જંગલમાં જતાં જૂખ લાવવાથી એક વૃક્ષ નીચે બેઠા, ત્યાં દામને કહે કે હવે મારાથી ચાલી રાકાય તેમ નથી. આવું થવાથી કશું સ્વરથી રડતાં બાર વર્ષના ગોપ બાલક તથા ગાય જોવામાં આવવાથી ગોવાલને કહે કે તમારા સ્થાનમા માખણ તથા તુલસીપત્ર હોય તો જલંદી લાવો, મને બે દિવસનો ઉપવાસ (જૂખો) છે ત્યાં તુલસીપત્ર મળે નહીં ત્યાં મુધી અત્ર જલ ગ્રહણ કરતો નથી. પોતાનો માથો નિયમ હોય તો ગમે ત્યા રક્ષણ થાય. માખણ તથા તુલસીપત્ર ગોવાલ પાસે મળવાથી પાછુ સ્નાન કરી દેવને નૈવેદ્ય (ભોગ) ધરાવી પ્રમાદરૂપે ગ્રહણ કર્યું.

ગોવિંદ ઠાકર દાસને પૂછે કે માખણ તુલસીપત્ર આપનાગ ગોવાલ મને બતાવો. દામ કહે કે થોડે દૂર તળાવ છે, ત્યાં તુલસીતુ પવિત્ર વૃક્ષ છે, ત્યાં ગોવાલ તથા ગાય જોવામા આવશે પાછુ બીજાને પૂછતા ઉત્તર મર્યો કે અહિંઆ ક્ષત્ર નથી. (જંગલ)મા આવા ગોવાલ રૂતા નથી, જેથી દામને પૂછે કે ગોવાલ કેવા હોય, ત્યારે દાસ કહે કે પોતે સ્થામસુંદર, કમય જોવા નેત્રવાળા, બાર વર્ષ વયવાળા, પીળુ વસ્ત્ર પહેરી ગામ પાસે હતા તે ગોવાલ હતા. આવુ વર્ણન કરતાં ભક્તિ

ભાવમા તદાકાર થવાથી મૂર્છના થવાથી છેડે દેહ છોડી સર્ગમા ગયા ગોવિંદ દાકર દાસના શબ આગળ રૂદન કરતા (આકાશ વાણી) શબ્દ સાંભળતા હતા કે તારો ભાવિ (ખીજો) જન્મ ઉત્તમ થશે માટે કાંઈ જોઈ કરવો નહીં ગોવિંદ દાકર પોતાને ગામ આવી દાસનું સર્વ વૃત્તાત કહેતા હતા અમાધ્ય વસ્તુ ભક્તને કાંઈ નથી દેહ નિયમ રાખી પ્રેમથી ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે

સર્ગ ૧૪૮ મો

રામપ્રસાદચરિત

રામપ્રસાદ નામૈવમયોધ્યાયામભૂદિજ ॥

ત્યન્ત્વા સર્વમભૂત્ સોઽપિ રામમક્તોઽતિ લેખ્યવ ॥

અધ્યાધ્યાનગરીમાં રામપ્રસાદ પ્લાહણ સંસાર ઈન્છા સુખ છોડી રામભજનમા તત્પર હતા સાધુસત ભોજન સત્કાર કરે જેને માંદ કાયમ આવક નહીં હતી, જે કોઈ આપી બધ તોડનામા સત્કાર થાય આવું થવાથી શાહુકાર વાણીઓ ઉધાર વસ્તુ આપવા બધ દરવાથી ગામપ્રસાદ ચિંતા કરતા હતા જ્યાં રામચંદ્ર દિવ્ય સ્વરૂપ લઈ શાહુકારનું માગતુ લેણુ આપતા વાણીઓ સરમાઈ ગયો રામપ્રસાદ (મૂલ) ગયા જેને વાણીઓ કહે કે તમે હવે પાછા તસ્તી લઈ આવશો નહીં સાધુસતના ભોજન માટે જે કાંઈ ભેદએ તેટલુ બધુ તમાગ સ્થાનમા દ્રવ્ય વિના મોકલીશ રામપ્રસાદને ચિંતા દૂર થતા વિચાર કર્યો કે મારા ઉપર ઈશ્વર (ગમચંદ્ર) ની પૂર્ણ કૃપા થઈ રામપ્રસાદ મિથિતાનગરીમા ગયા જ્યાં જનક રાજએ સીતાજીનું મદિ બધાવ્યુ હતું તેનું પૂજન કરતા શ્રી રામસ્વરૂપ પ્રકટ થયા રામપ્રસાદ જનકપુરીમા થોડો સમય રહ્યા માગસર માસમા સામગ્રી તિથિમા સીતાજીના વિવાદનો આવતો વાર્ષિક મહોત્સવ થયો

પઢરપુરમાં તુકોણ ભક્ત થયા, પોતે શુદ્ધ જાતિમાં ઉત્પન્ન થવા છતાં શ્રી ભગવાન (શ્રી વિકૃત) પ્રત્યક્ષ વાર્તા કરતા હતા. છેવટે તુકોણ સજીવન દેહે મુક્તિ પામ્યા. આતું ચરિત ખીજ પ્રાકૃત ગ્રંથમાં વિસ્તારથી પ્રગિદ્ધ થયું ખીજ ગમદાસ સ્વામી દક્ષિણમાં મહાભક્ત થયા, ત્યાં હનુમાનજી થયા. ભારતીનો અવતાર છે એવું પૂછડાથી ખબર મળે. દામાજીને ત્યાં સેવકરૂપે ચાંડાલ વેષમાં આવી રાજાને જોઈતું સપજી દ્રવ્ય આપ્યું. જેથી દામાજીએ વિચાર કર્યો કે મારી ચિંતા શ્રી ભગવાનને થવાથી વેષ લઈ રાજાનું દેવું (માર) આપ્યું.

શ્રી ભગવાનના પરમભક્તોનું વર્ણન (મહિમા) “સતસમાગમ” નામથી મારી અદ્વય ભુદ્ધિથી સંસ્કૃત ભાષામાંથી તૈયાર કરવામાં આવવાથી કાંઈ અંદેહ રાખવો નહીં. લોખંડ ગમે તેટલું ગરમ હોય છતાં મન શુદ્ધ હોય તો કાંઈ હરકત નથી, જલમાં ડુબકી મારતાં શુદ્ધ મનમાં શ્રી ભગવાનનું સ્મરણ કરવાથી કાંઈ ભય નથી, માટે મન પવિત્ર રાખવું. ગ્રંથમાં ખતાવતા ભક્તજન કેટલાક પ્રજા ચંચળમાં ગયા, કાંઈ સેવકો વૈકુંઠમાં નિવાસ કરતા હતા જેવી રીતે રાજાની આજ્ઞા શિવાય રાજમહેશમાં કાંઈ સાધારણ મનુષ્ય જાય નહીં. તેવી રીતે ભગવત સેવા શિવાય સમીપમાં કાંઈ જઈ શકે નહી, જે દ્રવ્ય દ્વારા સેવા કરે છે. કાંઈ નિર્ધન છતાં ભગવત નામ ઉચ્ચાર કરી મોક્ષ મેળવે છે. દુર્ગા, ગણેશ, શંકર તથા વિષ્ણુદેવતા ભક્ત કાર્ય મપાદન કરવા સમર્થ દેવતા છે. દેશકાલ વસ્તુ દ્રવ્યને અનુસરી આવા શુદ્ધ સંતમાણુઓનું પવિત્ર અગ્નિ પુરાણરૂપ (પ્રાચીન સૈલી) થી શ્રવણ કરવાથી ધીમે ધીમે ધર્મમાં પ્રીતિ કાયમ રહેશે.

માતાપિતાનો પ્રેમ બાળક ઉપર મદૈવ કામ સરખો ગદે તે પ્રમાણે શ્રી ભગવત ભક્તિ કરવાથી સદૈવ પ્રમજ થાય. એકાદશી વ્રત કરી રાત્રિમાં જાગરણ કરી આ ગ્રંથ શ્રવણ કરવાથી સર્વ કાર્યમિદ્ધિ.

થાય અમળને પ્રગસંતતિ થાય, નિર્ધનને ધન મળે, મૂર્ખ
 હોય તે પડિત થાય, શ્રી હનુમાન ચરિત્ર અવલુ કરવાથી ઈચ્છા
 પૂર્ણ થાય, વિબીષણ ચરિત્ર સાબળવાથી માન સન્માન મળે, શબરી
 ચરિત્ર અવલુથી ઉત્તમ ભક્તિભાવ ઉત્પન્ન થાય, અન્નમિત્ર ચરિત્ર
 સાબળવાથી પાપ દૂર થાય, જટાયુ ચરિત્ર સાબળી ગમમકત
 થાય, અબરીષ ચરિત્ર અવલુથી સમૃદ્ધ થાય, વિદૂરની ભક્તિથી
 ભગવાનના પ્રેમ વધે છે સુદામા ચરિત્ર અવલુથી દરિદ્ર હોય તે
 ધનવાન થાય, ઝદ્રદાસ ચરિત્ર તથા શિબિ, રતિદેવ ચરિત્ર સાબળી
 શત્રુ ભય દૂર થાય દ્રૌપદી ચરિત્ર અવલુ કરવાથી ભક્તિભાવમાં વધારો
 થાય વાલ્મીકી, રૂકમાગદ તથા મયૂરધ્વજ ચરિત્ર સાબળવાથી સર્વ
 પાપ દૂર થાય, પ્રહ્લાદ ચરિત્ર સાબળે તે દદ ભક્તિવાળો થાય

પ્રસીદતુ હરિઃ શ્રીમાન્ ભગવાન્ મપ્તચત્સલ ॥

તદ્ભક્ત્યામે પ્રસીદતુ તસ્મે તેભ્યો નમોનમ ॥

ભૂકંતવત્સલ શ્રી ભગવાન સર્વદા પ્રમત્ત થાઓ । ભક્તિભાવ
 તથા શુદ્ધ મન રાખી અવલુ કરનાર શ્રીતાને સર્વ દેવતાઓ પ્રસન્ન
 થઈ રક્ષા કરે । કેવન શ્રદ્ધાભક્તિથી જનસમૂહના કષ્ટાણુ માટે
 સંસ્કૃતમાંથી શુર્જરભાષામાં મહા પ્રયાસથી પહેલી જ વાર પ્રસિદ્ધ
 કરવામાં આવેલો ‘શતસમાગમ’ ગ્રંથ પ્રેમભક્તિથી સારી રીતે
 અવલુ, મનન માટે સૂચના કરે છુ જેને હમદીર ન્યાય રૂપે
 કૃપાદષ્ટિથી ઉત્તમ શૈલિમાં મૂકવા વેળાકની પ્રાર્થના સ્વીકારશે ।

શાસ્ત્રી અખાશમ કલ્યાણુજી શુકલ (વલસાડનાજા)

